Kult
1114

CONFUCII Y-KING

EX LATINA

PATRUM SOC. JESU

INTERPRETATIONE

NUNC PRIMUM EDIDIT

.

JULIUS MOHL.

VOL. I.

CUM QUATUOR TABULIS.

STUTTGARTIAE et TUBINGAE,

Sumptibus J. G. Cottæ.

1831.

Continet hoc volumen primum.

I. Libri Y-king partem primam quae est prooemialis tota 1

II. Partis secundae, sive interpretationis initium, complectens explicationem figurarum 1 — 16 . . . 161

[J Ging]

Y-KING

ANTIQUISSIMUS SINARUM LIBER QUEM
EX LATINA INTERPRETATIONE

P. REGIS

ALIORUMQUE EX SOC. JESU P. P.

EDIDIT

JULIUS MOHL.

VOL. I.

CUM QUATUOR TABULIS.

1834.

STUTTGARTIAE et TUBINGAE.

SUMPTIBUS J. G. COTTAE.

STADTBIBLIOTHEK AUGSBURG

Continet hoc volumen primum.

I. Libri partem primam quae est prooemialis tota....... 1
II. Partis secundae, sive interpretationis initium, complectens explicationem figurarum 1—16.......... 161

PATRI SUO OPTIMO

BENJAMIN FERDINAND DE MOHL

DICAT, DEDICAT OPUS

EDITOR.

PRAEFATIO.

Inter omnes constat librorum Sinicorum, quos classicos vocant, primum et antiquissimum esse Y-king, qui non minus per ingentem, qua apud Sinas fruitur, auctoritatem, quam per obscuritatis famam apud omnes innotuit. Fohi, secundum Sinarum opinionem, trigesimo ante Christum seculo symbola invenit, quibus doctrinam de rerum natura et origine graphice delinearet. Omnia enim ex duorum principiorum, activi et inertis, affectione mutua nasci tradidit, principiumque activum per lineam integram, iners per lineam interruptam designavit, et res quae ex eorum conflictu ortae sint varia duorum symbolorum compositione expressit. Ita 64 figuras, unamquamque ex sex lineis, tum integris, tum interruptis composuit. Ipsius interpretatio periit, sed symbola ad posteros transmissa rursus atque rursus novarum doctrinarum fundamentum fuerunt; sic ad principis Ouen-ouang tempus pervenere,

qui (duodecimo ante Christum seculo) res imperii restauraturus novam symbolis doctrinam adjecit, cuique brevem adscribens sententiam, quibus nova de moribus et reipublicae administratione praecepta indicarentur.

Post ipsum filius Tcheou-kong patris opus completurus cuique sententiae sex novas addidit, quibus singulas cujusque symboli lineas interpretatus est, physica ac metaphysica moralibus et politicis admiscens. Post sexcentos exinde annos hunc librum Confucius, res Sinicas in antiquum statum revocaturus, denuo suscepit, commentariis et appendice instruxit, in quibus sensum symbolorum Fohi ac sententiarum Ouen-ouang et Tcheou-kong explicaret, et primum locum inter sex libros, quibus imperii doctrinam contineri voluit, ipsi attribuit. Ab eo tempore ad hunc usque diem summae Sinis reverentiae fuit, et quaecunque nova apud ipsos orta est schola, novae libri Y-king interpretationi doctrinam suam superstruere studuit. Sic metaphysica ac physica, morum doctrina et astrologia, rei publicae administrandae regula et rerum privatarum divinationes aeque ex Fohi symbolis derivantur. Nec apud Sinas tantum libri fama et reverentia stetit;

inter eos etiam, quos misit ecclesia Romana legatos, ut Sinas ad fidem Christianam converterent, multi mox eadem qua Sinae imbuti libri Y-king veneratione, in eo mysteria doctrinae Christianae reperiri sibi persuaserunt, et huic fundamento religionem Sinis tradendam imponere conati sunt. Ita in Europam libri nomen transiit, et multa multi de eo scripserunt, plerique, ut de ignota re, hallucinantes.

Paucissima enim libri fragmenta edita; unum scilicet per P. Couplet, in praefatione Confucii Sinarum philosophi (Parisiis 1687. fol.), quod tabulam symbolorum et specimen explicationis sententiae decimae quintae exhibet; alterum per celeberrimum Deguignes qui appendici libri Chou-king adjecit specimen commentarii in Y-king, a P. Visdelou scriptum. Extabat tamen ante hos centum annos, Parisiis libri integri interpretatio, cum commentariis amplissimis, qua nonnulli usi sunt, ut inprimis doctissimus Freret, sed nunquam publici juris facta fuerat.

Tripartitum est opus continens prima parte libri Y-king et ceterorum librorum quos King Sinae vocant, historiam et criticem; parte secunda interpretationem sententiarum Ouen-ouang et

Tcheou-kong et commentarios in quibus Confucii, Tching-tse, Tchou-tse aliorumque apud Sinas illustrissimorum annotationes suis admiscuit P. Regis; parte tertia interpretationem librorum quos Hi-tse (i. e. appendicis) nomine Sinae libro Y-king adjicere solent. Trium patrum Gallicorum ex societate Jesu, Pekini degentium, opera scriptum esse opus apparet ex praefatione, nempe Josephi de Maillac, Petri du Tartre et Joannis Baptistae Regis; sed maximam et longe optimam libri partem, patri Regis esse tribuendam ex omni opere et epistolis quibusdam quas ipse ad celeb. Freret misit, manifestum est.

Prima pars ante annum 1708, quo ab imperatore in Tartariam missus est Regis ad delineandas imperii Sinici tabulas geographicas, scripta esse videtur [1]; secunda pars absoluta est anno 1722, mensis Julii dic 27; tertia denique Romam missa anno 1723 mensis octobris die 25. Quae ex viri eruditi paucissima supersunt, invenies in unum collecta ab. ill. Abel Remusat; (Biographie universelle, art. Regis); sed anno 1736

1) Scribit enim a. 1727. ad cel. Freret: „la copie chinoise de mon Y-kim, dont je vous ai envoyé ce que j'en avais sur les King est de plus de vingt ans."

ipsum adhuc vixisse Pekini ex epistola ad cel. Freret missa apparet, quae cum ipsius judicium de opere suo enunciet, et ultimum sit viri vestigium, integra ad calcem hujusce praefationis adjicietur. Opus composuit chronologicum, quod nunquam Europam pervenisse crediderim [1]), de imperii Sinici descriptione optime meruit, ut apud Duhalde discimus, sed praestantissimum eruditionis suae, sagacitatis et laboris improbi monumentum hic liber Y-king mihi videtur.

Tribus usus sum codicibus manuscriptis, quorum primus est is, de quo loquitur Regis in epistola quam ad finem praefationis invenies. Manu sinica scriptus est, ab ipso auctore, anno 1736, correctus, et 120 foliis absolvit primam operis partem. Fuit olim cl. Freret, postea bibliothecae ministerii rerum navalium, nunc aedium astronomicarum Parisiensium.

n. 2. Secundus est bibliothecae regiae Parisiensis, integrum continens librum, transcriptus est Parisiis anno 1745, et anno 1754 cum altero quodam manuscripto collatus. Scribae in prima parte usi sunt manuscripto n. 1. de quo modo lo-

1) Id. ib. „Je n'ai jamais fait copier mon ouvrage chronologique; il n'a été fini qu'après le trembleterre, qui dissipa nos copistes."

cutus sum; in partibus secunda et tertia libro manuscripto, qui tum fuit cel. Freret; in margine autem varias alterius cujusdam lectiones adjecerunt. Ubi nunc hi duo codices lateant, nescio. Liber est duabus manibus accurate scriptus, et lectu facilis.

n. 3. Tertius codex ms. tertiam solum libri partem continet, eamque male et minime accurate transcriptam ex cod. n. 2. Est bibliothecae aedium astronomicarum.

Horum librorum usum mihi praebuit ill. Abel-Remusat, ea qua est benevolentia et liberalitate, et publicas hic ipsi gratias agere mihi liceat. Ipse primum consilii de edendo libro auctor, et per omne opus si quae difficultates mihi occurrerunt ipsius auxilium et eruditio Sinica, qua hoc tempore omnibus praestat, mihi nunquam defuerunt.

Opus integrum typis exprimendum curavi notasque paucissimas et brevissimas adjeci. Nomina Sinica secundum Gallorum morem scripsi cum auctor Lusitanorum et Gallorum morem permiscue adhibuerit, quod Sinicae linguae ignaris magnae difficultati fuisset; si quae tamen dubia mihi fuerunt, nihil mutandum putavi.

Parisiis, mense Oct. 1829.

Julius Mohl.

Epistola P. Regis adde cel. Freret Pekini 6. Oct. anno 1736 scripta.

Monsieur! J'ai été très sensible à l'honneur de votre lettre écrite de Paris 12. Oct. 1735 et reçue ici à la fin de Septembre. La brièveté du tems jusqu'au départ de nos lettres pour Canton ne m'aurait pas permis de répondre à vos bontés, si je n'avais retrouvé dans mes papiers une copie de la dissertation que vous demandez sur l'histoire des King chinois ecrite d'une main chinoise. Je viens d'en finir la correction, et je me hâte de vous l'envoyer, quoique peu propre; persuadé qu'il vous sera plus agréable de la recevoir telle qu'elle est, que de vous la faire attendre encore un an. Je ne sçai si elle répondra à votre attente, écrite en latin, non d'un stile à plaire, mais propre à instruire. On n'a pu se passer de diverses citations d'autheurs qui interrompent sa narration, mais qui au fond servent de preuves. J'aurais été plus court, soit dans cet écrit, soit dans tout le commentaire sur l'Y-king, si je n'avais pas voulu réfuter tacitement ceux dont vous parlez, qui trouvoient dans les cinq King et surtout dans l'Y-king, les mystères de notre sainte religion, et semblables choses, qui ne pour-

raient venir que des anciens patriarches éclairés specialement d'en haut. En peu de mots je réponds partout à leurs objections, et à leurs pretendues démonstrations tirées de l'analyse de quelques caractères chinois, de certains éloges outrés, de deux ou trois passages de l'Y-king pris dans un sens tout contraire aux interprètes Chinois et à la suite du texte. Car pour dire la verité, les paradoxes qu'ils ont avancé, ne meritent une longue réfutation; je dis paradoxes, parcequ'il est nouveau en Chine et toujours étrange d'y entendre dire, que les trois premières familles roïales ne sont pas réelles, et que ce ne sont que des figures du Messie peint sous le nom v. g. de Ven-vang, et de Vou-vang; que le Tien-sse n'est pas dans les Kings l'empereur, mais le fils de Dieu; et consequemment le royaume dont on y parle, n'est pas le Tchong-koue, la Chine, consequemment encore le Chou-king décrit par avance la conduite du Messie; le Chi-king par ses odes en chante les louanges; le Li-ki en prescrit les rites; ces propositions, Monsieur, ne sont pas moins risibles en Chine, qu'en Europe celles du P. H. dont on parle dans les nouveaux mémoires de Trevoux.

Comme la dissertation que je vous envoie est à la suite de l'introduction à l'Y-king, et fait la première partie de mon commentaire, il se peut faire que certaines choses ne vous paraissent pas assez développées, mais je crois que votre sagacité naturelle qui parait dans votre savante dissertation y suppléera. Pour ce qui regarde le Chou-king, vous ne pouvez nulle part mieux en apprendre le sens, que dans la traduction qu'en a fait le père de Mailla dans son histoire de Chine. Il y a même plus d'agrément à les y lire que dans le livre Chinois, où les ordres, les loix, les harangues des anciens Empereurs et ministres ne sont ramassés que suivant le tems, parceque ces discours sont mis dans la bouche de ces princes à mesure qu'ils paraissent sur la scène, ou prêts à combattre, ou déjà victorieux. Le Tchun-tsieou écrit à la manière de nos fastes fait nécessairement partie de l'histoire depuis Ping-vang, treizième empereur de la troisième famille Tcheou, à 242 ans; ainsi on aura dans l'ouvrage du père de Mailla le Chou-king et le Tchun-tsieou clairement expliqués. J'en ai été le reviseur, ainsi je peux en parler avec connaissance de cause; j'ajouterai encore en faveur

de savans tels que vous, qu'outre le nombre de révolutions, tantot subites, tantot menagés par de longues intrigues, on y trouve des morceaux considérables des histoires des royaumes voisins, et surtout de différentes nations tartares, avec lesquelles la Chine a presque toujours eu la guerre; ce qui joint à ce que vos doctes confrères ont tiré des écrits arabes et autres sur la Tartarie peut peutêtre fournir une histoire bien plus sûre et plus complette que celle que nous avons reçue cette année de Canton, où elle etoit envoiée l'année passée. Je finis ici cette longue lettre, par vous assurer que je suis votre très humble etc.

PROSPECTUS OPERIS.

Inter authenticos veterum Sinarum libros is qui ab illis nominatur Y-king, a mutationibus, imprimis esse obscurus et difficilis vulgo censetur, quae tamen litteraturae Sinicae pars ne intacta videretur a nostris, quibus (absit verbo invidia) erudita Europa fere debet quidquid habet de hujus gentis historia, geographia, astronomia, philosophia, eloquentia, et praeclaris artibus, ideo hujus libri latina interpretatione et commentariis illustrandi partes sibi sumpserunt tres e patribus Pekini commorantibus.

Textum Sinicum latine verbo ad verbum expressit R. P. Josephus de Mailla, contulitque cum versione tartarica jussu hodierni Imperatoris a viris utriusque linguae peritissimis edita.

Ad textuum explicationem R. P. Petrus du Tartre viam aperuit, reseratis sensuum latentium ex ipsa historia fontibus, factoque in primis figuris aliquo interpretationis specimine.

Quae utriusque coepta R. P. Joannes Baptista Regis prosecuturus, eadem iterum expendit, fusius explicavit, ulterius promovit, auxitque Sinarum notis tum physicis tum moralibus, ne quid ex illorum commentariis hoc in opere desideraretur.

Unde autem existat textuum ac interpretationum difficultas? quos auctores figurae, eisque subjectae sententiae habeant? aliaque id genus bene multa, fuse exponuntur in prima parte quae tota cum sit proëmialis, ante attentius legenda est, quam ad secundam de explicatione textuum gradus fiat.

LIBRI Y-KING
PARS PRIMA.

DE LIBRI Y-KING CAUSIS, AUCTORITATE, ARGUMENTO ET INTERPRETATIONE.

CAPUT PRIMUM.

Haec ab antiquissimis usque temporibus inter Sinas invaluit opinio, sicut vera, monarchiae initia ab eo principe esse repetenda, qui in annalibus Fo-hi et Pao-hi nominatur; ita ex eodem fonte profluxisse doctrinam libri Y-king, ad quem paucis exponendum jam aggredimur.

Quemadmodum vero in priscam celeberrimi conditoris historiam nonnulla irrepserunt quae a peritioribus velut apocrypha rejiciuntur, vel ut fabulosa omittuntur; non aliter a pluribus interpretibus factum est de causis libri Y-king. Nam alii suos illos auctores explodunt, qui rumoribus incertis male creduli narrant, imperatori ad crocei fluvii (sinice Hoang-ho) ripam consistenti mappam notis lucidis obscurisque distinctam obtulisse Draconem-equum, (sinice Long-ma); alii, ne facta quidem mentione emergentis ex alveo monstri, satis habent si ad eundem fluvium mappa haec inventa esse dicatur. Imo nec desunt interpretes aliqui (duo secundi seculi) et multorum seculorum antiquitate et eruditionis fama celebres, qui fabellis narrationi huic immixtis infensiores mappam ipsam principi Fo-hi abjudicant; refragrantibus tamen caeteris omnium fere aetatum scriptoribus, uti legere est in decimo nono libro Kuen, pag. 3. novae interpretationis Y-king regiis typis in palatio ipso editae

anno Christi 1715, ut vel ex hoc satis appareat, cautione et critice ubique gentium opus esse in legendis et secernendis libris.

Ne igitur quod non satis explorate perceptum est videamur sine ulla dubitatione defendere, quae in utramque partem occurrunt ferme omnia, in dissertationibus notisque criticis, afferimus; probabiliora et conjecturas etiam, ubi certa nos deficiunt, hoc in opusculo secuti; uti nostri hactenus interpretes veterum librorum profanorum fecerunt.

Nec tamen sequimur hieroglyphicas, allegoricas aut mysticas significationes, si quae forte ex figuris erui possunt, ac translationes[1]; cum ad eas nulla cogat auctoritas, multo minus explicandae sententiae aut figurae necessitas; „et cum e rebus occlusis, inquit Arnobius, ista quae dicitur allegoria sumatur nec habeat finem certum in quo rei quae dicitur sit fixa atque immota sententia, unicuique liberum est, in id quod velit, attrahere et affirmare id positum in quo sua suspicio duxerit — — — quomodo potestis unam significationem adjungere dicto quod per modos videtis innumeros expositionum varietate deduci" etc.

Ita ille contra gentiles, illo tempore protestantes suis fabulis contineri mysteria sancta, rationes miras atque altas, nec quas facile quivis possit ingenii vivacitate pernoscere; allegoricis et subditi — — intelligi omnia

1) Contra aliquos missionarios ex textibus ac litterarum figuris allegorice acceptis, mysteria religionis nostrae eruentes; ita ut haec aliaque id genus dogmata, in Y-king contineri sibi jactarent; mirum sane quod haec tam inania ausi sint vulgare in Europa. Tacito illos in multis locis hoc in opusculo refutavi.

secretis — — aliud quidem dici, sed intelligi aliud, et sub vulgaris simplicitate sermonis rationem secretam et altitudinem involutam mysterii.

Ita addebant, ait Proclus, excitari ingeniosos ad contemplationis occultae desiderium et per inusitata nomina moveri ad veritatis, dictis factisque impossibilibus et absurdis involutae, inquisitionem.

Sunt hae, respondet Arnobius, angustiae atque acumina — — — quin, ut verius dicam, sunt sophistarum colores etc.

Misso itaque toto hoc interpretandi genere, ad aliquid probandum minime idoneo, quod nostri etiam, quoties fieri potuit, veteres rejecere, hanc amplectemur sententiam quae nitetur graviori aut ratione aut auctoritate, atque convenientiori cum obvio textus sensu explicatione, adhibitis verae et ubique receptae criticae, quoad fieri potest, legibus. Et quidem in quaestione proposita, hoc verosimillimum, et tantum non certum, constanti graviorum auctorum testimonio, efficitur [1]; a primis principis Fo-hi temporibus ad nostram usque aetatem pervenisse mappam illam celebrem, quae dicitur Ho-tou, fluvialis; quod forte inventa sit in aliquo lapideo monumento expressa insculptaque, sive dilapsis in contractiorem solito alveum aquis eminuerit, sive ab effossa ad litus humo occurrerit. Ut ut sit, talis pingitur, qualem videre est in tab. I. fig. 1.

Hoc nomen Mappae proprium nomen huic figurae factum est a primis nostris scriptoribus, qui de libris Sinicis aliquid edidere. Jamque hic invaluit, quod usus vocum picturae, typi, tabulae, latius pa-

1) Vide dissertat. primam ubi etiam probatur ex libro Sinis canonico Chou-king.

teat; **Che-tou** latine est hic **typus eclipsium**. **Ho-tou** est fluvii cujuscumque **tabula geographica**; et quod haec delineatio oblata videatur principi, ut fingunt, a dracone in **signo** et **vexillo** quod ab eo servari posset. Quo sensu **Mappa** accipitur a Quintiliano, imo et a Juvenali, satira 1: **Megalesiacae spectacula mappae**.

CAPUT SECUNDUM.

Haec mappa, quam nomini principis **Fo-hi** inscriptam editiones libri **Y-king** jam omnes habent, constat tota notis albis et nigris, quibus numerorum a primo ad decimum naturalis series eo ordine exhibetur quem ipsa oculis subjicit; qui simul juncti, numerum 55 efficiunt. Horum quinque sunt in ipso figurae meditullio decussati, ceterique in triplicem ambitum ita dispositi, ut numeri ambitus secundi 1, 2, 3, 4 spectandas offerant differentias, tum ab eo qui medium occupat, scilicet 5, tum ab aliis quatuor qui in tertio ambitu subjacent, suntque 6, 7, 8, 9, ut per se patet; v. g. ex octo subtrahe tria dant 5; econtra, si differentiae 2, 4 nigro, et 1, 3 albo, colore notatae, addantur numeris tertii ambitus, nimirum 6, 8 nigris, et 9, 7 albis, semper numerum decimum exhibebunt.

Quod profecto nihil habet reconditi aut mysterii, nisi Sinis, aut plerumque arithmeticae theorematum ignaris, aut putidis cujuslibet antiquitatis suarumque rerum admiratoribus — quod saepe expertus sum in meis hoc per imperium geographicis excursionibus.

Neque enim moror eos Europaeos (eosdem qui supra) qui quaecumque de naturali numerorum serie in nostris mathematicorum libris reperire est ea huic mappae inserunt. Numeros triangulares, quadratos, pentagonos, aliosque id genus componunt, ut mappae

hujus miracula Sinis ipsis venditent. Perspicuum siquidem est similia theoremata non tam propria esse huic mappae quam naturae numerorum, quae proinde ad Sinicum librum Y-king singulariter non pertinere manifestius est quam ut in hoc probando diutius immorari debeam.

Numeri polygoni sunt diversae summae successive conflatae ex terminis progressionis arithmeticae, quorum primus est 1 — et differentia diversa. Si haec est 1 summae dicuntur numeri trigoni; si est 2, quadrati aut tetragoni; si est 3, pentagoni numeri a nostris dici solent; quorum theoriam, quae ad quemcumque polygonum pertinet, a serie numerorum mappae Fo-hianae non pendere, nec ea repetendum esse, evidens est.

CAPUT TERTIUM.

Ex hac autem mappa conditor Fo-hi suas expressisse figuras cum passim dicatur, et quidem multo probabilius quam ex aliis quae afferri possunt causis [1]), operae pretium est id sigillatim explicare quod Sinae implexe tradunt.

In mappa tria consideranti statim occurrunt; notarum color, numerus, situs.

I. Color est duplex, albus et niger; quo discrimine, ut ubique fere gentium, ita apud Sinas, lux et tenebrae designantur, solitis etiam antiquitus nominibus Yang et Yn significatae. Ad quae quoque, et quidam certius breviusque ne scilicet a colore quae facile evanescit discrimen penderet, duas lineas princeps Fo-hi adhibuit, aliam integram ——— uno ductu exaratam, aliam — — interruptam, seu potius ex dua-

1) Vide dissert. I.

bus minoribus compositam, quemadmodum factum etiam videbat in mappae globulis, seu notis o, o—o quarum prior Yang, posterior Yn nominaretur, atque etiam symbolice pro illis haberetur [1].

II. Sed sicut ex varia globuli albi nigrique collatione variae in ipsa mappa nascuntur combinationes, ita ex duabus illis suis lineis quae effici possint variae figurae ex ordinata utriusque permutatione pronum fuit illi conjicere. Quid enim facilius, quam v. g. litteras a, b, quas aliquis assumpserit, ita invicem permutare, ut habeat quatuor syllabas aa, ab, ba, bb, hae autem si lineis exprimantur ———, — —, quasnam efficient figuras, nisi has quatuor ⚌, ⚍, ⚎, ⚏? quae sunt libri totius, aiunt, Y-king seu potius omnium figurarum Fo-hi fundamenta; et sinice Siang [2]) imagines, in libris authenticis caeterisque semper vocantur.

Nec multo difficilius fuit ex his quatuor figuris efficere octo ab his discrepantes, superaddita cuilibet una linea vel integra vel interrupta. Atque hac ratione famosae illae octo figurae, Pa-koua [3]) dictae, efformatae sunt, quae a conditore imperii Fo-hi primum inventae atque in usum inductae censentur. Nos octo symbola deinceps ferme appellabimus, quod a remotissima antiquitate instituta sint ad significandas res naturae praecipuas; v. g. coelum, terram, aquam, ignem, ventos etc., non vero quod natura sua, suisque velut lineamentis, illa corpora oculis exhibeant, ut patebit consideranti quae ex regia editione recentissima exscripsimus Tom. 19. pag. 17.

1) Vide tabulam II. fig. 1.
2) Vide tab. II. fig. 2.
3) Vide tab. II. fig. 3 et 4.

kouen.	ken.	kan.	suen.	tchin.	li.	toui.	kien.
8.	7.	6.	5.	4.	3.	2.	1.
— — — — — —	—— — — — —	— — —— — —	—— —— — —	— — — — ——	—— — — ——	— — —— ——	—— —— ——
Terra et materia terrestris, seu yn, principium alterum in rerum generatione ac corruptione.	Montes. Soliditas, quod sistit motum. Quies.	Aqua. Elementum liquidum.	Venti. Vapores et habitus ventosi et mobiles, introgrediens lignum.	Tonitru vel exhalatio ignea, seu fulminea et calidatis motrix.	Ignis. Elementum pulchrum lucidum, calor, vis actuosa.	Aquae. Montium fontes, lacus; Aquæ halitus ascendens supra.	Coelum, et materia coelestis seu Yang, principium rerum quae generantur. Aetherfluidum.
Siccum.	Grave.	Frigidum.	Flexibile.	Rigidum.	Calidum.	Leve.	Humidum.

Verum cum octo figurarum usus non satis, ut manifestum est, late pateret ad rerum aut omnium aut utilium significationem, ad sexaginta quatuor usque progressus esse Fo-hi dicitur[1], quas etiam Koua appellavit. Nos latine emblemata vocabimus; quo nomine veteres latini figuras ornamentaque vasis illigata intellexerunt, non multum abludentes a Sinis, qui figuras Koua ideo ita dictas affirmant, quod, ait Kong-in-ta, doctor septimi seculi[2], appenderetur ad instructionem populi. Sunt illae sexaginta quatuor, quarum quaelibet ex sex lineis componitur. Octo nempe illae priores figurae, quas symbola nominavimus una insuper linea auctae et duplicatae, exhibent sexdecim figuras, quatuor lineis constantes, quas habent etiam nonnullae editiones, ipsaque regiis typis expressa L. 19. pag. 17.

Hae rursus sexdecim, iterum duplicatae auctaeque addita linea, dant triginta duas figuras, quinque linearum, multis aliquorum librorum pagellis frustra descriptas; a quibus ad sexaginta-quatuor, de quibus solis agitur in libro Y-king eadem est progressio, nempe numerus figurarum est in ratione dupla 2, 4, 8, 16, 32, 64; at numerus linearum, ex quibus illae constant, est juxta naturalem numerorum seriem seu in proportione arithmetica 1, 2, 3, 4, 5, 6; atque adeo eorum alter exhibet potestates, ut loqui solent nostri algebristae, binarii 2; scilicet quadratum, cubum, quadrato-quadratum, super-solidum, denique quadrato-cubum. Alter earundem potestatum numeros exponentes 1, 2, 3, 4, 5, 6, ex quibus sciri potest quota sit data binarii potestas, ut, quoniam sunt

1) Vide dissertat. 7. et tab. III.
2) Post Chr. 629.

6 lineae in magna conditoris Fo-hi figura intelligatur 64 numerus omnium emblematum esse sexta binarii potestas.

Hac una duplicandi binarii methodo inventa esse illa 64 emblemata passim doctores atque interpretes tradunt, et nihilominus ita illam extollunt, ut ne ipsa quidem conditoris imperii sagacitas huic excogitandae par fuisse videatur; prorsus ut necesse fuerit e coelo vel e mari Draconem accersere, qui mappam suo dorso insculptam aut appensam offerret, ad cujus formam sua inventa Fo-hi dirigeret.

Equidem non ibo inficias, regulam, quae proportionem tum geometricam tum arithmeticam, simulque omnes permutationum in rebus quibuscumque assignatis numeros representat, aliquid habere admirationis et theoriae non vulgaris, verum ea, quae a principe Fo-hi in suis e binario efficiendis figuris observata traditur, nec generalis est, quandoquidem ad unam rationem duplam pertinet, nec compendiosa — cum enim unum hoc requiratur ut datis octo figuris, Pa-koua jam primum inventis, inveniantur sexaginta-quatuor aliae, linearum duplo majores, longum est per tot successive diversas omninoque inutiles figuras ad quaesiti solutionem descendere — haec siquidem statim haberi potest, invento quadrato numeri 8 propositi, ut sciunt arithmetici nostri.

Numerus itaque 64 erit sexta binarii potestas si progressio coepta, uti solet, supponatur a duabus lineis ————, — —, quas Sinae vocant Leang-y, id est duo elementa: omnium scilicet figurarum libri Y-king seu magnae tabulae principis Fo-hi, sexaginta-quatuor emblamata exhibentis, quam anno 1687 jam edidit Parisiis P. Philippus Couplet.

At idem numerus 64 est secunda tantum potestas

numeri 8 symbolorum, quae Pa-koua appellant; et tertia potestas numeri 4 imaginum quas vocant Sse-siang, et quas velut omnium, tum octo, tum sexaginta-quatuor, figurarum radices nonnulli interpretes afferunt; nempe est una ubique regula inveniendi omnes permutationes diversarum rerum, quarum quaelibet repeti possit quoties opus est, seu quoties potest, quae quoniam a nostris imprimis analystis, v. g. a domino Prestet, Tom. I. lib. 5. probl. 17., de quocumque rerum datarum numero sive pari sive impari fuse exponitur, satis sit hoc loco eam indicare, ut vel ex hac observatione constet; hanc, quam in suo Fo-hi tantopere admirantur Sinae philosophi, inventionem permutationum, a quibus Y-king nomen habet, et juxta etymologiam sinicam dici potest liber de mutationibus, nihil aliud reipsa esse, quam unum exemplum seu paradigma regulae generalis nostrae per omnes numerorum casus ac rationes excurrentis. Sed de genesi numeroque figurarum jam satis, nunc de earum situ breviter.

III. Neque enim sat erat ad ipsas tum octo tum sexaginta-quatuor emblematum tabulas eo quo videmus ordine disponendas intellexisse, v. g. ex duabus lineis ————, —— —— posse quatuor effici combinationes seu imagines; sed etiam necesse fuit mutuum illarum situm aliqua ratione definire, utra enim, v. g. ex duabus ————/—— ——, —— ——/———— prior pingeatur?

Rationem itaque cum forte nullam aliam habere posset princeps Fo-hi, habendam sibi duxit mappae sibi oblatae vel a se repertae, in qua numeri 1, 2, 3, 4 globulis expressi ordinem exhibent, Siniceque nostra etiam aetate adhuc ab omnibus appellantur Sse-siang-tchi-ouei, loca quatuor imaginum, seu quatuor primarum combinationum.

Habito autem situ quatuor primorum terminorum,

facillimum est non solum ad octo et ad sexaginta-quatuor, sed ad quantumvis numerum producere, ut per se patet.

Denique, cum ad latus numerorum (ut vocant) ordinalium 1, 2, 3, 4, in eadem mappa videantur numeri 6, 7, 8, 9 nigro alboque distincti, ex ea expressi dicendi sunt qui pro quatuor imaginibus (si quando ad calculos revocandae sunt) Tchi-ouei supponunt; et Sse-siang-tchi-chou, quatuor imaginum numeri, vere esse dicuntur in ipsa etiam nova regiis typis libri Y-king editione. Verum siquidem est hoc quatuor numeros 6, 7, 8, 9 perpetuo aliquot seculorum usu aestimandis quatuor imaginibus fuisse velut addictos, et ita factos earum proprios, ut alii qui nulla habita mappae ratione a quocumque, tum majores tum minores, excogitari facile possunt, omnino rejiciantur, aut saltem usurpentur.

CAPUT QUARTUM.

Ex his, tum octo, tum sexaginta-quatuor combinationibus a principe Fo-hi inventis, riteque ordinatis, pronum fuit efficere tabulas oblongas, quadratas, rotundas, aliasque id genus, quae omnes illas figuras sive eodem sive diverso ordine complecterentur; aut quod eodem recidit duas illas lineas ————, —— ——, quas figurarum elementa duo vocari diximus, ordinatim combinatas representarent; quales multae reperiuntur in variis Sinarum philosophorum voluminibus tabulae [1]).

In editionibus libri Y-king passim venalibus, similes saltèm quatuor spectantur, nomen quidem principis Fo-hi in fronte prae se ferentes, utpote ex figu-

1) Vide tab. IV. fig. 1.

ris ab illo inventis compositae; at ad calcem, marginemque, nomina doctoris vel potius Bonzii e secta quae Tao-kia nominatur, Tchin-touan, qui non ante decimum aerae christianae seculum claruit (circa 928), et aliorum novae philosophiae principum Tcheou-lien-ki, Tchang-tsai, Tchao-kang-tsie etc. Bonzio illo litterato non ita posteriorum. Floruere enim sub familia Song decima-nona, quae decimo undecimoque seculo dominata litteras imprimis adamavit.

Incredibilia sunt, et Bonziorum historiis simillima, quae de illo Tchin-touan narrantur a Sinis, et ab ipso vitae virorum illustrium scriptore Li-chi. Jam annum quintum attigerat, necdum loqui potuit. At brevi ejus lingua sic inhaerens, non scalpello uti solet incisa, sed lacte cujusdam divinae foeminae, liberata est mortuo patre, relictis rebus domesticis ac hominum societate, juncis vestitus, cacaboque quem manu ferebat contentus, in antra montis Tai-chan secessit, ut in comparandum immortalitatis pharmacum incumbat. Ibi vero familiariter usus est hominibus immortalibus Chin-sien, quos magno numero illa secta fabulatur, eoque imprimis qui nominatur Su-tong-pin. Ex Tai-chan digressus est tandem, monente alio immortali cervina pelle inducto, qui illi ostendit montem alterum sibi minime cognitum Ou-tang, novem cavernis insignem, in quo Tchin-touan sine cibo viginti annos vixit egregia illa solaque vitalis spiritus circumvolvendi arte (Yun-ki, Tchouen-ki) quam secta Tao-kia profitetur; at novam rursus hominem coepit etiam montis Ou-tang fastidium. Sibi videre visus fuerat nescio quem militem ferreum, gladio terribili armatum, a quo jubebatur redire ad terram perfectorum. Sibi itaque forte in occidentali imperii parte melius futurum cogitare coepit, moxque in occidentalem montem longo itinere se

recepit antrumque reipsa pulcherrimum ibidem nactus est. Illud mirabilius, sibi montem lustrandi occurrisse unum famosum eremitam, nomine Li-ki, duorum jam seculorum aetate venerandum, sed tamen ita crudae viridisque senectutis, ut omnibus socii officiis non deesset.

Interea, emergente ex his latebris doctoris Tchin-touan fama, multi litterati se illi excolendos tradiderunt; ex quo factum est ut sensim, sine sensu, rumor de ejus peritia atque virtutibus secundus ad aures ipsius imperatoris pervenerit; hujus jussu quaesitus est, nec facile inventus. Nam e manibus discipulorum fugiens in aliquo vallis secessu se absconderat, ibique multos menses dormiens, ignotusque jam dudum jacebat; cum ab uno lignatore repertus est, humi prostratus pulvereque obsitus. Quo nuntio recreati magistratus, quos mandatum regium urgebat, ad locum accurrunt; abalienatum a sensibus variis modis excitant denique ad aulam honorifice deducunt; hic vero majori etiam honore excipitur, magnatibus ab imperatore stare jussis dum splendido convivio reficitur. Reversus postea in suam speluncam et jamjam moriturus, ipsi imperatori epistolam dedit, cujus erant haec ultima verba: praesente anno, vigesima secunda die decimae lunae, figuram mutabo [1]).

1) Mortuus est circa annum 985 post Chr. Haec ex historia Tong-kien. In historia imperii fit mentio istius Tschin-touan omissis multis, ut solet, fabulam redolentibus; narrat tamen „visum fuisse non semel dormire totos centum dies vegetumque exurgere non minus quam qui vixit lautissime;“ ter etiam venisse in aulam sub Tcheou-tchao semel circa 954, et bis sub Song-tchao imperante Tai-tsong circa annos 977 et 984. Erat oriundus ex oppido Po-tcheou, secessit in solitudinem, seculo, muneribus publicis abrenuntians, quod non potuerat

In his profecto, aliisque id genus quae sciens volensque brevitatis causa omisi, qui Bonzium, licet doctoris nomine graduque insignem, non noscit, nae ille parum perspicax est; nec opus est illi scriptorum alia testimonia proferre, ut omnino constet auotorem istarum mapparum fuisse ex haeresi Tao-kia dicta; qua forte nulla pejor apud Sinas extitit; cujus scilicet celeberrimos professores non paucos magicae artis vel inventores, vel propagatores, fuisse conqueruntur gravissimi philosophi atque historici.

Ex hoc tamen Bonzio doctrina illa manavit ad doctorem Tchong-fang, a quo illam excepit doctor Mou-siou, et ex hoc princeps alter novae philosophiae Tcheou-lien-ki. Hoc enim tanquam certum suaque aetate constans, supplici libello exposuisse doctorem Tchou-tchin refert ipse virorum illustrium laudator Li-chi; quo certe testimonio vix est reperire ad rem elucidandam aptius. Nam doctor Tchou-tchin floruit paullo post mortem magistri Tcheou-lien-ki, et ante aetatem doctoris Tchou-hi, a quo imprimis sua haec dogmata hausere recentiores philosophi. Cum illo proinde et in dignitate maxima constituto, et auctoribus de quibus loquitur aequali, ac prae caeteris novae physiologiae vicino, standum esse judicabunt quicumque criticem norunt.

Alterum philosophiae principem Tchao-kang-tsie ex eodem fonte haurire potuisse, etsi ex dictis perspicuum sit (cum ea jam doctrina traderetur palam), confirmari tamen potest narratione doctoris Hiong-sse-li, qui anno 27 aerae currentis Kang-hi, librum satis amplum edidit de successione scientiae,

in litterario examine lauream doctoris assequi, ait historia. Negat secta Tao-kia in suis libris historias.

Hio-tong. Is siquidem doctorem Tchao-kang-tsie tabulas has figurarum, earumque doctrinam accepisse ait a doctore Li-chi-tsui, qui omnia debebat doctori Mou-siou; hunc vero inter scriptores Sinas convenit fuisse velut haeredem omnium documentorum, quae sibi tradidit doctor Tchong-fang, a suo magistro Tchin-touau ad posteritatis memoriam relicta, ex quibus omnibus efficitur a Bonzio illo profectam esse quae tum a Tcheou-lien-ki, tum a Tchao-kang-tsie proposita est, multisque opusculis ita explicata, ut brevi invaluerit. Ad hos ergo pertinet novum hoc veterum figurarum systema, multiplexque illa dispositio quae in editionibus etiam communibus circumfertur, adjecto ad marginem magistri seu inventoris Tchin-touan nomine, licet in titulo conditori Fo-hi tribui videatur; quod utcunque qua ratione verum sit, jam, opinor sat superque exposuimus.

CAPUT QUINTUM.

Ad quos vero usus inventam permutationum regulam potissimum adhibuerit princeps Fo-hi, quam facile est conjectare, tam difficile est definire; quamvis enim magnas illa utilitates certo certius afferre potuerit novo monarchiae conditori, tum in ordinibus magistratuum militum plebeiorumque rite disponendis, tum necessariis novae reipublicae subsidiis certo numero providendis, nihil tamen eorum, quae praecipua conjectoribus fortasse videantur, traditione certa tunc temporis hac saltem ratione factum fuisse accepimus.

Hoc solum vulgo traditur, et ex historia credibile fit, ab illis primis permutationum inventis principem Fo-hi gradum fecisse ad characteres novae genti describendos: sive suas illas primas figuras nodis funium, quibus velut totidem signis seu litteris mandata ede-

bantur, principio statimque substituerit (unde figurae illae in tabellulis ligneis ad deferentis cingulum alligatis dictae sunt koua, i. e. appensae aut pendulae); sive postea perpensis melius ex hac etiam admonendi absentes ratione incommodis, cum jam probe nosset existere posse ex paucis lineis varie permutatis ingentem figurarum diversarum numerum, primum ipse litterarum Sinicarum specimen suo tempore edi jusserit.

Id constat sex regulas ad opus illud spectantes in annalibus referri, quae ab illo repertae asseruntur; jubentque qui operi praeesse debebat, nomine Tsang, ut rerum vel 1) similitudines proprias, vel 2) metaphoras, vel 3) indicia, vel 4) nexus, vel 5) proportiones, vel 6) synonymias sequeretur. Quod num ille reipsa praestiterit, an ob subortas usu in ipso difficultates immutaverit, quanam ratione affirmari aut negari potest? cum certo certius sit nullum omnino librum, simileque monumentum, antiquissimis illis characteribus expressum, hac nostra aetate in bibliothecis Sinensibus apparere; et praeterea quaecumque opera edita sunt, manibusque litteratorum teruntur, a sex regulis illis aberrare manifestum sit.

Equidem non est facile sigillatim prosequi quae sub variis dynastiis factae sunt litteris Sinicis mutationes et accessiones, cum a scriptoribus illorum temporum non annotatum reperiatur, quae primis, quae secundis, aliisque litteris successerint; et recentiores nonnullos id conatos deficiant certa diversae vetustatis monumenta, quibus a novis characteribus ad antiquiores, et ab his gradatim ad primogenios, deducantur. Sed nec hoc necessarium est, cum, quod passim affirmant, mutatis litteris, idem semper fuerit expressus suorum veterum textus sensusque: quemadmodum in succedentibus sibi veterum librorum, vel gothica, vel quadrata,

caracteris forma, editionibus; ipsisque etiam, ob mutatum verborum usum apud nos, gallicis versionibus, eadem priscorum sententia diligenter observatur.

Atque ea omnia hoc consilio huc adduximus, non solum ut exponamus quae Sinae analistae referunt de usu figurarum a principe Fo-hi inventarum, quas ad litterarum elementa formamque traduci voluit, sed etiam ut intelligatur quem in sensum accipienda sint hyperbolica, quibus vulgo abundant commentarii Sinici, elogia conditoris Fo-hi, quem Sinae nonnulli velut omnium scientiarium inventorem, librorumque auctorem, ad coelos usque extollunt. Illi nimirum, quemadmodum v. g. Cadmo Graecorum doctrina omnis a posteris tribuitur, quem litterarum suorumque characterum parentem agnoscunt; ex quo ulterius liquet sensus illorum scriptorum, qui in opusculis nonnullis opus Y-king a Fo-hi inventum venditant tanquam (pen) originem aliorum librorum (king) authenticorum; quatenus videlicet ab eo litterae, aut saltem litterarum elementa, prodierunt. Nam illud omnino constat principem Fo-hi meras figuras, sine ullo textu reliquisse; imo nec relinquere potuisse, cum hoc sinicarum litterarum opus, nonnici sub illius successore Chin-nong absolutum fuisse testentur annales imperii historiaeque; cujus proinde aetate factum est Sinice scribendi initium.

Hae porro lineae ————, —— —— et ex his a Fo-hi compositae combinatione figurae, quod tum ad hanc, tum ad illam significationem pro auctoris arbitrio trahi possint, utpote quae (uti per se patet) censeantur in rebus indifferentibus, merito dubitatur in Sinica universitatis partitione, coeli, terrae, hominis (Tien-ti-jin), a philosophis omnibus admissa, an existentes e coeli motu temporum varietates, an rerum in terra orientium occidentiumque vices, an civiles ex

hominum moribus reipublicae conversiones, illis suis duplicis generis linearum permutationibus repraesentare voluerit, inventor Fo-hi.

Ex his solumque princeps Ouen-ouang hujusque filius Tcheou-kong[1]) 1800 fere post annis, atque utroque posterior sex circiter seculis (quae tanta intervalla dubii aliquid merito afferunt) Confucius, scripta reliquerunt probabile fit, quod philosophi Sinae jam plerique pro certo habent, principem Fo-hi intendisse in naturalis mundi hujus spectabilibis mutationes. Nam ipsa, inquiunt, epigraphe, v. g. ad primam figuram kien addidit Ouen-ouang, eas tribuit dotes quas nonnisi coelo convenire manifestum est; e quibus, veluti symbolis, sua documenta politica mutuatur: ut dum suorum temporum mores carpit, naturam solam perantiquo coeli (quod hic kien dicitur) emblemate expressam, consectari videatur.

Confucius certe ita censuisse dicendus est: nam primo, primis illis Fohianis symbolis Pa-koua, nomina coeli, terrae, aquae, ignis etc. imponi posse credidit, unde in vulgus manavit carmen, quod libro Y-king in vulgaribus quoque editionibus praefixum legitur, ac velut physicum veterum Confuciique systema complecti a nonnullis doctoribus putatur; a nullo profecto negari potest versus hos in Y-king utiles esse,

1) Ad singulas figuras adscriptae sunt a Ouen-ouang sententiae quas epigraphes nominamus. Sententiae ad singulas sex lineas cujuslibet figurae sunt a Tcheou-kong adjectae, et a nobis parte secunda dicuntur epiphonemata distinctionis causa. Commentaria in epigraphem quamlibet, seu totam figuram dicuntur a Confucio toen; at commentaria in epiphonemata seu in singulas figurae partes dicuntur ab eo Siang. Cur autem ita vocentur, dicitur cap. 8. et alibi.

tum in propriis figurarum nominibus retinendis, tum in rebus naturalibus ad easdem referendis.

Secundo, verbis minime obscuris Confucius in appendice suo (Hi-tse) ad suos in Y-king commentarios, narrat: Pao-hi, i. e. (ut inter omnes auctores convenit) fundatorem Fo-hi, dum imperium gubernaret sublatis sursum oculis coeli formam esse contemplatum; demisso postea obtutu, in terrae speciem intendisse; quod in volucribus pecudibusque nitet, et quod tellus suppeditat, inspexisse; ex corporibus sibi vicinio mutuatum esse, sicut et ex rebus a se remotis, unde initium daret octo suis symbolis (Pa-koua) etc.

Haec porro naturae contemplatio principi non minus necessaria fuit, quam scientia permutationum, cum in omne comparatione utraque pars debeat esse probe cognita, et illud e suis figuris emolumentum capere vellet novus monarchiae conditor, ut rerum naturalium symbola a se constituta sui haberent: quorum ope populus ille tunc agrestis et ignarus, contra superstitionem quae ex crassa naturae ignoratione saepe oritur, et contra vanos metus speique inanis commotiones, se tutari posset; quem etiam finem sibi in philosophia physicaeque studio propositum fuisse optimi quique philosophi nostri veteres suis in opusculis profitentur, Socrates, Plato, Democritus, Aristoteles, ceterique; imo ipse Epicurus, licet ultra quam par est progressus, ideoque atheismi suspectus apud Tullium aliosque; de ipso vide Lucretium lib. 1.

Quicumque, etiam aïunt philosophi sini [1]), existant coeli terraeque generationum ac

1) Vide Sing-li-ta-tsuen, lib. 27.

corruptionum effectus, si eorum rationem causamque non perscrutemur, haud dubie ad res inanes, Bonzaicis fabellis simillimas, et ridiculas effutiendas abibimus, nec unquam poterimus ad claram notitiam pervenire; ita ut vane cum sectis illis timeamus, quae occasione fulminis v. g. spargunt de Draconio curru, de lapidea securi, de cacodaemonis tympano igneoque flagello etc.

Is itaque videtur conditoris Fo-hi fuisse sensus in suis naturae perscrutationibus, qui fuit nostrorum antiquorum sapientum optimorumque philosophorum: aniles superstitiones, quae plerumque plebeculam dementant et facile per totam nationem funduntur, non posse ferme refrenari, nisi aliqua saltem generali cognitione rerum naturalium, quae vanum terrorem aliosque motus inconditos rudibus (quorum numerus ubique gentium major est) ac meticulosis ingenerant. Quemadmodum vero, quod hac nostrorum sapientum methodo abusi sint epicurei religionem ipsam cum superstitione evellere conati, non ideo reprehenduntur Socrates, Plato, aliique vel ob id maxime celebres, ita etiam immortalis manebit principis Fo-hi, Sinicae philosophiae auctoris, gloria, licet forte (quod hoc in loco non discutimus) non defuerint qui longius quam aequum est progressi sunt, v. g. de Li, ratione, de Tai-ki, magno termino, ceterisque id genus alibi explicandis, multa suo marte commenti.

CAPUT SEXTUM.

Certiora sunt quae de principe Ouen-Ouang, et ejus filio Tcheou-Kong dicturi sumus. Hos in confesso est auctores fuisse sententiarum, quae mutis illis antiqui Fohi figuris subjiciuntur, et textum libri

Y-king (seu Tcheou-y) [1]) proprium sole constituunt; prorsus ut in postrema regiis typis impensisque editione solus ille textus in primis quinque tomis proponatur, rejectis in alios certis Confucii ipsius commentariis Toen et Siang dictis, et, potiori jure, ceteris opusculis quae non ita constat a Confucio fuisse scripta, aut sincera ad nos pervenisse, de quibus suus brevi erit dicendi locus.

Cum tamen textibus libri Y-king a principibus Ouen-ouang et Tcheou-kong relictis addantur commentarii Confuciani Toen et Siang nos in hac nostra elucubratione ex illis ea afferemus, quae lucem afferre interdum possunt; ne textus libri tantum non aenigmaticus fiat obscurior, remota omnino philosophi interpretatione. Nam licet et ipsa multis in locis nunc obscura sit, habet tamen magnam, ubi perspicua est, apud Sinas auctoritatem, et quidem merito, cum illius commentarii sint omnium antiquissimi, adeoque juxta veras criticae leges priscae doctrinae testes fide digniores.

CAPUT SEPTIMUM.

Cur vero princeps Ouen-ouang ad ejus modi aenigmata recurrerit, causa in promptu est ex historiis librisque authenticis, et ita habet.

Cum anno ante christianam aeram 1154 imperator [2]) secundae familiae regiae, Chang et Yn diversis temporibus cognominatae, vigesimus octavus regnare coepisset, publica imperii quies horrende perturbata est. Nam famosae pellicis amore irretitus, non solum omnia negotia illius arbitrio permisit, sed etiam ejusdem furori, optimatum censura monitisque excitato,

1) Cur Y-king dicatur Tcheou-y vide infra.
2) Tcheou coepit regnare An. 1155 ante christianam aeram.

indulgens, omne crudelitatis genus in eos exercuit. Horum alii exilio multati, alii gladio percussi, alii e ferali arbore suspensi, multi etiam (quod immanius est) inaudito supplicii genere ad columnam aeneam igne candentem alligati perierunt. Tantus inde timor, ut princeps Kouei-tse, tyranni frater natu major ex aula clam dilapsus in saltus, sibi suisque paucis notos, se abdiderit. Frater vero natu minor Ki-tse, fraternae crudelitatis censor, in vinculis multis annos vixit. Patruus Pi-kan heroicae fortitudinis princeps, a censoris officio tot suppliciis se minime absterreri passus quidem est, at gravissimas tandem poenas dedit, exsectis ante truculenti principis (quem omnes tyrannum Sinae vocant habentque) oculos ipsi praecordiis.

Eminebat inter magnatos de republica sollicitos princeps Ouen-ouang, quo nullus tota in hac gente etiamnum clarior virtutis fama. Eximia ille cum apud omnes fere plebeios tum apud principes clientelares (qui magno tunc numero erant) gratia valebat, quid in tantis rerum difficultatibus faceret? Fugere exemplo principis Kouei-tse? Atque ita rempublicam deserere (ait historia) ipsi videbatur indecorum; metuere mortem? metuque mortis omnino tacere non esse fidelis subditi. Claris vero (uti hoc in imperio mos est) admonitionibus, scriptisque palam libellis, imperatorem efferare? jam vulgo censebatur omnibus perniciosum. Nec ipsi privato deerant magnae pro se extrema quaeque metuendi causae. Jam custodiae semel datus erat, nequicquam tam multis aulae principibus factum indigne clamitantibus, et ad defectionem pronis. Hanc itaque viam inivit, communicato sapientioribus intimisque amicis consilio ut quidem (sicut prius) de republica, et politica gubernandi ra-

tione, philosopharetur, sed tamen quam solitus erat nunc obscurius occultiusque.

Jacebant illo tempore (ut ipse Tchou-tse recentiorum alter princeps aliique scriptores diversa aetate testantur) figurae ab antiquissimo Fo-hi exaratae: sive longa temporis diuturnitate vulgo obliterata esset earum significatio, sive a rudi plebecula ad sortium usum traductae, a sapientibus principibusque viris, sine aliquo rubore, dudum tractari non potuissent. Verum jam ad eas deventum erat angustias, ut pulchrius tutiusque esset promiscuae aliquorum turbae videri nihil nisi vulgare sapere. Has igitur figuras, e quibus imperitum vulgus fortunas et infortunia (prout talorum casus ferebat) sibi augurari solebat, princeps Ouen-ouang coepit interpretari, tanquam selectus a coelo, post tot secula, aenigmatum Oedipus: et alligata cuilibet figurae seorsim sumptae morali epigraphe nunc perfecti regis, nunc boni subditi dotes, totamque boni malique regiminis formam ita adumbrare, ut fortunata illa esse intelligentur quae recte administrata, quemadmodum ex multis ab illo gestis constabat; infortunata vero quae administrantium vitio corrumpebantur. Unde totam principis Ouen-ouang interpretationem ad civilem reipublicae conversionem spectare manifestum est; repetitis tamen ab ipso monarchiae conditore ejusque sexaginta-quatuor emblematibus (64 koua appello ut dixi supra), ita sentiendi dicendique causis.

Observant etiam philosophi (lib. 15. Sinicae philosophiae Sing-li) principem Ouen-ouang antiquum octo symbolorum (Pa-koua), unde aliae figurae omnes pendent, ordinem invertisse; quo ipsa imperii suis temporibus subversio graphice exprimi poterat, mutatis e naturali loco, quem genesis dederat,

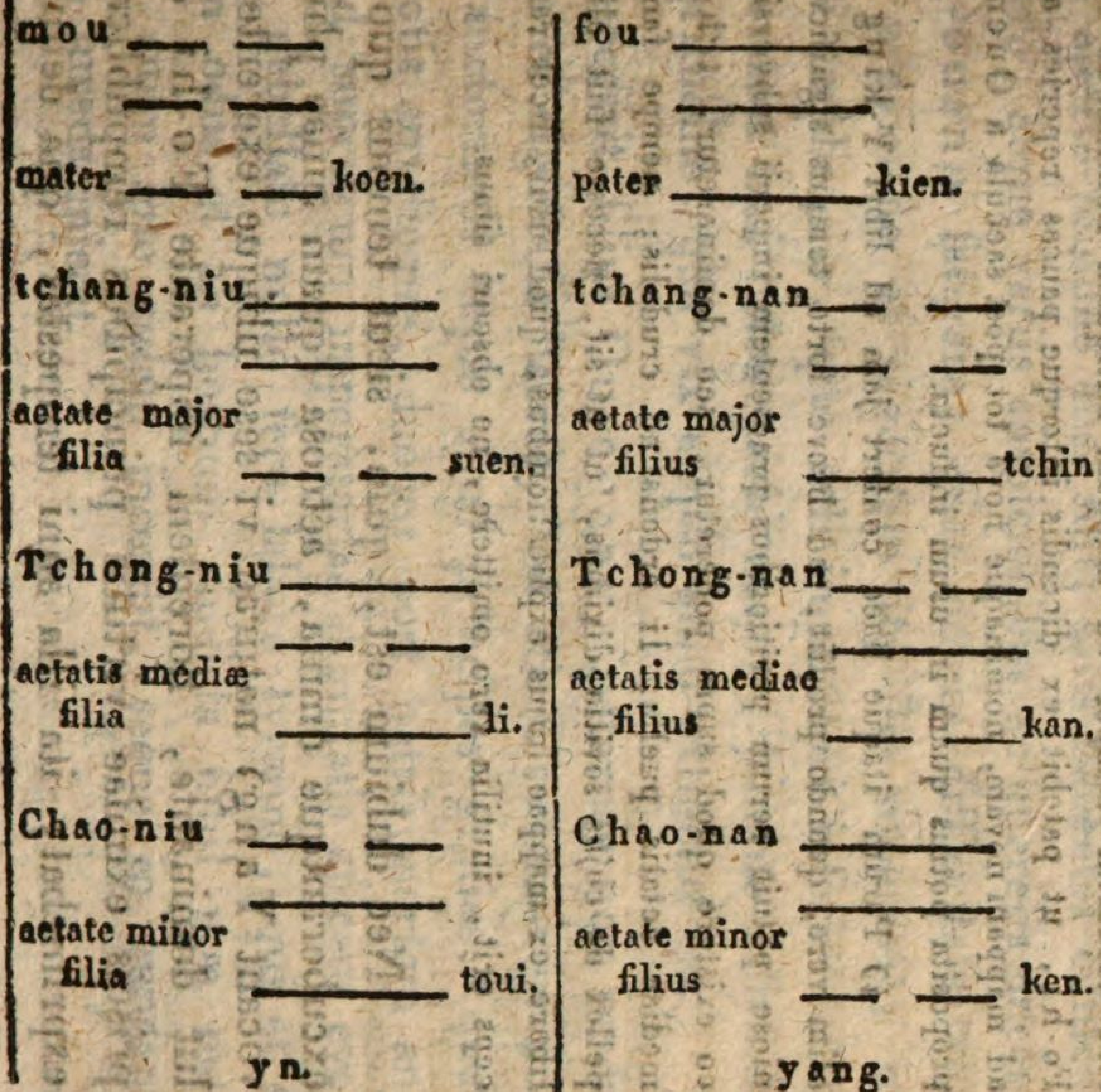
iis quatuor figuris, quae rerum naturalium pugnis ac dissociationibus, quas posterior labentis anni pars afferre solet, velut in antecessum, repraesentandis idoneae videbantur; v. g. si symbolum ☲ ignis supponatur loco symboli ☵ aquae, utriusque elementi inordinatio principi visa est non minus apta ad significandas ruinas et clades reipublicae male ordinatae, quam naturales ab hieme aut imminente aut saeviente rerum generatarum corruptiones. Hoc siquidem novum octo symbolarum systema ideo dicitur a Sinis posterioris coeli mappa, Heou-tien-tchi-tou; quod mille et octingentis annis recentius sit ordinata primum a Fo-hi, juxta naturalem combinationis seriem, descriptione; quae idcirco prioris coeli mappa seu imago, Sien-tien-tchi-tou, appellatur ab ipsis novae philosophiae [1]) principibus Tchao-tse, Tching-tse, Tcheou-tse et in postremis editionis regiae commentariis, certe inter auctores, qui hoc in opere laudantur plusquam ducenti, ne unum quidem invenias, qui non perspicue doceat, supponatque ut indubitatum, nullam extitisse posterioris coeli mappam ante Ouen-ouang, antiquo Fo-hi tot seculis posteriorem; appellationis itaque hujus ratio cum ex tot testium consensu certa sit [2]) et tempori rebusque conveniat, nihil opus est ad divinationes puraque figmenta recurrere. Satis sit ex ejusdem editionis capite vigesimo-primo adjicere hic mappas utriusque systematis, nempe tum antiquae tum novae dispositionis (Pa-koua) octo symbolorum.

1) In Choue-koua-tchouen, Tom. 2.

2) Vox haec seu distinctio Sien-tien, Heou-tien, nullibi reperitur in Y-king, sed solum apud aliquos interpretes magni nominis.

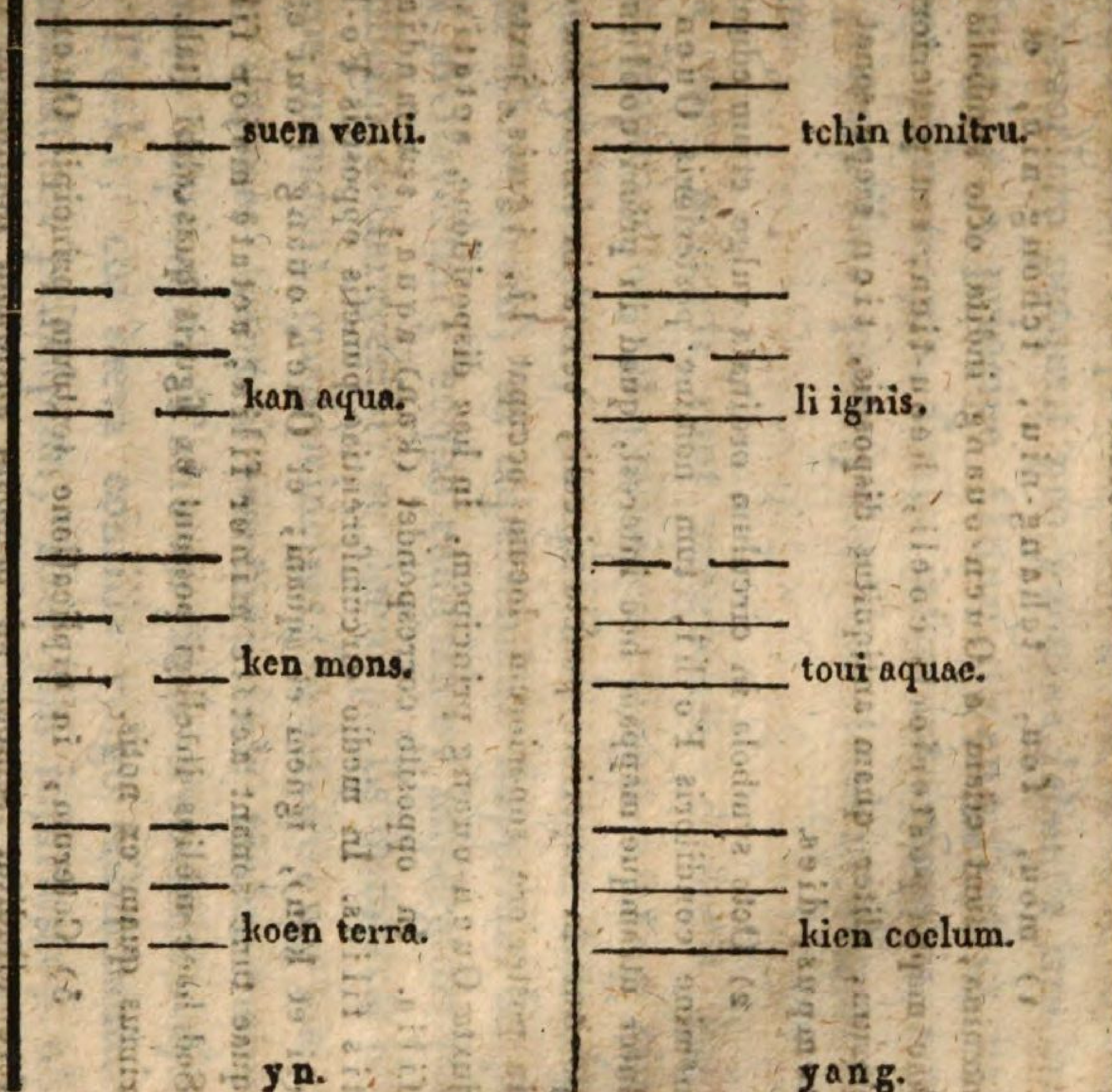
Coeli posterioris Mappa.

a Ouen-Ouang descripta ante Ch. Anno 1154.

Coeli prioris Mappa.

a Fo-hi descripta ante Ch. Anno 2962.

NOTAE.

1) mou, fou, tchang-niu, tchong-niu, et reliqua nomina, sunt etiam a Ouen-ouang indita octo symbolis in nova hac mappa posterioris coeli, heou-tien, seu posteriorum temporum, aliter quam antiquitus dispositis, tien saepe sonat idem ac tempus, dies.

2) Octo symbola in circulum ordinata vulgo etiam eduntur, tum nomine conditoris Fo-hi, tum nomine posterioris Ouen-ouang. Inter utramque mappam hoc interest, quod in priori coelum (kien) ponitur in superiore puncto circuli, terra in infimo seu opposito: in posteriore superiorem locum occupat li, ignis, juxta Fo-hi, juxta Ouen-ouang principem, in hac dispositione, aetatis mediae filia. In opposito correspondet (kan) aqua, seu mediae aetatis filius. In medio circumferentiae punctis oppositis Fo-hi habet (li et kan), ignem et aquam; et Ouen-ouang (toui et tchin) quae tunc sonant aetate minor filia, aetate major filius etc. Sed haec melius intelligi possunt ex figuris quas alibi (tab. 4.) afferimus quam ex notis.

3) Ceterum, in explicatione textuum principis Ouen-ouang, fere alluditur semper ad mappam antiquam nominaque conditoris Fo-hi, ut patebit ex dicendis interque paucas reperies allusiones ad mappam novam, nominaque nova tot post saecula a Ouen-ouang proposita potius quam in usum inducta.

4) Parum itaque haec confert jam ad libri Y-king notitiam olim vero, quando prodiit, ad breve forte tempus significare ingeniose potuit rerum peritioribus praesentem imperii subversionem ex eo existere quod supra poneretur, seu dominaretur, tchong-niu mediae aetatis puella, li ardens ac crudelis; nempe famosa illa pellex de cujus sevitia diximus, ut ut sit, necesse fuit aliquid delibare ex mappae hujus explicationibus, quod usui, licet raro, deinceps erit, inutilia vero omittere, ne obscuri simus.

Nec dubium est, quin, sicut tempus quo vigent excuberantque omnia, actuosa (quam Sinae philosophi vocant Yang) naturae vi sese ubique exerente ac velut dominante, florentem imperante Fo-hi aliisque priscis eximiae virtutis principibus rempublicam rite exprimebat; ita illa anni tempestas, qua defluit totus

ille naturae decor resque decrescunt ac tandem rigent, assumi praeclare potuerit pro genuina labentis jam imperii imagine a principe Ouen-ouang, ut ex hac principes primatesque facile inferrunt remediis non minus praesentibus quam potentibus tandem aliquando utendum.

Ita vero animati sunt magnates, durioris jugi alioquin impatientes, ut principem Ouen-ouang vinculis tandem liberatum, moxque bello contra Boreales confecto illustriorem, ad capessendum imperium saepe saepius invitaverunt; eoque reluctante, imperatori publico libello declaraverint: se deinceps iis dumtaxat obsecuturos mandatis, quae principis Ouen-ouang manu suas in ditiones transmitterentur; inde tantus metus, tum malo imperatori Tcheou tum truculentae ejus pellici Ta-ki, cui saeva consilia vulgo tribuebantur, ut dementiationi principum, licet sibi injuriosae, obluctari aperte minime ausi sint; satis habentes cuniculis agere, atque variis suspicionibus ac querelis ducem Ouen-ouang fatigare; quas omnes difficultates sua animi provisione et sagacitate ita ille superavit, ut muneri amplissimo, quo soli imperatori inferior erat, non cesserit nisi octogenario major, jamque infirmus ea aegritudine, qua vix elapso anno extinctus est.

Successit filius Ou-ouang, paternae non modo ditionis et dignitatis haeres, sed etiam summae in imperio auctoritatis atque apud principes gratiae: quorum votis auxilioque, duobus post patris mortem annis, ad supremum imperatoriae dignitatis apicem evehitur, debellato nullo fere labore tyranno, qui et a suorum odiis et ab hostium vindicta nihil non metuens, suam ipse aulam incendit, seque in eundem rogum furens injecit.

Similis quidem reipublicae conversionis meminerant Sinae, cum imperator Tching-tang, sex ante secula familiae regiae secundae Chang postea dictae, In, celeberrimus fundator, impium imperatorem Kie paterno imperio exuit anno 1768. Id tamen erat, inter utrumque facinus, discriminis, quod nec Kie occisus fuerat, sed fugatus in australes partes ibique elapso triennio placide mori permissus, nec illo tempore in ipsius domesticos regiosque administros fuerat saevitum. Unde Tching-tang in ipsa victoria tam clemens quam severus Ou-ouang videbatur; tempus etiam reprehensioni obnoxium erat, quod ante finem triennii, luctui paterno antiquis legibus praescripti, Ou-ouang arma induisset, duplicis proinde peccati erga patrem reus, et quod filialis pietatis morem non observasset, et paternae moderationis cunctationes non diu fuisset secutus. Ad exprobationes id genus adversariorum itaque refellendas opus erat apologia insinuatis imperii tunc capessendi causis, quae in libro quarto operis authentici Chou-king usque ad nauseam decantantur, et quidem multis capitibus quae complectitur pars haec operis ultima ideo Tcheou-chou historia denominata a gestis dictisque familiae regiae tertiae Tcheou quam Ouen-ouang et Ou-ouang fundarunt: iidem omnino qui certo sunt auctores omnium textuum qui jam leguntur in libro Y-king, seu potius in Tcheou-y. Ita enim librum Y-king (duo alii fuisse memorantur a nonnullis) quem solum habemus vocant omnes editiones, petito scilicet nomine ab eadem familia Tcheou a qua editus est.

Ad haec porro dicta factaque (ut dicetur in interpretatione) ita clare variis in locis alluditur in Tcheou-y, ut quae aperte in Tcheou-chou referuntur historice, eadem omnino videatur expressisse, licet obscurius,

princeps Tcheou-kong novi imperatoris Ou-ouang frater is siquidem explicationem figurarum Fohianarum a patre Ouen-ouang coeptam, adjecta cuilibet epigraphe, ita prosecutus est, ut ad unamquamque e sex lineis ex quibus figurá quaelibet constituitur, sententias alligaverit; quae tum ad demonstrandum fratris in rempublicam amorem, tum ad proxime praeteriti praesentisque regiminis discrimina indicanda ferme pertinent.

Atque hoc totum, quod pluribus exposuimus, paucis suo more observat Confucius in (Hi-tse) appendice ad suos in Y-king commentarios, affirmans verbis minime ambiguis: librum Tcheou-y versari circa negotia quae inter Ouen-ouang principem et Tcheou imperatorem extitere, postremis familiae In desinentis temporibus, et familia Tcheou jam virtutibus florente, et vero, ut Confucius aliique interpretes tacuissent, nunquid ipse liber hoc idem loquitur aperte? dum praecipuorum illa in imperii mutatione actorum [1]) nomina recenset, eorumque gesta ac consilia innuit; agens [2]) de eligendo principe et translatione [3]) imperii; de necessitate hujus rei faciendae; de opportunitate ad id quaerenda; de viis ad hunc finem ineundis, quales sunt v. g. rebelles [4]) parare, milites bene instruere, castra rite metari, foedus [5]) mutuum sincere sancire; de victoriae [6]) fructu, distributione domorum et agrorum; de rebus pacato imperio faciendis, inter quos est parentatio [7]) solemnis, et imperatorio ritu facienda suis avis in parentali aede Miao atque in patrio familiaeque Tcheou proprio monte Ki; cura [8]) thesauri regii augendi; constitutio [9]) poenarum contra improbos; legum anti-

1) Vid. figuras ut 36 aliasque. 2) 1. 3. 10. etc. 3) 1. 2. 3. 27. 4) 4. 13. 26. 5) 7. 5. 13. 18. 8. 6) 7. 3 etc. 7) 17. 45. 8) 41 etc. 9) 21.

quarum et novarum observatio; ceteraque id genus bene multa, ubique gentium, victoriam reique publicae mutationem consequi solita: quae etiam de Caesare, Augusto et celebrioribus regnorum conditoribus annales nostri referunt; a posteris deinde suis, ob eximiam et (quod caput est) fortunatam rerum agendarum peritiam, ac ob bellicas civilesque virtutes, inter veros heroes, imo et inter Divos habitis; prorsus ut, si illis antiquis scriptoribus (Virgil. in Georgic.) creditur, coelum terraque illorem mortem praesensisse videantur:

Sol etiam extincto miseratus Caesare Romam,
Cum caput obscura nitidum ferrugine texit,
Impiaque aeternam timuerunt secula noctem,
Tempore quamquam illo Tellus quoque et aequora Ponti
Signa dabant.

Ex encomiis nimiis in libri Chi-king carminibus, alibique, inferebant aliqui Ouen-ouang et Ou-ouang principes non fuisse meros homines. Sed cum majora etiam dicta reperiantur de aliis tum apud Sinas tum apud nos, inanis est probatio qui enim nimis probat, nihil probat; ob haec coactus sum afferre similia e latinis.

Minora quidem sunt signa quae de Ou-ouang referuntur ab historicis Sinis, sed tamen illud in libris authenticis continuo repetitur, nihil ab eo principe factum sine coeli mandato, quo decreta erat tyranni punitio, ne scilicet populo invisa superis nova monarchia videatur; quod deinde exemplum secuti sunt alii regiarum familiarum viginti fundatores, paribus suorum encomiis celebrati.

Hanc vero in Ou-ouang venerationem auxit singularis ac inaudita munificentia tum erga cognatos eosque de se bene meritos, tum erga antiquas familias a

tyranno afflictas, quibus et dynastarum honores et ditiones contulit. Auxit insigni novi imperatoris clementia [1]) qui nullum occidi voluit nisi armatum. Auxit instituta post bellum vitae ratio non solum ab omni suspicione aliena; ita ut (fides sit penes Sinas) princeps iste videatur id observasse quod in Augusto nostri mirantur, refertque Suetonius: oportet nos nihil mali facere videri, nam privatis quidem hominibus satis est nihil delinquere, principibus nequidem suspectis esse licet. Auxit denique novi monarchae intenta in rempublicam cura, quam suis legibus atque factis pristino splendori restituit, producto ut loquuntur Sinae [2]) ad quatuor usque maria imperio; quod quidem hyperbolice dicum non inficiabor. Est tamen ejusmodi ut similia et forte etiam tumidiora apud nostros tum panegyristas tum poetas reperire sit v. g. apud Virgilium (Aen. 1.) dicitur:

. . . . illa inclita Roma
Imperium terris, animos aequabit Olympo;

sicut apud Sinas (Pei-tien-ti) aequatur coelo et terrae. Nihil itaque mirum si Ou-ouang, post partam victoriam, et reipublicae tam utilitas, et de nobilissima quaque familia adeo munifice meritus a grata posteritate tantis laudibus extollatur, ipsisque sinicae monarchiae conditoribus ac legislatoribus Fo-hi, Yao, Chun comparetur.

Principi autem Tcheou-kong auctori textuum [3]) libri Y-king erant praeterea aliae celebrandi tuendique fratris causae necessariae, ut per se patet, quippe

1) Apud Mencium lib. 1. cap. 7.
2) Chou-king lib. 4.
3) Textuum ad lineas cujusvis figuram vide supra et infra.

erat novo monarchae summa auctoritas et gratia. Omnis itaque injustitiae culpa elevanda, vel levissimae ambitus suspiciones absterquendae, bonum ex mutato imperio exagerandum, aliaque id genus quae decent principem eximie politicum summumque postea imperii totius multos annos administrum. Se enim talem ipse Tcheou-kong exhibet suis in orationibus ac documentis quibus abundat liber Chou-king.

Talem exprimunt historici Sinae veteres et novi. Conari proinde ex illo principe jam effingere aliquem aut mystam aut mythologum aut sophistam, nihil aliud est quam cum nonnullis Sinis hariolis fumos vendere, et rei certae notaeque velle figmentum substituere. Quisquis enim, aïebat in dissimili licet causa imperator Marcianus vere tamen de omni inquisitione, post veritatem repertam ulterius discutit, mendacium quaerit [1]).

CAPUT OCTAVUM.

Cum libri argumentum sit hujus generis quod rerum gestarum memoriam requirat, vel ex hoc necesse est existere tenebras variis in locis, a seris nepotibus minime dissipandas. Nam annales praeter illu-

1) Cum nostris loquendi formulis assueti damnare plerique soleant peregrinas, non abs re judicamus sinicas cum latinis interdum conferre, ut de tota re aequius judicetur.

Ipsi Sinarum doctissimi monent, nec metaphoricis, nec hyperbolicis locutionibus ita inhaerendum, ut in his stet interpres vimque faciat, sed modum, ex auctorum mente ac fine, his ponere sciat. Sapiens, ait Mencius lib. 2., interpres libri Chi-king, i. e. libri Odarum, non debet accipere verba ut sententiae noceant Sed mature riteque expensis omnibus sensum definire ac velut ex iis eruere; exempla affert ex Oda Yun-kan imo et ex libro historiae Chou-king; vide partem tertiam quae hoc habet.

stria quaedam facta dictaque quae rempublicam spectant, cetera quae sunt velut privata et domestica vix attingunt. In tanta scilicet imperii mutatione silent quae sint adhibitae ad rem maturandam callidae machinationes, quae inita clandestina concilia; quibus suasionibus, conjecturis, susurris, plures ad idem inducti; cum quibus clancularia esset studiorum conciliorumque communicatio; quis aut quae, tum in aula tum extra aulam, res misceret. Narrant quidem crudelem reginam Ta-ki maximam in omni aulae imperiique administratione partem habuisse. At, quibus sit illa usa conciliorum arbitris, quibus sermonibus promissis, minis, et insidiosis artibus, non referunt. Narrant etiam principem Ouen-ouang carcere fuisse illo tempore liberatum, opera unius puellae forma eximia ceterisque dotibus praeditae, ac in interius palatium submissae a subditis amicisque principis, id tres annos frustra antea aliter conatis.

At ex his, caeterisque id genus, pendere tamen manifestum est, integram explicationem similium librorum. Nihil proinde mirum quandoquidem ex antiquis principum Ouen-ouang et Ou-ouang aetate gestis multa aut parum aut nullatenus cognita sint, si sensus libri Tcheou-y haberi non potest pro integro, pro ubique explorato, pro plane tradito (quod deplorant aliqui auctores in suis commentariis), sed pro interciso ac mutilo, qui, ex his quae sciuntur, conjiciendo ac velut divinando interdum habeatur [1]).

Quae vaticinantur harioli Sinae plebei, non proferunt ut dicta ad mentem auctoris Ouen-ouang, sed ut bona vel mala omina ex dictis a se accepta, dataque petentibus, de quo discrimine iterum agemus infra, cap. 59., quod annotamus, ne quis putet duplicem his sententiis subesse sensum nationis Sinicae.

1) Historia Sinica antiqua et Kang-mou novae historiae, pau-

Quod idem accidit non paucis nostrorum tum antiquorum tum recentiorum opusculis; iis scilicet quorum aut vis aut lepor positus est in allusionibus, metaphoris, vocibusque quibusdam, alia jam dicta factaque raptim perstringentibus. Quis v. g. Ciceronis epistolas ad Atticum omnino intelligit? multa nempe nos latent de Pompejo totiusque Triumviratus arcana ac domestica historia, tunc utrique scribenti prorsus cognita, quae proinde satis erat uno verbulo subindicare. Idem de Catullo dictum puta, cujus epigrammata, aequalibus Romanis in deliciis, nostris jam hujus aetatis hominibus ideo pleraque non sapiunt quod lepidas ad curiam personasque allusiones, jocosque nesciamus. Quod potius veriusque cadere patet in satyricos Persium et Juvenalem, aliosque, et quidem etiam in satis recentiores, v. g. in auctores famosae satyrae quae catholicum hispanicum, seu Menipea, proprio nomine vocata est: cujus joci posteris, rerum illius temporis insciis, fiunt inficeti, eo insulsioros (opinor) seris nepotibus futuri quo magis nostris patribus placuerunt.

cioribus quam par est verbis gesta narrat; unde fit ut versio ipsa ferme sit jejuna, nisi dilatetur ab historicis, v. g. a Tso-chi, antiquissimo scriptore, de quo infra fusius diss. 6. et ex speculo historico Tong-kien (kien sinice est speculum) augeaturque ex his quae referunt suis in notis ad textum historiae litteris majoribus edi solitum commentarii simul impressi; atenim, quo res antiquiores sunt eo pauciora in his reperire est. De Ouen-ouang vero filiisque vix aliqua alicujus momenti, extra libros Chou-king et Chi-king quae tamen non omittemus in interpretationibus.

Quoties in Sinicis libri Y-king commentariis annotatur distinctam alicujus textus aut particulae notitiam non habere, toties id nos lectorem monebimus, unde intelliget paucas esse id genus sententias puta 20 ex 448.

Nec dubium quin quas illi auctores nostri habuerunt ita scribendi causas, periculosas nimirum animorum offensiones, eaedem suadere potuerint principi Tcheou-kong obscuritatem. Quaestionis enim tractandae natura erat odiosa; huc siquidem tota recidebat: an licuisset exauctorare familiam regiam (In vel Chang) secundam, e qua erant adhuc principes nonnullo etiam eximii, ut tyranni Tcheou fratres Ki-tse et Ouei-tse quorum jam meminimus, et suam domum (Tcheou) quantumvis virtutis fama meritisque florentem superinducere. Quae disputatio et olim post primam regiam domum Hia [1]) a clarissimo principe Tching-tang extinctam, agitari coeperat; et majore etiam contentione, sub primo imperatore Leou-pang [2]) quintae familiae (Kan) jactata fuit: aliis doctorum Sinarum aïentibus, imperatores Tching-tang et Ou-ouang fuisse quidem gubernandi peritissimos, virosque excellentes, at utrique tamen ad solium ascendenti idem evenisse (ut utar verbis doctoris Tchao-tse) quod soli eclipsim patienti, usurpationis nimirum macula virtutum regiarum splendore aliquamdiu adumbrato: aliis philosophis contra mordicus tuentibus, nihil illos principes fecisse non aequum, non decorum, quos scilicet populorum oppressorum vox, coelestis mandati interpres ad thronum imperiumque vocaverat, quibus tandem omnibus silentium decreto regio impositum est; cum novus imperator, cujus jus regnique aequitas, ita in dubium, veterum fundatorum nomine, vocari videbatur, utrique parti ediceret: hanc quaestionem non esse philosophorum ad quos solae scientiae pertinerent, sed principum quibus reipublicae cura incumberet.

1) Mencius lib. 1. 8. 34. refertur infra, parte 2.

2) Leou-pang dictus Han-kao-tsou coepit ante Chr. 206.

Atque haec omnia ideo fusius forte quam necesse erat exponenda censuimus, ut facilius intelligantur quaedam quae apud Sinas interpretes tanquam invicem pugnantia reperiuntur, atque adeo lectorem minus ad omnia attentum in varios errores inducere facile possunt. Si enim aliquos [1]) Sinas auctores audias, periit nobis sensus libri Y-king. Exempli gratia, doctor Lai-chi-te qui floruit decimo-sexto seculo, sua in expostulatione contra interpretes familiae regiae Ming tunc dominantis, quorum expositiones, ut et doctorum familiae Song pleraeque, leguntur in pandectis philosophicis (Sing-li-ta-tsuen), ita denique concludit: a morte Confucii doctrina libri Y-king concidit; liber Y-king opus quatuor [2]) sanctorum, incidit in longam noctem jam a duobus amplius millibus annorum. E contra, doctor Kong-in-ta dominante familia Tang celeberrimus, sub initium septimi seculi, in sua commentariorum praefatione asserit probatque libri Y-king traditionem esse constantem ac certam; et doctor Tching-tse XIII. seculi interpres, in epitaphio seu encomio clarissimi inter illos philosophi Tchao-tse, ait: sola doctrina (agitur de Y-king, in quo libro imprimis illustrando desudavit multis annis), quam excellens ille vir coluit, nunquam fuit interrupta, illa sola ad nos certa successione pervenit; (in Sing-li lib. Tao-tong). Volunt siquidem scriptores isti solum librum Y-king, cum suis commentariis, ex generali librorum (quod aeram christianam duobus amplius seculis praecessit) incendio evasisse; atque adeo solum ex quinque (King) authenticis libris sincerum intactumque fuisse servatum, quod an satis

1) His ad litteram illi missionarii adhaerebant, qui mysteria, Sinis ignota, Y-king libro affingere conabantur.

2) Fo-hi, Ouen-ouang, Tcheou-kong, Kong-tse.

probent, hic non expendimus; ultroque damus, textus libri Y-king eosdem fuisse qui nunc leguntur.

Verum ex dictis jam constat sensum ejusdem libri propagatum fuisse ad posteros, sed nec integrum nec ubique exploratum; utpote ex rerum gestarum ad quas alluditur oblivione, variis [1]) in locis ita intercisum, ut continua illius operis series, ac velut contextus haberi non possit totus cujus proinde tenebras, non solum aetas duorum (ut aïebat Lai-chi-te) millium annorum, sed quantavis supponatur, nunquam dissipatura est. Ineptum est siquidem velle, ut, quo remotiores sunt interpretes ab auctoribus libri Y-king, quae ex illorum notitia pendent eo melius intelligant, licet nulla nova antiquitatis monumenta eis ocurrant.

Nec minus ineptum videretur propugnare, nullam exfare apud Sinas de libro Y-king traditionem: quam ipsi non solum apud se semper fuisse vulgo affirmant, sed etiam manifestam faciunt, adductis per singulas aetates doctorum nominibus, per quorum manus illam posteritas accepit, et quorum commentationes adhuc pleraeque extant.

A Confucio (narrat Kong-in-ta, quem sequuntur regii commentarii in libro proemiali) traditus fuit liber Y-king, cum suis commentariis [2]), discipulo Tchang-ku-tse-mou; a Tse-mou, doctori Kiao-pi-tse-yang. Ab eo illum habuit Han-pi-tse-kong; huic successere Tcheou-tse-hia, Tsum-ou-tse-tehing et Tien-ho, qui fuit incendio librorum proximus. Istum excepere Ouang-tong-sse-tchong, Leang-jing-ting-koen,

1) Circiter viginti.

2) Extant Confucii commentarii libri Y-king, dicti Toan et Siang, vide infra.

Tien-ouang-tsun, Che-tcheou, Tchang-yu post hos, secundo christianae aerae seculo, clari imprimis fuerunt tres, Fei-tchi, Tching-huen et Ouang-pi, cui potissimum debetur doctrina libri Y-king, quae a tam multis seculis viget.

Licet autem Li-chi, in vita doctoris Ouang-pi scribat, aliique in commentariis regiis fateantur, illum auctorem fuisse dum vixit studiosum doctrinae magistri Lao-tse, quem bonzaica secta Tao-kia parentem cognoscit; illius tamen commentarii principem locum habent in collectione librorum quae jussu imperatoris primi (629 æræ christianæ) familiae regiae Tang edita est, appellataque Chi-san-king: et illius sententiae insistunt ceteri qui in illo opere partem habuerunt: ut ex hoc vel satis appareat, eos in antiquis opusculis anteaque editis commentariis nihil reperire potuisse melius, quod eo magis mirum est, quo certius constat ex historia doctorem Ouang-pi valde juvenem mortuum esse; anno aetatis, ait Li-chi scriptor vitae virorum illustrium, vigesimo quarto.

Nec tamen ita intelligenda sunt quae de sua traditione aliquoties magnificentius praedicant Sinae, ut omnia in libro Y-king ipsis aperta ac perspecta esse credamus. Nam praecipui interpretes ac velut eorum jam principes, Tching-tse et Tchou-tse similesque, fama toto imperio celeberrimi, suis in commentariis utro profitentur, non uno in loco (quot loca vide supra), sensum propositi textus a se suisque nesciri. Satis itaque habent pleraque intelligere, et suis notis ita explicare ut magnificis illis quae praefati sunt encomiis non indigna videantur.

Ceterum liber Y-king, seu Tcheou-y, licet sensum offerat interdum ita involutum, nihilominus ejusdem est auctoritatis ac quatuor alii vetusti qui a

gente tota authentici ac velut canonici habentur, tum quod antiqua obscuritas uti apud alios populos ita apud Sinas, suam habeat venerationem, plerisque eo magis admirantibus quo minus intelligunt; tum quod commendationem quam maximam totus textus accipiat ab auctoribus Ouen-ouang et Tcheou-kong quibus non norunt Sinae principes virtute meliores, nec non ab ejus interprete Confucio philosophorum principe, quod nulli alii ex libris authenticis contigit; tum denique quod multa ad imperii regimen (quod inter sapientes id genus Sinas est potissimum) utilia aut necessaria complectatur.

CAPUT NONUM.

Maximos profecto Confucii in interpretando conatus demonstrant tam multa (quae decem Chi-y vulgo nominantur) commentaria: quorum alia omnino certa sinceraque, alia vel dubia vel saltem adulterata, dudum a peritioribus merito habentur, quin et idem Sinarum philosophorum princeps dicitur, cum suis illis opusculis necdum acquiesceret, jam senior novum opus meditatus fuisse, quod viri mors posteritati invidit.

Dolendum sane! nam in iis commentariis quae Toen et Siang sinice nominantur, suntque genuina philosophi opera, nullus negaverit imprimis perspicuitatem: sive quod multa ad perfectam rerum intelligentiam necessaria longo quinque amplius seculorum lapsu, jam ex hominum memoria excidissent: sive quod involutum adhuc relinquendum sibi putaverit, quod non posset feliciter explicare ac velut demonstrare; potius habens politico-moralem (quod etiam in aliis operibus observatur) philosophum agere, et ex occasione tum figurarum, totius velut naturae symbo-

lorum, tum sententiarum rerumque gestarum a primis regiae familiae Tcheou, tunc dominantis, fundatoribus, praecepta politica et moralia ad formandos principes populosque tradere.

Florebat siquidem Confucius [1]) regnante King-ouang [2]) imperatore vigesimo quinto post Ou-ouang factum imperii dominum ob ingentem imprimis tum ipsius tum patris Ouen-ouang virtutum famam; haec prima initia, ex quibus ad solium tandem perventum erat, non expediebat penitius perscrutari; sed inter ea sola facta, quae nota populo ac publica essent, satius erat consistere.

Ipse praeterea liber Y-king, licet non solis jam prisci Fohi figuris, sed etiam duorum principum Ouen-ouang et Tcheou-kong sententiis constans, rursus illa aetate ad divinationem, omina, atque alios varios usus, ab imperita plebecula revocatus fuerat.

Huic malo, quod sapientes omnes invalescere dolebant, remedium facturus Confucius, in hoc potissimum immorari interpretando debuit, ut populum doceret imperii bona et fortunam ex politica bonaque disciplina profluere, mala vero atque infortunia ex illis neglectis. Verum proinde est dictum doctoris olim [3]) clarissimi Nyeou-yang: Sina Confucio ipse Ouen-ouang pro hariolo habitus fuisset; ab infima scilicet plebe, ubique gentium indolis superstitiosae.

Hanc autem maculam et a regiae familiae Tcheou conditoribus abstergebat, et populum ad infortuniorum causas revocabat philosophus, imperatorem suum

1) Natus sub Ling-ouang, Imp. 23, ante Chr. 550.

2) Ante Chr. 518.

3) Vixit floruitque aerae christianae 1064 circa.

King-ouang ac Regulos (quod genti utilius gratiusque erat auguriis omnibusque) adhortans ad rectam administrationem, omniaque exigi volens ad priscas Sinici imperii leges, quod et ipse praefecturam regni Lou adeptus, reipsa praestitisse dicitur, magna inde libri Yking seu Tcheou-y, fama, certiorque auctoritas, tanti viri definitione multiplicique scripto vindicata, nec enim unamquamque a principe Ouen-ouang figuris affixam epigraphen duntaxat explicat commentario quem Toen nominat, quod rem veluti secet ac summatim decidat, uti notat doctor Ouang-pi; sed etiam singulas filii Tcheou-kong sententias ac epiphonemata alio exponit commentario nomine Siang, quod scilicet ab imaginibus figurisque, velut rerum naturalium symbolis, disserendi initium faciat.

Caetera autem, quae plerumque Confucio tribuuntur, in Y-king opuscula, nihil aliud esse videntur, quam commentariorum supplementa, ab ipso minime conscripta, sed ab illius ore a discipulis excepta; ut constat de libro ipso Lun-yu, inter Sse-chou tertio. Incertum quidem quisnam ista litteris commiserit, at certum videtur aucta deinde fuisse non paucis articulis, qui a constanti Confucio doctrina abhorrent. Hac siquidem sola regula, a certis, dubia saepe secerni possunt.

Illa porro inter opuscula locum primum damus (ut solet fieri in omnibus editionibus) illi quod Hi-tse Sinice inscribitur, et latine a nobis appellatum est appendix ad commentarios Toen et Siang, de quibus dictum est, dividiturque eorum exemplo in duas partes.

Secundum, vocatum Ouen-yen, non habet nisi pauca de eadem doctrina dicta.

Tertium Choue-koua-tchouen nominatur et haberi potest inter analecta ad figurarum interpretationem.

Quartum appellatur Tse-koua-tchouen, estque de naturali figurarum inter se ordine.

Quintum est Tsa-koua-tchouen, de iisdem figuris mixtim sumptis.

Sed de his fuse in parte operis nostri tertia agendum erit, quae erit tota de explicatione et disquisitione illorum opusculorum. Solent haec imprimi in fine tomi secundi ultimique libri Y-king seu Tcheou-y, post sexaginta-quatuor figurarum genuinos certosque textus, auctoribus principibus Ouen-ouang et Tcheou-kong, nec non edi una solitos philosophi Confucii veros commentarios Toen et Siang.

Licet autem varia sint horum opusculorum quae retulimus nomina, brevitatis tamen causa parti tertiae elucubrationis hujus nostrae titulum fecimus: pars tertia; de critice appendicum ad librum Y-king.

MONITUM.

Nomine libri Y-king vulgo et lato sensu intelliguntur omnia opuscula quae solent imprimi sub hoc titulo, et dividi in duos tomos, qui complectuntur quatuor Kouan seu libros. Horum duo primi (praeter quaedam prolegomena) qui vocantur Tcheou-y-chang-pen, Tcheou-y-hia-pen (seu Y-king primus tomus, secundus tomus) habent soli figuras textusque principum Ouen-ouang et Tcheou-kong. Tertius et quartus tomi secundi habent textus Confucianae appendicis, dictae Hi-tse, et aliorum quatuor opusculorum quorum meminimus. Dum ergo citatur liber primus aut secundus cogitandum est ita sentire principes Ouen-ouang et Tcheou-kong, summae apud Sinas auctoritatis. Libris omnibus post praefationem praeponi solent aliqua velut prolegomena Che-y (modus utendi virgultis herbae Che). Koua-ko cantilena de nominibus mutationum Koua, quae memoriae causa facta est. Figura Fohi dicta Ho-tou; principio Ta-yu figura Lo-chou;

figurae duae octo Koua a Fohi; ejusdem nomine duae figurae 64 Koua; principis Ouen-ouang duae etiam figurae octo Koua, quae scilicet antiqui Fo-hi octo Koua alio modo habent disposita, ita ut quae erant olim supra jam sint infra dicunturque Koua seu mutationes coeli posterioris Heou-tien, nempe figuris Fo-hi dictis ibidem Sien-tien, coeli prioris. Quae omnia vix aliquid faciunt ad veri textus explicationem, et in editione imperatoris jussu nuper facta, aliisque notae melioris, rejiciuntur in calcem operis post sinceros libri textus.

CAPUT DECIMUM.

Hactenus locuti sumus de solo Tcheou-y, cujus solius textus a principibus Ouen-ouang et Tcheou-kong familiae regiae Tcheou, et a philosopho Confucio in eos commentaria, cum hac aetate jam habeamus solos exponendos, suscepimus. In libro tamen antiquo, licet non indubitatae fidei Tcheou-li memorantur tria nomina, quae aut tres [1]) olim fuisse libros Y-king, vel eundem sub tribus primis regiis familiis aliter nominatum, interpretum non paucis indicare visa sunt. Liber Y-king (ait doctor Teou-che-chan in commentariis regiis) dictus Lien-chan est principis Fohi; at qui vocatur Hoei-tsan est imperatoris Hoang-ti.

Ab hujus opinione longe abest doctor Tching-kang-tching in iisdem commentariis citatus, ait enim: liber Y-king sub prima familia Hia vocabatur Lien-chan-y; sub secunda familia In appellabatur Hoei-tsan-y; et sub tertia familia Tcheou nomi-

1) Iidem qui supra; tribus ex his King conjiciebant adumbratos vel notos olim fuisse tres status naturae, integrae, lapsae, reparatae. Ideo attuli quae Sinae probabilius dicunt de jam non extantibus.

natus est Tcheou-y; conaturque afferre harum denominationum causas, quae ibidem exploduntur et minime fundatae declarantur, inanes reipsa sunt; cum (additur) qui nos praecessere litterati haec ut inutilia abjecerint, nihil opus nos illa resumere. Si tamen stare volumus maximo per omnes aetates librorum numero, dicendum est, a loco, tum principem Chin-kong, qui Fohi successit, dictum esse Lien-chan, tum imperatorem Hoang-ti cognominatum Hoei-tsan, atque adeo haec dua vocabula esse familiarum utriusque cognomina, quemadmodum constat librum Tcheou-y ita appellari a familia Tcheou, mutuato nomine a regione Tcheou in qua est Ki-chan antiqua patria fundatorum illius tertiae [1]) domus imperatoriae, quae retento dynastiae paternae nomine dicta est Tcheou-tchao.

Nec dubium esse potest quin Chin-nong figuras, quas praedecessor Fo-hi ad naturae explicationem adhibuerat, eas traducere potuerit ad herbas salubres ac medicinales suas in classes distribuendas; ex quibus forte confectum fuit herbariolum quod illi ab historicis tribuitur, cujus una tantum pars ad posteros integra pervenerit. Nam cum lineae, ut notavimus, elementares ——, —— —— nihil natura sua significent; sicut a Fo-hi suppositae sunt velut symbola primorum physices principiorum Yn et Yang, ita a Chin-nong assumi potuerunt pro Kang et Jeou [2]); (quae duo etiam nomina non minus saepe habent libri veteres) pro siccitate et humiditate, vel pro calore et frigore; atque deinde fieri ex his, ad imitationem praedecessoris Fo-hi, variae combinationes ipsa linearum

1) Familia prima Hia-tchao, familia secunda Chang-tchao.

2) Jeou; molle, cedens etc. Kang; durum, quod non cedit, firmum etc.

permutatione exprimendae; si ponatur (in historia Kang-kien notatur) imperator Chin-nong herbas, in quibus colligendis ac dignoscendis tam feliciter laboravit, revocasse ad quatuor genera seu quatuor generales classes; vel, habita ratione gustus, dulces, amaras, acidas, salsas; vel spectata earum natura, calidas, frigidas, alsas, trepidas. Hae omnes exhiberi ab illo rite potuerunt quatuor illis figuris quae (Sse-siang) quatuor imagines dicuntur in Y-king fundatoris Fo-hi. Nihil ergo obstitit quo minus liber permutationum (Y-king), lineis figurisque ab imperatore Chin-nong ad herbas traductis, appellari potuerit, vel etiam prodierit sub nomine familiae, dictus Lien-chang-y.

Idem dicendum de imperatore Hoang-ti, qui potissimum incubuisse narratur in civilem statum rite ordinandum, moresque hominum componendos. Illi fuit etiam integrum, duorum praedecessorum exemplo, ne illis minor videatur, duo prima illa figurarum elementa ———, —— —— velle esse symbola virtutum Jin et Y, pietatis subditorum, et justitiae regis; ex quibus patet deinde progressio ad alia civilia officia dictinctius explicanda, iisdemque conditoris Fo-hi figuris exprimenda. Facilius adhuc fuit, si quatuor imaginibus (Se-siang) assignaverit Hoang-ti quatuor virtutes, quae a Sinis velut cardinales vulgo habentur (jin, li, tchi, y) pietas, civilitas, prudentia, justitia (ex Kang-kien historia). Ita ut liber ille secundus, cujus antiqua extat mentio, fuerit liber de permutationibus (Y-king) linearum, tanquam virtutum officiorumque symbolis a Hoang-ti assumptis; cujus familia, a loco, seu patrimoniali regione nominata sit Hoei-tsan.

Ad haec credibile est alludi in opusculo Confuciano Choue-koua-tchouen: „antiqui sancti volentes explicare qua ratione coelum operetur, Seang-y, duo elementa ———, — — vocaverunt Yn et Yang ad terrae agendi modum suis exponendum, duas lineas ———, — — supponere voluerunt pro Jeou et Kang, molli et duro seu firmo, vel potius humido et sicco. At in regula morum hominibus danda Jin et Y, pietatem ac justitiam, elementaribus lineis ———, — — exprimi voluere.“

Ut ut sit, cum omnino constet sola in libris Sinicis etiam vetustis extare nomina Sien-chang-y, Hoei-tsan-y, aliaque id genus v. g. San-fen, ita ut unus supersit Y-king dictus Tcheou-y, manifestum est, nihil certi ac explorati de illis jam sigillatim afferri posse. Ariolationes ac conjecturae, tum ex nomine, tum ex quibusdam figuris apocryphis, ideisque scholae Sinicae hactenus ignotis, auctorum suorum temeritatem demonstrant, nec tamen nodum dissolvunt.

CAPUT UNDECIMUM ET ULTIMUM.

Nunc vero ut ad ipsam libri interpretationem veniamus, nonnulla praetermittenda sunt, quae, ex dictis, ni fallor, intelliguntur.

Illud primum, quamvis nomine Y-king edantur omnia illa monumenta quae sigillatim recensuimus, non omnia tamen sunt ejusdem nec antiquitatis nec auctoritatis, qua distinctione occurritur multis de libri fide disputationibus, mea quidem sententia, inanibus.

Illud secundum, veram sinceramque libri Y-king explicationem pendere unice, non ex figuris sive trium seu sex linearum, quae ut per se pater nihil natura sua significant, sed ex ipsis textibus ab utroque principe

Ouen-ouang et Tcheu-kong figurae cuilibet annexis, prorsus ut ad illos, veluti totidem regulas, suum commentarium non exigere nihil aliud sit quam ultro certoque aberrare, et quidem eo longius quo plus laboris quacumque alia via susceptum fuerit.

Denique, si liber Y-king seu Tcheou-y (ut debet et fit) consideretur ut constans ex figuris sexaginta-quatuor conditoris Fo-hi; ex principum Ouen-ouang et Tcheou-kong textibus; et ex subjectis a Confucio interpretationibus; quae vulgo magnis caracteribus simul typis excuduntur; certum est illum complecti desumpta ex figuris, veluti rerum naturalium symbolis pleraque ethico-politica, occasione translati imperii ad novam familiam Tcheou, atque in hoc argumento soloque totum librum Tcheou-y versari. Possumus proinde tuto inhaerere definitioni doctoris Ouen-tchong-kong: „figura, ait, istae Koua dictae nihil aliud sunt, quam bonorum malorumque ex recto perversoque regimine existentium imagines."

Caeterum, cum lingua Sinica (quod dudum etiam in Europa notum est) nominum declinationibus, verborumque conjugationibus, atque variis particulis careat, nihil vetat quominus casuum et temporum mutatione, si illa explicationi lucem affert, caeterorum interpretum exemplo, interdum utamur. Nam hac ipsa grammaticali facultate utendum sibi censuerunt doctores Tartari Mantchou, qui hodierni imperatoris jussu librum Tcheou-y (qui est Y-king tertiae familiae Tcheou solusque superest) suam in linguam verterunt. Cum quorum authentica versione, utpote aequivocis minus obnoxia (quoad librum primum et secundum) accurate collata est versio latina haec nostra, quam velut genuinum textum proponimus et explicamus.

MONITUM.

Collatio versionis Tartaricae cum textu Sinico facta est in primo et secundo libro editionis communis, indubitatos operis Y-king textus continentibus. Est enim hic opus hic labor, quae vulgo sunt in tertio et quarto libro, rejectaque sunt in hac nostra opella ad tertiam partem, minus habent difficultatis quoad sensum obvium, sed (meo quidem judicio) plus quoad criticem.

Caeterum, cum in secunda parte potissimum sequar editionem ultimam imperatoris jussu factam adjectosque commentarios ad illam recurrendum erit ei qui citationes expendere voluerit, nisi forte aliter in margine notetur. Qui autem textus sunt in primo et secundo Kuen editionis communis implent duodecim Kuen editionis regiae; citationes itaque utrius editionis valde diversae.

DISSERTATIONES ET NOTAE CRITICAE,

IN PRIMAM PARTEM COMMENTARII Y-KING.

DISSERTATIO PRIMA.

Princeps Fo-hi [1]) fuit conditor monarchiae Sinicae, et auctor figurarum libri Y-king, quae sinice Koua nominantur. Agitur hic de Pa-koua, nam aliae etiam figurae 64, dicuntur Koua de quibus est dissertatio septima.

Propositionis pars prima satis superque probata censenda est, primo, auctoritate earum historiarum quae imperatorum ac supremorum tribunalium jussu editae, totiusque imperii applausu receptae, a decem amplius seculis summam hactenus fidem obtinuere; ita magni imperii annales Nien-y-se [2]), ita celeberrimae historiae Tong-kien, Kang-kien [3]) quae opera satis est evolvere, ad omne dubium de Sinicae gentis conditore, ejusque duobus successoribus [4]) Chin-nong et Hoang-ti tollendum. Ita sigillatim narrant multa;

1) Fo-hi ex sententia omnium ferme Sinar. histor. chronolog. interpr. est dicendus vixisse ante Chr. anno 2952, aliqui uno aut duobus annis imminuunt hunc numerum; nulli, probatae genti fidei, multum infra hos numeros deprimunt initium.

2) Nien-y-se, seu 21 historiae, nempe 21 dynastiarum imperii usque ad Ming, in unum collectae; plusquam 300 tomis complectitur haec collectio opera historicorum regiorum qui sub illis vixerunt. Ex his extat Tong-kten; in illis fit, licet obiter et incidenter, conditoris Fo-hi mentio.

3) In Tong-kien-kang-mou imperatoris Kang-hi.

4) Rerum gestarum sub Chin-nong et Hoang-ti fit mentio in Lou-hing cap. 3. libri sexti Chou-king, vide dissert. 8.

ubi nati sint et a quibus parentibus? ubi aulam posuerint? qui fuerint praecipui illorum administri? quas leges sanxerint? quibus imprimis rebus vacaverint? quos filios habuerint etc.

Probatur secundo, testimonio principis philosophorum Confucii, multis seculis ipso annalium auctore antiquioris. Is enim in opusculis Hi-tse parte secunda [1]), semel atque iterum primum monarchiae conditorem appellat Pao-hi, vel (ut inter omnes convenit) Fo-hi; „quo mortuo, inquit, Chin-nong successit, et post hujus mortem Hoang-ti" [2]).

Probatur tertio, auctoritate libri Li-ki qui inter quinque authenticos jam habetur. Eadem enim ille habet quae Confucius, a nullo commentatorum tum veterum tum recentiorum in suspicionem vel levem vocata. Eadem veteres omnes libri. Ad haec refellenda vel unus proferatur auctor, aut Confucio antiquior, aut libri Li-ki receptior, aut magnorum annalium scriptore in colligendis veterum monumentis accuratior; id dum non fit, sed merae conjecturae ac dubitationes contra afferuntur, nihil profecto obtineri potest.

Ast in historiam principis Fo-hi, inquiunt, irrepsere quaedam fabulosa, v. g. de matre ipsius Hoa-siu, quae dicitur concepisse dum forte gigantis vestigium premeret, lucidaque iride cingeretur; verum qui haec de hac

1) Idem in Confuciano Kia-yu et in Tcheou-li, libris saltem quovis historico et annalista Han-tchao antiquioribus, editi sunt, duobus seculis ante Chr. Sub Han-tchao, Kong-gan-koue, primus conditor antiquioris historiae libri Chou-king id clare dicit in libello imperatoris oblato, loquens de imperio: „a Fo-hi coeptum, ait, et ab eo historiae principium repetendum" natus sub King-ti, qui coepit ao. Chr. 156 regnare.

2) In urbe Tchin-cheou provinciae Ho-nan visetur locus sepulchralis conditoris Fo-hi cognominati etiam Tai-hao, proceris

regina objiciunt, nonne similia legerunt de King matre legislatoris Yao, cujus tamen historia ab omnibus, nullo excepto, historicis Sinis asseritur, mater etiam principis Heou-tsie [3]), tertiae familiae regiae Tcheou patriarchae, pressisse et illa dicitur vestigium gigantis in ipso odarum authentico libro Chi-king? quid de recentioribus dicent historiis Tang, Song, Yuen? nonne (vid. part. 2. cap. 29.) habent prodigia de fundatoribus? cum igitur illos fateri necesse sit, nisi velim Sinicis monumentis certioribusque omnem fidem abrogari, nec curent a gente explodi atque exsibilari, principes Yao, Heou-tsie, aliosque id genus, olim apud Sinas floruisse, et multa praeclara gessisse, licet ad majorem eorum commendationem non vulgari hominum more geniti fuisse canantur, aut etiam fingantur, parum illi sibi constare censendi sunt, si ob nonnulla mira aut figmenta principis Fo-hi et successorum historiis inserta, vel politice dicta, illum monarchiae conditorem fuisse pernegant, et quidem inutili prorsus conatu, facilius enim persuaseris Romanis nullum Romae regnasse Romulum et Numam Pompilium, quorum alter a lupa ablactatus, alter a Dea Egeria institutus fuisse fingitur, quam Sinis principem Fo-hi non fuisse sinici imperii fundatorem.

ADNOTATIONES.

Martinium pro se adducit impugnator antiquitatis temporum, at immerito, nam ille verbis minime obscuris monet lectorem, velle persuadere Sinis, non extitisse primos illos imperii fundatores, rem esse plenam te-

ornatus arboribus rituque annuo (velut parentationis) adhuc cultus; distat tribus stadiis ab urbe. Constat ex historia, a fundatoribus dynastiarum, misso legato ei parentatum, ut aliis illis prioribus legislatoribus.

1) Chi-king de Heou-tsi ode Pi-kong, Seng-min etc.

meritatis periculosae, propterea quod suae historiae non minus quam oraculo credant, nec se ab ea abduci opinione permissuri sint quam a suis acceperunt. Haec itaque fuit Martini viri modestissimi sententia de antiquorum temporum computatione. Si textui hebraico adhaerere religio est, initium Sinicae historiae repetatur a legislatore Yao; at a Fo-hi, Chin-nong, Hoang-ti, si Sinarum auctoritatem sequimur.

Perspicuitatis gratia totum annalium Sinensium tempus in duo intervalla distingui a Sinis etiam solet; primum, ante Fo-hi, nihil fere habens certi, sed omnia populari traditione aut potius rumore transmissa, uti observatur ab annalium primis auctoribus, simile est secundo intervallo Varronis ad Olympiadem primam, quod μυθικὸν nominavit. Secundum Sinarum intervallum potiore jure a Sinis dici potest ἱστορικὸν, complectens acta institutaque a Fo-hi ad nostram usque aetatem, et per cyclos digestum sexagenarios quorum anni singuli nota characteristica distinguntur, quae chronologiae ratio peritorum judicio certissima est, certior salte graeca per Olympiades, ad rerum memoriam ordinemque breviores, ait nihilominus Africanus: „post Olympiades vero, quoniam quadriennio omnia diligenter renovabantur, nulla est prorsus temporum confusio." Quid ergo de Sinicis sentiendum? „Fo-hi, ait auctor annalium, memoratur in libris King, fidei certae, a quo proinde ordiri annalium debent scriptores."

Propositionis secunda pars non minus certa est, principem Fo-hi fuisse auctorem figurarum Koua, nam a Confucio expressis verbis, quorum aliqua retulimus, constanter asseritur, et in libris Li-ki, Y-king, aliisque omnium aetatum commentariis, tanquam indubitatum atque hactenus exploratum supponitur. Illud magis me movet, quod Confucius in opere Tschong-yong describens antiquissimum parentandi regium ritum, inter alia parentalis aulae ornamenta, ex Chou-king 1), suo ordine collocari ab antiquis impera-

1) Glare in Chou-king part. 4. c. 24. seu l. 6. c. 3. Kou-ming.

toribus relicta vasa aliaque id genus, v. g. nudum vel purpureum ensem, coelestem sphaeram et mappam Ho-tou [1]) ad Croceum fluvium a Fo-hi inventam. Ita glossa communis, caeterique fere omnes commentarii, ex antiqua traditione, certum habent. Hinc enim rem, non solum antiquissimi philosophorum principis auctoritate testatam, sed etiam, repetita a primis monarchiae Sinicae temporibus consuetudine, in annuum aulae usum inductam, qua traditione nihil certius afferri potest apud gentem rituum priscorum tenacissimam.

„Sunt, ait Tcheou-tse [2]), qui dixere mappam Ho-tou non esse dignam fide, id a doctore Nyeou-yang ad nostram usque aetatem pervenit, verum caeteri omnes litterati doctoresque, You traditione, ad nos transmiserunt eosdem omnino numeros qui in mappa Ho-tou etiamnunc videntur" — ita ille recentiorum princeps, aliique ibidem laudati quos approbat imperator, adjecta his notis sua decisione.

Ne tamen auctoritate sola videamur agere, respondendum est argumentis quae affert illustris ille doctor, et quae hic in pauca contraho. In opusculo, ait, Hi-tse dicitur: „Ho-tchou-tou e fluvio exiit mappa, et vir excellens illam comprehensam habuit" — unde sequitur eam esse non ab homine mortali inventam, sed a coelo summissam. Quod si ita est, et a mappa originem habent Pa-koua (octo symbola), quonam pacto tribui possunt principi Fo-hi? Is tamen, alio in loco ejusdem opusculi, dicitur ex coeli, terrae, rerumque mortalium contemplatione initium dedisse suis octo figuris; quae proinde nihil jam erunt nisi humana inventa.

1) De tabula Pa-koua (ut deducitur ex mappa Ho-tou) dictum est supra cap. 3.

2) In comment. regiis, Tom. 19. pag. 3.

Sed huic difficultati, quae tota aequivoco nititur, jam capite quinto occurrimus, distinctione a philosophis adhiberi solita inter signum et rem significatam; ex mappa sibi oblata hausit princeps Fo-hi suas linearum combinationes, quas Koua appellavit; et esse mera signa ac symbola, rebus ex sola instituentis mente significandis idonea, manifestum est; ex ipsa autem naturae contemplatione, cuilibet rei naturali unum ex signis prius inventis assignavit, quo illa deinceps expressa intelligeretur. Sed de his satis.

ADNOTATIO.

In Kiao-feou provinciae Chang-tong oppido, est collis distans parum (duobus stadiis in hist. Kang-kien), in quo fuit sepultus Chao-hao, post Hoang-ti imperator; ita dictus quod esset parvus Hao seu alter Fo-hi. Ad partem australem illius sepulchri extat tabula lapidea vetus, in qua inscripta sunt Pa-koua octo symbola praedecessoris Fo-hi.

DISSERTATIO SECUNDA.

De numeris, qui dicuntur quatuor imaginum 6, 7, 8, 9 numeri, Soe-siang-chi-chou, id paucis statuimus capite tertio illos esse ex mappa Ho-tou oblata a principe Fo-hi desumptos. Cum enim mappa, quae figurarum origo asseritur, illos numeros vel ipsis oculis exhibeat, nihil opus fuit principi alio recurrere, nec nobis in causa ita facile obvia mysticas totique genti ignotas causas comminisci.

Illud praeterea per se patet quatuor illos tertii ambitus numeros non potius significare natura sua quatuor combinationes duarum linearum ———, — — quam aliarum quarumcumque rerum; cum omnis numerus, ut docet tota philosophorum schola, sit quantitas abstracta a qualitate. Fuit itaque principi Fo-hi integrum edicere ut illi numeri 6, 7, 8, 9

dehinc supponant pro quatuor primis combinationibus, quas imagines Siang statuerat.

Quae proferri possunt scriptorum loca in quibus eorundem numerorum mentio fit, nihil reipsa aliud probant quam id quod capite tertio conclusimus, illos scilicet numeros perpetuo aliquot seculorum usu aestimandis quatuor imaginibus fuisse velut addictos. Reperiuntur siquidem illi indicati in libris interpretum, tum qui primo aerae christianae seculo floruere sub familia regia Han, tum qui seculo septimo sub familia Tang librorum veterum collectionis Chi-san-king nominatae auctores fuerunt; et multo fusius expositi atque exaggerati in commentariis sub Song et deinde sub Ming familiis regia auctoritate etiam editis.

Nec dubium ulli, nisi in his rebus peregrino, esse potest quin pro 6, 7, 8, 9 assumi possint alii numeri, v. g. 24, 28, 32, 36, ex quibus siquis mappam effinxerit, erit priscae illa similis, seu potius, ut loquuntur geometrae, in eadem ratione. Ast (notant etiam auctores physiologiae Sinicae Sing-li) semper verum erit ad priscae mappae imitationem novam hanc fuisse excogitatam.

Nec hic inquirimus quot mappae, et qua arte possint similes fieri antiquae, sed quae fuerit primi hujus auctoris Fo-hi mens ac methodus, ad quam proinde explicandam non faciunt nec proportionales nec aequemultipli, numerorum quorum notitia praesupponi debet; at, inquiet aliquis, unde erit periodus illa, inter recentiores imprimis interpretes famosa, Ta-yen, Tchi-chou, quae periodus libri Y-king a nostrorum nonnullis appellata est, et velut periodus luno-solaris proposita, constans 11,520 annis. Haec siquidem facile ita habetur, seque totam debet numeris libri

Y-King simul compositis, aut saltem eorundem numerorum aequemultiplis: respondeo, quod parte tertia probabitur, hanc periodum non esse ita antiquam, nec periodos luno-solares nec annuam motus coelestis quantitatem peti posse ex mappa, sed ex accuratis ac diuturnis observationibus motuum solis ac lunae. Numerus quinarius, qui mappae medium occupat, ducatur per ternarium, isque per quemcumque volueris ex eadem desumptum, semper sophisticum erit colligere hanc summam esse mensuram aut motus annui aut periodi coelestis; cum nulla ratio ex mappa haberi possit cur assumpti numeri non ter, non quater, potius quam semel aut bis sint invicem aut multiplicandi aut mutuo addendi, et cur in hac potius quam in illa summa sit sistendum. Quemadmodum enim, nisi absurde, dici potest anni communis quantitatem 365 dierum originem habere v. g. ab annis patriarchae Henoch, qui in genesi numerantur omnes trecenti sexaginta quinque, licet inter utramque summam sit consensio, ita nihil inanius fingi potest periodis luni-solaribus, motuumque coelestium mensuris, ex eo definiendis quod illae convenire forte videantur cum calculis qui ex mappa inventa excerpi possunt.

Negandum est secundo numerum 11,520, qui vera periodus esse supponitur, non nisi ex ipsis mappae numeris effici posse. Si enim coelestem aut ex coelesti civilique revolutione efformatum velint, quod utique necesse esset ad aliquid probandum, habent in cyclis Sinicis unde illa deduci nullo negotio potest. Nam anni lunaris embolimici (jun) quantitatis ab antiquissimis etiam Sinis definita est 384 dierum; seculum Chi Sinice est 30 annorum; qui numeri invicem producti dabunt summam quae inquiritur, nempe 11,520.

Si vero agitur de numero seu periodo quae ex nullo astrorum motu, sed ex mero inventoris arbitrio pendeat, nihil vetat quominus ex mappa et libri Y-king figuris petatur, nam cum quaelibet figura (sunt autem sexaginta-quatuor) senis constet lineis, vel Yang ———, vel Yn —— ——, erit numerus linearum ——— Yang 192; qui si multiplicetur per 36 numerum etiam primae imaginis dictae Lao-yang, producet summam 6,912. Habebitur quaeque numerus 4,608, adductis 192 linearum —— —— Yn in numerum 24, qui spectat ad ultimam minimamque imaginem Lao-yn, et pro illa (ut dictum est) substitui potest; ex quibus productis exurgit summa 11,520. Verum nulla hactenus natio litteris scientiisque exculta sola periodo mere arbitraria usa est; esset quippe ad annorum characteres definiendos omnino inutilis, nec ullis certis chronologiae regulis adstringenda.

ADNOTATIONES.

Periodus 11,520 licet, numero dierum anni embolimici seu magni anni Sinici, 384, in numerum 30 seculi Sinici ducto, haberi possit, non est tamen luni-solaris. Continet quidem illa 192 cyclos sexagenarios Kia-tse Sinarum, at ille cyclus non restituit solis lunaeque locum ad eandem diem horamque. Nam resolutus in lunationes dat 742 menses integros, cum fractione non contemnenda; nec idem resolvi potest in integros cyclos metonicos 19 annorum, Sinis quanquam dudum notos; quandoquidem supersunt, post divisionem, tres anni, cyclis haud dubie addendi sequentibus. Cyclus itaque sexagenarius pro civili habendus est, uti a Sinis habitus est, eo solum utentibus ad distinguenda tempora, et historiae epochas, noto cycli numero et characteribus, v. g. Ting-mao qui sunt anni quarti perpetui indices.

Ergo, inquies, cyclus eadem non dat tempora, cum anni Sinici non constent aequali mensium lunarium numero? id equidem verum est, si astronomicus sit cycli usus apud Sinas, sed non ita est famosa periodus Juliana, aut Constantinopo-

litanae, non minus ita deficit, nullo scilicet habito bissextilium et communium discrimine, neglectisque minutiis. Potest itaque solum periodus 11,520 esse usui nobis, apud Sinas in illigandis sacrae Sinicaeque historiae epochis ad methodum periodi Julianae 7980, quae, ob brevitatem, impar est regendae Sinicae antiquitati et supputationi LXX interpretum bibliorum. Alligat siquidem aerae christianae initium anno 4714, at in periodo 11520 valde commode illigari potest anno 6000mo; annus nati Christi (quem subsequitur primus aerae vulgaris Christianorum) ita ut ab initio periodi fluxerint aut fluxisse potuerint sexagenarii cycli centum, sitque 6000mus ultimus centesimi cycli — nam antiquis chronologis, qui omnes plures quam 5000 numerantur a mundo condito ad Christum, fuere aliqui, v. g. Suidas, quibus epocha 6000 est eadem ac mundi, quorum primus primi cycli est primus mundi. Ita ut ab eo ad Christum fluxerint centum cycli superentque ad finem 92 seu anni 5520, aliis, seu Sinarum, Aegyptiorum, Chaldaeorum seu nostrorum Christianorum etiam periodus multo magis sufficit. Nam epocha mundi maxima est illa Suidae 6000 annorum. Huic proxima sunt: 5801 Lactant., 5700 Constantinopolit., 5624 Clem. Alex., 5555 Josephi aliaeque omnes, ad Julianum Toletanum septimi seculi, majores 500, harum nulla est quae huic periodo alligari non possit, si ponamus ita (alio opusculo probatum) veram mundi epocham esse minorem epocha Suidae, at relatis majorem, v. g. 5900 habito cujuslibet partis periodi numero, statim habebitur ipsius initium, sola scilicet additione integri numeri 100.

In hac ergo hypothesi,

Noemi diluvium incidet in	2262 an.	at periodi		2362 an.	
a diluvio ad Fo-hi imperii cond.	686	—	—	—	2918 —
a Fo-hi ad Hoangti	255	—	—	—	3303 —
a Hoang-ti ad Yao	340	—	—	—	3643 —

Ex his facile est colligere caetera intervalla et quascumque epochas Sinarum, ut et nostras, v. g. a diluvio ad ortum Abrahae 3394 periodi, ab hoc ad exodum 4214, ad templum 4948, aliasque eodem modo, nam primus mundi in hac hypothesi est primus post centesimum periodi, ita ut mundus conditus sit ante aeram Christi 5900, sed haec epocha nullo unquam fuit in usu apud Sinas. Sed non est locus de his sigillatim dicendi; satis ostendisse epocham Sinensem posse habere

aliquem usum, non quem finxere aliqui, falso jactantes esse luni-solarem, sed ad annos civiles ordinandos, ad formam periodi tritae quae Juliana dicitur.

Ceterum constat omnino hoc numero 11,520, tanquam periodo, nunqum usos Sinas chronologos nec astronomos; apud hos tamen sat multi reperiuntur periodi, et cycli etiam luni-solares, et quidem his libri Y-king meliores; de 11,520 periodo fusius, parte tertia erit necessario iterum agendum.

Inanior est etiam orbis annorum a recentiorum altero principe Tchao-kang-tsie excogitatus, et, si illi creditur, ex figuris Y-king expressus, scilicet 129,600. Unum (chi) seculum Sinicum continet 30 annos; una revolutio Yun constat triginta seculis; una conjunctio Hoei triginta habet revolutiones; periodus Yuen duodecim complectitur conjunctiones: a quo auctore, asseclisque, si quaeras cur potius numeros 30 et 12 quam alios assumant, nihil ab eis audias nisi numerum 30 pertinere ad Yang, cum mensis solaris constet triginta diebus; numerum vero 12 spectare ad Yn, cum dies (qui tamen solaris est) 12 horis, annusque 12 mensibus definiatur. Haec omnia, similiaque, doctori videntur ita manifesta ut nulla alia probatione nec petita ex coeli motibus causa fulciri debeant. Sed ego forte insipientior, qui contra istos fabulatores potius quam philosophos disputare incipiam, quorum proinde de successivis mundi hujus spectabilis statis revolutionibus commenta, satius est silentio praeterire quam in iis refellendis tempus terere.

DISSERTATIO TERTIA.

Ex mappa Ho-tou [1]) ad fluvium croceum inventa, solaque, suas expressisse figuras principem Fo-hi capite tertio probavimus, vel ipsa artis in iis eruendis adhibitae expositione.

1) Tabula I. fig. 1.

Sunt tamen qui eorumdem originem repeti volunt, non ex sola mappa Ho-tou, sed etiam ex alia non minus celebri, ideo dicta Lo-chou, quod e rivo Lo-ho (is est in provincia Honan) olim emerserit, qua illi in assertione parum profecto sibi constant, cum enim una fere sit veterum ac recentiorum sententia, istam mappam Lo-chou incidisse in manus imperatoris Yu (Ta-yu regnare coepit anno 2207), qui sex saltem seculis posterior est ipso Sinicae monarchiae conditore Fo-hi (Fo-hi ao. 2952), illud necessario sequitur figuras Koua aut a Fo-hi non fuisse excogitatas, aut a mappa Lo-chou nullatenus expressas; utrumque autem simul admittere, nihil aliud est quam secum pugnare. Ipsa praeterea mappa Lo-chou ita differt a Ho-tou, ut vel oculis falsitatem hujus paradoxi demonstret, nam nec numeri sunt iidem, nec, quod caput est, ejusdem rationis et artis. At additione, subtractione, aliisque regulis, ad prioris mappae Ho-tou numeros trahi possunt? verum quid non efficias, si eas regulas pro arbitrio versare velis, qui, et quales sint numeri propositi, quaerimus; non qui et quales ex iis effici possint.

Mappa autem Lo-chou, suis globulis hos qui subjiciuntur exhibet numeros. Sunt iidem prorsus, qui quadratum, ut vocant mathematici nostri magicum constituunt ex serie naturali numerorum 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, quod jam demonstratum est algebrae et analysis auctoribus [1]).

Ex quo patet hanc mappam non esse vel a testudine, sicut fabulatus est Kong-gan-koue, nec casu quodam, et velut naturae prodigio, ita fuisse efformatam. Nam manifestum est meditatione sola ingeniique solertia ita disponi potuisse numeros, ut juxta lineas,

1) Vide mappam Lo-chou et quadratum magicum in tab. I. fig. 2.

parallelas, sive perpendiculares, sive diametrales, quoquo modo jungantur, eandem summam 15 semper constituant: „itane, inquit Cicero de divinat. lib. 1., vero quidquam potest esse casu factum quod omnes habet in se omnes numeros veritatis? quatuor tali jacti casu venereum efficiunt, num etiam centum venereos, si 400 talos jeceris, casu futuros putas? aspersa temere igmenta in tabula ovis lineamenta effingere possunt: num etiam Veneris Cnidiae Coaeque pulchritudinem effingi posse aspersione fortuita putas? Sus rostro si humi *A* litteram impresserit, num propterea suspicari poteris Andromacham Ennii ab eo posse describi?“ etc.

His forte etiam miserabilius fortunae aut naturae ludentis opus lectori videbitur, si observaverit inter 362880 dispositiones numerorum illorum faciendas, unam reperiri magicam, seu eidem semper summae conflandae parem, atque adeo ingenti e numero eligendam.

Sed, inquiet aliquis, mappa Lo-chou ab imperatore Yu [1]), a quo fundata est prima domus regia Hia, posteritati tradita est; hujus fit expressa mentio in libri authentici Chou-king capite Hang-fang, Confucianis opusculis longe antiquiore, nec ullus (si excipias doctorem Ngeou-yang et aliquos ejus discipulos) qui eam imperatori Yu non attribuat. Haec enimvero quid aliud efficiunt, nisi mappam Lo-chou non esse apocrypham? quod ultro damus; nec tamen concludi potest illam, aut dorso monstruosae testudinis ex aqua emergentis, aut lapideo frusto a natura, saepe (ut aïunt illi) in aliis mirabilia efficente, extitisse ita insculptam; imo potius esse opus ingenii impera-

1) Regnare coepit Ta-yu (magnus Yu) anno ante Chr. 2207, filiusque ejus Ti-ki anno 2197.

toris Yu quod tradidit notis nigris albisque distinctum, ad imitationem antiquae mappae Fo-hi, quo non minor haberi voluit, cognominatus magnus, Ta-yu.

DISSERTATIO QUARTA.

In veteres principis Fo-hi figuras, multiplicem formam variasque mutationes fuisse inductas (quod jam observatum supra est) patet ex vulgaribus editionibus libri Y-king, et ex pandectis philosophicis Sing-li-ta-tsuen, quae a 300 fere annis ab imperatore Yong-lo laudatae, in lucem prodierunt.

Harum auctores cum in iisdem libris appellentur doctores Tchin-touan, Tcheou-lien-ki (obiit circa annum 1073), Tchao-kang-tsie (obiit circa annum 1077), Tching-tse (floruit etiam seculo 11mo at post Tcheou et Tchao), Tchou-tse etc. non facile intelligas cur suis conjecturis potius quam testimoniis litteratorum tam multis credere nonnulli malint, nisi forte sua interesse putent antiqua paradoxa novis confirmari. Sed res, ex ipsis libris, velut ad oculum demonstrari iterum potest, ita ut nulla de facto hoc supersit dubitandi causa. Certum siquidem est ante doctoris, seu potius Bonzii, Tchin-touan tempus, illa mapparum (de quibus agitur) genera, et subjectas explicationes, in antiquioribus commentariis non extitisse — si non ita est, vel unus proferatur? constat autem nullum reperiri. Doctor Ouang-pi, interpres secundo aerae christianae seculo omnium celeberrimus, quem caeteri secuti sunt, nihil profecto simile habet; mappae etiam illae omnes desiderantur in absolutissima (qualis nulla antea fuit) veterum collectione, quae antiquiores sua aetate interpretes laudat, et quae sola septimo, octavo nonoque seculo viguit. Ergo quod illae deinde, in operibus philosophorum Tchin-touan,

Tcheou-lien-ki aliorumque, dominante familia Song impressis appareant, his auctoribus merito tribuuntur.

Qui, a 90 circiter antea annis, doctor Tsien-chi eandem antiquam collectionem rursus edi curavit, sua in praefatione, gravissimis sane verbis reprehendit damnatque doctorem Tchou-tse, ceterosque id genus familiae Song commentatores, „qui (ait) gloriantur novam se invenisse viam, doctrinamque, sibi non traditam tradere, unde fit ut ab illo tempore litterati nesciant antiquorum textuum sensum perscrutari, malintque incedere inter has tenebras figurarum ab his novatoribus affusas.“ Doctor Tchou-tse negat quidem magistrum Tcheou-lien-ki, seu Tcheou-tse, debere suas mappas ac expositiones bonzio-doctori Tchintouan: sed, cum ultro fateatur magistrum a nullo accepisse quae posteris tradiderit, illi suisque novitatis notam a caeteris scriptoribus merito inuri negare non potest.

Sed quid opus est testimonia auctorum congerere? cum hoc ipsum, ex opusculis illorum nomine editis, et in pandectas philosophicas collectis, clare intelligatur. In opusculo Tai-ki-tou et Tong-chou videre est mappam seu figuram, Tai-ki, magni termini, qui est circulus:

„Illa, ait imperator in commentariis novis (regiae ed. tom. 19. p. 13), initium habet a doctore Tcheou-tse“ (idem dicitur in Tong-kien et in Yuen-y-se) opuscula doctoris Tschang-tsai, quae inscribuntur Si-ming et Tching-ming, nihil certe minus redolent quam antiquam doctrinam; ideoque censet Hiong-sse-li periculosa. Longum esset dicere de indolen-

tia libri quem doctor Tchao-kang-tsie inscripsit Hoang-ki-kin-chi. Satis sit illum novitatis damnare verbis doctoris Yang-kouei-chan: „simile nihil dixit Confucius, nec sancti unquam locuti sunt de ratione initii finisque coeli terraeque supputandi.“

Constat itaque nova esse veterum figurarum systemata et quidem in schola bonzaica (ea quam Tao-kia appellant) nata vel adulta, quae ideo latentis veneni suspicionem movere jure possint, nec ideo contendimus traditis a Tchin-touan commentis nihil addi potuisse novi a doctore Tcheou-tse, v. g. figuram circularem, velut (Tai-ki) magni termini symbolum, et a Tchao-kang-tsie, caeterisque; cum facile sit inventis addere, et erroris proprium sit in pejora prolabi.

At, inquiunt, non omnes sentiunt Tcheou-tse novae philosophiae principem a Tchin-touan sua hausisse; verum, si res bene perpendatur, unam esse omnium sententiam apparebit, si nempe omittantur qui nec aïunt nec negant, sed taciti rem odiosam praetereunt; nam qui doctorem Tcheou-lien-ki scholae Bonzii doctoris Tchin-touan non ascribunt, aïunt illum fuisse discipulum Bonzii alterius Chou-yaï in monasterio Ou-ling-se urbis Sou-tcheou celeberrimi; semper proinde verum erit novam hanc philosophandi rationem bonzaismi merito esse suspectam. Imo nec duae opiniones inter se pugnant, cum facilie fieri potuerit ut Tcheou-tse, ut a suo magistro Mou-siou imbutus tradita a Tchin-touan doctrina, postea (majoris eruditionis gratia) in disciplinam coenobitae Cheou-yai ultro concesserit.

„Nihilominus, aïunt, novatores isti ad Confucii aliorumque etiam antiquiorum mentem se philosophari profitentur, quid enimvero mirum! Si idem faciant quod varii generis Bonzii, quod diversae haeresis secta-

rii, caeterique bene multi, qui antiquos suorum libros suam ad sententiam detorquere conantur, infelici certe hactenus conatu; cum hactenus nihil ex libris authenticis exculpere potuerint, quod expressis verbis habeat quae pro primis suae doctrinae principiis assumunt. Dum vero recurrunt ad opuscula, aut apocrypha aut adulterata, quorum meminimus supra, pervertunt profecto ipsae indagandae veritatis rationem, totumque doctrinae ordinem, secundum quem a certis ad incerta est enitendum.

Tcheou-tse inquit, „Ou-ki et Tai-ki, magnus terminus est sine termino, vel magnus axis sine axe.“ Tchao-tse ait, „Tao-ouei-tai-ki, ratio est magnus terminus.“ Iterum ait: „Sin-ouei-tai-ki, cor est magnus terminus“ etc. atqui certissimum est ne in opusculo quidem (cujuscumque sit) Hi-tse hos textus reperiri, sed solum nomen Tai-ki, magni termini, quod ne ipsi quidem negare possunt varios sensus pati posse, cum varie ab illis usurpetur, si cor est Tai-ki; si ratio est Tai-ki; si natura est Tai-ki; aliaque quae afferunt sunt etiam vere Tai-ki; nonne patet metaphoram illam, vel a magno termino, vel a magno axe, vel a polo cardineque certo desumptam, nunc physice nunc moraliter esse accipiendam; ita ut sicut singulae res naturales, saltem praecipuae (ita docent isti), possunt dici suo modo, vereque sunt, totidem Tai-ki seu bases rerum cum illis connexarum, ita singulae virtutes quatuor illae, jin, li, y, tchin, apud Sinas praecipue haberi debeant Tai-ki, scilicet officiorum, totiusque ethices, velut cardines; atque haec dicta sint obiter, nam totum hoc novae philosophiae systema, nonnisi longis multisque dissertationibus clare exponi potest; videnda imprimis est pars tertia operis hujus.

Cum igitur, nec in quinque voluminibus authenticis ac velut canonicis, nec in certis Confucii Menciique libris, imo nec in opusculo Hi-tse non ita sincero, ne unus textus legatur de Tai-ki, Ou-ki, similibusque vocibus, evidens est istos recentiores, post tot scilicet secula, necquicquam pro se veteres appellare, novumque esse id quod commenti sunt.

DISSERTATIO QUINTA.

Novus octo symbolorum ordo a principe Ouen-ouang propositus, ideo (ut diximus capite septimo) appellatus est a Sinis Heou-tien-tchi-tou, posterioris seculi mappa, quod mille et octingentis annis recentior sit ordinata primum a conditore Fo-hi (juxta naturalem combinationum seriem) descriptione, quae Sien-tien-tchi-tou, prioris coeli imago, ob eam causam nominatur ab ipsis novae philosophiae principibus Tchao-tse, Tching-tse, Tchou-tse, aliisque, nec non in postremis editionis regiae commentariis in traditionem Confucianam, quae Choue-koua-tchouen inscribitur; uti patebit evolventi tomum vigesimum primum, ex quo figuram capitis septimi desumpsimus [1]).

Et quidem a nullo in libris Sinicis vel obiter versato negari potest, mappam quae nomine principis

1) In nullo textu libri Y-king qui totus constat ex sententiis principum Ouen-ouang et Tcheu-kong, reperiuntur hae voces ac distinctiones Sien et Heou-tien, sed solum in usu interpretum nec valde antiquorum.

Apud interpretes recentiores vix reperire est qui ad illam distinctionem Sien et Heou-tien recurrant in explicatione figurarum 64, et subjectorum epiphonematum; nam sensus non pendet ab hac distinctione, ut dicitur sigillatim in parte II. de singulis textibus.

Ouen-ouang [1]) (Fo-hi posterioris) ubique apud Sinas editur, eandem omnino esse quae appellatur „posterioris coeli.“ Ita enim in omnibus editionibus imprimitur, ex hoc autem prorsus certo sequitur subjectum posteriori huic figurarum systemati sensum haberi duntaxat posse ex mente atque sententia illius auctoris; at constat tum ex publicis imperii annalibus, tum ex Chou-king libro indubitatae apud Sinas auctoritatis, principem Ouen-ouang nihil aliud intendisse nisi praesentem monarchiae Sinicae, aetate illa ruentis, subversionem, minime vero de rebus futuris a reipublicae administratione alienis, aut de sortibus ac divinatione fuisse sollicitum. „Illo, aiunt, tempore princeps habebat cor afflictum calamitatibus imperii, nec aliud animo volvebat nisi modum medendi tot malis, ope suorum documentorum quae per omnia deinceps secula propagarentur.“ Ita doctor Ngeou-yang opere posthumo, ita Tchou-tse libro primo; ita quadraginta doctores in philosophiae Sinicae libro decimo quinto; ita Kong-in-ta cum suis, in commentario prorsus ut unus sit ea de re sensus doctorum, qui sub variis dynastiis a mille amplius annis floruerunt.

Mirum profecto est tales de futuris meditationes tribui posse principi Ouen-ouang ejusque filio Tcheou-kong. Nihil est enim tam pugnax eorum moribus, ac velut characteribus quibus illi sese exprimunt in omnibus illis documentis quae posteritati reliquerunt. Quid illi aliud, nisi civile imperii regimen, nisi populorum regumque officia, nisi ritus servandos, leges antiquas revocandas, caeteraque id genus ad publicandam utilitatem facientia (uti decet principes in

2) Vide mappam Fo-hi in tabula IV. fig. 2 et 3.;. et mappam Ouen-ouang ibidem fig. 4 et 5.

politicis ethicisque imprimis versatos) aperte et copiose loquuntur. His itaque si attribuitur mappa posterior, sicut hactenus a Sinis omnium aetatum scriptoribus, quae ad imperium tunc subversum alludere supponatur, convenit illa profecto tum tempori tum personis. Absurda e contra est et intempestiva, si ad alios ab his principibus diversos, et remotiora tempora, sive mystica sive allegorica ratione, Sinis litteratis omnibus ignota, traducatur.

Quin et mappa ipsa id ipsum probat, si vel mediocriter perpendatur, quod uno scriptorum Sinarum consensu asseritur, nempe a principiorum duorum (in rerum generatione et corruptione) Y n et Y a n g concordia vel pugna repetendum esse discrimen p r i o r i s et p o s t e r i o r i s coeli, seu tempestatis foecundae ac florentis, quae ver ac aestatem priorem anni partem obtinet, et tempestatis jam sterilis ac horrentis, quae posteriora anni Sinici tempora autumnalia ac hiemalia occupat. Nonne Confucius historiae suae authenticae de principibus regni sui L o u titulum fecit (T c h u n - t s i o u) a v e r e et a u t u m n o, propterea quod, cum respublica regali virtute et accuratione efflorescit, tunc sit amoenissimi veris instar; autumno contra similis, quo marcescunt omnia, si improbitas et desidia antiquam gubernandi rationem corrumpant; nec credo longe aberrabit qui Confucium conjectarit voluisse imitari principem O u e n - o u a n g. in hoc titulo, seu potius in hac idea, ejus siquidem doctrinam se ubique sequi ac velut axplicare tam saepe gloriatur; docetque in suis commentariis ejus mappam coeli posterioris referendam esse ad annuas mutationes naturae seu temporis seu coeli, utriusque est idem Sinis (T i e n) sensus, uti plerisque scriptorum Latinorum.

Ad annuas autem mutationes explicandas distinguunt Sinae philosophi duplex principium rerum, quorum unum vocant Yn, aliud Yang. Spiritus ille subtilior (ki) principiorum Yn et Yang, qui semper et nunquam dissipatur, est sol et luna coelum et terra; en prima species principiorum Yn et Yang stabilium: ille vero qui semper crescit, vicissimque decrescit, est frigus calorque. En altera species eorumdem principiorum mutationi annuae obnoxiorum, quoad scilicet actionem diversam, licet sint reipsa eadem.

Illa ergo symbola Koua, quae pro coelo terraque supponunt, merito non mutata sunt in nova principis Ouen-ouang ordinatione, mutari vero debuerunt quae coloris frigorisque incrementa ac decrementa designant, ut coelo terraque mutata tempestas, vergente in finem anno, intelligeretur.

Aiunt praeterea philosophi eidem ventos et fulmina (aut tonitrua) esse utrique anni parti communia, v. g. tonante coelo ver aperiri; tonante coelo hiemem inchoari; quaeritur ibidem: „decima luna fulmen tonat; quomodo fit?“ ait: „suspicari licet tunc spiritum subtilem Yang motum excitare, atque haec est causa cur nix multa deinde decidat, felicemque ubertate annum praenuntiet..... fulmen, etsi terribile est conjunctum cum pluvia humectante, cum vento exsiccante, confert ad rerum generationem;“ ex his omnibus jam ratio physica habetur cur ex octo symbolis quatuor immutata novum principis Ouen-ouang systema exhibeat. Duo sunt symbola coeli et terrae, quorum in Yang subtiles spiritus utpote rerum principia, semper perseverant et nunquam dissipantur quacumque anni tempestate. Duo sunt symbola ventorum ac tonitruum, priori et posteriori anni parti (juxta Si-

nas philosophos) communium, enimvero cuinam diverso rerum statui aeque convenire possunt venti et tonitrua, nisi annuis tempestatum conversionibus? quidquid aliud fingatur, non solum erit alienum a mente Sinarum, sed hariolorum minime sibi constantium commentis simillimum, alia vero quatuor symbola, caloris ac frigoris, humiditatis ac siccitatis, ideo mutata in hoc systemate posteriore spectantur: quod istae (ut vocant Aristotelici) qualitates quolibet anno crescant ac vicissim decrescant, unde posterior anni pars fit tam horrida ac sterilis (Yn), quam prior fuit florida ac fertilis (Yang). Manifestum est igitur in mappa posteriore agi de posteriore anni parte, seu de postremo tempore (Tien est quoque tempus, dies), quod etiam coeli nomine passim significatur.

Haec porro imago nova coeli in pejus mutati tam bello congruebat sensui principis Ouen-ouang de perverso imperii statu dolentis, ut aliam reperire non potuisse videatur, quae sit et aptior ad philosophandum, velut ab aenigmate, de perversa administratione, et similior antiquae conditoris Fo-hi (cujus vestigiis inhaerere volebat) imagini, a priori felicique anni tempestate expressae. Nullum certe est dubium, quin, sicut tempus quo vigent exuberantque omnia, actuosa (quam vocant Yang) naturae vi sese ubique exerente ac velut dominante, florentem imperante Fo-hi rempublicam rite exprimebat; ita illa anni labentis tempestas, qua defluit totus illae naturae decor, horrentque omnia, assumi praeclare potuerit pro genuino ruentis jacentisque imperii emblemate a principe Ouen-ouang, quo sua documenta politica optimatibus de republica sollicitis insinuaret.

Caeterum mappa tum prioris tum posterioris coeli, quae reipsa nihil aliud est quam antiquior recentiorque

ordinatio octo (pa-koua) symbolorum veterum, non ita facit ad sexaginta-quatuor figuras (leou-chi-koua) intelligendas, nec ad sensum figurae cujuslibet pervadendum. Is omnino pendet, ut dixi capite ultimo ex textibus Sinicis cuilibet olim annexis a principibus Ouen-ouang et Tcheou-kong. Illi scilicet constant vulgo multis characteribus simul junctis, et quidem omnino iisdem quibus eduntur quicumque alii libri, nihil itaque in hoc discriminis est inter authenticos et fabulosos. Si character ex Y-king desumptus est hieroglyphicus, idem erit in quovis alio volumine ubi iisdem lineis pingitur, adeo ut mysteria, si ita est, ubique Sinae habeant. Si vero sumatur unus character cum alio, et conjunctim significet, jam contextum caeteris libris similem facit, qui ex usu Sinicae linguae intelligendus est; atque adeo verum erit quod proposuimus, sensum libri Y-king, sicut et aliorum, pendere ex notitia textuum. Sed de his satis vide figuras cap. 7.

ADNOTATIO.

Duo rerum principia Yn et Yang vocari jam diximus, et quidem proprie at metaphorice quidquid perfectius vocatur Yang (etiam in opusculis Confucianis tertiae partis et in caeteris libris). Minus perfectum seu vilius imperfectiusque vocatur passim Yn. Ita sol est Yang, luna est Yn. Mas est Yang, mulier est Yn; equus est Yang, bos est Yn. Kien itaque constans ex tribus lineis integris, expressum est Yang, dicique potest symbolum masculinum; Koen contra, constans ex tribus lineis Yn, est foemininum, nomine matris. Ita Toui cujus prima linea est Yn; Li, cujus media; Suen, cujus ultima, recte possunt haberi pro foemininis, et ideo a Ouen-ouang vocantur puella minoris aetatis, mediae aetatis, et majoris aetatis. Eadem est disserendi ratio de tribus Ken, Kan, Tchin quae masculina censentur, et nominibus juvenis minoris, mediocris et majoris designantur; secundum locum quem in iis occupat linea Yang. Quae omnia sunt ad mentem prin-

cipis Ouen-ouang, qui haec supponere habuit, ut posset velut aenigmate de perversione imperii cum suis philosophari, at nullis tamen ei rei natura petitis causis. Satis ei erat si quae assumebat significationem haberent. Ideo inania omnia plane sunt quae nonnulli Sinae commenti sunt circa ignotas sibi appellationum istarum causas. Verum cum haec explodantur a caeteris, nihil opus est, a nobis refutari, explicatio certe nostra, licet brevis, est facillima, et omnino verisimilis, quandoquidem ex ipso Sinarum usu, et figurarum syntaxi, atque inscriptionibus conclusa est.

DISSERTATIO SEXTA.

Quod capite octavo asseruimus de traditione libri Y-king a Confucio illustrati, et ad posteritatem transmissi, ita certum est ut a nullo negari posse videatur. Secuti sumus quidem, in nominibus eorum recensendis per quorum manus illa ad nos pervenit, auctores antiquae collectionis librorum authenticorum Chi-san-king dictae, inter quos primum locum obtinet doctor Kong-in-ta; quod iste, sociique, quaecumque ante seculum septimum extabant monumenta, favente imperatore Kao-tsong [1]), in manibus habuerint, et sint longe antiquiores interpretibus omnibus qui sub ultimis dynastiis idem argumentum retractarunt. At ne quidem, inter hos posteriores, ullum alicujus nominis reperire est qui traditionem non agnoscat, etiamsi nomina doctorum eadem non edantur.

Qui nostra aetate fuit unus ex imperii administris Hiong-sse-li, in prolixo opere (Hio-tong) de successione doctrinae, discrepat a doctore Kong-in-ta, ejusque collegis. Nam, si illi creditur, a Confucii discipulo Tchang-keng opus Y-king pervenit in manus doctoris Han-pi-tse-kong, a quo illud accepit

1) Edita sub Kao-tsong, sed imperata factaque sub Tai tsong.

Kia-se-yong, is dedit illud doctori Tcheou-tse-kia qui discipulum habuit Kouan-se-tchin, atque ab ipso transmissum est denique ad magistrum Tien-ho-se-tchouang, qui prae reliquis claruit primis familiae regiae Han initiis, habuitque auditores quatuor, caeteris celebriores, commentariis et notis et quidem nonnihil inter se diversis. Narrat siquidem Hiong-sse-li, regnante imperatore Suen-ti anno ante aeram Christi 73, dissidium extitisse inter litteratos, quod recentiores illo tempore notarum editores, Ouang-tong, Yang-tcho ejusque discipulus King-fang, ad divinationem et infortuniorum praesagia inclinare viderentur. Cui malo cautum voluit imperator Tching-ti anno ante Christum trigesimo-secundo, demandata doctori Leou-ho, illa aetate clarissimo, cura recognoscendi et accurate examinandi libros authenticos, et subsecutas in librum Y-king ejusque traditionem elucubrationes. Hinc factum est, ut qui postea scripserunt litterati in aliam omnes sententiam abierint praeeunte imprimis magistro Fei-chi, qui explosis interpretis King-fang conjecturis, sensu libri obvio et ab antecessoribus tradicto inhaerere voluit. Quem paulopost conatum ita promovit doctor Ouang-pi, ut palmam inter omnes illius temporis commentatores retulisse censeatur, et ab eo subsequentium seculorum scriptores, quae habent meliora, ferme acceperint, mutatis tamen additisque non uno in loco suis interpretationibus, quas nova mapparum seu tabularum (de quibus supra) accessione confirmatos voluere, illi imprimis qui sub dynastia Song floruerunt.

Nihilominus verum est doctorem Hiong-sse-li nullatenus dubitare de successione doctrinae, quam e contra multis capitibus prosequitur, et quidem (ut sibi videtur) caeteris accuratius; sed solum in referendis litteratorum nominibus non semper convenire cum

scriptoribus regiae familiae Tang; cum quibus, utpote antiquitati vicinioribus, standum esse censuimus.

Discriminis autem hujus variae causae cogitari possunt, quae etiam nostris similibus libris tenebras affuderunt. In tanta nominum cognominumque ejusdem doctoris varietate facile fieri potest, ut in catalogum aliquis error irrepserit. Exempli causa; Confucii discipulus Tse-hia, cui opus Y-king relictum affirmat Ngeou-yang, vocabatur proprio nomine Tchang. At discipuli Confuciani Sse-mou familia, gentilito nomine, appellabatur etiam Tchang; nihil proinde facilius, quam ex hac similique appellatione unum scriptorem cum alio confundere. Forte etiam qui doctrinae successionem tradiderunt, non in eadem inciderunt praedecessorum opuscula nec ullatenus vero simile est magistrum uni tantum discipulo sua tradidisse, nec inter tot doctores fuisse saltem, duos qui magistri doctrinam scriptis exceperint, suisque auxerint notis.

Quidquid dicatur, illud semper manet omnino exploratum, manifestam fieri libri Y-king traditionem, adductis doctorum cujuslibet aetatis nominibus; ut paradoxum sit prorsus incredibile, et vulgo a Sinis clare refutatum, nullam extare apud hanc gentem de sensu libri Y-king traditionem, atque adeo liberum esse de illo ariolari. Ita enim necesse est, ubi testimonia communi gentis consensu firmata ultro deseruntur, conjectura autem, quae ferme in varias partes duci potest, nonnunquam etiam in contrarias, nihil est incertius; ad eam itaque non recurrendum, nisi si quando nos deficiant testimonia aut certa aut probabilia; in locis nimirum illis ob quae conqueruntur Sinae capite octavo adductis, sensum libri tam antiqui ad posteros promanasse nec omnino integrum nec ubique exploratum, sed mutilum interdum atque adeo intercisum, ut doc-

trinae series tota, totiusque contextus continens connexio, haberi non possint.

Nec nos movent magnifica encomia quibus auctor Hiong-sse-li nonnullos e doctoribus a se adductis celebrat, ut illius traditionem Hio-tong antiquae praeferamus, nam, praeterquam quod laudatores Sinae hyperbolico stylo solent delectari, negari non potest istum alios in hoc genere superasse. Quis v. g. ferat doctorem Tcheu-lien-ki vel unum complecti Confucium, discipulosque Yen-tse, Tteng-tse magistrum Mencium, doctores Tching-tse, Tchang-tse, Tchao-tse, praecipuos novae philosophiae auctores; ita tamen ille. Idem, principem horum Neotericorum, eumdem Tcheou-lien-ki vocat Confucium dynastiae Song, inter imperatorias familias decimae octavae, qui postea laudaturus celebrem illa aetate interpretem Tchou-tse, dictorum jam immemor, eum quoque dicit „Confucium dynastiae Song ita ut non sit habiturus parem.“ Nihil ergo ex his inferri potest, nisi id genus auctores doctori Kiong-sse-li imprimis probari, quod ultro fatemur. Nostri quoque interpretes, quem probant aestimantque aut Platonem aut Aristotelem aut Sophoclem, similesque, non minus magnificis et saepe hyperbolicis extollunt encomiis. Nec tamen, quod nunc hunc, nunc illum, quemdam philosophorum deum, virum divinum, naturae genium, mystam etc., nec quod eorum doctrinam non humanam, mortali majorem, a diis inditam, divinam, coelestem, reconditissimis et miris rationibus ac mysteriis foetam, interpretes isti cum antiquioribus nonnullis appellant; ex his nihil aliud colligere solemus, nisi hos veteres scriptores fuisse viros hoc in genere eximios, et apud Graecos summo in pretio esse doctrinam quam ab illis accepimus, nam hyperbole, ex

Quintiliani praeceptis, supra modum, non ultra modum, intelligi debet, ex argumento scilicet atque adjunctis.

DISSERTATIO SEPTIMA.

Superest unum breviter enodandum, quod velut intricatum proponitur a nonnullis Y-king interpretibus: an scilicet principi Fo-hi, cui figurae trium linearum octo (quas symbola nominavimus) recepta ab antiquo sententia tribuuntur, sexaginta quatuor figurae sex ex lineis compositae (quae emblemata diximus) tribuendae quoque sint?

Quocirca (ait Kong-in-ta [1]) in prologis ad Y-king, art. 2.) sunt quatuor opiniones; antiquiores, ut Ouang-sou-tse, aiunt tribuendos esse ipsi Fo-hi; Tching-huen, cum discipulis, successori Chin-kong; historicus Sse-ma-tsien, suique annalistae, principi Ouen-ouang; Hien-ching, et aliqui, fundatori primae familiae Hia, nempe magno Yu.

At tres has ultimas horum scriptorum novas opiniones refellit egregie idem auctor, plura ex appendicibus Confucianis Hi-tse, ex Confuciano opusculo Choue-koua-tchouen, ex Tcheou-li antiquo, aliisque libris, congerens testimonia, quorum majorem partem inveniet lector in parte tertia operis. Satis est hic dicere, solam primam sententiam, apud omnium aetatum interpretes communissimam, convenire cum traditionibus de origine Y-king.

Primum, dicitur principem Fo-hi suas excogitasse figuras, post assiduam coeli, terraeque, rerum omnium, earumque mutationum annuarum contemplationem; ut scilicet, per linearum combinationes, observata expri-

1) Seculi septimi celeberrimus interpres.

meret, et (ut ait Confucius) his imagines, seu potius signa, constitueret. Verum octo, trium linearum combinationes non sufficere perspicuum est, non solum ad observata notis exprimenda, sed nec ad ea quae illi ipsi historici (parum in hoc sibi constantes) aiunt principem Fo-hi mandasse circa characterum Sinicorum delineationem, circa variorum distributionem magistratuum in classes diversas ordinesque, caeteraque quae commemoravimus.

Secundum, dicitur in opusculis Confucianis in ultimam partem operis Y-king rejici solitis fundatorem Fo-hi usum esse herba Chi, et in ejus foliis observasse velut sex lineas; atqui sex lineas sexaginta-quatuor figurae illae quae emblemata diximus non vero octo illae quae symbola nominavimus suis numeris et elementis exprimunt; quorsum haec observatio principis refertur, si ad senarium numerum non pertinere supponitur? (Hi-tse P. I. c. 10. et Choue-koua c. 1.)

Tertium, advertit expressis verbis Confucius [1]), sex linearum in emblematibus duas repraesentare principia coelestia, Yn, Yang, duas principia terrestria, Kang, Jeou; duas principia moralia, Jin, Y; et quidem ad mentem auctoris figurarum Y-king supponit ergo, tunc extitisse figuras sex lineis constantes quales nunc habemus, nempe post octo trilinearia symbola ab ipso Fo-hi adinventas ad majorem utique usum — adde quod dicit alibi [2]) de octodecim permutationibus, per quas perficitur Y-king ex quatuor; de quatuor viis ad omnes motus et agendi modos pertinentibus. Quae omnia majorem certe combinationem supponunt priori illa trium linearum; ergo illam quam libri Sinici sem-

1) Hi-tse II. 9. Choue-koua 2.
2) Hi-tse I. 8.

per alteram habuerunt in sexaginta-quatuor figuris. „Qui maxime laudaverunt Chin-nong (refert Kong-in-ta ibid.) dixerunt illum superasse Ouen-ouang, Confucium; at non dixerunt duplicasse trium linearum figuras Koua erant jam illae.“

Quod vero Ouen-ouang nomina mutasse vulgo creditur figuris illis (inter sexaginta-quatuor) quae constant ex duobus symbolis [1]) diversis supra infraque, ideo a nonnullis auctoribus [2]) dictum est illum principem easdem excogitasse. Quae si tunc prodiissent, non pro antiquo Y habitae fuissent, ut fuerunt tempore Ouen-ouang; quem illarum auctoritate usum esse (quod in veneratione essent) ad philosophandum de perverso imperii statu cum suis, et velut sub aenigmate prisco probavimus, et tota parte secunda demonstrabitur.

DISSERTATIO OCTAVA ET ULTIMA PRIMAE PARTIS.

De auctoritate libri Tcheou-y aliorumque a Sinis King dictorum.

Etsi ex dissertatione sexta, et capite octavo, satis pateat quid sit concludendum de Tcheou-y qui (ut dictum est) solus superest ex tribus libris olim Y-king nomine non indignis; cujus figurae sunt a Fo-hi, textus a Ouen-ouang et Tcheou-kong, commentarii a Confucio; non tamen abs re erit illius enucleatius exponere criticem, aliorumque librorum quos tota

1) Vide Tab. III. fig. 1 et 3. prima, composita ex symbolo dicto Kien supra infraque, ex Fo-hi institutione, erat Kien, et dicitur adhuc Kien tertia, constans ex symbolis Kan et Tchin, dicendum esset Kan-tchin, juxta denominationem Fo-hi. At dicitur nunc Tun, nomine a Ouen-ouang instituto, seu brevitatis et perspicuitatis causa, seu ratione vocis qua melius conveniat rebus symbolica significatis.

2) Vid. Tong-kien,

gens Sinica pro authenticis, ac velut canonicis, habet, vocatque King; ut de auctoritate certius judicetur testimoniorum quibus saepi usuri sumus, habeatque lector Europaeus aliquod specimen historiae litterariae Sinarum.

§. 1.

De quinque librorum Ou-king auctoritate apud Sinas.

Notum jam dudum est toti Europae extare apud Sinas hac nostra aetate (quae pro canonicis habet tota gens) antiqua quinque opera: Y-king, Chou-king, Chi-king, Li-ki, Tchun-tsiou.

Haec, ut auctoritatis summae, citantur passim in opusculis Confucii, Menciique, quae latina jam facta eruditorum manibus teruntur; ita ut ipsi per se judicare possint quantum tota antiquitas illis tribuerit. Nec minus valuisse apud posteros demonstrant innumeri fere in illorum textus commentarii per omnes aetates editi, et saepe regiis mandatis sumptibusque vulgati a tempore quintae familiae imperatoriae Han-tchao (initium coepit ante Christum 206.), cujus jussu curisque libri incendio superstites quotquot reperiri potuerunt, rursus in lucem prodiere; a senioribus et doctoribus recogniti, notisque plerumque illustrati, erecto etiam ad illorum examen academico tribunali [1]) aulaque illis destinata, velut bibliotheca regia, nempe solis qui judicarentur in ea apparere digni, totique posteritati sub hac tutela servari. Nam inter familiae Han-tchao initium et imperatum a praecedenti familia Tsin-tchao librorum incendium [2]), undecim aut tredecim anni so-

1) Regnante Han-ou-ti anno 138 ante Christum.

2) Anno 214 ante Christum libri incensi, reparari coepere anno 202 vel 201.

lum effluxere. Nihil itaque mirum quod dicitur in praefatione collectionis satis antiquae Chi-san-king: „Sub Han-tchao reliquiae librorum studiosius inquiri colligique coepere, excitataque est velut e cinere litteratura; inde factum est ut curis litteratorum et magistratuum praecipui libri paucos intra annos publica luce donati sint, constetque, imperante Han-yuen-ti, quinque opera canonica (Ou-king) jam explicari a magistris in regia academia, seu tribunali tunc temporis dicto Che-ling-ko."

Hae lectiones seu dissertationes, de uno argumento tituloque, dicebantur Pien, quemadmodum gallice dicimus: „des pièces d'éloquence, de poësie." Neque enim elucidandis singulis aut plerisque textibus inhaerebant, sed summam libri aut capitis pluribus explicare satis esse rebantur.

„Ab illa autem (ait) aetate non fuit ad quem opera illa King non pervenerint;" ope scilicet tot commentariorum, quorum indicem texere infinitum esset. Plusquam ducentos in Y-king jam diximus appellari in novissimis commentariis, imperatoris jussu, annoque 54 (1715) editis, nomine Tcheou-y-tche-tchong. Nec mirum: nam eximius criticus Ma-touan-lin (in lib. 175 Ouen-hien-tong-kao) scribens decimo-tertio seculo, tum ex libris tunc extantibus, tum ex catalogis auctorum, nominumque operum omissorum, recenset plusquam 272 volumina in Y-king, et quidem satis magna; quandoquidem in voluminibus sub Song-tchao, labore 140 auctorum, editis numerat 1366 libros (kaen) in quos divisa erant. Adde volumina sub familia imperiali Soui numero 69, divisaque in 551 libros: sub Tang 88, studio 76 auctorum, quae 665 libris comprehendebantur. Quid? si his quis addere velit lectiones seu tractationes, sub Si-han, tredecim illius

aetatis scriptorum, quae nec in libros (Kuen) nec in volumina (Pou) ab illis tunc contexebantur, dicebanturque Pien, uti unius thematis tractationes.

Eidem critico notae numerantur 294, omissae tamen ab eo sunt, quae apud alios memorantur, similes opellae, in Tong-han scriptorum non ignobilium Sse-ki, Lo-hoa, Meng-chi, Yang-tching et forte aliquot aliorum libri Y-king etiam illis temporibus interpretum. Quantum enimvero illorum numerum habebimus usque ad 14^{mum} seculum — quantum postea? si quidem sub Yuen-tchao, sub Ming-tchao, et sub dominante nunc Tai-tsing, tot floruere id genus scriptores, ut caeterarum aetatum libris, ne numero quidem, inferiores esse videantur.

Nec forte est minor numerus commentariorum in Chou-king, in Chi-king aliosque, si libros canonicos ex interpretum numero aestimandos quis putat. Nam cum scientia maxime litterisque, sub illis familiis, ad maxima quaeque munia niterentur, commentarios in haec opera (King) canonica edere nihil aliud erat plerumque, quam se magnum litteratum profiteri, magnisque adeo dignum muneribus.

In Chou-king plus quam 142 magna volumina (Pou) sua aetate noverat auctor jam supra laudatus (in sua critice doctrinae librorum (Kuen) 1762), a 103 auctoribus edita, praeter 412 opellas Pien dictas, more sub Han-tchao usitato; sed taediosum esset et inutile numerum commentariorum inire, virisque Europaeis sigillatim exponere; quibus satis utique est scire ingentem per omnes fere aetates extitisse commentatorum multitudinem, quorum libri magno numero supersunt; ita ut de quinque operum King summa apud hanc gentem auctoritate dubitari non possit.

In tanta autem librorum multitudine aestimandi imprimis videntur commentarii ex melioribus collecti a delectis ab imperatoribus interdum viris, regiaque tunc auctoritate vulgati; in quibus scilicet plus et subsidii litterarii, plus et curae impensum fuit. Horum e numero sunt (Ji-kiang) quotidianae explicationes, et sub hac familia summo multorum studio absoluti editique, cum praefationibus ipsius imperatoris (anni 16 Kang-hi (1679 post Christum) est praefatio in librum Confucii Ta-hio) in quibus reddit rationem impensi in his libris studii, „ut ad sapientiae praedecessorum suorum fastigium assurgere sensim possit.“ In his idcirco perspicuitas imprimis quaesita est, quod studiorum causa elaborati fuerint. At in commentariis sub familia praecedente Tai-ming copiae imprimis ratio habita est, quod sibi proposuerint priorum omnium optimas probabilesque textuum interpretationes simul conjungere, suisque complecti operibus, quae ideo dixere (Ta-tsuen) pandectas. Nam videtur imperator voluisse compendium facere litteratis, quibus nec tanta librorum copia est deinceps evolvenda, nec tanti sumptus faciendi, quod innuit ipse in praefatione (Sing-li-ta-tsuen [1]) philosophicarum pandectarum, anno Yong-lo 13.

His exemplo praeiverant qui sub imperatoribus familiae Song, litterarum gloria celeberrimi prodiere commentarii dicti (Tchi-tchouen) junctae traditiones, seu multorum meliorumque interpretum explicationes una perspicueque repraesentantes; ab illustrissimis Tching-tse (ao. 1070 sub Chin-tsong) primum, et mox a famoso Tchou-hi (ao. 1172 sub Hiatsong) adornati perfectique in omnia opera (King)

1) Aerae christ. sec. 15. ineunte, seu an. 1418.

canonica ac Confuciana. Omitto caeteros eorumdem libros, quod nunc nihil ad rem nostram faciant.

At nulla inter antiquas collectiones potior est quam illa cujus auctoritate supra usi sumus, complectens (Chi-san-king) tredecim opera canonica; nempe omnia quae vel ab omnibus litteratis, qualia sunt (Ou-king) quinque illa de quibus agimus, vel ab aliquibus doctoribus pro canonicis habebantur. Fuit illa imperata a Tai-tsong, familiae Tang secundo, selectis maximisque septimi seculi litteratis, quorum deinde commentarii publica luce regiis sumptibus donarentur, prius tamen a tota imperiali doctorum academia diligenter recogniti approbatique. Opus prodiit totum, jam regnante Kao-tsong, dictum (Tching-y) verus sensus; et ideo prolixum quod, praeter quinque opera King, vulgo dicta Ou-king, explicet etiam alia octo vetusta, quae ipsis visa sunt, hoc nomine non omnino indigna, licet non communi praedecessorum litteratorum pro indubitatis (ut ipsi loquuntur) sanctorum libris habita fuerint.

Habent itaque illi tredecim King, Chi-san-king; nempe: 1) Tcheou-y, seu hodiernum Y-king; 2) Chan-chou, seu hodiernum Chou-king; 3) Mao-chi, seu hodiernum Chi-king; 4) Li-ki; 5) Tchun-tsiou; sed hodierno Li-ki addunt duo de eadem (Li) rituum materia, unum 6) Y-li dictum, aliud 7) Tcheou-li. Ad Tchoun-tsiou praeter communem traditionem a magistro Tso-chi transmissam, referunt duas alias, separatis commentariis: 8) a Kong-yang et 9) a Kou-leang, habent et 10) explicationes notasque in Hiao-king, opusculum „de filiali pietate seu obedientia" pervetustum, a multis Confucio attributum, et ab hodierno imperatore Kang-hi praefatione praeclara in novis commentariis recens illustra-

tum. Pro King habent opus Confucii 11) Lun-yu, sententiarum; 12) opus etiam Mencii; imo 13) librum Eul-ya, antiqui lexici (seu, ut loquuntur nonnulli, glossarii) vel relictum fragmentum, vel datum specimen; horum enim quoque explicationes complectuntur.

Atque ex his tredecim King numerus conficitur ab illis interpretibus, quin separatum edere habuerint opus Confucii Ta-hio (apud patrem Couplet [1]), et Sinas omnes illis recentiores, primum inter classicos Confucii libros) hoc scilicet opusculum ubi sua aetate erat, ibi reliquerunt. Erat in antiqui codicis Li-ki capite quadragesimo-secundo, quod ipsi habent commentarii libro (kuen) sexagesimo expositum: „Verum (inquit Tchou-tse in praefatione ad Ta-hio) duo insignes viri, provincia Ho-nan e familia Tching, cum hunc brevem Confucii tractatum multi facerent, et ad mores reformandos peridoneum judicarent, illum e tenebris operis Li-ki, in quo cum aliis permixtus erat, in lucem omnium protulerunt, melius quam antea ordinatum, suisque illustratum explicationibus.“ Idem de Tchong-yong dicit in praefatione: „Tchong-yong erat trigesimum primum caput Li-ki, fuit inde extractum a Tching-tse, separatoque commentario vulgatum.“

Caeterum forma et ordo totius operis committebantur curae viri eximii Kong-in-ta, qui erat e domo Confuciana et ex omnibus illius aetatis eximiis literatis electus in magistrum principis haeredis imperii. Narrant siquidem annales (in Tang-che ad a. 41. septimi seculi) imperatorem Tai-tsou cum aliquando ivisset, ut interdum solebat, in collegium quod aedificaverat amplissimum, in quo et magno numero alumni et multi magistri toto ex imperio lectissimi habitabant, voluisse

1) Confucius philosophus. Parisiis, 1687. fol.

horum commentarios, in eum quem quisque tradebat librum King, per sese expendere, et brevi observasse in tot operibus, licet accurate elaboratis, desiderari ordinem et sententiarum consensionem. Inde factum, ut mandarit magistro Kong-in-ta, ut, cum adjunctis sibi doctoribus, libros King in idem opus, velut in unum corpus contextos accurato commentario eademque methodo exponeret ad usum litteratorum, nulli parcens labori nec sumptui.

Cum auctores collectionis hujus, imperatorum auctoritate, bibliothecas omnes, alicujusque nominis scrinia excutere potuerint, nullique curae se pepercisse praefentur, profecto habuere in manibus quotquot illo tempore reperire fuit commentarios. Sequendos tamen sibi credidere prae caeteris editos sub Han-tchao, utpote ab auctoribus incendio librorum vicinioribus; quibus tum ex domestica paucorum annorum traditione, tum ex publica notitia nondum dubia, liquere multa potuerunt.

In quo egregium plerumque delectum illos habuisse fatendum est. Nam apud quos sub Han pervenisse constitit scripta exemplaria antiquis litteris styloque antiquo, eos omnibus aliis, quaecumque eruditionis fama valentibus, praetulere. Ergo licet tunc temporis, qui sub initia Han familiae regnantis prodierant, imprimis vigerent commentarii Y-king a magistro Tien-ho in duodecim velut lectiones (pien) divisi, nempe in epigraphes (ut vocavimus) principis Ouen-ouang et in epiphonemata filii Tcheou-kong (ex quibus solisque totus libri Y-king componitur textus), simulque in decem opuscula, velut commentaria, Confucii nomine edita sparsaque, quae Chi-y vulgo nominantur, et supra recensuimus; imo, licet inserti essent in opere sub Han tam celebri (Tchang-ku) quam fuere sub

aliis familiis, a nobis laudatae collectiones Tching-y, Ta-tsuen etc., nihilominus adhaesere libro doctoris Fei-tchi, et eorum qui eum secuti fuerunt, Tching-yuen, Tching-tchong, Ouang-tou-tse, Tching-huen, et imprimis Ouang-pi, cujus nomen simul praefert commentarius in Y-king cum nomine doctoris Kong-in-ta (de hoc sigillatim postea §. 3.), viri in hoc Chi-san-king opere praecipui; quod Fei-tchi (de hoc sigillatim infra §. 4.) originalem haberet librum antiquis litteris scriptum quod bene observat Ma-touan-lin in sua librorum King (libro 175) critice.

Ob eandem quoque rationem factum in eadem collectione, ut suo in Chou-king commentario praetulerint librum magistri Kong-gan-koue, textibus a sene Fou-seng traditis qui diu viguerant, ipsisque commentariis celebrium illo tempore virorum Ma-jong, Tching-huen, quos tamen alibi tanti faciunt, ut nullos magis. „Nempe, (ait Kong-in-ta) nec ipsi, nec qui praecesserant sub initio Han-tchao editores interpretesque, nunquam videre integrum antiqui originalis libri exemplar, et in hoc potissimum erraverunt, quod textus libri antiqui quotquot supererant se habere existimaverint." Nempe ad illorum manus non pervenerat ipse liber a Kong-gan-koue antea repertus in latebra domus Confucianae, vetustis litteris exaratus, ut brevi dicetur; idcirco commentarius collectionis hujus in Chou-king habet utrumque nomen Han-kong et Tang-kong, nempe Kong-gan-koue sub Han-tchao, et Kong-in-ta sub Tang-tchao[1]) florentis.

Dicitur etiam in opere Li-ki, quod editum est in hac collectione explicatque Kong-in-ta, collatum

1) Tchao est familia regia, ita Tang-chao est familia regia Tang; Han-tchao familia regia Han etc. J. M.

fuisse antea ab illustri doctore Tching-huen cum antiquo King libro rituum, qui scilicet consarcinatus prodierat a magistro Siao-tai (aliter Tai-ching) ex antiquis de ritibus monumentis, praesertim domus Confucianae, post librorum incendium collectis, ea suis tradente et explicante a primis Han-tchao initiis magistro Kao-tang-seng.

Quod vero in eadem collectione reperiantur, praeter Li-ki, duo alii vetusti libri ad ritus quoque pertinentes, qui nec Confucii, Menciique tempore pro canonicis habiti fuerunt, nec nunc habentur; in causa est collectorum nimia forte erga antiquitatem reverentia. Nempe illis relligio fuit omittere quae King nomine vulgata reperiebant, sciebantque a nonnullis magni nominis doctoribus illustrata. „Fierine potest (ait editor Chi-san-king sub Ming-chao) ut non prodierint illi quoque a sapientibus eximiisque antiquitatis viris? et cum causa ac ratione; numquid illis falsariis perpecissent priores imperatores?“ Frustra haec ille. Quandoquidem expunctos fuisse constat e numero King, nec immerito quorum scilicet nulla loca in libris Confucii, Mencii, aliorumque his temporibus vicinorum, legi compertum erat. Inde forte est quod Kong-in-ta non commentatus [1]) fuerit Y-li, nec Tcheou-li, sicut nec Tchun-tsiou nisi ab omnibus receptum, relictis sociorum interpretationi duobus aliis a Kong-yang et Kou-leang [2]); „non oportuisset quidem (dicitur in praefatione) hos libros inter King recensere; relinquemus interea dum res ab aliis definiatur.“

Loquitur auctor hoc in loco de Tchun-tsiou,

1) Sub Tang commentator libri fuit utriusque doctor Kang-kia-kong.

2) Uterque est in Chi-san-king.

cujus textus ea aetate [1]) non extabat, nisi in tribus commentariis. Licet autem sit (post incendium librorum) triplex, non uno in loco, nec eodem (ut apparet ex notis) tempore editus [2]), juxta exemplaria antiqua aliquorum curis reperta; quandoquidem tamen eundem habent ipsi Kong-yang et Kou-leang textum quem Tso-chi, pro canonico hactenus habitum; nihil inde concludi potest contra auctoritatem illius, quem prae caeteris illustrandum sibi sumpsit Kong-in-ta, primumque ac praecipuum esse voluerunt collectionis auctores, communem receptamque sua aetate sententiam potius secuti, quam novas ita sentiendi causas, quandoquidem nullius omnino manuscripti antiqui sibi noti nec alterius similis monumenti meminere; hunc autem, utpote antiqua studiosius sectantem, sub Tsin familia post Han-tchao dominante, ad veterum librorum fidem exegit, atque ita illustravit celeber Tou-chi [3]), ut Kong-in-ta et plerique alii, suis in commentariis, eum sequantur.

At in libro carminum Chi-king, a Mao-tchang sub Han-tchao in lucem rursus proaucto, non fuit deliberandi locus. Nam, collectionis tempore, nullus alius tradebatur; librique carminum alii, olim post librorum incendium aliquas saltem per provincias vagantes, omnino conciderant ante familiae Tang dominationem. Solus (dicitur in proemiali libro) liber a Mao-chi [4]) est originis notae: quod scilicet emanavit a Tse-hia Confucii discipulo.

1) Sub Tang-chao.

2) Est in Chi-san-king. Sub Han interpres fuit Ho-kiou-hio libri Kong-yang sub Sin-chao, Fan-chi interpres fuit libri Kou-leang.

3) Nomen ipsius est in Chi-san-king cum nomine Kong-in-ta, commentario libri Tso-chi seu vero Tchun-tsiou praefixum.

4) Mao-tchang, seu Mao-chi.

§. 2.

De stylo et ratione interpretandi.

Quinque igitur illa opera, pro authenticis et veris doctrinae Sinicae fontibus principiisque totam gentem semper habuisse compertum est; et ideo dici King, quod contineant veram non mutabilem, sed certam fixamque, una est scriptorum assertio. „Sunt, (ait praefatio in Chi-san-king) opera King ut viginti-octo constellationum stellae fixae, King-sing.“ Quod tamen non intelligunt perinde ac si omnia verba ad litteram accipienda sint, nec liceat in paucis locis aut litteras textus per alias interpretari, aut verba aliter interpungere, aut aliqua reprehendere. Nam ipsi, suis in notis quas parte secunda referimus, haec omnia sibi licere putant; et semper licuisse suis praedecessoribus demonstrant adductae ab ipsis antiquorum interpretum sententiae, inter se interdum nec parum discrepantes. Quin imo hujus suae agendi rationes auctorem habent Mencium, suos discipulos ita docere solitum; ne omne librorum genus recipiant, receptorumque King textus semper ad litteram interpretentur, sed potius ad auctorum sensum quae habent repugnantia. „Neque enim, (ait Mencius lib. 2. c. 3.) sapiens interpres debet abuti verbis ad corrumpendum sententiarum sensum. Si enim verborum cortici adhaeret (agitur ibi de Chi-king seu Odis) nec quid intendantur introspicit, v. g. in libri carminum parte Taya, oda Yun-han, ubi dicitur (lib. 6.): heu! infelices post tantam sterilitatem et famem imperii Tcheou reliquiae! proh vasta populorum strages, ne unus ex tot hominibus superest. Si (inquam) haec verba ad litteram accipis, necesse est ut credas dicasque nullum omnino hominem ex imperio superstitem fuisse, quod

tamen falsum esse per se patet. Ita scilicet loquendo nihil aliud intendit poeta, quam graphice pingere illorum temporum acerbitatem tantum non incredibilem.“

Aliud exemplum affert idem ex parte Siao-ya, oda Pe-chan: „quaecumque maris littora percurras, fluminumque perlustres ripas, ne unum quidem hominem reperies qui imperatori non sit subditus.“ Quae verba restringenda docet ad imperium et imperatorem suum; ita ut nec extra limites regni excurrat, nec inter palatium parentes ut subditos habeat.

At forte inquies aliquis: Mencius non ita loquitur nisi de Chi-king, de carminibus poeticisque odarum formulis; minime vero idem censet de libris historicis Chou-king, Tchun-tsiou; quorum si quae sunt metaphorae nimiaeque hyperboles (sunt perpaucae) illarum verus sensus, ex contextu toto, non ex quibusdam voculis, colligendus est. „Nam quidquid (ait) libris continetur, non continuo pro vero habendum est. Ita legere libros ut singula caece admittantur, pejus est quam nullos legere libros. Ego certe, in illo capite libri Chou-king (quinto Ou-tching) quae dicuntur de studio curaque Ou-ouang imperatoris obediendi cœlo in poenis a tyranno Tcheou exigendis; quae dicuntur de illius pietate et benignitate, de instauratione imperii, pro omnino veris et prout sonant accipio; at quae postea adduntur de pugna cruenta: pistillo [1]) par effusus cruor late per agros redundabat; vix fidem apud me inveniunt. Absit ut princeps tam pius, ... aggressus hostem omnis pietatis expertem, debuerit tam crudeliter saevire, redundante ad pistilli crassitiem sanguine: praesertim cum sciam summe pios nullum in toto imperio habere adversarium solere.“

1) Seu clarius: pistillus innatabat sanguini longe lateque effuso.

Idem aliis confirmat necessitatem censurae exemplis, quae longum sit exscribere, prorsus ut nihil mirum sit, tanto viro praeeunte, posteros doctiores, recepta operum King auctoritate, totoque (ut ita dicam) corpore servato, eorum tamen naevis maculisque non pepercisse multiplici et (nisi fallor) plerumque accurata critice, nostrae non absimili in graecis latinisque libris; uti patebit legenti parte secunda et tertia referenda in expositione textuum Y-king. Atque haec solum nunc generatim de librorum King genere scribendi, styloque, sigillatim deinde, dum de singulis §§. 3, 4, 5.

§. 3.

De Y-king.

Ut vero aliquid de totius operis Y-king auctoritate statui certo possit, revocanda hic sunt quae de illius auctoribus jam diximus. Si Fo-hi est auctor figurarum, si Ouen-ouang et Tcheu-kong sunt auctores textuum, si commentarii illorum antiqui sunt Confucii, manifestum est maxima, vel ex hoc capite, opus hoc dignum esse apud Sinas veneratione; quibus nimirum nihil illustrius videtur fuisse nominibus Fo-hi, Ouen-ouang, Tcheou-kong, Kong-tse. Inde summa constansque libri auctoritas; inde elogia omnium ferme gentis scriptorum, nunc justa, nunc justo majora. Ita non apud nonnullos legas laudari ut opus omnium antiquissimum, quod origo ejus sit a Fo-hi, cui tamen solas ipsi tribuunt figuras; apud alios, ut plenum sententiis eximiis, praeceptisque ad regendos populos aptissimis; quod quidem verum est, at non de Fo-hi sed de Ouen-ouang et Tcheou-kong intelligendum docent.

Eandem ob causam quod liber Y-king qua parte linearum combinationes exponit modum offerat compo-

nendi litteras ex lineis diverse dispositis, et (ut supra narratum est) Sinicis characteribus causam dedisse dicatur, laudatores isti in genere dicunt (Tchou-hi commentar.) Y-king esse truncum unde litterae natae sint. Sed, si litteras peperit, nonne dici potest (Y-tchouen commentar.) parens doctrinae, parens librorum, origo scientiarum? haec etiam variis metaphoris multi dicunt repetuntque.

Quod etiam Y-king suis figuris (ut dictum est) ex instituto referat res naturales, ut coelum, terram, montes etc. aïunt: „Y-king complecti coelum et terram, ita ut nihil sit quod non contineat non solum esse originem quinque librorum King, sed etiam omnium rerum visibilium et invisibilium arcanum quoddam receptaculum ita ut scire alios libros, et nescire Y-king, nihil aliud sit quam consectari rivulos neglecto fonte, ramos velle habere sine radice“ quae hyperbolae nullum fallunt Sinam, quod nullus sit inter litteratos qui nesciat varias nominis Y-king acceptiones, ejusque partium discrimina, fallere tamen possunt Europaeum lectorem his Sinarum encomiis forte plus tributurum quam nostris [1]) de philosophia: „rerum divinarum humanarumque scientia, ... naturae arcanorum mystagoga, ... coelum terramque metiens pervadensque, fons omnium artium, ... sine qua nihil scitur, ... cujus opus est de divinis ac humanis verum invenire, a qua nunquam recedit justitia, pietas, relligio et omnis comitatus virtutum“ etc.

Ad auctoritatem operis Y-king quoque facit communis et certa opinio, non periisse [2]) incendio librorum

1) Apud philosophos passim, et apud Senecam v. g. epist. 90.

2) Id apparet ex mandato imperatoris quo annuit supplici libello

ab imperatore Tsin-chi-hoang praecepto, quod eos incendi solum voluerit qui ad trium priorum familiarum mores et instituta toti pertinerent; „volens (aïunt) eorum memoriam extinguere quorum exemplis damnabatur.“ Hoc notat ipse Kong-in-ta prolegomenis ad Y-king; id refert Li-chi in vita virorum illustrium, id observant commentatores antiquae historiae, id denique probat constans perpetuaque traditio libri Y-king, initium ducens a Confucii discipulo Tchang-ku, ut supra narratum est, perque manus doctorum Kiao-pi, Pi-tse-kong, Tcheou-sse-hia, Ou-tse-tching, non interrupta successione perveniens ad celebrem incendioque proximum Tien-ho; cujus opus sub Han-tchao solum, et illustrium discipulorum notis illustratum, multos annos viguit, quod jam observavimus paragrapho primo. Hic vero observandum insuper venit, in nullis eorum libris dici, ea quae docebat scribebatque magister Tien-ho, fuisse, vel ex aliquo manuscripto paulo ante ex latebris excerpto, aut ore tradita ab aliquo textuum Y-king memore, aut ex variis monumentis rumoribusque collecta: quod tamen refertur de aliis libris King post incendium editis, nempe id non necesse fuit, Y-king non incenso.

Verum inter tot magistri Tien-ho discipulos fuisse videntur, qui illius famae scriptisque nocuerunt. Prodiit siquidem e schola Ouang-tong, quem ille prae caeteris excoluerat, celeber King-fang: qui in imperato a Tching-ti (anno ante Chr. 32) familiae Han imperatore nono, librorum examine, visus est suis in notis propendere ad praedictionem infortuniorum, ideoque factus continuo suspectus falsae inanisque doc-

ministri sui Li-ki petenti hoc incendium, libellus totus refertur in annalibus.

trinae; unde accidit ut paulatim, nec quidem multo post, ipsius nomen consenuerit, ita, ut sub Tsin-tchao omnino concidisse videatur.

Id tamen addam, videri mihi ipsum King-fang (quidquid sit de ejus discipulis et sectatoribus) praevisioni animi, suaeque in praecavendis malis perspicaciae, plus tribuisse quam conjecturis ex astrorum motu, aliisque apud imperitos praesagiis futurorum. Nam (ut referunt annales) cum imperator Yuen-ti (ex Han-tchao) aliquando quaesivisset ex eo, utpote uno ex praecipuis suae aulae litteratis, rerumque administris, quem etiam aliquam astrologiae operam navare audierat, cur tot calamitates sibi, totoque imperio penuria rursum laboranti, continenter obtingerent, ita respondit, ut non ad siderum naturaeque physica phenomena, sed ad veras malae gubernationis morales causas, attenderit. „Animum (ait) quaeso referat tua majestas ad tempora imperatorum You-ouang et Li-ouang, causasque labentis in pejus tunc imperii in memoriam revocet.“ „Enimvero (inquit imperator), eae non longe repetendae sunt; eas habeo in promptu apud utrumque imperatorem, cum viles animo homines gratia valerent, verae gubernationis leges pessumdabantur.“ „Majestatis itaque tuae est (subjunxit King-fang) sigillatim inquirere in totam gubernationis praesentis rationem formamque, rectane sit dignaque bene succedere.“ „At hoc ipsum est quod quaero a te (respondit imperator), male succedere administrationem conqueror, et cur ita sit scire cupio.“ „Facile illud (ait King-fang) occurret majestati tuae, si dignetur secum expendere quibus potissimum hominibus credat? quos adhibeat omnium conciliorum participes? quorum sententia in interiori prius palatio gerenda definiat? a quibus cognoscat promovendos ad publica munia? quicumque scilicet ipsis

placuere.“ Subiratus ad haec imperator, quod eunuchum Che-hien, cujus opera praesertim omnia administrabat, invitis multiplicique libello adversus illum declamantibus ministris, sugillari intelligeret, sermonem abrupit, et King-fang statim dimisit. Postea secum reputans quam sibi molestum futurum esset tot negotiorum curas, quibus ab eunucho in his diu versato levabatur, sine illo sustinere, etiamsi dicta a King-fang pro veris haberet, nihilominus, ut erat laboris parum amans, omnino statuit, eunuchum retinere, et King-fang, ne illius telis pateret, ex aula dimittere, data illi provincia Ouei-kin regenda. Nec abnuit King-fang, sed petita tamen facultate mittendi ad imperatorem secretos libellos supplices, quoties ita faciendum judicaret. Qua enim erat providentia, id ad se suosque tuendos necessarium arbitrabatur. Facultatem quidem imperator statim et lubenter petenti concessit, at paulo post, ipsius ante discessum, eamdem revocavit. Quod ubi audivit King-fang: „actum est (inquit) de me, amici, perii.“ Jamque discessurus, oblato imperatori libello, ne quid cautionis praetermitteret, id ipsum significavit; nec tamen evasit. Unus ex his, quibuscum locutus erat King-fang, et cui sigillatim narraverat dicta coram imperatore, nomine Tchang-pou, vir quidem nobilis erat, ejusque socer, at notus in aula nebulo, et incautus. Ab eo ad aures eunuchi rumor non dubius pervenit attentatae recens contra ipsius auctoritatem machinationis. Excanduit scilicet, et brevi invenit aliquot testes qui King-fang cum Tchang-pou male de imperatore et gubernatione locutos esse dicerent. Inde laesae majestatis reus factus, tribunalis supremi sententia occisus est.

Prodierat interea doctor Fei-tchi, antiquum operis Y-king manuscriptum ostentans, vetustis exaratum

characteribus, scholamque aperuerat, magna antiquae eruditionis fama; ex qua extitere celeberrimi dominante ubique Han-tchao familia interpretes, illius scilicet discipuli, discipulorumque auditores, non tamen eodem successu.

Qui primi ex ea schola scripsere in Y-king, clarissimi [1]) Tching-yuen, Tching-tong, Ma-jong, Tching-huen, profitentur se tradere doctrinam magistri Fei-tchi; et inter eos Tching-huen suos in eam commentarios, seque ita omnibus probavit, ut imprimis viguerit, et quidem diu, quandoquidem constat, ex libris sub Tsin-tchao, quinto seculo regnante, editis, illius in Y-king commentarios in scholis legi solere. „At, subsequenti aetate paulatim (ait criticus Ma) minoris illi fieri coepere, nuncque vel evanuere, vel ignoti alicubi jacent.“ Nec immerito: si enim habuerunt nonnulla circa sortes, Po-che, nempe ex King-fang (quae apud sui magistri sinceros libros non reperiebantur) mutuati, „certe non referunt sensum doctrinamque sanctorum seu excellentium virorum a quibus est Y-king“ [2]). Praevaluere itaque commentarii aliorum e schola magistri Fei-tchi, illo doctore Tching-huen sociisque posteriorum. „Ex quo (aïunt Kong-in-ta et Ma-touan-lin) Ouang-fou et Ouang-pi communi cura suas explicationes edidere, Fei-tchi solus viguit, aliorum aliqui jacuere, aliqui periere.“

Librum autem Fei-tchi convenire cum libro antiquo genuinoque magistri Tien-ho aut in paucis levioribus discrepasse, probari potest ex iis quae referunt optimi quique variarum aetatum scriptores [3]).

1) Ita narrant varii auctores antiqui apud Ma-touan-lin in criticae doctrinae lib. 171.

2) Iidem ibidem.

3) Apud eundem.

Y-king (aïunt) magistri Tien-ho manarat a discipulo Confucii. Complectebatur hujus commentarios Siang, Toen, Ouen-yen, Choue-koua-tchouen et numero duodecim, puta Tse-koua-tchouen; Tsa-koua-tchouen; Hitse duplex, Chang, Hia; principis Ouen-ouang sententias, figuris tum primae tùm secundae partis affixas; filii Tcheou-kong sententias in earumdem figurarum lineas, juxta utramque paterni operis partem. At iidem, dum de Fei-tchi loquuntur, aïunt tradidisse Toen, Ouen-y, et reliqua numero duodecim; nempe ea opuscula, quae ab illius tempore vulgares editiones habent, praeter textus libri Y-king a Ouen-ouang et Ou-ouang, decem Confucii commentaria duobus tomis (Chang-pen, Hia-pen) complecti solitae.

Adde quod interpretes et historici illi, qui referunt commentarios disciputi King-fang ab examinatore Leou-kiang judicatos esse ab antiqua doctrina alienos, vanaque sectari praesagorum verbis non absimilia, iidem absolvunt antiquum librum magistri doctoris Tien-ho (qui tunc erat in recepto opere Tchang-ku) simul alterius illustrissimi discipuli Ting-siang-kiun, exercitum ducis, commentarium Siao-tchang-ku, parvum Tchang-ku, qui etiam appellatus legitur (Choue-y) explicatio Y-king.

Qua propter necesse fuit, tempore imperatoris Tching-ti, sincera aliquot libri Tien-ho exemplaria superesse, licet doctoris King-fang commentarios litteratorum vulgus tereret, ita ut potuerit magister Fei-tchi suo manuscripto antiquo auctoritatem consiliare, ob similitudinem ab omnibus Tien-ho memoribus observandam. Illinc pro vero admisissent manuscriptum Fei-tchi, si multum discrepare comperissent ab illo ipso, quem pro Confuciano hactenus receperant.

Omnes certe discipuli, tum magistri Tien-ho, tum magistri Fei-tchi, qui commentarios ediderunt in sententias Ouen-ouang et Tcheou-kong (veros solosque Y-king textus) easdem ut omittam minutias de quibus infra parte 2. et 3., verbis iisdem referunt, adjunguntque vel adhibent plerique praecipuos Confucii commentarios dictos Toen et Siang, at cum circa alia opuscula, eorum commentariorum velut supplementa, non conveniat, imo non appareat, ea esse tota certo Confuciana, illorum alii sine commentariis praeteriere, alii explicuerunt cum reprehensione non paucorum locorum, quae pro suspectis interdum, interdum pro adulteratis, habent, variantibus sententiis. Censores quidem librorum publica auctoritate constituti depravationes illas inhibuerunt, sed frustra; quandoquidem aut omnes aut plerasque in hodiernis libris notant critici doctioresque interpretes. Nam cum opuscula illa, quae in ultimam partem (ut Sinae editores Y-king faciunt) nos conjecimus, sint potius collectiones variarum sententiarum, quam continenti stylo contextae elucubrationes, textuum plus minusve patiuntur, ita ut assutae sensim periochae, et quidem non paucae, non facile adverti secernique possint. Id constat, horum imprimis additamentorum et aliquot adulterationum subsidio, detortas fuisse aliquas operis sententias ad vana praenostica, similiaque, a superstitiosis, quo vitio laborasse aïebant King-fang, licet magni nominis litterarum, ipsumque celeberrimum Tching-huen, quanquam levius fuisse affectum jam retulimus.

His addere possumus eadem illorum aetate non parum famosum scholae Y-king magistrum Tsiao-tchin. „At (inquit criticus Ngeou-yang-siou) nescitur, a quo habuerit quae tradebat; ait se in secreto ea primum accepisse. Quod vero nihil ferme loquitur

nisi infortunia et principia physiologiae Yn et Yang; parum tribuere videtur doctrinae verae Y-king a sanctis seu excellentibus viris traditae."

Sed in his tribus hoc notatu dignum est, quod additur ab iisdem criticis reique litterariae historicis, nimirum ideo eorum libros, ex prima quam novitas et magistri nomen attulerat, fama excidisse. Nam vel inde patet quam semper abhorruerit schola Confuciana, sectaque litteraria, a vanis libri Y-king explicationibus, abusibusque sortilogorum; et quam falsa sit, per totam Europam jactata a rituum Sinicorum adversariis, libri Y-king informatio, quem librum sortium dicunt. Sed quid facias id genus hominibus ignota loquentibus? quisquis certe librum Y-king, et vulgares saltem commentarios perlegerit, non potest non in eam venire sententiam, quam ante nos probavere antiqui missionarii, scilicet librum Y-king esse refertum optimis moralis doctrinae praeceptis, nec inverosimilibus physiolo giaeplacitis. Quod an ita sit, et quatenus, ex tota secunda parte facile a nostris hominibus intelligetur.

Obscurus quidem ille est, et hoc ex capite aliis libris King minor, at genus docendi per figuras emblemataque, ad quod coacti sunt auctores periculosis tyranni Tcheou temporibus scribentes, semper involvit aliquid aliunde requirendum. Sententias non patitur sibi subjici prolixas, obvias, sed reconditas, subtiles, duplicis sensus. Adde styli metaphoras, antiquitatem, varietatem, plerumque numeris soluti, interdum adstricti, et (quod difficilius) allusiones ad varias res, paucis vel illo tempore cognitas, sed solis ferme secretorum Ouenkang et Ou-ouang contra Tcheou consiliorum consciis, mirabere profecto Sinarum interpretum conatus, qui eo devenere, ut nonnisi in paucis locis infra notandis affectam obscuritatem non discusserint; nihil

in tenebris relicturi, si nihil ex illorum temporum historia ipsis periisset: „at enim (ait Yang-tse [1]) antiquior istis plerisque sub Han interpretibus) res antiquitatis ferme interiere; aliqua manifesta, aliqua occulta et in obscuro ex centum millibus circumstanciis vix unam cognoscimus“ etc.

Ad extremum id monebo, nomine libri Y-king, a nobis et interpretibus intelligi figuras, simulque subjectas figuris sententias numero 448; quas claritatis causa, distinguimus in epigraphes principis Ouen-ouang et in epiphonemata filii Tcheu-kong et quos solum verumque ac proprium libri textum componere certum est. Ab his ergo repetenda est notitia libri Y-king, in his insistendum, ad horum obvium sensum, velut ad regulam, exigendae tot interpretum explicationes, ipsique antiqui commentarii Toen et Siang [2]) illi in epigraphas Ouen-ouang, isti in epiphonemata Tcheou-kong ab omnibus aetatum litteratis admissi, et in vulgaribus editionibus utriusque principis sententiis adjecti, et quos solosque pro omnino Confucianis esse recipiendos censemus, „nam ipse Confucius, aïunt [3]), suis nondum contentus commentariis, vitam sibi ad aliquot adhuc annos prorogari cupiebat; quos si obtinuisset, distincte liqueret totus liber Y-king.“

In opusculis quidem, quae ad calcem tomi secundi imprimuntur, et a multis Confucio tota attribuntur, sunt aliae explicationes; at semper (ut patebit legenti partem tertiam) textuum verbis inhaerentes; quae hactenus tamen nulli sufficere visae sunt contra difficultates aliquorum textuum; ita ut ad alias alii recurrant

1) Seu Yang-tchou ferme 190 ante Christum.

2) Editi videntur a Confucio anno 481.

3) In Chi-san-king.

solvendi nodi rationes, Confucium haud dubie secuturi, si illum in his viam ostendere certe credidissent, aut nihil ulterius inquirendum reliquisse. A qua opinione longissime absunt, quandoquidem in his opusculis nullus ferme est, qui non notet varia loca ut dubia, ut adulterata, Confucioque minus digna. Unde autem hae corruptelae prodierint, etsi est inutile dicere, cum id factum constet, id totum in conjectura positum est. Nihil autem probabilius quam illas attribuere auctori King-fang, aut potius illius scholae, uti dicetur parte tertia Hi-tse c. 3. art. 3. Sed de Y-king hic jam satis.

§. 4.

De Chou-king

Secundo loco ponam hic opus antiquum, quod Sinae dicunt Chou-king et Chang-chou velut historicum dictorum, non quia minoris faciendum mihi videtur, imo pluris. Est enim sine figurarum ambagibus, propriis clarisque verbis expressum, gravioribusque totum contextum ex sententiis, quod nihil fere contineat nisi imperatorum statuta, documenta, plures ad suos orationes, ministrorumque responsa, monita, quae utique clare intelligi debebant ut principibus populisque prodessent [1]). Sed quia est aetate posterius, utpote nihil habens figurarum Fo-hi antiquitati aequale, multaque post Ouen-ouang et Tcheou-kong, sententiarum Y-king auctores, nempe mandata dictaque ac praecepta a Tching-ouang, Kong-ouang, Mo-ouang, ad Ping-ouang [2]) 13um familiae

1) Est itaque Chou-king collectio legum, mandatorum et documentorum ab imperatoribus nonnullis triorum priorum familiarum, eorumque ministris, et a fundatoribus imperii.

2) Coepit anno 770 ante Christianam aeram.

Tcheou imperatorem. Haec itaque causa fuit nonnullis illud post Y-king recensendi, quod parum ad auctoritatem libri facit; aliis vero minus accuratis, dicendi: illius doctrinam ab Y-king antiquiore, velut ab origine emanasse; immerito: nam Chou-king habet maximam partem dictorum et statutorum ante tempora principum Ouen-ouang et Tcheou-kong ex quorum sententiis, solisque, constat contextus libri Y-king. Sicut enim post legislatores Yao et Chun [1]) tres imperatorum familiae [2]) numerantur, ita et opus Chou-king, postquam prima parte vocata You-chou de Yao et Chan selecta retulit, in tribus aliis partibus prosequitur quae sunt a tribus familiis Hia, Chang, Tcheou; eas ab iis nominans Hia-chou, Chang-chou, Tcheou-chou; totumque nunc constat 58 capitibus. Nec alias a Confucio Mencioque ferme adduci videmus sententias, quam eas ipsas, quae in illis quatuor operis partibus leguntur; quamvis a scriptoribus antiquis [3]) plerisque referatur, partes illas olim prolixiores fuisse, et tempore Confucii [4]) (qui totum opus recognovit emendavitque) centum complexisse capita, periisse illa, nec jam sciri (ut aïunt) posse: quae nunc in Chou-king habemus a viginti ferme seculis, sufficiunt genti universae instituendae, eandemque auctoritatem apud omnes habent quam habuisse constat ante imperatum a Tsin-chi-hoang incendium, irato imprimis libro Chou-king similibusque, praedecessorum mores, praecepta, regendique formam exprimentibus. Prodiit tamen iterum, extincta paucos intra an-

1) Yao coepit ante Christum 2757, Chun 2257; uterque legislator Sinici imperii, inter conditores, merito a plerisque celebratur.

2) Prima Hia, secunda Chang, et postea Yn; tertia Tcheou.

3) In praefatione Kong-gan-koue.

4) Kong-in-ta in libro proemiali Chang-chou.

nos incendiarii principis familia, e latebris domus Confucianae, curaque magistri Kong-gan-koue in totam gentem manavit, sed hunc accuratius novisse operae pretium erit.

Magister Kong-gan-koue, proprio nomine vocatus Se-koue, natus est in regno Lou, nunc Chan-kong provinciae parte, ubi sunt bona celeberrimae domus Kong, imprimis a Kong-fou-tse quem Confucium latine dicere solemus, illustratae. Patrem habuit nomine Kong-tchong, Confucii nepotem decima generatione, qui, singularis eruditionis praesidio, assecutus est munus titulumque magni litterati, Po-che; quod tanta laude gessit, ut postea creatus fuerit ab imperatore Heou[1]) velut comes et cognominatus (Peou-thin-heou) perfectus comes. Filius Se-koue in domo paterna primum litteras diligenter didicit, deinde, ut magis ac magis sese excoleret, audire voluit celebriores, illo tempore quo libri jam coeperant ex incendii reliquiis excitari, omnium doctrinarum magistros. Florebant in illa provincia duo imprimis, alter vocabatur Chin-kong, docebatque carmina, selectas quippe odas et cantilenas regni Lou acceperat [2]) a Feou-kiou-pe, qui ex his jam librum fecerat, et nominaverat Lou-chi, carmina Lou regni, ut antiqui libri Chi-king carminum libri, vices impleret. Sub Ouen-ti [3]) imperatore hunc primum adivit Kong-gan-koue, et ab eo [4]) carmina didicit, elapsis aliquot annis, venit in eam urbem quam nunc vocamus Ninan-fou, estque metropolis provinciae Chan-tong, ubi

1) Coepit anno 156 ante Christum.

2) Dicitur in libris sub Soui-tchao, Soui-king-ki-sc.

3) Imperator 3us ex Han anno 179 ante Christum.

4) In Hio-tong traditio seu successio doctrinae.

liber Chan-chou tradebatur a senis Fou-seng discipulis, schola ab imperii Tsin excidio statim aperta.

Fou-seng [1]) nomine proprio Ching, erat vir litteratus, et, pro more gentis, multa ex vetustis libris et imprimis ex antiquo Chou-king puer didicerat; munus jam gerebat publicum, quando vesana imperatoris Tsin-chi-hoang ambitio, postquam destructis veterum familiarum regnis ad summum fortunae venerat, in litteraria eorum monumenta librosque igne ferroque saeviebat. Silere itaque necesse fuit dum eo extinguenda brevi concidit odiosae domus potentia; at ubi Leou-pang tyrannidis victor in imperium successit [2]), coepitque illius familia Han longe lateque dominari, exsurrexere undique litterati, qui coeperunt undique, illius praesidio opibusque in instaurandam veterum doctrinam incumbere; quaesiti ubique libri; accersiti variis ex locis seniores, omnia monumenta excussa aequali principum et subditorum studio, ne quid ex antiquitate erudita, tantique a suis majoribus aestimata, deperiret.

Fou-seng interea posito magistratu recesserat domum, et, ut ad commune litteraturae bonum quod poterat conferret, tradere coeperat paucis discipulis quae, memoriter licet, jam senex, tenebat capita antiqui libri Chou-king. Erant illa solum 28, ex quatuor operis partibus desumpta; quod tamen tunc temporis nec plura nec meliora suppetierunt, magnam auctori peperere famam: ita ut libri Chou-king instaurator haberetur; nec tamen, ob civilia bella mox exorta, invadente regiam potestatem famosa foemina Lou-heou, tanti factus est, quanti postea. Pacato enim brevi imperio, Ouen-ti

1) F. You-ling-tchouen academica traditio.

2) Coepit anno 206 ante Christum Han-kao-tsou, quiet Leou-pang.

rerum potitus, patrem avumque instaurandae litteraturae stadio curaque longe superavit: missis varia in loca selectis viris, qui libris inquirendis detegendisque instarent; doctos jam grandaevos, quotquot reperire erat, de antiquis monumentis moribusque diligenter interrogarent; praemiaque proponerent aliquid dignum afferentibus: accersitis etiam in aulam celebrioribus magistris litteratisque, omnibus honorum et opum spe ad studia excitatis, et abolita [1]) denique solemni decreto imperatoris Tsin-chi-hoang prohibitione.

Imperator, audito magistri Fou-seng nomine, eum ad se vocare voluit. At, inquit historia academica, erat jam octogenarius, et ita debilis, ut non posset incedere. Satius itaque fuit ad eum mitti unum e regio tribunali Tai-tchang-sse, quod nostra aetate rituum tribunalis (Li-pou) nomine comprehenditur. Mens imperatoris erat, ea quae senex tradebat, fideliter ab ipsius ore excepta, litteris tunc vigentibus habere descripta, librumque ex his, si digna videbantur, confectum ac recognitum, nomine Chou-king typis edere.

Senex non loquebatur bene, uti solitus lingua vernacula etiam cum suis ejusdem regni discipulis, ita ut ab aulico non semper intelligeretur: „puta (ait Yen-chi-kou) inter decem verba erant duo aut tria a vero usu abhorrentia.“ Ut ut sit, interpretum ope adhibitaque cura, descriptus est liber; et in aulam relatus, licet nec satis integer, nec satis emendatus, tanquam authenticus Chou-king avide legi a litteratis coepit, vigereque brevi per provincias. Inde celebritas quam obtinuit sub Han-tchao, ad tempora usque Tsin familiae imperatorum: frequenti proelo excussus teri in aliquibus scholis solitus, scholis clarorum virorum illu-

1) Anno quarto imperii qui erat 175 ante Christum.

tsratus, quin et variis accessionibus auctus. Quandoquidem, apud diversos illius aetatis interpretes, reperitur complexus primum fuisse viginti octo capita; deinde viginti novem, nempe accepto capite Tai-chi, quod nunc est primum quartae partis Tcheou-chou dictae, ab puella quadam provinciae Ho-nan textum illius recitare solita; denique quadraginta unum capita, additis ex aliorum relatione repertisque casu fragmentis, decem amplius capitibus; quanquam certum sit verum librum senis Fou-seng nunquam habuisse nisi 33 capita, postquam scilicet, invento regnante Ou-ti antiquo manuscripto (Confuciana in domo) Chou-king, ex collatione patuit viginti octo illa capita, antea sub Ouen-ti libro comprehensa, distingui debere in plura, scilicet in quinque, quae sub eodem titulo tradiderat Fou-seng, atque adeo nonnihil confusa.

ADNOTATIONES.

1) Kong-in-ta ait: „caput (quale nunc extat) dictum Tai-chi non est a Fou-seng sed tempore Han-tchao, imperante Ou-ti prodire coepit et currere. Sed tamen collectores historiarum et veterum monumentorum illud retinuerunt et adjunxerunt libro Fou-seng, quod conveniret ferme in omnibus cum aliis, et etiam cum textu ejusdem capitis a puella olim memoriter recitati.“ Traditio de libro Fou-seng refertur in libris sub Soui editis, nempe in prologis ad King. A Fou-seng librum accepit concivis Tchang-seng. Is illum dedit doctori Ngeou-yang, in cujus domo scholaque mansit, ita ut, tempore Ngeou-yang-kao diceretur, doctrina domus Ngeou-yang.

2) Praeterea a Tchang-seng librum magistri Fou-seng habuit alter discipulus Hia-heou, et ab hoc Tou-yen, qui illum tradidit filio sui magistri Hia-heou, in cujus familia permansit; nam florente Hia-heou-tching doctrina haec dicebatur domus Hia-heou. Ab illo cum eandem accipisset filius minor Ki, et suis nepotibus reliquisset excolen-

dam, duplex reperitur sub Han et sub Tsin fuisse schola Hia-heou, majoris et minoris.

3) Illae scholae viguere sat diu. In libris sub Soui dicitur: Han-tchao dominante in orientali parte nondum cessaverant; nec id satis: nam sub Tsin in oriente reperiuntur adhuc verba Chou-king (a Fou-seng accepti) apud domum Ngeou-yang ait notatque Ye-che-ling. Verum itaque est, quod dicit Ma-touan-li librum illum concidisse, ubi sensim invaluit antiquus Chou-king a Kong-gan-koue productus.

Extant reipsa nunc illa eadem capita sub nomine (Kin-ouen) novi textus; 28 si conjungantur, 32 si separentur: adduntur que textibus antiquis nempe manuscripti vetusti a Kong-gan-koue sub Ouen-ti reperti; singulis addito nomine ad distinctionem (Kou-ouen) antiqui textus. Supersunt itaque ex 58 capitibus quibus nunc Chou-king componitur, solum 25 quae soli manuscripto Confuciano debet posteritas; quanquam dici potest cum nonnullis illius laudatoribus nihil illi non debere, sine quo nihil habuisset emendatum omninoque sincerum.

Casum quo codex antiquus Chou-king prodiit in lucem omnes ferme narrant historici illorum temporum, et interpretes librorum, sub familiis Han, Teang, Soui, Tang, quorum loca longum esset et inutile exscribere, quod idem aliis verbis dicant. Hos secutus Hiong-sse-li ait lib. 36. „cum doctor Gan-koue redux e schola magistri Fou-seng se totum litteris abdidisset, in vetustis characteribus librisque intelligendis, quo studio adolescens delectatus fuerat, enixius desudare coepit; ita ut dici possit in hoc genere magistrum non habuisse, nec illa aetate parem fuisse. Accidit autem, ut, dum princeps regni Lou juberet resarciri amplificarique antiquam domum Confucii, sit inventus intra parietem latens liber Chang-chou cum nonnullis aliis Confucianis, scriptus in ta-

bellulis arundineis, et quidem litteris perantiquis quas Kiao-teou appellabant, velut ductibus irregularibus efformatus, humiditate et vetustate etiam detritus non paucis in locis. Solus Kong-gan-koue vetustis litteris dignoscendis assuetus, sciensque quae a Fou-seng didicerat, potuit manuscriptum legere intelligereque. Adhibuit tamen etiam alios magistros rerum antiquarum morumque scientes, et illorum exquisitis sententiis, suoque imprimis labore, definivit quo modo legi deberet, scribique litteris tunc (licet antiquis) notis, ut idem cum vetusto maneret" [1]).

Tunc vero compertum est librum antiquum Chou-king multis capitibus superare editum nomine magistri Fou-seng; praeterea illum habere quinque capita separata, quae senex conjunxerat. In primum sui libri caput contulerat quae duo esse debent, Yao-tien, Chun-tien, nempe codices legislatorum Yao et Chun diversi. Quod ex antiquo illo Confuciano manuscripto habemus in hodierno Chou-king caput quartum, nomine ministri Kao-yao; adhaerebat cum quinto dicto Y-tsie praeterea partis tertiae tria capita non erant tunc distincta, sed sub uno titulo de imperatore Pan-keng e secunda imperatoria familia Chang seu Yn de qua agitur; denique partis quartae quae est de tertia familia Tchou caput Kang-ouang-kao conjungebatur in libro Fou-seng cum capite Kou-ming. Haec ergo cum ope sui manuscripti docuisset Kong-gan-koue distinguenda, liber deinceps senis Fou-seng, editus in multis locis, fuit divisus non in 28 capita sed in triginta tria; quae res non satis animadversa a nonnullis inconstantiae suspectos fecit aliquos

1) In Hia-tong lib. 36. Confer Ma-touan-tin, Kong-in-ta et Song-kien-kang-mou.

scriptores immerito: nam non sunt ejusdem temporis; nec exemplaria libri Fou-seng eadem fuisse liquet.

„Opus ut absolvit (ao. ante Christum 138) suum Kong-gan-koue, illud tradidit academiae litterariae praefectis, imperatori Ou-ti [1]) offerendum. Ab his jussus est prius scribere prologum seu introductionem, notatis capitum titulis argumentoque, quod abunde praestitit, opus non segniter retractans suum, illudque solum ex 58 capitibus constituens.“ Satius enim esse putavit pauca dare sed omnino certa et sincera, quam multa sed dubia sed adulterata, quae nempe legi satis non poterant in manuscripto, temporis iniquitate dilutis, partim et fugientibus oculorum aciem litteris; cum praesertim quinquaginta-octo illis capitibus medulla doctrinae regendo imperio non imparis contineatur. Ait enim (ut ipsum praefantem audiamus): „antiquus sapiens Confucius exquisivit expenditque (Fen-tien) antiquos libros, codicesque documentorum legumque a primis imperatoribus ad familiam Tcheou tunc regnantem, multaque reperit male digesta, aliena, confusaque. Quapropter resectis iis omnibus quae sine causa insertae erant, opus protulit solidum quod utilia quaecumque complectitur, parque est instruendae toti posteritati, continens scilicet centum capitibus leges, instituta, documenta, monita, quibus erudiantur ad omne officium erga quoscumque aliorum domini, imperatores principesque, ad probe intelligendum quid intendere, quid agere debeant. Tanti autem haec faciebat Confucius, ut ea omnibus discipulis traderet, nec e tribus millibus vel unus fuerit ad sapientiam non ita institutus. Ast heu! successit e quarta familia Tsin, imperator Tsin-chi-hoang, quod vellet trium prio-

1) Dynastiae Han quintus imperator coepit regnare ante Chr. 140.

rum instituta extinguere, continuo illius jussu combusti sunt libri, litterati multi occisi, simul cum magistris dissipati commentarii, veterumque monumentorum explicationes quae ne omnino interire paterentur aliqui e nostra familia, usi sunt latebris muri, libros suos studiose occultantes, e quibus is Chang-chou prodit.“ Ita ille.

Nec tamen ut prodiit statim viguit aut in aula aut vulgo alibi, sed intra domum Confucianam paucosque alicujus nominis discipulos permansit. „Ita siquidem invaluerant a tempore Tsien-tchao pravae sectae, et magicae ac superstitiosae artes, ut operis magistri Kong-gan-koue approbationem cursumque retardarint.“ Viguisse siquidem artes illas etiam sub imperatoribus Ouen-ti et Ou-ti (ex Han-tchao) et tantum valuisse quantum vix credibile est, referunt imperii annales et historiae authenticae; nec satis scio an in libris nostris legere sit similia his quae anno 17mo imperatoris Ouen-ti (ante Chr. 162) contigerunt. Venerat in aulam quidam Magus nomine Sin-ouen-pou et apud multos fidem sibi fecerat vultu ad modestiam composito, blandisque verbis multa hactenus inaudita pollicitus mox ut in imperatoris gratiam irrumperet, per suos admonet: sibi visum esse genium aliquem promittentem reperiendam esse brevi sub limine magnae portae palatii latentem pateram e lapide pretiosissimo, cui inscriptum esset vaticinium de diuturnitate vitae imperatoris, eamque sibi ab ignoto viro tradendam. Cui promisso ut auctoritatem conciliet, rogat imperatorem venire ad portam cum forte adstantibus magnatibus; ibique (ut etiam praedixerat) solem ab hora tertia ad meridiem regredientem omnibus illis dat spectandum. Hoc prodigio ita perculsus fuit imperator ut hunc annum pro novo regni initio haberi voluerit, promulgato

per omnes provincias edicto, retinentibus licet plerisque imperii administris, scelesti hominis fraudes nefandasque artes jam antea supplici publicoque libello insectatis. Postea Magus fuit expulsus, seque deceptum publica admonitione professus est imperator, forte convictus a tot aliis qui extra palatium aut aulam degentes nihil viderant. Mirum quidem minus est quod sub Ou-ti narratur (ex historia imperii) Magum Cha-ou dedisse imperatori spectandam reginam ab aliquo tempore mortuam, cujus desiderio tabescebat. At tam multa habet historia de Li-chao-kun, immortalitatis pharmacum a genio foci, cui ab imperatore sacrificandum erat, obtinere suis artibus annitenti: de Niou-ki eundem inducente ad conciliandum sibi geniorum maximum quem vocabat Tai-y, et in mundi polo constituebat immotum, a quo constans ac perpetua hujus vitae felicitas expectanda esset: de Chao-kun supremum cœli spiritum suis praestigiis ac sacrificiis in conspectum imperatoris vocante: de Loen-ta miras venditante artes tum vitae ad annos aeternos propagandae, tum argenti ad arbitrium producendi, tum quemcumque genium ad opem oblectamentumque adducendi; quae aliaque ibidem relata satis probant solos de id genus artibus libros in pretio tunc aulae fuisse, quam nimirum velut admiratione suspensam habebant, prorsus ut necesse fuerit eam parum attendere ad nova quaecumque opera, verae quidem sed novae doctrinae, quale opus erat a Long-gan-koue oblatum, et quod reipsa ab aulicis tunc aut nihili factum aut omnino neglectum fuit.

Interea Kong-gan-koue alio translatus est ad magnam gubernationem Ling-kouai (in provincia Kiang-nan) quam sex annos administravit summa omnium approbatione; coactus mox eam dimittere vi aegritudinis, qua brevi in domo paterna obiit sexagena-

rius sub Ou-ti ante annum regni ejus quinquagesimum-quartum (ante Christum 86).

Sub Chao-ti (86 ante Chr.), Süen-ti (73 ante Chr.), Yuen-ti (48 ante Chr.) successoribus, cum idem litteraturae instaurandae ardor omnes aeque ageret ad aliquid inveniendum proferendumque, evenit scilicet ut, inter vera bonaque, prodierint ab inanis gloriae cupidis vanisque hominibus falsa, malaque, praeclaris falsò nominibus opera supposita [1]); exempli causa sit illud cujus meminit Kong-in-ta in libro prœmiali in ipsum Chou-king de quo hic agimus [2]). „Ad imitationem antiqui Chou-king quidam Tchang-pa (ait) protulit falsum librum in quo supposuit capita Chun-tien, Ta-yu-mou, Y-tsie, Ou-se-ko, Y-tchin, Tang-kao, Kien-y-tse, Ou-tching, quae sub illis titulis apparent in vero Chou-king, immiscuitque cum capitibus ignotis Hoa-tsan, Kiou-kong, Tien-pao, Y-in, Tsin-ming, caeterisque multis, quae simul 240 in sedecim libros divisa edidit, perinde ac excerpta illa essent (quoad ad aliquam saltem partem) ex antiquiore Chou-king, Confucii opera ex pluribus ad centum capita redacto. Temere haec omnia hominis vani ausa. Quae Confucius ex antiquiore extraxit, sine causa erant in vulgaribus illius temporis collectionibus; et quae Kong-gan-koue, ex centum capitibus manuscripti Confuciani, paulo ante suo in libro omiserat, erant erasa confusaque, ita ut legi non possent. Quis ergo (ait criticus) potuit dicere quae essent illorum capitum argumenta? quis etiam conjectura aliquid assequi? ignota nobis illa esse voluerunt tum Confucius tum Kong-gan-koue.“ Videtur tamen

1) Vide Chi-san-king.

2) Idem in Ouen-hien-tong-kao, l. 177.

liber ille aliquo saltem tempore non mediocrem obtinuisse auctoritatem. Nam refert doctor Ye litteratorum sub Han-tchao nonnullos in suis libris Chou-king vel Chang-chou nomine editis, immiscuisse aliqua ex libro scriptoris Tchang-pa.

Meminere etiam qui sub familia Soui libros King, interpretati sunt alterius libri, auctore Leou, ex Chang-chou senis Fou-seng aliisque ab eo alienis, consarcinati, ad imitationem antiqui Chou-king. Nunc vocabant (Ou-hing-tchouen) „tradita de quinque elementis.“ Sed bonis immixta erant multa inania et absurda, quae nempe apud Fou-seng non invenerat, qui solum loquitur de moralibus et politicis, non vero de physicis.

In tanta itaque, qui recens prodierant a primis familiae Han initiis, librorum copia, cum non unus esset doctorum sensus circa auctoritatem, sinceritatem, fidemque non paucorum, indeque exardescerent litteraria dissidia in antiquae doctrinae contemptum, imperator Tching-ti (coepit ante Chr. 32) sapienti consilio, omnes libros post incendium editos ad examen selectorum virorum expendi praecepit. Praepositus fuit ille ipse qui tunc doctorum imperii academiae praeerat Leou-kiang; atque ejus erant partes, auditis omnibus rationumque momentis diu multumque ponderatis, in indicem ordinemque referre bonorum librorum nomina. Is duos indices fecit, in secundum autem rejecit antiquum librum Chang-chou, cum nonnullis aliis a Kong-gan-koue in latebra Confuciana repertis, quod hactenus non ita viguissent.

Florebat illius nepos Kong-yen, qui hoc indigne ferens oblato imperatori libello de examinatore palam conquestus est: „tanta (aïebat) est suae majestatis perspicacia, ut par sit illustrando omni litterarum generi,

inquisitis magna cura, collectisque toto ex [1]) orbe bonis libris. Nam idcirco demandavit praefecto Leou-kiang curam inquirendi in libros, nec, nisi post accuratum examen, de unoquoque statuendi quid sentiendum. Qua ratione fiet, ut, qui de nostris libris deinceps disserere habebunt, sincera eloquantur. Res prorsus digna magno principe tantum tribuere virorum sapientia excellentium (Ta-ching [2]) institutis laboribusque; inde tanta haec, quae omnium provinciarum litteratos persuasit, laetitia gratique animi significatio.“

„Meus avus Gan-koue, gubernator regionis Ling-kouai, regnante Ou-ti, fuit vir celeber sua imprimis librorum antiquorum scientia quos vocamus King, ita ut inter maximos illius aetatis doctores eminuerit, suisque litteris quae gessit magna munera sit assecutus. Inter alia aliquos elucubravit libros ad veterum doctrinam instaurandam. Cum enim illo tempore princeps regni Lou, in pariete domûs aulaque Confucianae quam refici ampliarique jusserat, felici casu reperisset aliquot charactere pervetusto scriptos libros, nempe ipsum antiquum Chang-chou, seu Chou-king, cum opusculis Hiao-king, Lun-yu; nullusque hic esset qui posset illa legere, meus avus, qua erat antiquitatis peritia, librum ita enucleavit, ut, mutatis pervetustis illis et irregularibus [3]) litteris in alias minus antiquas, et adhuc hodie cognitas, a studiosis legatur, in quorum gratiam textui notas addidit, sensum exponens verum quo tempore haec opera absoluta sunt, dominabantur malae artes earumque libri; ita ut hi, licet tam utiles, non longe perrumpere po-

1) Sinae suum regnum vocant Tien-hia (quod est sub coelo) orbem terrarum, sed et Romanis idem fastui fuit.

2) Vel, summe sanctorum.

3) Kiao-teou vel tortis vel flexuosis.

tuerint, sed potius domi jacuisse dicendi sint. Jam vero is quem sua majestas praefecit librorum examini, cum nesciat causam cur hi libri non ubique viguerint, ideo librum Chang-chou seposuit in secundo librorum indice, et Lun-yu Confucianum tanquam sine nomine opus. De qua agendi ratione non possum non conqueri apud suam majestatem. Praeterea magister Tai-ching[1]) ut suum opus Li-ki impleret, volens scilicet antiquos de ritibus libros restituere, multa illi immiscuit e sermonibus[2]) domesticis Confucii, e libris ipsius discipuli Tse-sse, Mong-ko, Sun-tsing atque haec omnia, ex multis consarcinata, generali nomine appellavit Li-ki, id ut advertit Leou-kiang, extrahi mandavit omnia capita ex Confucii sermonibus domesticis desumpta, quod non sit hic illorum locus. At si deinceps sunt extra libros authenticos Confuciana dicta, nonne ita extinguitur radix et origo doctrinae magistri Confucii, ita ut ad finem usque propagari non possit? quapropter ego subditus majestatis vestrae, videns rem eo loco esse, haec antiqua opera ordinate disposui, capitaque eorum in indicem retuli non indignum aspici: ita ut audeam, quamvis sim hebete oculorum acie vir, perspicacissimo imperatori supplicem de re hac libellum offerre.“ Petenti annuit imperator, sed dum haec opera ad lucem publicam jussu regio parantur, morte imperatoris repentina, ipsiusque mox litterarum administri Leou-kiang, res mutatae sunt coeptaque ad nihilum fere reciderunt.

Interea liber magistri Kong-gan-koue, qui sua vetustate obtinuerat ut notus esset nomine „antiqui libri Chang-chou,“ non ita manserat intra domum Con-

1) Auctor seu collector Li-ki.

2) Liber dictus Kia-yu uti Lun-yu; opus Confucii.

fucianam ut ad alios paucos non transisset descriptus, nunc integer, nunc mutilus. Totum ab ipso Gan-koue acceperat celeber discipulus Tou-yen-chao, qui illum tradidit suo disciplo Young-seng. Nam hunc [1]) constat, regnante adhuc priori domo Han, scholam aperuisse illustrem in qua antiquus Chang-chou legebatur.

Mutilum autem librum habuisse, aut non pauca ex eo audivisse, illustrissimum illa aetate Se-ma-tsien apparet ex libro quem edidit [2]). Habet siquidem quinque capita omnino eadem cum textibus antiqui Chang-chou, nempe Yao-tien, Yu-kong, Hong-fang, Ouei-tse, King-teng; nunc primum primae partis, primum secundae partis, et quartae partis sextum, octavum, decimum; quae ideo emendatiora sunt reliquis libri Chang-chou, a Fou-seng editi, capitibus, quem illustrandum notis suscepit. Similia quoque fragmenta aut ex antiquo libro, excerpta ex aedibus Confucianis per manus hominum curiosorum translata habuerant qui sub posteriore [3]) domo Han floruere: Tou-ling docens tunc (ut aïebat) antiquum Chou-king, Kia-kouei ex eo faciens documenta; Ma-jong scribens commentarios; Tching-huen notas et sensum illius obvium in lucem edens, nec tamen illi omnes, suis tot elucidationibus, attigere vel leviter longe majorem libri antiqui Chou-king partem. „Nam illi (ait criticus) solum tradebant 29 capita, et quidem variis mixta, quae non sunt in antiquo manuscripto Confucii,“ at quae tamen magistro Fou-seng omnes debuisse videntur, cujus librum clare indicat idem capi-

1) Ex histor. Nien-y-se et interpret. antiq.

2) Vide Ma-touan- in I. 177.

3) Heou-han circa a. 143 post Christum.

tum numerus, primum (ut diximus) sub Han-tchao vigens; is enim in illis ipsis capitibus quae communia habebat cum antiquo, discrepabat tum ordine, tum aliquot characteribus; v. g. in secundo capite primae partis de imperatore Chun (notat Tsai-chin) 28; in aliis partibus mixti erant quidem textus iidem, sed ordine inverso conserti. Merito itaque dicit Kong-in-ta, celeberrimos priores illos Han-tchao interpretes, nec Ma-jong nec Tching-huen nec Kia-kouei, unquam vidisse ipsum librum qui „antiquus Chang-chou" dicebatur, postquam a Kong-gan-koue fuerat productus; sed solum excerpta seu fragmenta sincera, quibus illi usi sunt ad emendandos libri Fou-seng textus in aliquibus capitibus, quae ideo nunc cum antiquo aut omnino conveniunt, aut ab eo parum discrepant, licet caetera sint diversa ab opere textibusque libri Kong-gan-koue. Atque haec sub Heou-han gesta.

Illo autem tempore liber antiquus Chou-king, licet non praevaluerit libro Chou-king mutilo magistri Fou-seng, sensim tamen magnam obtinuit auctoritatem. Nam sub familia Tsin quae proxima successit (circa an. 292 post Chr.) posteriori Han, in aula regiis (Hoei-ti [1]) libris asservandis destinata, apparebat sub nomine Chang-chou-king, uti dicitur in libris King sub Tsin et etiam sub Soui editis (in Soui-king lib. proemiali).

Quin etiam sub eadem, dum in sola orientali parte dominata est, fama crevit ex maxima celebritate doctoris Mei-ei, summis in illa aula fungentis muneribus, qui solum magistri Gan-koue librum pro Chou-king tradere coeperat, licet exemplar illius non acce-

1) Familia Tsin sec. imp.

pisset integrum, sed eo imminutum capite quod dicitur Çhun-tien, estque secundum primae partis.

Denique ne eamus per singulas alternantis, ob bella civilia, fortunae imperii et librorum vices, auctoritate ipsa doctissimi imperatoris Kien-ou-ti (circa 484 post Chr.) familiae Tsi secundi, liber Kong-gan-koue in scholis ubique receptus fuit, tanquam totum verum antiqui Chou-king textum unus continens, editusque juxta exemplar a doctore Yao-king repertum, vel in nundinis ut dicitur in Hio-tong, vel (ut narrant proximi post Tsi familiae Soui interpretes) in una magna navi, quod caeteris nitidius visum sit; et, ne quid curae desiderari posset, collatum quoque fuit cum illis textibus, quos optimi omnium Chang-chou commentarii, ab illustribus Ma et Tching sub Han-tchao editi, repraesentabant; notatumque discrimen valde exiguum, in paucis solum litteris.

Sub familiis regiis Tang, Song, litterarum gloria superioribus, plus quam centum commentariis liber illustratus pervenit in manus scriptorum ultimarum familiarum Yuen et Ming; qui bene multi, licet magnis totque voluminibus sibi nomen fecerint, attamen (si verum dicere volumus) pauca habuere acceptis addenda, pleraque exscribenda — hinc illorum scribendi ratio non ita sibi constans, sed intercisa, et ideo nonnihil habens fastidii, quod potius dicant quid alii senserint, quam quid sentiendum, atque ita dum praedecessorum varias interpretationes, relatis nominibus totidemque ferme verbis, alias aliis attexunt, nec satis curant, eas inter se componere, ipsi in contraria ire interdum videntur.

Quae cum ita sint, hoc unum ad auctoritatem Chou-king relinquitur expendendum, a quibus profluxerint documenta, caeteraque textibus libri expressa. Verum id continuo occurrit librum legenti: nempe

quos habuere Sinae legislatores Yao, Chan; sanctiorum domorum seu familiarum regiarum fundatores, Ta-yu (familiae Hia), Tching-tang (famil. Chang), Ou-ouang (famil. Tcheou), sapientissimos tota antiquitate principes Tcheou-kong, Tchao-kong, Ouei-tse, Ki-tse; cum eximiis reipublicae administris admonitoribusque imperatorum Kao-yao, Y-in, Tchong-kouei, aliisque quorum nomen capita praeferunt; ab his promanasse constans est Confucii, Mencii, omniumque per omnes aetates interpretum et historicorum, sententia; prorsus ut nequidem, sine nota criminosae temeritatis, dubium in hoc moveri schola Confuciana patiatur. Quin omissa etiam tot testium fide, ipse liber contra suspiciosissimos quoscunque tueri se potest, quod omni ex parte secum constet. Nam quae statuuntur traduntur que, parte prima; et quidem praeclariora, parte secunda, tertia et quarta, memorantur. Quinque fratres imperatoris Tai-kang (ex prima familia Hia) suis querelis (cap. 3., partis II. Ou-se-ko) recantant eadem, praecepta ac documenta quae leguntur in capite primo et tertio (Yao-tien, Ta-yu-mou) primae partis, de legislatore Yao, et suae familiae Hia fundatore Ta-yu, quos appellant. Tching-tang (partis III. cap. 1 et 3. Tang-chi, Tang-kao) odiosum imprimis facit tyrannum Hie, recitans exprobansque statuta praeclara fundatoris domus celeberrimi Ta-yu, quae secunda libri pars habet. At vix est alicujus momenti in tertia parte, quod non retractetur a Ou-ouang, Tcheou-kong, aliisque vel sola duo capita 18 (partis IV. Kun-che) et 24 (partis V. Kou-ming) id demonstrant, facta expressa mentione imperatorum Tchin-tang, Tai-kia, Kao-tsong etc. et praecipuorum ministrorum, Y-yn, Fou-yue etc. simulque praeclararum admonitionum, quas, tum coram,

tum missis libellis, referunt tertiae partis novem decemque capita [1]).

ADNOTATIO.

Quarta pars Chou-king, nomine Tcheou-chou, editur subdivisa in tres Kuen seu libros qui ideo dicuntur 4, 5, 6 operis Chou-king.

Imo haec duo capita demonstrant id quod passim historici, annalistae, criticique docent, ab antiquis monarchiae temporibus fuisse publica auctoritate constitutos scriptores (apud Ma-touan-lin in Ouen-hien) tum gestorum tum dictorum ab imperatoribus; unde enim accepisset Tcheou-kong quae distincte narrat de ratione agendi imperatorum Tai-ou, Kao-tsong, Tsou-ki [2]), aliisque, quorum aliqui in Chou-king ne quidem nominantur; et de numero annorum regni. „Regnavit (ait) Tai-ou 75 annis, Kao-tsong 59, Tsou-ki 33 [3]) etc.;" cur etiam, statim post mortem imperatoris Tching-ouang (in capite 24 Kou-ming partis IV.) novus Chao-kong imperii administer regium historiae praefectum [4]) jubet libellum conficere ex verbis ab imperatore moriente dictis ad magnates congregatos, quae nunc ibidem leguntur; et praeterea scripto ex antea gestis exponere, quae ad curandum funus imperatoris ad filii Kang-ouang inaugurationem fieri debent, et sigillatim narrantur sub finem capitis.

Paucis dixero: toti antiquitati Sinensi fidem facit canonicus liber Chou-king, ita ut, nisi iste negetur,

1) 4 Y-yu-hun, 5, 6, 7 Tai-kia, 8 You-i-te, 12, 13, 14 Yue-ming, 15 Kao-tsou etc.

2) Coepit ante Christum Tai-ou 1639., Ou-ting seu Kao-tsong 1326., Tsou-ui seu Tsou-kio 1260.

3) Mortuus est ineunte 34, qui illi a multis historicis tribuitur.

4) Comment. in Chou-king et in Tong-kien-kang-mou.

antiqua historia rejici non possit. Antiquam historiam hic voco, non solum trium priorum familiarum acta instituta, sed etiam fundatoris Fo-hi, Chin-nong, Hoang-ti, aliqua ab annalibus antiquis omnibus admissa. Nam v. g. in Chou-king fit expressa mentio mappae (Hou-tou) fluvialis, a Fo-hi (ut dicunt omnes illi) ad ripam Hoang-ho repertae, capite 24 Kou-ming. In capite 29 (Lou-hing part. IV.) primus capitali imperatorum sententia dicitur damnatus Tchi-you, quem historiae antiquae narrant bellum habuisse cum Chin-nong, et denique a Hoang-ti debellatum, captumque, debitas rebellioni poenas, erecto primum tribunali, capite luisse.

Quapropter minus mirabitur lector librum Chou-king, summis et forte nimiis interpretum encomiis celebrari. Si illis credimus, Chou-king est ars magna regnandi, est liber imperatorum, par omnium principum universi orbis posteritati erudiendae, est exemplar omnium librorum King, est regula omnium gerendorum. Alia omitto, quod aequis rerum aestimatoribus hyperbolica elogia fastidium potius quam admirationem pariant. Sed quid facias, his scriptoribus, quem interpretantur librum, magnificentia verborum supra quemcumque alium (ut dictum jam est de Y-king) extollere solitis, danda utique venia est, ob morem indolemque gentium orientalium, hyperbolas ampullasque tumidae laudationis prae caeteris populis amantium.

Nec tamen eodem, quo laudatores, vitio laborare ipsum librum ullus (credo) dixerit, si legerit; sed potius habere in oratione majestatem, vim, et nativum decus. Causa est dignitas personarum interloquentium; qui praecipiunt, qui perorant, qui admonent, sunt magni principes, primique imperii administri, quorum oratio

ornamenta et calamistrum non ferebat, sed stat sententiarum gravitate, rationum momentis, purique sermonis simplicitate. Est tamen ejus modi, ut passim Sinae scriptores agnoscant, sibi nihil superesse, quoad stylum sublimius.

Celeber Che-ling, ubi citavit per nomina Tcheou-kong, Y-yn, Tchong-hoei, Tsou-y, Ki-tse, Chao-kong, ad eximia libri Chou-king orationis specimen, ita concludit: „qui hactenus per tot secula successere scriptores, quantavis sapientia ac peritia excelluerint, illos nunquam potuerunt assequi — addit tamen, quae sunt infra caput dictum Li-tching (nempe capita undecim ultima) jam ab hac sublimitate deficere, viderique eodem stylo [1]) scripta, quo historiae illorum temporum ab illis, qui annalibus scribendis regio jussu praeerant.“

Erit forte qui quaerat: ex tot capitibus, et a Confucio olim, et postea a Kong-gan-koue, sublatis, nullane supersunt? et quaenam? respondet Hiong-sse-li (in Hio-tong), cum interpretibus „nihil certi haberi ex his posse.“ Nihilominus apud historicos, antiquis illis interpretibus tempore aut aequales aut non multo inferiores, reperiuntur pauca aliquot amissorum nomina et fragmenta. Nomina puta Tchong-king, Ho-tan-kia, Tsou-y etc. a nominibus illorum imperatorum [2]) quorum orationes dignis sententiis plenas capita ita dicta referebant. Inter fragmenta, nihil habent (credo) melius excerptis e ministri Y-chi responsione ad imperatorem Tai-ou, territum prodigio genuinae arbo-

1) Tunc stylus ille vigebat, solus fuit ille diversus diversis aetatibus, ut constat ex libris ipsis et convenit inter Sinas.

2) Secundae familiae 8, 10, 11 coepit ante Chr.: Tchong-ting 1564, Ho-tan-kia 1536, Tsou-y 1527.

ris unam intra noctem simul natae, et paucis diebus ad aliquot ulnas crassae; cujus verba referemus parte tertia, ubi agendum habebimus de sententia gentis Sinicae circa fortunas (ut vocant illi qui illo loco refelluntur) et infortunia quae non solum ex libris canonicis, sed etiam historicis, cuicumque patere facile potest.

Horum quidem fides est penes scriptores antiquae historiae Sse-ma-tan, Sse-ma-tsien etc. eosque solos, quandoquidem non ea habent ullae editiones libri Chou-king, ne illa quidem quae sub Han-tchao prodiere; at multa alia habere historicos, ex aliis utique monumentis quam ex libris King collecta, nullus negat, etiamsi fateantur doctores omnes, his, utpote apud gentem canonicae velut auctoritatis, potius credendum quam quibuscumque aliis. Quod adhuc securius fit, quando ab historicis relatae orationes et praeceptiones causam habent in ipsis King. Exempli causa sit hoc ipsum caput Y-chi, nam in Chou-king dicitur: „Tai-ou habuit Y-chi, quo adjuvante effectum est, ut magni et parvi (Chang-ti) supremi imperatoris mandatis obedierint;" nam inde quamvis non constet extare adhuc monita ministri Y-chi, constat tamen data fuisse ab Y-chi, ad imitationem ministri antiquioris Y-yn, cujus ibidem est facta mentio et instructiones leguntur in Chou-king parte tertia capite quarto Y-hun.

Quam ob rationem ab antiquis historicis admitti potuissent libri olim dicti San-fen et Ou-tien, si eorum tempore (licet extra libros canonicos) in aliis probatis operibus extitissent. Fit enim mentio Ou-tien in Chou-king non uno in loco, praesertim partis primae, capite quarto; et parte quarta [1]): „illis libris

1) Lib. II. 3. IV. 24.

Fen et Tien, velut compendio (ita enim notat communis glossa in primum caput Yao-tien) documenta statutaque qninque primorum imperatorum contineri, docent interpretes plerique in caput Kou-ming, ubi dicitur: „in aula parentali exponi pretiosa ab antiquis imperatoribus relicta, inter quae erant Ta-hun; nempe (aïunt) libri trium supremorum Hoang, et quinque imperatorum Ou-ti;" quae explicatio, licet non sit omnino certa, est tamen caeteris longe probabilior; convenit enim personis et tempori, quod ultra Chun legislatorem differri non potest, a quo extat caput secundum, Chun-tien, codex Chun, ultimus ex quinque (Tien) codicibus legum; quartus est ab Yao, legiturque capite primo Yao-tien; qui ergo desiderantur tres, fuerunt trium praedecessorum, Chao-hao, Tchouen-hio, Ti-ko. Isti successerunt imperatori Hoang-ti. Nam, cum ex solis capitibus Yao-tien et Chun-tien liqueat Yao[1]) et Chun successisse in regnum legibus institutisque jam cultum, negari non potest priores imperatores habuisse suos (Tien) codices legum[2]), quemadmodum caeteras omnes quae subsecutae sunt familias similes habuisse compertum est de San-fen[3]), sive pertinuerint ad Fo-hi, Chin-nong et Hoang-ti, imperatoris Chao-hao praedecessores, quod valde probabile est; sive etiam complecterentur gesta statutaque a tribus illis Hoang (Tien-hoang, Ti-hoang, Jin-hoang) longe antiquioribus, quod fabulosis simillimum est; una est veterum et recentiorum sententia: nihil ex illis superesse „antiquum opus San-fen (ait Yao-chi) libro uno, Kuen,

1) Yao regnabat circa annum 2345 ante Christum.

2) Tai-ming-hoei-tien, familiae praecedentis. Tai-tsing-hoei-tien, familiae praesentis.

3) In Ouen-hien-tong-kao.

constans, perditus est nescitur ubi sit, nec nisi vane falsoque dici potest, sciri quod tota antiquitas et posteritas ad nos usque ignoravit."

Sed de his satis, quorum ideo meminimus, ut fuisse apud Sinas sciatur libros ipso Chou-king antiquiores [1]). Habet tamen (quae in prima et secunda parte extant) longe antiquiora ipsis Mosis operibus, quem aliquot seculis Yao, Chun, Yu antecesserunt [2]).

§. 5.

De CHI-KING.

Tam multa ex opere Chi-king, quale nunc illud habemus, afferuntur loca a Confucio, Mencioque, ut nullus negare possit hodiernum esse idem cum antiquo, nec opus sit id operosius probare collatione, quod tamen a Sinis criticis non segniter praestitum est a Che-ling, Ma-touan-lin aliisque [3]).

Manifestum est autem Chi-king nihil aliud esse quam collectionem carminum antiquorum, tum ad laudem tum in vituperium factorum, quae velut odae nostrae latinae et graecae canebantur. Nam prima pars ex cantilenis regnorum clientelarium, saltem quatuordecim, adscripto cuivis proprio nomine, tota constat. Implent tres alias versus facti sub Ou-ouang, Tching-ouang, ad You-ouang undecimum familiae Tcheou imperatorem, adeoque diversis temporibus in lucem producti diversique. Quod vero vix aliquae odae sint, quae

1) Prima pars est de Yao, Chun, Yu. Secunda de Yu filio et nepote ad annum 2155 ante Christum.

2) Liber Yu-chou continetur prima parte operis Chou-king; liber Hia-chou, in ejusdem operis secunda parte ex chronologia calculo eclipsis demonstrata (vide partem tertiam) constat ante Mosem vixisse illorum auctores.

3) In Ouen-hien-tong-kao l. 178. Hio-tong l. 26. art. 8.

pertineant ad superiores familias Hia et Chang, ideo totum Chi-king a multis merito dictum est circa Ouen-ouang, Ou-ouang, eorumque domum versari. Quod etiam in tot diversis regnis cani soliti, et variis temporibus, mutata regia aula moribusque, prodierint; nec incongruentes versiculi certe in unum opus non compingi potuerint sine cura delectuque alicujus, id primum Confucio tribuunt libri sub Han-tchao editi, idem tradunt auctores sub Soui-tchao, sub Tang-tchao, docentque passim interpretes. At secundas operis (post librorum incendium) instaurandi curas iidem ferme omnes deferunt magistro Mao-tchang; unde Mao-chi carmina, in editione sub Tang-tchao aliisque minus nunc notis, licet antiquis, sunt carmina ipsa Chi-king. „Qui nos praecessere (ait Hiong-sse-li) litterati, ea quae posteritati tradidere carmina seu (Chi-king) librum carminum, semper vocaverunt carmina Mao-chi.“ Ita hac nostra aetate imperii minister et doctor celeberrimus in suo prolixo opere „de successione aut traditione doctrinae,“ ex quo excerpere utile erit quae pertinent ad Mao-tchang, ut instaurator Chi-king melius cognosci possit.

„Mao-tchang erat e regno Tchao oriundus; excelluit inter omnes aequales versificandi peritia; nam quascumque animo rerum species sensusque volvebat, eas subito suis exprimebat carminibus, ita ut de illo diceretur: quidquid alte incidit in illius cor, exit ab illius ore, versibus adstrictum, canique dignum. Antiqui homines erant mente sincera, moribus rectis, compositis animi motibus. Ab ipso principe, qui utique est summe colendus, ad subditos atque infimos, nullum ferme tunc reperisses, qui coram laudari pro turpi laudatione non haberet; nullum, cui non aequis oculis aspici non esset idem ac verbis repre-

hendi. Ut erant sibi invicem aequi, nec vitia errata que amabant tum laudabilia tum culpanda libere per omnium ora volitabant, sinceris expressa cantilenis, quibus accessere postea inventae a sapientibus fistulae, citharae, ad majores animorum motus concitandos, aeque ad laudatae virtutis studium, atque ad vitii vituperati fugam.“

Addunt scriptores sub Han-tchao, in prolegomenis librorum King: „erant antiquitus, qui inquirerent in odas seu cantilenas. Princeps volebat eas scire, ut inde melius cognosceret mores et consuetudines populi, an scilicet ad pejora delaberentur, indeque excitaretur ad conandum sublapsa restituere“; nec tamen illico omnes, quae in tam multis regulorum ditionibus canebantur, odae, ut in aulam imperatoris erant delatae, vel a quaesitoribus, vel ab accedentibus tempore statuto dynastis, pro ratis habere mos erat. „Sed, aïunt Sse-ma-tsien et Tching-kang-tching, sub Han-tchao scribentes, ex multis paucas, puta ex decem unam vel duas, quae scilicet plus leporis et elegantiae habere videbantur.“

„In tanto autem carminum, ab antiquis usque temporibus selectorum, numero, vix aliquae supersunt (narrare pergit Kiong-sse-li) odae, quae sub regiis familiis Hia et Yu prodiisse dici possint; at sub Tcheou, incipiendo a principe Heo-tsie gentis capite, a Kong-leou avi imitatore, a Tai-ouan ad reguli apicem erecto ad Ouen-ouang summum primumque imperii Tcheou decus, ad Ou-ouang domus Yn victorem, populorumque pacatorem, ad Tching-ouang, Tcheou-kong, quorum curis pax alta fuit, copiosa semper succrevit laudum adeoque odarum materia, duravitque continenter usque ad imperatoris You-ouang

(ex Tcheou duodecimi) tempus [1]); a quo, cum nihil in imperio ferme esset nisi depravatum culpandumque, necesse fuit prohibere id genus cantilenas, atque ita interierunt carmina illius generis, jam invisi ingratique, hominibus verae laudis gustum non habentibus."

„Magnus magistratus Lu-sse collegerat, regnante familia Tcheou, odas et carmina priorum imperatorum; ex his solum desumpsit Confucius odas ad domum regiam Tcheou pertinentes, adjectis aliquibus tum familiae Yn tum regni sui Lou. Simul junctae non sunt nisi 350 [2]); illae autem in librorum strage a Tsin-chi-hoang imperata, ideo permansere integrae, quod canendo recitari solerent, nec solis in tabellis, more priscorum documentorum, arundineis extarent inscriptae."

Verum cum pleraque imperii regna suas haberent cantilenas, ubi primum actum est sub Han familia de Chi-king, antiquo carminum libro, prodiere variae collectiones. Ex regno Lou vir Chin-kong protulit eam quam acceperat a magistro suo Feou-kiou-pe eamque notis illustratam suis nominavit Lou-chi, carmina regni Lou. Coepit pari ausu quidam regni Tsi incola, Yen-kou-seng, tradere librum carminum dictum Tsi-chi, carmina regni Tsi. Florebat utrique aequalis Han-yu in regno Yen, a quo tradebantur discipulis quae vocantur Han-tchi carmina Han-yu

1) In parte secunda Chi-king, dicta Siao-ya, sunt odae Tching-yue, Che-yue-kiao, ex quibus potest haberi tempus imperatoris You-ouang. Nam fit mentio eclipsis sub You-ouang, quam historia et (quod veritatem facti demonstrat) calculus astronomicus assignat anno 776 ante Christum, mense septembri; ita ut concurrat cum initio olympiadum.

2) Sunt nonnisi 311, aut potius 305, nempe 6 carminum textus perditus, et tituli solum supersunt. J. M.

et simul cum aliis viguere etiam sub familia Heou-kan (circa a. 191 post Chr.).

Solus liber carminum a Mao-tchang[1]) productus (Chi-king) notae est originis, quam scilicet ducit a schola Confuciana, nam Confucius librum antiquum carminum reliquit haec amanti discipulo Tse-hia, qui etiam praefationem addidit. A Tse-hia pervenit opus ad regni Lou concivem Tseng-chin; is illud tradidit discipulo Li-ke ex regno Hoei, a quo accepit Mong-tchong-se regni Lou, et ab hoc Keng-niou. Hujus discipulus haeresque Sun-hing fuit, qui dedit celebri Mao-ken[2]) atque ab hoc opus notis illustratum permansit in Mao familia; adeoque in manibus nepotis Mao-tchang.

In civitate Ho-hien-fou, provinciae Pe-tche-li seu Li-pa-fou, litterarum gloria clarissimus regulus Hien-ouang nulli illo tempore parcebat labori sumptuique, ut antiquos libros eorumque qualescunque reliquias recuperaret[3]); quae res successit ex sententia. Nam plusquam 500 volumina collegerat ante annum undecimum imperatoris Ou-ti ex Han-tchao quinti. Solebat[4]) autem quotidie cum lectissimis aliquot litteratis non paucas horas impendere in illis perlegendis, indagata cujuslibet operis antiquitate, auctoritate, origine, rejectis non solum falsis et apocryphis, sed etiam incertis minusque utilibus. Ea erat optimi et doctissimi principis oblectatio; unde factum est, ut peritissimi quique, faciles ad eum nacti aditus, undique accederent, conferrentque ultro, si quid a majoribus et a prioribus litteratis aliquando acceperant dignum offerri.

1) In Hio-ton, in Ouen-hien.
2) Sub Han.
3) Ma-touan-lin l. 178.
4) Ex Tong-kien-kang-mou ad annum Ou-ti undecimum.

Magna inde nominis toto imperio celebritas, quae vel ipsa aula resonabat. Cum ergo anno undecimo ad imperatorem venisset regulus, et summo fuisset honore exceptus, experimenti capiendi causa repente vocatur in magnam palatii aulam, ponitque imperator de quo consultarent primates, ipsique ut hospiti primas dicendi partes defert; ipse cum annuisset, petita ab aliis venia, de re proposita, licet difficili, ita disseruit, ut dictis nihil addendum nihilque detrahendum omnes censuerint; ad pristina itaque rediit studia, donis laudibusque ab imperatore cumulatus.

Unum autem ex praecipuis veterum libris qui ab illo ad posteritatem emanavere, librum Chi-king, hactenus Sinae omnes magno in pretio habuere, nec difficile fuit principi illum obtinere. Apud illum siquidem gratia valebat Mao-tchang, quod esset vir summe litteratus, imprimis bonus carmina fundere, quod regulo acceptissimum erat. Antequam tamen librum (ut solebat) offerret imperatori, iterum voluit odas omnes antiquas illas, velut per manus traditas, recognosci, et in unum opus conferri [1]; sepositis alio variis carminum collectionibus quae vulgatae jam fuerant, nominataeque carmina Lou, Tsi, Han, ut dictum est. „Eorum siquidem (aïunt Che-ling, Ma-touan-li, Tsai-lou-chi, critici antiqui) carminum verba bono usui et inter se dissentiebant. Notae in ea editae a collectoribus nullo modo conveniebant; eorum doctrina incerta et in multis absona erat; quin et lectio non erat constans, sensus non idem.“

Inde est (pergit Hiong-sse-li) quod in omnes retro aetates, nomine Mao-chi, liber carminum (Chi-king) propagatus fuerit; et quod Mao-ken dictus

1) Vide Hiong-sse-li.

sit, Ta-mao, magnus seu Mao senior; Mao-tchang (Sia-mao) parvus, seu Mao junior. Haec carmina autem ab ipsis familiae Han temporibus floruere, decem libris tradita, et viginti notarum libris illustrata; ita ut jam sub imperatore Ping-ti relata in (Hio-ken) litterariam academiam seu in librorum tribunal fuisse legatur. Nempe semper haec schola celebris fuit, succedentibus magistro Mao-tchang, eadem nominis fama, litteratis Kouan-tchang, Tchang-hing, Kiao-ting-nien oppidi Go-ou-ling gubernatore; Sou-gao, Tchin-hia famoso urbis Kiou-kiang poeta; Sie-man-hing auctore scholiorum in carmina, quibus mirum in modum delectabatur, Ouei-king-tchong libri illustratore.

Libri porro praefatio est ab ipso quidem discipulo Confucii Se-hia scripta, sed tamen a Mao-tchang primum, et postea ab Ouei-king-tchong utili praemonitionum accessione aucta. Qui circa haec tempora inclaruere interpretandi peritia, Tching-tchong, Hia-kouei, Ma-jong, commentarios edidere in carmina Mao-chi. Eminuit Tching-huen praestantia libri Mao-chi-tsien (titulus commentarii doctoris Tching-huen) notarum in carmina doctoris Mao-chi. Nam alia carmina dicta Tsi-chi, regni Tsi, perierunt sub Ouei dynastia, carmina regni Lou, Lou-chi, concidere sub occidentali Tsin. Carmina magistri Han non supersunt; contra liber carminum a Mao-chi in lucem productus, et notis doctoris Tching-huen explicatus, solusque, ad nostram usque aetatem viguit. Nunc in Ho-kien-fou etiam superest Mao-tsing-yn, antiqua domus, et tumulus magistri Mao-tchang. Dominante Song-tchao ab imperatoribus Mao-tchang honorifico titulo donatus fuit, dictusque Lo-hi-pe, velut comes laetificans, habens lepores et

sales; denique sub ultima familia Tai-ming oblationes illi decretae sunt eaedem, quae antiquis magistris.

At a quibusnam odae illae prodierunt, quaeret aliquis. Hic opus, hic labor est, neque enim praeferunt singulae auctoris nomen, ut capita operis Chou-king; nec constans traditio est, ut est de auctoribus Y-king, qua ex parte est utroque longe inferius, si generaliter Chi-king spectatur. Nam ex dictis constat, opus esse collectum a Confucio ex odis et cantilenis, tum in variis imperii regnis, tum in aula factis, et quidem plerisque sub familia tertia Tcheou. At manifestum quoque est, similia carmina non ab uno hominum genere proferri solere, ignoti saepe nominis, moribus etiam non integris; quod a Mencio, Tching-huen, Kong-in-ta, aliisque per omnes aetates melioribus scriptoribus fuit animadversum. Horum omnium ad instar hic nobis sit celeberrimus ex Song [1]) interpres Tchou-ouen-kong in praefatione Chi-king ex commentariis (Tsi-tchouen) collectis. Nam ipso initio notat, et quidem recte, quatuor libri partes, (Koue-fong, Siao-ya, Ta-ya, Song dictas) etiam quoad substantiam non esse easdem. „Deinde dicitur (ait) carminum, quae Koue-fong nomine comprehenduntur, magnam partem prodiisse ex cantilenis versiculisque, qui in pagis rurique facti, ibidem canebantur, quod viri cum mulieribus convenirent ad alternos cantus, verbis quilibet suos animi affectus exprimebant maxime ingenuis. Solae cantilenae, quae dicuntur Tchou-nan et Tchao-nan, pertinentque ad Ouen-ouang, ea quae ille egit ad instaurandam virtutem referentes, veros habent animi sensus. Quare iis ver-

1) Song-tchan coepit decimo seculo. Tchou interpres floruit regnante jam Kiao-tsong circa ao. 1171.

bis efferuntur, quae, dum laeta dicunt, non praetergrediuntur modestiae ac pudicitiae fines, et dum tristia, odiosaque exponunt, offensionis nihil afferunt, quapropter illa duo capita ex omnibus carminibus Koue-fong sola sunt vere Tchin-king, digna dici King."

„A capite dicto Pi, infraque quae pars Chi-king illa habet carmina sunt valde inter se diversa, pro diversitate regnorum, eorumque gubernationis, alias rectae alias perversae; nempe illorum auctores probi malique, cum alii aliter afficerentur, bona malaque fundebant. Unde fit, ut eorum compositiones non sint minus inordinatae interdum, quam mutationes factae in regnis antiquorum morum et consuetudinum, a quibus dictae sunt Koue-fong, et quarum vices sequi videntur."

„Contra est de parte 2, 3, 4, Siao-ya, Ta-ya, Song. Illarum odae factae sunt familiae regiae Tcheou tempore, nempe eae ipsae quae recitabantur, quando imperator ex ea domo vel sacrificabat publico sacrificio, vel solemni ritu majoribus suis parentabat, vel musicos canere jubebat. Tunc enim, ut verba convenirent cum majestate totoque regio apparatu, necesse fuit sub musicis modis dignos magnosque sensus complecti. Atque in his potissimum (Ching-jin) virorum utique eximiorum carminibus exemplum habent posteri, quod in odis suis versibusque imitentur. Qui saltem hactenus successere litterati, multa quidem versibus allocuti sunt, nullus tamen illos assequi potuit. Ita ut non immerito liber carminum habeatur pro King canonico, complectens negotia hominum etiam infimorum, ponensque ob oculos doctrinam a coelo inditam ad instructionem superiorum, a quibus regi debent inferiores. Quapropter a magistris libri Chi-king prima tradenda sunt duo prima capita Tcheou-nan,

Tchao-nan, quae supra laudavimus. In carminibus aliis regnorum, spectandae proponantur mutationes morum et consuetudinum; atque id obiter fiat, et perveniatur mox ad secundam et tertiam partem (Siao-ya, Ta-ya), deinde ad quartam (Song) in quibus, quod recta edoceant verosque mores repraesentent, magistrum insistere oportet; quae methodus si servetur, libri carminum doctrina erit magni usus, indiciique progressuum.“

Hanc desumpsere interpretes ab ipso Confucio, nam articulo 17 in Lun-yu narratur, suum filium ita admonuisse: „versasne capita odarum Tcheou-nan et Tchao-nan? qui in his non est versatus, similis est homini contra murum directe stanti, a quo ulterius progredi prohibetur-“ Conversus postea ad suos discipulos: „quidni perdiscitis carminum librum? carmina haec torpentes animos excitant eriguntque. Vobis esse possunt instar speculi, bona malaque contemplanda offerentis; conferunt suis jocis ad societatem cum aliis habendam; in illis possumus odisse sine vitio; docent nos domi servire parentibus, et foris proculque servire regi; magnam insuper notitiam suppeditant nominum avium, quadrupedum, herbarum, arborumque, quod ad linguae copiam facit.“ Atque hoc imprimis emolumentum elocutionis perficiendae, odarum lectione, spectasse non uno in loco videtur. „Nisi (aïebat) librum carminum, fili mi, didiceris, nunquam perfectam loquendi artem callere poteris.“ Nec Confucium probasse quaecumque sunt in odis regnorum Chi-king dicta Koue-fong, vel ex hoc loco constat: „cantiones omitte regni Tching, apage loquaces illos homines, cantiones regni Tching sunt impurae, loquacium hominum maligna dicteria.“ Idem quoque de regni Tsi odis aliquibus notat Tchou-tse (in Tsi-chou).

Quin et in ipsa secunda Chi-king parte (Siao-ya) esse, quae etiam olim nonnullorum in reprehensionem palam incurrerint, liquet ex Mencii libro, ubi celeberrimus illa aetate senex Kao odam Siao-pien [1]) (id est cornices concussis alis evolare) factam nomine principis Y-kiou, filii imperatricis Tchin, de superinducta concubina Pao ab imperatore You-ouang conquerentis, acriter arguit: „contendens nihil aliud esse quam versiculos a vili aliquo homuncione compositos, bilem effundente suam,“ et quidem fatendum est illam odam non magis prae se ferre servandum in omnibus modum ac decorem, ut decebat, quam aliquas ex prima parte Koue-fong, v. g. Kai-fong [2]) ventus urens, calidus auster, imo minus, „est enim haec minus vehemens,“ ipso judice Mencio qui addit: „in hac de matris, in illa filius de patris obscoenis amoribus conqueritur dignus venia, quia illa bilis ardenti in parentes amore concitatur.“ (Mencius et comment. in art. 5.).

At melius (meo quidem judicio) ab aliis, Confucium secutis, pars haec libri Chi-king defenditur, excusatione utilitatis ex odis illis antiquis (verborum copia et elegantia caeteroqui praeclaris) a litteratis percipiendae; „quibus prodest nosse antiquos hominum diversos mores, adeoque scire quae fugienda ac vituperanda, quae laudanda ac sequenda.“

Caeterum, etsi odarum auctores omnium appellari non possint, sintque (ut observatum est) diverso ex hominum genere, non paucas tamen ab ipsis regiae domus Tcheou ministris et magistratibus prodiisse constans est antiquorum interpretum et historicorum opi-

1) Chi-king II. 5. 3.

2) Chi-king I. 2. 1.

nio. Primam omnium tribuunt principis Ouen-ouang aulicis, vel ut epithalamium offerentibus nubenti: eaque ipsa est quae bis multo a Confucio laudatur; „ode Kouan-tsu (ait) est laeta, sine obscœnitate — animum movet, non laedit odae Kouan-tsu finalis stropha, pleno concentu resonans, suavissime aures implebat mulcebatque omnium.“ Quis enim tam inverecundus fingi potest, qui, nisi sit principi in intimis, ausus sit amantis desideria illius verbis exprimere?

Odas, quibus domus Tcheou auctores, eorumque nepotes exigui dynastae celebrantur, principi Tcheou-kong iidem generatim aut saltem plerasque tribuunt. Causam affert historia Tong-kien nulli non probabilem; instructionem scilicet imperatoris Tching-ouang valde juvenis, ejus tutelae curisque commendati a moriente Ou-ouang. Illius animo obversari voluit egregias suorum majorum virtutes, mandatis memoriae eorum numerosis laudationibus; ecquis vero familiae olim in imperio exiguae initia, et domesticas (ut ita dicam) minutias ita versibus prosequi possit, nisi Tcheou-kong, quem Chou-king et Li-ki faciunt harum rerum scientissimum? Addunt etiam cum commentatoribus historici, illarum odarum aliquas cantari solitas in solemni parentatione; quod omnino videtur certum de odis ad gentis Tcheou patriarcham [1]) spectantibus, et ut illi omnino tacerent, sunt nonnullae odae quas soli Tcheou-kong prudenter tribui posse constat, vel ex ipso rerum quae dicuntur genere: v. g. quae pertinent ad consilia rebellionis inita; quae sui in aula adversarii imperatori persuadere volebant non fuisse maligne afficta et quas proinde suo in exilio scriptas fuisse oportuit, indeque (ut notat historia) transmissas.

1) Heou-tsie quarti imperatoris (Ti-ko) filius fuit, ab eo familia Tcheou. Ti-ko coepit ao. 2435 ante Christum.

Quae post victoriam imperatoris Tching-ouang contra illos rebelles prodierunt odae, ipsi imperatori poësin amanti tribuuntur in commentariis et imperii historiis; saltem illae, quae (dum parentavit, sui facti reddens rationem) octo, ut aïunt interpretes, choris decantatae sunt; sed longum esset ire per singula quae leguntur in meliorum interpretum et criticorum notis, quaeque servandae sunt latinae versioni libri Chi-king; quicumque enim hunc suscepturus est latinitate donandum non poterit omittere ejusmodi observationes, quae ad perspicuitatem multum faciunt.

Quae diximus, satis superque sunt lectori, ut de auctoritate libri Chi-king judicare possit: nam facile concluditur eum libris Y-king et Chou-king minorem esse, et temporis antiquitate et doctrinae integritate, et sententiarum utilitate, et argumenti magnitudine, rationumque momentis, et certo rerum temporumque ordine, quo caret Chi-king, et auctorum omni (ut dicitur) exceptione majorum auctoritate. Sit Chi-king liber, per me licet, Chou-king libro amoenior, verborum copia abundet, elegantia niteat, sales jocosque habeat, ut vulgo interpretes observant in prooëmialibus libri encomiis, „regnorum mores graphice pingat (ut ait Che-ling), congruis aptisque omnia exprimat verbis, similitudinum varietate delectet, erigat jacentes animos, elatos deprimat, contineatque ultra modum excurrentes, in multis sententiis excellat, mirae sit constantiae;“ idem sit etiam libro Y-king copiosior, quod ad multorum imperatorum tempora pertineat, sit multo clarior, quod gesta non subindicet sed enarret, magis sapiat multis, quod ad ingenia indolemque hominum sit magis factus, minus sit in sentiendo argutus, et in loquendo siccus, quod popularibus rationibus nitatur verbisque constet poëticis: non tamen, ob

illos (ut illi laudatores aïunt) sensus ab illis poëtis in odis intentos, librum Chi-king praetulerim libris Y-king et Chou-king, sed tertio loco habebo; quae etiam sententia est sapientiorum et doctiorum scriptorum, qui sub variis dynastiis, litterarum peritia nominisque celebritate, floruerunt.

ADNOTATIONES.

1) Ne eae quidem odae, quae parte III., Ta-ya, sunt sub titulo Ouen-ouang factae, dici possunt aut vulgatae tempore Ouen-ouang, aut filii Ou-ouang. „Nam (ait Tcheou-tse, optime refellens antiquum interpretem Tching) supponunt clare imperatorem aut potius principem Ouen-ouang patrem, esse mortuum, et ascendisse coelum, seu esse supra.“ Nec Ou-ouang diceret: „non cogitare de avis.“ Itaque, omnibus expensis, dicendum: partem Chi-king III., Ta-ya, habere (ait idem) odas etiam post Tcheou-kong et Tching-ouang compositas, quod quaedam illarum etiam nonnulla habeant, aut non ita obscure supponant, quae illorum principum aetate sunt posteriora, nec quae de illis viventibus dici potuissent.

2) Odae quae sunt in honorem fundatoris familiae Tcheou ac velut patriarchae Heou-tsie, non sunt omnes a principe Tcheou-kong, sed illae in aulis familiae parentalibus decantabantur. Odam Pi-kong, quae in parentali forte aula regni Lou canebatur, non esse saltem totam a Tcheou-kong, patet ex his quae adduntur etiam nomine imperatoris Tchiug-ouang (Tcheou imp. secundi).

De Oda non minus celebri Sing-ming ait Tcheou-tse post alios: „cum princeps Tcheou-kong vellet magnum in sacrificiis ritum illum fieri (quo avus familiae parens coelo omnium parenti adjungitur) ut celebraret Heou-tsie, coeloque ejus gloriam aequaret, hoc ideo fecit carmen.“ In eo dicitur (quod natus esset ea matre diu post mortem mariti imperatoris Ti-ko) fuisse velut spurium extra regia palatia positum in loco deserto, multaque tunc accidisse ad eum sublevandum, et ei educationem a rusticis procurandam, prodigia, inter quae canit poëta:

Adsunt continuo, praesidium velut,
Hinc armenta boum, illinc ovium greges.
Mirum! Sed miserum! Sat lacrymis datum,
Sat vixisse putat pastor agrestis.
Transfert in rigidos heu! glacie lacus
Trans silvas revolant protinus agmina
Blandarum volucrum; quae immemores sui
Substernunt aliquae plumea stramina
Hae pennis refovent, illae hiemem suis
Certant corporibus pellere longius.
Ad vicina stupens rusticus aufugit etc.

Quod magis mirum canitur in ode Pikong, illud est reginam Kiang-yuen peperisse Heou-tsie.

Ut nullo gemitu, quae facili sinu
Condit, fundit ovis, ut sine corpore
Purus, si quid agit, spiritus, haud eum
Ullus vexat obex, ut libet efficit etc.

His poëtarum figmentis causam dedit vera historia, affirmans reginam Kiang-yuen, quae tot annis cum Ti-ko convixerat, hunc unicum Heou-tsie peperisse decimo post mortem imperatoris mariti mense, rurique ut unum e vulgo educari jussum fuisse, qui deinde celeberrimus evasit. Id tunc forte ideo prodigiosum visum est, quod putarunt partum novem necessario mensibus concludi. Leguntur tamen in libris posterioribus exempla partuum etiam ultra decem et duodecim menses. Quapropter recentiores aliqui clarique interpretes partum illum non pro prodigioso habent, sed pro non vulgari, rarissime siquidem accidunt, sicut a nostris philosophis etiam observatum est.

3) In parte quarta Tcheou-song sunt etiam odae quae in aula parentali non paucae canebantur, ut Tsing-miao et sequentes a principe Tcheou-kong factae, sed tamen non omnes, aut, ut dicitur in praefatione antiqua, quam plurimae. Nam liquet ex his quae dicuntur, non illi convenire, sed imperatori Tching-ouang; quod notatur a criticis interpretibus; imo esse posteriores tempore Kang-ouang, tertio imperatore Tcheou-tchao; prorsus ut negari non possit odas illius partis esse diversorum auctorum.

4) In parte quarta, capite dicto Tang-tchi, sunt odae quae pertinent ad Suen-ouang (coepit anno 827 ante Chr.), et quidem non paucae, v. g. Han-yun, et quindecim aliae sunt quae pertinent ad You-ouang illius filium, imperatorem duodecimum Tcheou-tchao, v. g. ode Che-yue, et tredecim aliae; ita ut tempus in opere Chi-king comprehensum non possit contrahi ad annos Ou-ouang et nepotis Kang-ouang. Imo forte pertinet ad aetatem imperatoris Hi-ouang (coepit anno 681); ex Tchou-tchao 16, si credimus illis, qui principi Ou-kong odam cap. 7. secundam Ye, tribuunt; saltem ad Ping-ouang, quem spectant tres aut quatuor odae uti dicitur in commentariis et historiis, v. g. ode Tou-yuen, ode Ko-lai etc.; ex his concluditur opus Chi-king complecti gesta saltem 13 imperatorum ex dynastia dicta Tcheou-tchao usque ad annum circiter 718 ante Christum.

§. 6.

De Li-ki.

Quarto loco ponendus videtur liber dictus Li-ki, etiam ante librum Tchun-tsiou, quod et antiquiora et utiliora contineat. Est enim liber non solum ceremoniarum, sed etiam omnium civilis vitae officiorum, parentum erga liberos horumque vicissim, conjugum, amicorum, civium inter se: ita ut merito vocari possit liber memorialis officiorum; nam ad ea, ritus et quidquid est caeremoniarum cultusque externi, pertinere docent latini etiam philosophi. „Si tecum (ait Cicero, de officiis lib. 1.) agas aliquid, si cum altero contrahas, vacare officio non potes, in eoque colendo sita est vitae honestas omnis.“

Quod idem suo filio dicere solitum fuisse Confucium refertur in Siao-hio: „fili mi, nisi librum rituum didiceris, nunquam callebis perfectum modum agendi constanti ex virtute, seu honestatis modum.“

Verum quidem est antiquum Li-ki nunc non haberi; imo tempore Confucii desideratos fuisse vetustos

libros rituales, concluditur ex his ipsis verbis. „Li-ki (aïunt libri sub Han-tchao post incendium rursus editi) erat articulorum 300, et Oue-y 3000 articulorum, at ut est perventum ad labem familiae Tcheou in ruinam magis ac magis inclinantis; dynastae, quod inique jam ferrent antiqua forma se coarctari, simul ex ea codicibus illis expressa sustulerunt varios articulos, ita ut, aetate Confucii, non haberentur omnes.“ Sed, quidquid dicatur de illo antiquo Li-ki seu Li-king, et quaecumque ineatur sententia, quae apud interpretes non est una, de trecentis illis articulis illius libri; id in confesso est, quae apud Confucium Menciumque ex rituum libro excerpta habemus reperiri in hodierno, praeterquam quod, eadem capita, argumentaque, pertractari pleraque, manifestum est — nec id mirum: nam qui, post incendium librorum, a Han-tchao hactenus viguit, inter quinque King recenseri solitus, constat 1) ex reliquiis ritualis Confucii tempore pro antiquo habiti, et (ut volunt nonnulli) illius cura expurgati; 2) ex aliis undique collectis variarum domorum libris memorialibus opusculisque, quae tunc circa ritus prodierunt: quibus inserta fuere tunc non pauca ex Confucii operibus, et (ut testatus est Kong-yen) sermonibus domesticis.

At haec undenam accepta? primum, sub ipsa instauratae a Han-tchao litteraturae initia, narrant illius scriptores, floruisse in provinciae Chan-tong regno Lou magistrum Kao-tang-seng. Is tradebat suis discipulis septemdecim capita ex rituali libro ante incendium vigente, quae domi conservaverat sola in paternorum codicum strage. Ut vero moxque invaluit, favente aula, studium curaque librorum inquirendorum, alii ab aliis detecti sunt, quorum meminere interpretes — at nullus in hoc genere forte felicior supra

laudato Hien-ouang dynasta urbis Ho-kien-fou. Ille siquidem, inter tot alios libros, obtinuit unum de ritibus, relictum nepotibus ab uno e Confucii discipulis, divisumque in 131 capita, quae tamen in examine librorum fuere ad 130 redacta a Leou-kiang, de quo saepe dictum est. Obtinuit et triginta tria capita ex opusculis Ming-tang et Yn-yang-ki; insuper undecim capita ex Ouang-chi-ki, septem ex Confuciano San-tchao-ki, viginti-tria ex Yo-ki; atque omnes hos tractatus dictos Ki (quod ad memoriam rituum essent scripti) velut memoriales libellos. Princeps hos communicavit cum litteratis, et obtulit imperatoriae academiae.

Celeber ea ferme aetate erat antiquitatis scientia, et imprimis consuetudinem rituumque priorum inquisitione, doctor Tai-te vulgo dictus Ta-tai, senior Tai. Magistrum habuerat Heou-tsang, imperante Suen-ti, tanta nominis fama docentem, „ut (aïunt interpretes familiae Soui) post Kao-tang-seng (a quo antiqui libri Li-king septemdecim capita tradita sunt, cum aliqua tamen in litteris quibusdam diversitate) quae ritus officiaque civilis vitae spectant, nullus clarius tradere crederetur.“ Composuerat siquidem librum de his perspicuum, quem nominaverat Ku-tai-ki; in quem non solum capita praedecessoris Kao-tang-seng, et quidem recognita explicataque congesserat, sed etiam quae ex comparatis sua cura notitiis, responsisque peritiorum senum, collecta habebat. At Tai-te, ut ad opus Li-ki de ritibus excitandum accessit, statim advertit in hoc compingi non posse tot illos repertos tractatus sine fastidio. Non multi eadem habebant, aliqui non diversa, sed pluribus verbis eadem amplificata; haec omnia secernere, resecare, habuit. Unde factum est, ut qui prodiit ab eo liber Ta-tai-ki (senioris Tai memoria-

lis) contineatur totus octoginta quinque capitibus. Hunc iterum, non ita post, nepos Tai-ching, vulgo dictus Siao-tai (junior Tai), totum excussit expurgavitque, resectis quae aut incerta aut inutilia a doctioribus suae aetatis, jam majori librorum (ait Che-ling) ex latebris prodeuntium copia in dies instructis, tunc habebantur. Ita ut totum opus redegerit in quadraginta sex capita, dictumque sit Siao-tai-ki, junioris Tai memorialis. Sed sub finem dominationis ejusdem familiae Han, illustris Ma-jong, a quo, sicut ab aliis post Siao-tai rituum antiquorum magistris, tradebatur illius liber, ex antiquis manuscriptis recens repertis, tria addidit capita, nempe Youe-ling, Ming-tang, Yo-ki ideoque complectitur 49 capita. Ipse est, quem a Ma-jong receptum commentariis ita illustravit celeberrimus discipulus Tching-huen, ut palmam inter antiquos interpretes tulerit. Hunc scilicet potissimum secuti sunt qui sub Tsin, Soui, dynastiis commentarios scripsere. Hunc sequitur Kong-in-ta, in collectione librorum King ab imperatoribus Tang imperata, exceptis paucis ad majorem nempe textus nitorem. Interpretes autem sub familia Song, etiamsi Tching-huen et Kong-in-ta plerumque sequantur, immutavere quaedam operi, subtractis opusculis Confucianis Ta-hio, quod erat caput 42; et Tchong-yong, quod erat 31. Sunt itaque nunc solum quadraginta septem capita.

Quanti autem opus Li-ki fecerint, liquet ex ingenti numero commentariorum, tempore quo totum imperium domus Song sola obtinuit, sexaginta quatuor interpretes, et nonaginta amplius volumina, divisa in mille ducentos sexaginta quinque libros, numerantur apud Ma-touan-lin sub Yuen-tchao scribentem. Quod autem illi omnes fere a textibus libri a Han-

tchao traditi non discedant in commentariis, id fecere, tum quod illius nominatos supra auctores tanti fecerint ut nullos magis, ut patet ex tot encomiis magistrorum Ta-tai, Siao-tai etc.; tum quod plerique antiquorum tractatus, e quibus consarcinatus fuit Li-ki, jam illorum tempore periissent.

„Sia-tai (aïunt interpretes sub Soui) habet quadraginta-novem capita, quae solus omnia repraesentat liber doctoris Tching-huen, nuncque solus viget.... caetera dispersa, perditaque sunt.“

Quod unum restabat faciendum, ut textus aut dubios aut adulteratos notarent, id factum melioribus commentariis observare facile est; similes siquidem animadversiones legenti saepe occurrunt; repetitiones inutiles notant, v. g. in capite 12 (Nuei-sse, 17 (Siao-y), 37 (Hien-tchuen), 38 (San-mien) multa habet (aïunt) ex primo capite Kio-li. Idem reperitur bis dictum. Multo plura pro incertis, pro adulteratis falsisque, censent iidem, v. g. ad caput nonum, Li-yun, addunt: „dubium est an haec verba prodierint a Sse-you Confucii discipulo..... absit ut haec a Confucio dicta credamus.“ Ad caput 28 (Tchong-ni) aïunt: „incertum an haec sint Confucii verba“; eandem notam apponunt ad caput 26 King-kiai; de capite 23 (Tsi-fa) universim pronuntiant: „quae continet non sunt ita fide digna;“ de sexto, Yue-ling: „habet multa non coherentia cum antiquis sapientum libris ritibusque..... prodiit a Lou-pou-oua, sub Tsin librorum incendiario..... perturbato imperio inversisque rebus;“ de quinto, Ouang-tchi: „est a litteratis sub finem familiae Tsin, et initia Han-tchao.“ Aliqua habent vere antiqua sinceraque, sed aliis diversae (ut aïunt) aut dubiae auctoritatis sententiis mixta. Caput 11, Kia-te-seng, „complectitur quidem quae

pertinent ad sacrificia et oblationes, sed miscet simul aliena, confunditque cum claris obscura „haec (ait antiquus interpres) non merentur magnam fidem. . . . multa prodierunt ex annalistis priorum familiarum absit ut haec omnia prodierint ab excellentibus (Ching) antiquitatis viris." In capitibus observant textus non esse perfectos, sed deficere, ut v. g. in capite 19 (Yo-ki) notat Ouang-che-leang. In capite 20 et 21, Tsa-ki, mixtorum memorabilium; in capitibus 16 et 17, Ta-siao-ki seu Tchouen, observat Ing-chi etc.

Quae cum ita sint, facile intelligitur non sine causa dictum ab iis, qui jam de libris King, multis ante nos annis, in Europam retulerunt: „in legendo Li-ki, aestimandaque ipsius auctoritate, cautione opus esse, delectumque sententiarum habendum." Id enim manifeste sequitur, imo nec aliud nisi inepte concludi potest ex relatis — nam, etsi nos deficerent tot interpretum criticae notae, id liquet historica narratione libri Li-ki a Ta-tai et Siao-ti, eo modo quem retulimus consarcinati, unde etiam fit (id ne omittam ad plenam notitiam) „ut stylus (ait Tchin) sit diversus, nunc purus, sincerus, nunc impolitus, humilis, neglectus;" nempe a diversis scriptorum repertorum, librum componentium auctoribus; in quibus, ut sunt mixtae sententiae verae falsis, ita et oratio mixta.

Erit forte qui causam requirat, cur solus Li-ki habeatur, ad instar antiqui Li-king, et ita vulgo apud eos ipsos criticos quod adduximus vocetur King; e contra duo etiam antiqui libri Y-li, et Tcheou-li a commentatoribus King postea omissi sint intacti, passimque rejiciantur a litteratis tanquam aut levis aut nullius auctoritatis.

Verum, praeterquam quod (ut jam dictum est) non reperitur Y-li citatus in antiquioribus libris, est om-

nino inutilis liber. „Li-ki (ait Ma-touan-lin) ut liber Y-li, complectitur quae de ritibus officiisque sunt, nihil ut opus sit alio. Y-li quid est, nisi doctrina rituum fixa constansque? at Li-ki eandem rituum officiorumque rationem explicat. Quod si Y-li habet praeterea quae pertinent ad pileum, seu emancipationem, de his est etiam in Li-ki, caput Kouan-y, quoad caput Yuen-chi-thi-li, sagittandi ritus; nunquam fuere iidem, nec possunt tradi omnes colligique. In Y-li, caput est quidem Che-siang-kien-li, de mutuo magistratuum congressu, quod non est in Li-ki sub eodem titulo, ad quod postea Leou-yuen addidit unum caput — at tam multa sunt in Li-ki a peritis dicta, ut in eo habeamus explicationem libri Y-li, quae abunde sufficit. Praeterea est valde difficilis intelligi, parumque sapit, et idcirco, licet ad nostram usque aetatem pervenerit, paucorum manibus teritur, pervenitque multum varians."

Quod ergo Y-li non habeat ab antiquioribus libris testimonium; quod nihil afferat non copiosius tractatum in Li-ki; quod ab ejus studio litteratos hactenus rejecerit obscuritas, liber Li-ki communi et constanti doctorum, imperiique gymnasiorum usu praevalüit, et nunc inter King numeratur.

Tcheou-li liber (ait Yen-che-kou) nunc extat exemplari quod obtinuerat regulus Hien-ouang; deerat unum caput Tong-kouan, quod (addit Chao-ki [1]) non potuit obtinere, ne quidem oblatis mille aureis. Ideo accepit scriptum aliud a se recuperatum, nomine Kong-ki, ad supplendum — quod tamen merito movet dubitationem de Tcheou-li (Leou-tien liber constat sex codicibus seu partibus) est, quod non

1) Idem Hiong-chi, Ma-touan-lin et alii narrant.

convenit cum quarta libri Chou-king parte, dicta Tcheou-chou, capite 22. Tcheou-kouan, de magistratibus praefectisque imperatoriae domus Tcheou, quod reipsa verum patebit legendi hoc quartae partis caput 22., in cujus notis solent offerre discrimen hujus a Tcheou-li.

Sunt qui opinantur Tcheou-li ideo auctoritate excidisse, quod doctor Leou-hing, qui regnante Tching-ti (a. 33 ante Chr.) illum collegerat, et in ordinem digesserat, post Hiao-ping-ti imperatorem faverit usurpatori Ouang-mang, et libro cursum fecerit, at id satis refellitur ratione jam allata; nam ad libros et velut canonicos, velut ad regulam, exigenda esse quaecumque opera, constans per omnes aetates fuit scholae Sinicae lex, eaque rejicienda quae non conveniunt praeterea, ante Ouang-mang (post Chr. 5.), Tcheou-li e numero King rejectum esse constat ex libris sub Han-tchao primum editis. Ipse imperator Ou-ti (coepit 179 ante Chr.), ait Ling-tsun apud Ma-touan-lin, noverat librum Tcheou-li, nec etiam sub finem ejusdem familiae Tcheou-li est habitus pro King — ex decem articulis sunt septem difficiles intelligi explicarique; ideo velut non cohaerens, sed dissipatus, despectus, oblitteratusque, a multis habetur.“

Licet autem pro King liber Tcheou-li non accipiatur, nihilominus sua non caret auctoritate, cum sit inter antiquos libros semper numeratus, ex quibus profecere, tum primi sub Han-tchao historiae Sinicae instauratores, tum illius temporis interpretes Tou-ssechun, Tching-tchong, Tching-kang, Huenhing. Illum habemus, ut et librum Y-li, notis iterum illustratum a Tong-kia-kong; adjecto tamen ad latus nomine antiqui interpretis Han-tching, in Chi-

san-king ampla collectione sub Tang familia regia (ut dictum est §. 1.) facta omnium librorum King.

Caeterum non soli Tcheou-li, a nomine principis Tcheou-kong auctoritas quaesita est a nonnullis doctoribus, critices expertibus; sed etiam aliquibus aliis libris, ipsi etiam (quod pejus est) suppositis, inter quos minus malus, non a Bonziis sed ab aliquot imperatis litteratis laudatus, dicitur Tchou-kong-y-fa [1]), praeclarae artes seu regulae principis Tchou-kong. At contra hunc et similes libros haec valet exceptio: quae sunt certo a Tcheou-kong, semper pro doctrina fixa King habita sunt, et in Chou-king vel ad minutias relata. Multo minus supponi potest tantus princeps alia dixisse in Chou-king, alia statuisse et quidem pugnantia in Tcheou-li, Tcheou-kong-y-fa, similibusque opusculis, sine nomine plerisque, ignotaeque originis traditionibus.

§. 7.

De Tchun-tsiou.

Liber Tchun-tsiou (ait Ngeou-yang) fuit compositus a Confucio jam sene. Complectitur ducentorum quadraginta duo annorum historiam, nempe regulorum regni Lou (in prov. Chan-tong) aliorumque similium principum res gestas, bella, vitia, virtutes, poenas et praemia, ordiens narrationem a regulo In-kong (sub imperatore Ping-ouang, ex Tcheou tredecimo; coepit anno 770 ante Chr.) in Lou regnante, eamque perducens per decem successores ad Yao-kong regulum duodecimum sub Kin-ouang imperatore. Sed quid opus adducere interpretes? Mencius (l. 2. c. 2. et commentarii antiqui) florens sub Hien-ouang, rem to-

1) Vide Ma-touan-li.

tam illis etiam clarius explicat; docens etiam (quod illi non potuissent scire) veram causam nominis libri Tchun-tsiou. „Confucius (inquit) dolens regimen funditus subversum, suum Tchun-tsïou composuit; quo ad principum suorum instructionem veram regendi artem, et 242 annorum res gestas complexus est. Nec hujus libri primus auctor dicendus est, sed concinnator, omnia scilicet extraxit ex antiquis annalibus regni sui Lou. Habebant siquidem singula imperii regna suos etiam litteratos, scribendae historiae praefectos, licet diversa essent nomina horum annalium: regni Tsin annales vocabantur Ching (quadriga) qua scilicet veherent totam regni historiam; regni Tsou vocabantur Tao-ouo, id est belluae species, velut ad improborum terrorem expressae coloribus effigies — at regni Lou annales nominabantur Tchun-tsiou (ver-autumnus) quod in bonum et in malum mutati regni vicis referrent, annotatis temporis articulis, quo anno, quo mense. Verum nisi hunc annalium librum Confucius expolivisset, concinnumque ad faciendam fidem reddidisset, nihil aliud fuisset quam rudis indigestaque moles, quales sunt annales regni Tsin et regni Tsou. Licet autem, a translata a Ping-ouang imperatore in orientalem imperii partem aula, ad Confucii aetatem, quinque imprimis principum regulorumque duces in maxima celebritate vixerint satis longa successione; duorum tamen duntaxat, nempe Ou-kong in Tsi regnantis, et Ouen-kong in regno Tsin, res gestas refert: illi siquidem duo soli fecere posteritatis memoriae commendanda.“ Confucii (aïunt interpretes antiqui sub Han, Soui etc.) siquidem mens fuit non omnia acta tradere; sed selecta ad instructionem imprimis principum et imperatorum, et quidem imprimis ex annalibus regni sui Lou, quorum nomen suo libro reliquit Tchun-tsiou.

„Nec objicias (ait Mencius) ver et autumnum dictum, totum in bellis referendis versari, nam quae refert bella sunt odiosa, utpote a regulis clientelaribus, de imperio tamen velut inter se decertantibus, adeoque iniquis; quae ideo ille proponit tanquam damnanda, illa acriter arguens, nullibi approbans nec laudans. Voluit scilicet in suo libro reperiri, quid agere, quid vitare sapiens rex debeat; ideoque digna proemio facta laudat, digna poena arguit. De suo libro dicebat: qui me noverit, nonne putabit me hunc fecisse ad tradendam principibus veram regni gubernandi formam."

„Illius libri Tchun-tsiou est ipsemet veterum annalium stylus, expolitus tamen, adeoque cultior. Huc pertinet dictum Confucii, de se demisse sentientis: „Libri hujus sententias, seriemque ex aliis descripsi; nec aliud ego contuli, nisi quae ad ornatum, distinctionemque nonnihil faciunt."

Post librorum a Tsin familia stragem, ut Han-tchao dominari coepit (aïunt libri sub Soui editi) prodiere statim quatuor commentarii (regnante Houei-ti a. 194 ante Chr.) textum Confuciani Tchun-tsiou repraesentantes magistrorum Kong-yang, Kou-leang, Tseou-chi et Kia-hi, parique velut gressu per litteratorum manus cucurrerunt (sub Suen-ti). At turbato non ita post imperio ab usurpatore Ouang-mang, liber magistri Tseou-chi neglectus (in libris sub Soui) ita est, ut nullus cum deinceps discipulis tradidisse reperiatur. Concidit et liber magistri Kia-chi. Contra pervenere ad nos usque libri Kong-yang et Kou-leang.

Sub haec quoque tempora Han-tchao, brevi alter prodiit commentarius, textum Confucianum habens nomine magistri Tso-chi (quem unum pro vero King schola Confuciana sequitur) productus in lucem a doc-

tore Tchang-tsan. Magister Tso-chi (ait Hiong-sse-li in opere de successione doctrinae) nominabatur Kiou-ming. Oriundus erat ex urbe Tchong-tou provinciae Chan-tong, gessit postea munus historici regni Tsou (in Hou-kouang), velut secundi assessoris in tribunali annalibus componendis praeposito. Vixit tempore Confucii, junior cum seniore, is tunc voluit memoriam posteritati commendare, tum rerum a sapientissimis veterum gestarum, tum regni Lou a Tcheou-kong fundati consuetudinum, nec non dictorum, factorum, quae annalistae collegerant; nempe, ut ex his exemplis regulam vivendi regendique exprimeret, qua occasione Tso-kiou-ming inspexit, excussitque memoriales historiae libellos, qui ad compositionem ornatumque libri Confuciani conferre potuerunt. Ex quibus sequitur illum operam navasse studio annalium, juvisseque Confucium in digerendo Tchun-tsiou.

Ut ut sit, qui operis hujus traditiones litteris commisere, affirmant Tsou-kiou-ming illud tradidisse discipulo suo Lou-chin; Lou-chin discipulo Ou-ki, Ou-ki discipulo Sse-ming; ab hoc accepisse successive To-kiao, Yu-hing, qui opus in novem libros totum collegit, deditque discipulo Suen-hing. Huic debebat discipulus Tchang-tsan, quod in lucem is protulit (ut dictum est) postquam imperii potita est familia regia Han. Post illum reperiuntur quamplurimi docuisse commentarium magistri Tso-chi: Hia-y, Tchang-tchang, Leou-kong, Sse-y, qui sub Ouen-ti et successoribus florebat. Ab his illum habuerat Kouan-kong, ex regno Tchao oriundus, magnique litterati honore insignis, quem obtulisse narratur celebri regulo Hien-ouang. Habuit et a magistri Kouan-kong discipulis celeber Kia-hou, qui eundem publico libello primus obtulit imperatori Gai-ti,

ex Han-tchao decimo. Attamen plus ceteris florere solum coepit sub successore Ping-ti (coepit a. 1 aerae christ.); a cujus tempore plerique omnes non alium suis tradiderunt librum Tchun-tsiou quam magistri Tso-chi commentarium.

Nec opus est alios Tso-chi magistri aut discipulos, aut per omnes aetates interpretes sigillatim recensere, sunt enim maximo numero. Sub Tsin familia, quae successit familiae Han-tchao; doctor Tou-y collegerat in unum explicationes priorum interpretum, vocabatque „collectas explicationes King libri canonici," nempe hujus Tchun-tsiou de quo hic agitur. Sub dynastia Song ubique dominante numerantur apud Ma-touan-li interpretes in Tchun tsiou 129, voluminaque illorum 174, divisa in 2271 libros, si summatim sumantur. Ab illius familiae imperatoribus Tso-chi, particeps jam honorum Confucio exhiberi solitorum, donatus est insuper honorifico titulo (vid. Hiong-sse-li).

Quod pertinet ad commentarios tum Kong-yang tum Kou-leang, nunquam communi sectae litterariae suffragio usuque illi fuerunt recepti. Imperante Ou-ti (ait Hiong-chi) e latebris exsurrexit in lucem Kong-yang; at succedente Suen-ti successit palam [1]) Kou-leang; mox sub Ping-ti ita praevaluit Tso-chi ut

1) Sub imperatore Suen-ti ex Han-tchao (a. circa 71 ante Christ.) liber Kou-leang fuit propositus litteratis, aliquot annis, obtento etiam ab aliquibus fautoribus mandato. Sed hoc non obstante ita praevaluit liber Tso-chi ut iterum brevique jacuerit ut prius, servatus apud paucos sicut et liber Kong-yang; extant adhuc tamen in collectione Chi-san-king sub Tang-chao.

Libri Tseou-chi et Hia-chi omnino periisse videntur post Ping-ti et Ouang-mang cum jam nec ederentur nec legerentur; ergo circa annum 20 post Christum.

vix duos illos litteratorum vulgus cognosceret, cum ex hoc uno themata ad doctorum examen peterentur, et in gymnasiis publicis ille unus exponi soleret; quod certe de Kong-yang narratur, idem probat. Kong-yang (ait idem veteris doctrinae successionis historicus) dictus nomine proprio Kao, oriundus e regno Tsi receperat Tchun-tsiou librum a magistro Po-tse-hia, illum reliquit totum commentario suo illustratum filio suo Kong-yang-ti. Successere in eadem familia operis haeredes Kong-yang-kan, Kong-yang-cheou, cujus opera viguit ad aliquod tempus in hujus familiae scholis, locisque aliquot vicinis, ad tempora usque dominantis ubique dynastiae Han-thao. Unde liquet opus hoc potius in privata et velut domestica schola quam in publica vulgo fuisse traditum, postquam innotuerat (vid. Tong-kien).

Kou-leang vocabatur Kou-leang-tche, oriundus erat e regno Lou, in provincia Chang-tong sito. Illius librum, ex ore traditis a Sse-hia aut ejus discipulo aliquo compositum narrant aliqui interpretes, suis in eum commentariis, qui nunquam multi fecere. Sed cum is jam sit velut oblitteratus, jaceatque omnino, inutile est scire, per quorum manus pervenerit ad tempora Han-tchao; et inde ad Tang-chao, in cujus collectione est simul cum libro magistri Kung-yang-kao; quapropter minus in hac referenda traditione accuratos fuisse interpretes, nihil est mirum. Satis superque erat nominare Kiang-kong qui sub Suen-ti (Suen-ti nepos Ou-ti, 73 ante Chr.) simul cum Tong-tchong, a quibus commentarius Kou-leang-tche prodire in lucem coepit, ac velut expergere. Nominant tamen duos Chin-kong (sub Ou-ti, qui coepit regnare 140 ante Chr.) et Hien-hing; ad quem primum pervenisse dicitur. Quae si quis vult componere, dicen-

dum est librum Kou-leang sub Hoei-ti (coepit 194 ante Chr.) fuisse repertum; a doctore King-hing prolatum; a Tong-tchong et Chin-kong in lucem publicam usumque aliquem inductum: ita ut, regnante Han-ou-ti (140 ante Chr.), et Suen-ti (73 ante Chr.) velut e tenebris in conspectum hominum litteratorum, exsurrexerit, uti notavit supra Hiong-chi. Brevi tamen eum concidisse, simul cum libro Kong-yang, omnes historici et interpretes fatentur; praevalente apud omnes libro magistri Tso-chi, qui utroque copiosior et accuratior certe est. Adde quod non convenit, an Kou-leang-tche et Kong-yang-kao sua habuerint immediate a Confucii discipulis, an ab iis qui illos aut docentes audierant, aut illorum scripta receperant? Adeoque non tantum est temporis intervallum ab illis ad initia familiae Han, ut antiquior haberi debeat eorum liber „Tso-chi (ait Leou-tse) ipse vidit Confucium, atque adeo potuit facile nihil habere in Tchun-tsiou ab eo diversum; at Kong-yang et Kou-leang vixere post Confucii omnes septuaginta duos discipulos, et eorum etiam auditores.“

Quaeret forte aliquis, an Tso-chi fuerit Confucii discipulus? De Kong-yang et Kou-leang ex dictis constat, non fuisse; quandoquidem post eum vixisse convenit. At Tso-chi Confucio aequalem plerique faciunt, aut saltem non ita aetate minorem ut minor majori convixisse dicendus sit. Possunt tamen tres illi (quod nobis textum Confuciani Tchun-tsiou et quidem suis notis tradiderint) dici discipuli.“ Tso-chi (ait Hiong-sse-li), Kong-yang et Kou-leang, etiamsi mihi haec perscrutanti non videantur fuisse Confucii discipuli, certo tamen ab eo ejusque discipulis, prorsus viris excellentibus, traditione receperunt King doctrinam in Tchun-tsiou; at quod illam tradiderint,

inde evenit ut habiti sint tanquam discipuli Confucii, litterataque posteritas collustrata sit ac erudita praeclaris operis Tchun-tsiou sensibus," tres ergo illi dici potuerunt a nonnullis discipuli, sed eo solum sensu.

At verumne est magistrum Tso-chi adjuvisse Confucium in opere Tchun-tsiou? „Id (ait Leou-tse) traditum est a prioribus scriptoribus, licet inter illos non conveniat de singulis circumstantiis." Inde etiam optimam inferunt celebriores interpretes causam praeferendi librum magistri Tso-chi libris Kong-yang et Kou-leang: cui aliunde suffragatur constans litteratorum usus, ut dictum est, majorque antiquitatis notitia ac distinctior. „Tso-chi (ait Tchou-tse in comment. Tchun-tsiou prolegom.) potuit videre regnorum historias, atque adeo examinare omnia perfecte. Contra Kong-yang et Kou-leang si non potuerunt videre regnorum historias, quomodo potuerunt perfectam illarum doctrinam habere exploratam?" Jejuna siquidem est, itaque concisa Confucii narratio, utpote scripta ad modum factorum, in Tchun-tsiou, ut in quo aut vituperium horroremque posteritatis aut laudem ac imitationem, mereantur, vix sciri possit, si ignorantur circumstantiae historicae, quas solus sigillatim habet Tso-chi. Ita profecto est [1]. Si Tso-chi non attingit nisi superficiem, ut nonnemo refert ex Tchang-li, auctore quodam obscuro; si habet prava, quod dictum (ait idem Censor) est a Leou-tcheou: si alia ab annalibus regnorum est ejus narratio; quod idem tribuit non minus obscuro philosopho Me-tse: eo deveniendum est, ut nihil certi sit in Tchun-tsiou. Quod opus tamen, perpetuo litterato-

1) Refelluntur sequentibus quae contra apud aliquos dicuntur, et objecta sunt ab aliquibus e missionariis.

rum usu, totque per aetates commentariis, demonstratur fuisse pro uno ex King, canonicis operibus, receptum. Qui vidit expenditque annales haud dubie melius judicare potuit quae certa, quae solida, quam qui post tot secula soliditatem desiderari ait, nulla priscorum auctoritate, nullo producto antiquiore monumento, ideoque, nec immerito, ab omnibus scriptoribus aut neglectus aut explosus. Confucius ipse consulto prava facinora saepius in Tchun-tsiou retulit quam recta; quod fugienda imprimis proponere suis principibus illo tempore expediret, uti ex Confucii dictis colligitur. Frustra jactaverit se Me-tse legisse annales centum regnorum, si illos vidisse supponitur post incendium librorum, aut post Confucii tempora (quod tamen non probatur) ab aetate ipsius magistri Tso-chi non remota. Antiquioribus et integris codicibus credendum docet, et ratio verae critices, et Confucii ac Tso-chi summa auctoritas. At enim mos est eorum, qui temere ineunt sententiam, quo nihil magis indignum gravitate philosophi, eam etiam levioribus tueri velle pertinaciter argumentis, malaeque causae subsidia, nullo delectu, undecumque corradere.

Unum superest quod ulterius quaeri ab eruditis possit: a quo nempe anno initium faciat Confucius suorum annalium regni Lou? Et quidem, principio libri Tchun-tsiou, notatur reguli In-kong primus annus; at cum quo imperatoris Ping-ouang (tertiae dynastiae Tcheou decimi tertii) anno concurrat inquirendum est. Tertio autem reguli anno legitur ibidem obiisse imperatorem, qui cum 51 annis regnaverit, ut constat ex omnibus historiis Song-kien et Nien-y-sse, sequitur hunc jam quadraginta novem annos numerasse, quando regulo In-kong in paternam ditionem successit. Si ergo Ping-ouang imperare

coepit anno ante Christum 769 (ut bene ponit P. Couplet in chronologia monarchiae Sinicae), initium reguli In-kong et annalium Tchun-tsiou incidit in annum 722 ante aerae christianae initium.

Atque hoc totum confirmatur notis commentatorum qui per omnes aetates prae caeteris floruerunt et testimonio Confucii 242 annos in Tchun-tsiou ordinando numerantis. Nam regrediendo ab eo (King-ouang 39) anno quo historiam terminat suam sub imperatore King-ouang (ex Tcheou 25, coepit 519 ante Christum, regnavit 44), scribens, reperiuntur anni 241 completi, ita ut ultimus 242 pro ineunte accipi debeat. Sed nihil opus est, opinor, haec leviora consectari, quando gravissima probatio, nempe petita ex calculo eclipsis quae in ipso Tchun-tsiou memoratur, omissaque est a Patre Couplet in referendis aliis ejusdem operis eclipsibus alioquin diligente. Notatur autem reguli In-kong annus tertius, character dixi Ki-se; luna secunda, in textu sub Tang-chao olim edito, triplicis antiqui commentarii Kong-yang, Kou-leang et Tso-chi; at luna 3 in multis aliis editionibus, v. g. a Ling-sse-tchong (anno 12. Kang-hi) et a Hou-chi, sub Song-tchao florente; atqui calculus a multis nostrorum ex tabulis astronomicis melioribus repetitus, dat pro anno ante Christum 720 eclipsim multorum digitorum, in urbe Kai-fong-fou provinciae Ho-nan, matutino tempore ante meridiem diei 22. Februarii, in quam certe cadere debet Sinicae secundae lunae ultima dies civilis (neque enim a meridie sed a media nocte praecedenti numerari a Sinis, notatur in Kang-kien); et simul cadit nova luna astronomica, quae a die sequente, tertia numerari incipit. Nam, hoc ita posito, habebitur initium anni civilis, Decembris nostri 26. die post solstitium hibernum (id praeceptum

dicitur in histor. Tong-kien-kang-mou magistri Tchou-tse, ibidem dicitur praeceptum a Ou-ouang, coeptumque anno secundo vel tertio imperii Tcheou), quod exigit forma calendarii sub tertia familia Tcheou usurpari soliti. Initium secundi mensis civilis, 23. Februarii nostri. Tres illi, primique anni menses in Tchun-tsiou complectuntur primam anni tempestatem; ita ut (ait antiquus Kong-yang comment. in Tchun-tsiou) semper habeant ver dominans, seu puncto verno vere attineantur nec ultra excurrant. Sub familia Yn, (nempe secunda) prima luna, quae inchoabat civilem annum, erat secunda familiae tertiae Tcheou, v. g., in exemplo proposito, principium anni erat 23. nostri Januarii, et tunc punctum vernum incidebat in secundam lunam. Sub familia Hia, nempe, (pergit idem) luna prima erat, quae sub Tcheou tertia est. Ergo, ut nostra aetate, incipiebat annus 22. Februarii astronomice, seu civiliter 23. sole existente in signo piscium; ideo a novis multisque interpretibus in Lun-yu, Tchun-tsiou, et in libro Kou-king-che-kao (examinis veterum et novarum eclipsium) generaliter dicitur: „familiam tertiam Tcheou nos praecedere duabus lunis, et familiam secundam Yn vel Chang una luna.“

Finis historiae in Tchun-tsiou descriptae cadit in 39 imperatoris King-ouang, atque adeo in annum 480 ante aerae christianae initium; quae epocha ex annalibus Sinicis confirmari potest calculo duplicis eclipsis. Prima memoratur in ultimo libro Tchun-tsiou, 15° anno reguli Ting-kong, nempe anno 495, quo ipso reipsa factam esse 22. Julii calculo probatur, sole existente circa finem cancri, moxque ingressuro leonem; quae luna juxta hodiernum kalendarium, dicitur sexta, et in libro Tchun-tsiou octava. Se-

cunda narratur in historia anno King-ouang 38, seu ante Christum 481 apud annalistas celebri, quod unicornis in saltu regio apparuerit. Ea eclipsis assignatur lunae a nonnullis quartae, ab aliquibus quintae; quae supputatione scitur accidisse mane 29. Aprilis, sole ex ariete in taurum transeunte, quod convenit lunae secundae hodierni kalendarii, adeoque tunc quartae sub Tcheou-tchao.

ADNOTATIONES.

1) In Tchun-tsiou referuntur multae eclipses solis, numero 36 in vulgaribus editionibus; in aliis, sub Han-tchao et Yuen-tchao, ideoque antiquioribus sunt numero 37.

2) Est etiam aliqua in lunae numero interdum diversitas, in libri hujus editionibus. Id certum est plerasque calculo hodierno demonstrari posse veras, quod profecto sufficit ad astruendam libro Tchun-tsiou fidem, summamque in referendis auctoritatem cui certe nihil detrahit haec qualiscumque in edendis numeris aliquibus librariorum variatio et incuria, ut per se patet.

3) De Ouang-yan-che, celebri novandi studio, perversoque ministro qui librum Tchun-tsiou e numero King expungere frustraque conatus est (undecimo seculo) ait historia, haec referens: „in libro antiquo Chou-yuen legitur, eos qui ad publica munia accedunt debere omnino pernosse librum Tchun-tsiou, eumque sibi facere familiarum, is enim sub oculos ponit boni malique regiminis effectus, adducti in exemplum bonorum et malorum rectorum gestis quod itaque Ouang-yan-che, Tchun-tsiou tunc rejectum voluerit nihil mirum est. Aequis scilicet oculis in eo legere non poterat id quod docet de poenis gravissimis in nebulones et imperii constitutionum perturbatores“ Ita historici imperii qui et referunt eum novatorem solum admisisse Chou-king et Chi-king, et pro tertio King recepisse qui hactenus rejectus fuerat, librum Tcheou-li, edito opere San-king-sin-y (trium King novus sensus); sed haec omnia mandatis imperatorum (imprimis a Kin-tsong anno secundo, seu a. Chr. 1126) ita prohibita sunt, ut oblitterata sint, paucisque jam nota.

Caeterum notatione dignum est ibi inchoari Tchun-tsiou ubi desinit Chou-king, nempe sub imperatore Ping-ouang ex quibus, canonicis libris, habetur certo historia ab Yao usque ad King-ouang. Post quem, sub imperatore Ouei-lie-ouang (coepit 424 ante Christum) et epocha apud historicos celebris, sed tamen pure historica [1]) Tchen-koue, regnorum bellantium, in quae divisum scissumque fuit imperium, nempe septem majora antiquis.

1) Pure historica, id est in qua nihil est ex King, utpote posterior tempore.

ADDENDA.

Qui nostra aetate exstat commentarius in Tchun-tsiou a magistro Tso-chi ita scriptus est, ut sese contra suspiciosos et malos criticos tueatur ipse, veterumque testimoniis momentum maximum superaddat. Nam tam multa sigillatim acta dictaque narrat, ut vix intelligi possit, ipsi copiam non fuisse veterum commentariorum historicorum in illis regnis scriptorum. Quae dicit de regno Lou conveniunt apprime cum Tchun-tsiou Confucii, persuadentque, quae distinctius de aliis refert, fidem eam mereri, quam ei dedere hactenus annales historiaeque imperii ipsius textum totidem ferme verbis exhibentes.

Eidem tribuitur alius liber Koue-yu, regnorum sermones, seu dicta de regnis, multa complectens digna sciri de historia illorum temporum; sed non convenit apud omnes, totum esse opus Tso-chi quod quaedam ultra ipsius senium quantumcumque sit excurrere videantur.

LIBRI Y-KING

PARS SECUNDA,

CONTINENS

EXPLICATIONEM LIBRI ET COMMENTARIOS.

PRAEFATIO.

De libri Y-king argumento, optimoque interpretandi genere, parte prima multis disseruimus, prorsus ut nihil hic nos praefari oporteat, nisi pauca ad rerum dicendarum ordinem ac commissuram spectantia.

Est autem a nobis his in commentariis servata methodus illi non absimilis quam observare solent nostri omnium nationum scriptores, quorum opera sunt „de emblematibus et symbolis heroicis.“ Nam quemadmodum in suis illis symbolicis imaginibus clare explicandis dicere saltem obiter debent de causa seu occasione picturae, ut v. g. de aliquo mysterio religionis, de cujusdam principis victoria, morte etc., tum de ipsa pictura, quarum scilicet rerum, aut naturalium, aut arte factarum, aut proprio marte fictarum; denique de sententia picturae subjecta, qua, velut anima, sensus exprimitur: ita nihil solidi fiet in libri Y-king explicatione, nisi expendatur illo tempore quid factum, quid pictum, quid intentum: nos itaque 1) ex annalibus Sinicis factum historicum exprimimus, ad quod passim alluditur. Hoc siquidem, licet Sinis litteratis tam cognitum quam quod maxime, si a nostris hominibus

toto divisis nesciatur, intelligi ab illis non potest, quid pictura, quid verba, convenientiae leporisque habeant; 2) ipsam exponimus figuram quae in Y-king rei naturalis semper imago est, adductis etiam philosophorum physicis explicationibus; 3) sententiae quanam ratione figurae congruant, soleantque ex ea traduci ad moralia ac politica praecepta facto historico accommodata, ostendimus ex interpretibus omnium aetatum, qui in regii typi (anni 1715) recentibus commentariis laudantur plusquam ducenti. Sub familia regia Han decem octo; sub Tang undecim; sub Song nonaginta octo; sub Yuen viginti duo; sub Ming sexaginta duo etc.; et qui proinde habendi sunt tanquam perpetui sensus Sinici libri Y-king testes.

DE EXPLICATIONE TEXTUUM
LIBRI Y-KING
A FIGURA I. PRINCIPIS FO-HI AD LXIV.

CAPUT PRIMUM.

Kien { coelum Kien.
coelum Kien. }

EPIGRAPHE, principis OUEN-OUANG.

Magnum, *penetrans*, *conveniens*, *solidum*.
1. 2. 3. 4.

INTERPRETATIO.

Hac Epigraphe (inquit doctor Tchang vulgo Ko-lao dictus) princeps Ouen-ouang voluit optimi imperatoris imaginem informare, ad imitationem coelestis regiminis. Coelo autem praecipue in rerum materialium productione quatuor imprimis dotes, ex principis mente, conveniunt; debet ejus virtus esse: 1) ita magna, ut nihil non attingat; 2) ita penetrans, ut generationum omnium sit efficax; 3) ita conveniens rebus,

ut miras earum utilitates pariat, demum 4) ita solida, atque in agendo constans, ut nunquam cessaverit, hactenus perseverans.

Atque his dotibus exprimitur magnarum (ait Tching-tse) virtutum supremus princeps, qui, si suum regimen rectum omnibusque numeris absolutum haberi velit, in hoc incumbere debet: 1) ut ad omnes etiam infimos pertineat; 2) ut negotia per se perficiat; 3) ut prosit populis; 4) ut denique in vigilando ac bene faciendo perseveret.

Paucis itaque verbis expressam priscae gubernationis formam princeps Ouen-ouang in memoriam revocabat, tum imperii principibus praesentis temporis perturbationum pertaesis, tum ipsi imperatori Tcheou, qui plurium optimatum in dies odia colligebat, vitiosiore agendi ratione, et a quatuor illis boni principis dotibus magis ac magis aliena. Is enim 1) suis velut palatii contentus angustiis „suas unice curabat delicias (ita Chou-king) vino immersus inter dissolutas muliérculas"; 2) illius nomine crudelis regina Ta-ki suo pro arbitrio de rebus gerendis una definiebat; 3) inde „in populum velut irruerant calamitates" ingentes, quas varia supplicia eaque hactenus inaudita non parum exaggerabant; 4) nec toties a censoribus publicis de his admonitus imperator resipiscebat, sed in „eodem velut vestigio immotus perstabat" (Chou-king).

His quidem documentis primates in sua imperii pristinam ad formam revocandi sententia magis ac magis confirmati sunt. Imperator vero (quem omnes Sinae pro tyranno etiam nunc habent) eo denique devenit, ut in vincula conjecerit principem Ouen-ouang, quatuor illis virtutibus, quas sua epigraphe expresse-

rat, ita florentem, ut non solum suis subditis sed etiam majoribus (ait idem Chou-king) imperii principibus esset admirationi, omniumque fere populorum voluntates in illum inclinarent. Inde factum postea est, ut principis Ouen-ouang filius Ou-ouang, paternae virtutis ditionisque haeres, ad imperium ab optimatibus vocatus sit, et in primo illorum consessu (cujus meminit Sinarum canonicus liber et historicus Tcheou-chou [1]) palam professus sit: „se coepta patris sui prosequi, vitiis principis Tcheou offensus.“ „Supremus (addit) coeli imperator vehementer iratus est; jubebatur pater meus Ouen-ouang ipsius accipere auctoritatem sed nondum collectum satis erat meritorum,“ nec (notat commentarius communis) ad summum miseriae perventum erat, quando Ouen-ouang mortuus est.

ADNOTATIONES.

1) Figura prima, dicta Kien (ait doctor Kong-in-ta) proprie hic supponit pro Tien, coelo; ita ut haec nihil differant, nisi quod vox Tien corpus ac substantiam coeli significet, vox vero Kien ejus virtutem, seu proprietatem seu qualitatem, quam Sinae solent nominare Yang. Ab omni enim disputatione nostrorum philosophorum nunc abstinere volumus, ut ipsam Sinarum scriptorum physicam, ad quam saepe recurrunt libri hujus interpretes, paucis explicemus, ubi opus erit. Virtus itaque, seu operativa qualitas seu potius materia coelestis, Kien vocata [2]), cum juxta hos physiologos sit: „natura summe valens, actuosa, praeclara, subtilis, rerumque motrix,“ vocatur Yang, quadam analogia cum luce; qua nihil est profecto pernicius, nihil penetrabilius, nihil in corpora diffusius. Non immerito itaque in pandectis philosophicis (Sing-li-ta-tsuen), libro 27. et sequentibus alibique, hoc nomen Yang tribuitur coelo seu materiae coelesti, ita ut nomen Kien sumi vere possit pro Tien et in libro Y-king,

1) Vid. Chouking l. 4.

2) Vid. partem III. c. 1.

quem secuti sunt alii, vulgo philosophice usurpetur; sed quocumque modo sumatur, est hic imago regis perfecti juxta meliores omnium aetatum interpretes, quemadmodum a tota gente Sinica coelum dicitur imperatoris pater, et quidem antiquissima consuetudine, quam constat ex Chou-king invaluisse sub primae familiae regiae initia, duobus amplius ante aeram christianam annorum millibus, et vigere sub tertia familia liquet ex sententiis Y-king, ubi Ouen-ouang loquuntur ad mentem suae gentis, et coelum vocant imperatoris patrem et exemplar, ut deinde in sequentibus capitibus dicetur. De terra, Ti, seu de secunda figura Kouen, similia passim reperiuntur, tum apud omnium interpretes, qui appellantur in novis regio jussu libri Y-king commentariis, tum apud philosophos, quorum nomina recensentur in iisdem philosophicis pandectis, seu de physice universa. Kouen enim est quidem terra generatim sumpta, sed, strictius ad rationem philosophicam si exigitur, est ipsius vis, qualitas, seu potius ipsa materia terrestris (aïunt) natura sua fragilis, segnis, opaca, crassa, et ad motus quoscunque minus apta; quae ideo ab obscuritate noctis, quae dicitur Yn, fuit hactenus in philosophicis Sinarum scholis appellata; cui editi hactenus interpretum commentarii in usu nominis Yn consentiunt. Has porro duas sive qualitates sive materias dicitur in commentariis regiis (lib. 18 et 21) principem Fo-hi, figurarum Y-king auctorem, solerter comperisse ex ipsa contemplatione coeli et terrae, quae utique rerum materialum velut parentes habentur, et ad utrumque earum principium certa breviter designandum nota, delineasse duplex lineae genus integrae ———, et —— —— interruptae, ita ut illa symbolum deinceps esset virtutis seu principii Yang, haec vero virtutis seu principii Yn. Atque haec nunc sufficiunt, ut quae ex interpretibus referre habemus in explicatione cujuslibet figurae e rebus naturalibus petitae facile intelligi possint. Nam in tertia operis parte, quae pertinent ad utrumque principium, seu potius ad utramque materiam, fusius et sigillatim exponenda erunt ad textuum tertii libri (Kuen) Y-king elucidationem, sine qua quae habet de Yn et Yang ita obscura esset veterum Sinarum philosophica sententia, ut ne quidem dici posset quid voluerint.

2) Cum itaque tota haec prima figura ex lineis integris composita sit uti patet oculis, adeoque pro materia coelesti (Yang) nulli alteri (Yn) immista, sed pura putaque supponat, merito dicitur imago coeli, et Kien jure appellari potest. Ita passim commentatores a quibus alii non re ipsa discrepant, si bene expendantur, sed his notis quae ad figuram seu corpus emblematis pertinent, jam praetermissis, ad eas quae sensum verborum spectant, et nonnihil difficultatis etiam parere possunt transire breviterque attingere operae pretium erit.

3) Non solum in libro hoc Y-king, sed etiam in Chou-king, Chi-king aliisque, virtus eximii principis (qui est sensus totius epigraphe) coelo comparatur. Yn, primae familiae fundator annis ante christianam aeram 2199, ait (l. 2. Chou-king) „principis virtus debet illa tam late patere quam coeli orbis.“ Omitto innumera de hoc argumento utpote recentiora aut istis similia.

4) Sunt qui quatuor primae hujus epigraphes characteres Yuen, Heng, Li, Tching, quibus (aïunt) coeli virtutes exprimuntur, et dicuntur esse quid magnum, penetrans, conveniens, solidum, referri volunt ad quatuor morales virtutes quarum meminit celeber Mencius loquens de officiis; quae, ut a viris principibus exiguntur plura majorisque momenti quam a plebejis et privatis, ita in omnium imperatore maxima omniaque a subditis expetuntur. Ad quae ideo implenda illum necesse est prae caeteris colere quatuor virtutes illas scilicet Jin, Y, Li, Tchi, ita ut habeat amplam erga populos cordis bonitatem; perspicacem in poenis praemiisque justitiam; idoneae ad dignos altius promovendos rationis scientiam; solidam difficilia inter tot negotia praecavendi prudentiam. Verum eorum explicatio eodem recidit ac communis prius allata; nempe ad effigiem perfecti imperatoris atque adeo verbis quidem at non sensu differre censenda est. Satis ergo sit illam paucis attigisse.

5) Licet primus epigraphes character Yuen, sicut et alii tres Heng, Li, Tching, eum reipsa habeant sensum quem versio litteralis exprimit, uti liquet ex nova regiis typis Sinica editione, adjectoque commentario, et ex versione tartarica imperatoris jussu facta; non dubium tamen ulli est, quin

vox Yuen causam principiumque significare etiam possit, cujus magnitudo ac amplitudo ad rerum sensibilium generationem referenda sit. Harum quandoquidem causa est velut universalis, quemadmodum ab ipso sancto Thoma (Summ. p. 1.) sol dicitur „causa rerum;“ et a Macrobio (lib. 1. cap. 24.) „κοσμυ δυναμις mundi potestas seu virtus.“ Imo annotat Kircherus in Oedipo a philosophis nostris gentilibus, „per nomen hoc coeli significari omnem causam primam et virtutis causativae excellentiam, sicut in mundo archetypo Deus est.“ Haec, aliaque, nostri: quorum dicta idcirco perstringenda censui, quod et infra interdum facturus sum, ut minus mirum videatur iis, qui peregrina omnia reprehendere solent, Sinas idem ac Latinos et Graecos sensisse in explicatione vocis Yuen. Id enim omnino constat, tum ex libris philosophicis, tum ex sinicis dictionariis. Sed hanc ad rem nihil, opinor, illustrius afferri potest quam regium mandatum [1]), quo suam familiam in toto sinico imperio tunc pacifice dominantem, seu dynastiam suam, cognominari voluit Yuen seu Yuen-tchao, imperator, sinice Chi-tsou nunc dictus, tartarice olim nominatus Houbi-lai seu Houbsai, nepos non ignoti Europae herois Tching-kis vel Tchingischan; litteras litteratosque amans, quos secum tam eximios habuit coluitque, ut eorum laudes multis prosequantur annales imperii, quae insignem eorum peritiam et sapientiam demonstrant; ita autem loquitur imperator in suo illo mandato: „Quandoquidem supremo coeli mandato et favore ad hujus imperii fastigium evecti sumus, quo nihil inter quatuor maria reperitur majus sublimiusque, hoc utique praeclaro illustri alioque nomine dignum est Notum est omnibus meum magnum avum Tai-tsou, bellatorum heroem, accepta ex alto potestate a borealibus domitiis imperium auspicatum esse, et incredibili celeritate, qua spiritus ipsos tantum non assequi visus est, illud alias atque aliis subactis gentibus in hanc magnitudinem provexisse. Ipsius scilicet famae rumor, ut coeli tonantis sonitus, omnes mundi plagas pervasit; sicut terribilis pulveris nubes, quae eundo crescit, ipsius regni potentia tam late longeque aucta est, ut ab antiquissimis temporibus ad nostram usque aetatem nullum

1) In Yuen-che et Tong-kien.

magnitudine par imperium extitisse memoretur Mei ideo magnates judicarunt familiae tam potentis tantum imperium eo titulo cognominandum, qui ejus amplitudine conveniat, secernatque ab omnibus quae hactenus praecesserunt, ad totius posteritatis memoriam. Quod et antiquo priorum dynastiarum mori et rationi consentaneum cum mihi esse videatur, edico omnibus, hoc nostrae regnantis familiae imperium esse deinceps cognominandum Yuen. Quae vox petitur ex initio primi textus libri Y-king, in prima figura Kien, quae est de coelo. Sicut enim coelum omnia omnisque generis corpora unum continet promovetque, utpote eorum causa; ita quicumque in eo fastigio situs est, ut ab eo pendeat omnium regnorum motus et quies, eam debet habere benignitatis amplitudinem, quae huic regni sui cognomini Yuen, ex aequo respondeat. Quapropter praecipimus ut omissis dehinc aliis monarchiae hujus nominibus, quae habuit sub prioribus dynastiis, solum nomen Yuen ab omnibus usurpetur; quod si ex animo faciunt, acquiescunt mandatis coeli quod proprie meritoque Yuen dicitur; prorsus ut hoc unum mihi optandum supersit, ne hoc tantum cognomen a nostris inane fiat, quod potius plenum atque illustrius ad remotissima quaeque secula transmittere nepotes studere debent. Hoc nomen (alibi dicitur) Yuen successores admoneat, coelum, a quo nostra familia tantum imperium accepit, ideo tot tantasque gentes nostro simul obsequio mancipasse, ut omnium curam suscipientes populis prosint fovendo inter illos virtutis studio, et eorum negotia ad aequitatem constanter exigant“ etc. Is certe est sensus epigraphes, publico mandato expressus; cui proinde nihil addendum est. Si quis autem e missionariis in his quatuor primae epigraphes characteribus, et in reliquo libro Y-king, mysteria nostra saltem adumbrata aut reperire aut inserere conatur, hunc ego non moror. Id unum tantum monebo, inutilem futurum apud Sinas laborem; quibus constans suorum interpretum consensus hactenus persuasit, nihil in libri sententiis contineri quod ad moralia seu politica dogmata, regendo populo idonea referri non debeat; ire contra hunc scholae Confucianae et obvium textuum sensum (qui tunc torquendus necessario erit), nihil est, nisi operam oleumque perdere.

EPIPHONEMA PRIMUM, principis TCHEOU-KONG.

In primum nonum.

Draco est absconditus. Nolite eo uti.

INTERPRETATIO.

Sit vir tam fortis sagaxque quam Draco; si detinetur fit inutilis.

Post mortem principis Ouen-ouang, cum jam filius Ou-ouang (ante Christum circa 1121 anno) oblatum a principibus foederatis imperium admitteret, respondendum erat adversariis nonnullis paternam forte modestiam objicientibus. His occurrere videtur novi imperatoris frater, harum sententiarum auctor, hoc brevi epiphonemate, cujus sensus planus apertusque est ex historia, quemadmodum parte I. fuse explicuimus.

Quantumvis fortitudine et concilio quis valeat, adeo ut Draconem ipsum, qua nihil sagacitate viribusque potentius novimus, longe etiam superare videatur; si tamen paludi coenoque velut (ita vox Sinica quoque sonat) infixus detentusque est; nihil sane potest, adeoque illius opera fit inutilis. Non mirum proinde si princeps Ouen-ouang, heroicis licet virtutibus praeditus, cum se in vincula conjectum videret a tyranno, et, uti loquuntur aliqui scriptores Sinae, inter tigridis ungues versaretur, principum populorumque votis minime responderit, nihil tunc reipublicae profuturus, suis tum laboribus, tum eximiis dotibus, quibus utendi tempus nondum erat. Neque enim satis, est ut eximii aut imperii administri aut exercitus ducis (qualis tunc quaerebatur contra imperatorem Tcheou) virtus sit

magna, sit penetrans, sit solida, debet insuper esse conveniens loco, tempori, et praesenti rerum statui seu circumstantiis — vir eximius (ut dicitur etiam alibi [1]) in regno habendus est inter maxime pretiosa, puta gemmeos lapillos, puta auri pondus; at ne haec quidem, licet apud omnes magni pretii, quamdiu fodinis tenentur obtecta, ulli usui esse possunt. Docent itaque hoc loco aliisque interpretes interdum accidere, ut quae natura sua multis praestant, quod ex inopportunitate ad finem consequendum nondum idonea sint, pro inutilibus habenda sint in agendo: rebus contra mediocribus tantum momenti saepe opportunitatem afferre, ut omnia consilia spesque ipsas superet. Quando itaque orsis grandibus obsistunt circumstantiae, tunc vero (aiunt) insipientis esse, qui nihil nisi a casu fortunaque expectat, molitionem inutilem magno vel conatu vel periculo tentare.

Ita etiam censuit post Tcheou-kong celeberrimus sub Heou-han dynastia minister et generalis dux Tchou-ko-leang, quem Draconi sopito comparabat illustris illa aetate inter litteratos Sse-ma-hoei. Nam suum principem ab oppugnando Tsao-tsao, regnante Hien-tsi, imperii administro seu potius tyranno deterruit; quod, ut res erant illo tempore quo Tsao-tsao nomine imperatoris licet inviti mandata dabat et illius copiis praeerat, molitio haec, quantumvis videretur bono publico utilis, non esset conveniens, adeoque futura saltem inutilis. Quod consilium ut princeps Tchao-lie-ouang melius expendit, hominemque novit penitius, suos antiquos aulicos novo consiliario obloquentes ita repressit: „Nactus tam eximium virum animo prorsus conquiesco, et non minus laetor quam

1) In Chou-king et passim in Sse-chou.

piscis aut draco in currente aqua alta, copiosa, limpidaque natare gaudet." Quae omnia alludere ad Y-king, et ad hunc imprimis locum, clarius quam ut pluribus exponi debeat.

Caeterum in explicatione sententiae figuris affixae non solum ea attulimus quae in commentariis libri Y-king leguntur, sed etiam quae reperimus tum apud Confucium, imo et in authentica imperii historia id faciendum judicavimus, ut certius constet de doctrina gentis, atque adeo lectori sciendi cupido acceptior fiat libri tam vetusti, quam hodierno stylo alieni expositio, quod et in sequentibus factum observare saepe poterit; et quidem ad imitationem nonnullorum magni nominis interpretum, qui et ex aliis libris King et ex publicis historiis probationes suas notasque repetunt: Illorum aliquas ad eadem loca attexuimus, aliasque ad alia addidimus ad majorem textuum elucidationem; quo loco id annotare non erit inutile, ad occurrendum nonnullorum reprehensioni, multos commentarios non solum historiae ipsa verba non referre, sed nec priorum interpretum, quorum sententias in pauca collectas satis habent saepe attexere explicationi textus propositi, aut a se inventae, aut ab alio quem tunc appellant magni nominis commentatore desumptae. Quod etiam caeteri saepius sequitur commentarius Tchou-y-tchong imperatoris auctoritate et regiis typis his ultimis annis editus; licet autem id brevitatis causa aliorum exemplo fecisse videatur, prolixus tamen ita est, ut decem tomos complectatur; qui ideo solis Sinis, et quidem laboris patientibus, usui esse potest.

ADNOTATIONES.

1) Virtus, seu qualitas, seu materia coelestis (quam Sinae vocant Yang) in Y-king dicitur designari per lineam inte-

gram ————, si pictura exprimenda est; at, si in numeris aestimatur, per numerum nonum intelligi debet; quod jam parte prima observavimus. Hujus ergo figurae Kien (quae est tota Yang) linea quae infima est, et a qua ascenditur ad figurae supremam lineam (quod idem servatur in omnibus figuris) cum sit integra ————, vocari potest primus nonus, secunda linea integra ———— secundus nonus. Idem dictum de quatuor aliis figurae hujus. Secundum lineae genus interruptae —— ——, qua virtus seu materia terrestris (dicta Yn) velut indicio pingitur in Y-king ejusque figuris, numero etiam senario significatur. Unde patet lineam 1. 2. 3. aliasque cujuslibet figurae, dici nunc senarium numerum, nunc nonum prout hoc in loco delineata est vel interrupta —— —— vel integra ———— quae omnia, cum potius ad quaestionem de nomine quam de re faciant, satis fuerit breviter clareque perstrinxisse.

2) At quid figura huic, aut lineae primae, cum Dracone? respondet doctor Tching-tse in communibus commentariis: „coelestis materiae Yang vim in Draconis viribus ita emicare ut metaphora styloque sublimi Draco vocari possit."

3) Cui vero ad primam figurae totius lineam hoc epiphonema potius quam ad aliam quamvis illis superiorem pertineat, in causa est (dicitur ibidem) lineae situs, qui virtutis illius actuosae Yang infimum gradum exhibet, utique futurum inutilem sine incrementis quibus sensim invalescit resque omnes tandem generat. Pariter nec vir, caeteroquin eximius, prodest reipublicae nisi ab inferiori loco in quo forte natus est ad superiorem ascendat, ibique suam peritiam exerere permittatur. Caeterum eadem valebit comparatio, si Sinico Yang substituas naturalem calorem, „aut artificiosum ignem stoicorum, certa (aiunt) ad gignendum progredientem via;" primum tenuem et velut in terra inertem, deinde sensim crescentem, et ex rerum incrementis fieri spectabilem vel maxime.

EPIPHONEMA SECUNDUM,
principis TCHEOU-KONG.

In secundum nonum.

Draco exivit. Est in campis. Oportet convenire magnum virum.

INTERPRETATIO.

Vir tam fortis sagaxque quam Draco esse vulgo dicitur, si tandem aliquando e coeno emergat, liberque in lucem campumque prodeat, tunc vero ita occultas hactenus virtutes exerit, ut dignus sit quem caeteri sequatur (etiam necdum suprema assecutum).

Quantum autem animo concilioque valeret princeps Ouen-ouang vel maxime patuit, cum e vinculis dimissus, totique exercitui ab imperatore Tcheou tantum non invito praepositus, rebellantes toties boreales populos Yen principibus ultro sequentibus, ita fregit, ut brevi debellatum sit; quod refertur in libro canonico Chou-king, et pluribus in historia imperii Sinici. Quo certe ex eventu potuisset improba imperatoris aula cognoscere, quantum prosit opera unius viri prae ceteris eximii, cui subsunt alii, neque enim satis est (docent interpretes) virum sapientiae dotibusque magnum e sua domus tenebris tandem exivisse, esseque etiam in publico, si princeps cui obtigit, nec in se perficiendo, nec in regendis populis illo utitur. Sed notat princeps Tcheou-kong; etiam in Chou-king eadem docens de Ouen-ouang et Ououang, suos eximiosque rerum (quos invenerant) ad-

ministros audire solitis. „Sine illis, ait, nunquam coepta perfecissent. Illos coelum ipsis dedit. Illis ipsi sciverunt uti.“

Sed hac laude nullus olim fuit celebrior imperatore Kao-tsong ipsisque Ouen-ouang et Ou-ouang antiquiore; qui ministrum Fou-yue coelesti monito indicatum, et inter caementarios repertum, ita alloquitur in Chou-king: „Quandoquidem ab ipso Chang-ti, supremo imperatore selectus datusque mihi es, oportet ut mane et sero me tuis monitis instruas, sis velim mihi ut cottes [cos] qua gladii obtusi acies exacuitur... sis mihi ut parvus expectatusque diu imber in terram siccam, quam recreat, facitque feracem.“ Nec ipse solum ad regii muneris partes erudiri voluit, sed illum omnibus suorum magnatum conciliis ac negotiis praeesse, oblocutoribus silere jussis. „Quae sua, ait Tcheou-kong, docilitate et cura omnia mali regiminis vitia evitandi, effecit ut parvis aeque ac magnis carus toti imperio satisfecerit.“

ADNOTATIONES.

1) In hoc ad secundam lineam epiphonemate nondum agitur de supremo virtutis ac magnitudinis gradu, qui pertinet ad lineam quintam; et ideo addidimus in interpretatione haec verba quae non sunt in textu: „etiam necdum suprema assecutum.“ Hoc scilicet discrimen annotant communi consensu interpretes: quod hic sermo sit de magno magnaeque virtutis viro, jam quidem supra vulgus magnos honores assecuto; postea vero de eo qui ad regium usque fastigium evehitur. „Nomine, inquit doctor Tching-tse, magni viri quem habere utile est, intelligitur et magnae virtutis vassallus, et magnae virtutis rex. Ad hunc spectant quae ad quintam lineam dicenda sunt.“

2) Discrimen porro hac duplici linea expressum peti volunt ex diverso gradu virtutis Yang, qui minor ab inferiore linea majorque a superiore indicatur. Secunda linea, ait

Kong-in-ta, exhibet virtutem Yang jam foras prodeuntem afficientia sua; quae Draconis jam apparentis metaphora ac velut imagine adumbratur: sed quinta linea, quae est ceteris superior, eandem Yang dominantem non incongrue exprimit.

EPIPHONEMA TERTIUM, principis TCHEOU-KONG.

In tertium nonum.

Sapiens quotidie sibi invigilans, singulis serotinis maxime timet — est quod timeat, sed nulla est culpa.

INTERPRETATIO.

Viro illi eximio sublimem jam dignitatis gradum (licet non supremum) obtinenti non et porro locus desidiae atque incuriae. Aemulorum siquidem invidiam odiumque non culpa sed gloria illa sua excitari necesse est, indeque clandestina consilia quae quotidiana vigilantia duntaxat et sollicita cautione frangantur. Ita interpretes.

Quod magnatibus ad maxima provectis praeceptum isto epiphonemate implexe hic traditur, idem clare legitur in Chou-king, libro Tcheou-chou, ubi ita admonentur: „in negotiis publicis nihil sit quod vobis non afferat metum et sollicitudinem. Sic habetote vos non procul esse a casu aut damno, quando vos sentietis sine metu et cura.“

Atque in his egregius plane fuit princeps Ouen-ouang. Nam cum gesto feliciter bello in aulam rediisset, populis et optimatibus eo carior quo recenti victoria illustrior, regulis plusquam quadraginta clien-

telaribus nulla mandata imperatoris nisi a se admissa jam admittentibus, in summam ambitus suspicionem vocatus est ab improbis aulicis, ipsoque primo ministro Tsou-y [1]), suum dominum e deliciarum veterno, ruinae a victore imminentis metu excitante. Nec frustra. Brevi eo deventum erat, ut in interiore aula de Ouen-ouang palam diceretur: „quid ei superest nisi solum regnum?" imo de pactis ab imperatore Tcheou ad principes regulosque in obsequio retinendos conditionibus, regia auctoritate rescindendis cogitaretur. Unde necesse erat apertam rebellionem erumpere, uti reipsa brevi contigit. Quapropter princeps, tantis, quinque saltem annos, perfunctus difficultatibus, non existimavit sibi jam octogenario majori nova suscipienda certamina cum tot improbis sceleratisque hominibus, qui in nefariam aulam tanto in dies numero conveniebant, ut imperator Tcheou, ait Chou-king, seculorum ac profugorum dominus diceretur. Cessit itaque amplissimo muneri, quod post elusas toties sua cura et vigilantia adversariorum artes, causatus ingravescentem aetatem, poterat tunc dimittere sine ullo vel minimo suae apud principes virtutum famae detrimento, qua imprimis maximam imperii partem non solum sibi sed suo filio Ou-ouang et suae familiae devinxerat, uti constat ex iis quae post ipsius mortem (quae elapso anno contigit) gesta sunt.

Quae si quis accurate perpenderit sicut ab historicis narrantur, simulque tot et immensa paene encomia principis Ouen-ouang illo tempore vulgo decantata, facile intelliget, ex persona principis illius a Confucio (in comment. Siang) expressam esse formam sapientis, quam suis haec etiam in loca commentariis

1) Vide Sse-ki.

non minus magnifice effingit quam Tullius oratorem; „licet sit, ait, in sublimiori sede collocatus non superbit, in humiliori loco non tristatur, sibi invigilans, tempori cedens, nec tamen minus sollicitus, finem propositum ob oculos habens conatur ad eum pervenire aequitatis firmandae studiosus; in loquendo sincerus; ad agendum attentus; prava odit; perfecta amat etc.“

Atqui eadem totidem ferme verbis de principe Ouen-ouang referuntur, tum in libris authenticis, tum Confucianis aliis operibus; quae jam cognita nihil opus est iterum latine facere, istisque nostris commentariis inserere in quibus laboramus esse breves.

ADNOTATIONES.

1) Virtus illa (aïunt doctores Kong-in-ta et Tching-tse) Yang natura sua actuosa, quae rerum generationem inchoavit, a suo cursu interdum detorquetur; quod medium statum supergressa nondum, ideo mediocri adhuc vi polleat. Unde existunt in rebus multa non raro detrimenta, quae, sicut pericula (quam multa tunc principi Ouen-ouang) viris magnis imminentia, ita et sollicitam eorum vigilantiam recte repraesentare possunt.

2) Doctor Tchao-kang-tching, in commentariis regiis laudatus, hoc tertium epiphonema explicandum putat ad sensum opusculi Confuciani Choue-koua-tchouen, cujus meminimus P. I. cap. 9., in quo dicitur, in figura sex lineas complectente distingui debere tres earum velut ordines, qui referantur ad triplicem coeli terrae hominisque rationem, et hominis quidem caritate jin et justitia y, ad ceteras morales virtutes nitentis etc. „Tertiam itaque hanc lineam, ait doctor, esse symbolum doctrinae ad mores hominum pertinentis, ita ut ob hanc imprimis causam hoc principis Tcheou-kong effato describantur officia sapientis, qui omnia circumspicit nec ullum invigilandi finem facit. Verum ut daremus in hac figura istud verosimiliter defendi posse, certissimum tamen est, in plerisque aliis non quaslibet duas medias (tertiam puta et quartam) ad solam doctrinam moralem referri, nec extremas terrae

coelique rationibus distincte ac sigillatim significandis idoneas videri. Quanquam his in commentariis nostris non tam quaerimus quid a Sinis dici possit quam quid ab illis dicatur.

EPIPHONEMA QUARTUM,
principis T C H E O U - K O N G.

In quartum nonum.

Videtur assurgere. Est in profundo. Nulla est culpa.

INTERPRETATIO.

Vir sagacitate viribusque non absimilis Draconi, si ex depresso loco ubi adolevit, eoque non minus difficili (Y u e n) altissima aqua in qua diu natatum est, forte e m e r g e r e coeperit, c u j u s n e culpae aut reus aut suspectus haberi potest?

Causas recte justeque admissi a se imperii attulit princeps O u - o u a n g in primis principum comitiis, tum populorum tum domus suae aerumnas, habita oratione protestatus se in tanto negotio obtemperare coelesti mandato sibi dato, de poena a tyrannide repetenda, gentisque tantis miseriis oppressae necessitati servire. In aulam siquidem improbam profugorum et scelestorum hominum colluvies confugiebat, tanquam (ait historicus liber C h o u - k i n g illius temporis) in profunda aqua, Y u e n, pisces congregantur; ex his novae in dies insidiae, machinationes et mille nocendi viae, ita ut nec principi O u - o u a n g, nec ulli bonorum tutum esse posset. Principes praeterea clientelares, ob rescissas tandem paulo ante principis O u e n - o u a n g

mortem pacis conditiones, mirum in modum exasperati, ab imperatore Tcheou deficere omnino statuerant, nec nisi aegre adduci poterant ut princeps Ou-ouang, quem ad imperium vocabant, rem aggredi diutius cunctaretur. „Verno tempore (ait Chou-king) magnus conventus habitus est in Mong-tsing.“ Hoc oppidum situm est in provincia Ho-nan ad ripam australem magni fluvii Hoang-ho vulgo crocei a nostris in relationibus dicti, quem nostra etiam aetate naufragiis non paucis infamem trajicere boreales praesertim Sinae, plerique multum verentur, habent tamen hac quoque in parte aliud oppidum quod vocant Mong-hien populo nautico plenum. Huc ubi ex aula fluvio boreali pervenit Ou-ouang, a caeteris principibus multo comitatu in Mong-tsin advectis ad transeundum (quod illi cum paucis facilius erat) invitatus est, annuit ille, navem ab illis paratam ea ipsa die conscendit; jamque ad altissimum fluvii locum accesserat cum piscis albus (narrat historia) in cymbam regiam insiliit. Fit plausus, laete a sociis omen felicissimum accipitur, ipsi principes in adversa consistentes ripa suum vel ex hoc praesagio concilium coelo probari exclamant. Spargitur in vulgus, piscem illum, ex profundo alveo in quo natus est in principis Ou-ouang navem emicantem, praecipue indicare ex vassalli inferiori propriaque conditione ad supremam dignitatem esse eximio principi post tot decursa pericula assurgendum; „tuis, o Chang-ti, supreme imperator, quis audeat resistere mandatis a coelo attolluntur principes? non ergo culpandi?“ — Ad haec itaque similiaque, quae forte apud historicos Sinas reperiri possint, perspicuum est alludere principem Tcheou-kong, sui fratris Ou-ouang, suaeque familiae (quod ipsius intererat) apologistam; quid enim ad rem suam

facerent caetera a pacandis continendisque populis aliena? Id omnino constat ex tam multis illius orationibus, documentis, id unum spectasse, novae suae domus imperatoriae reique publicae constitutionem.

ADNOTATIONES.

1) Notat doctor Tching-tse aquam summe profundam esse proprium Draconis velut locum, in quo consistere gaudeat; „si tamen, addit idem, ex aqua exilierit coelum versus, necesse est ad supremam hujus, seu aëris, regionem tendere, cum in terra durare non possit.“ Quo non male adumbratur vir dotibus eximius, quem in infimo gradu haerere non patitur indoles, ad maxima quaeque velut nata, sed ad summum tandem aliquando apicem attollit. Quo e genere paucos post et ante Ou-ouang recensent commentarii Sinenses, regiarum scilicet familiarum fundatores

quos aequus amavit
Jupiter, ac ardens evexit ad aethera virtus.

2) Cur vero in textu dicitur: „videtur assurgere, vel etiam forte assurgit, cum jam virtus Yang generativa, seu Draco, viribus invaluisse supponatur?“ Hanc causam afferunt interpretes: „quod nisi perfecta re neuter in tuto esse dici possit;“ ut inde intelligat quisquis ad fastigium, sua licet virtute, ascendit, adhuc sibi enitendum, omniaque tuta timenda.

3) Accipere coeli mandatum, in omnibus King est regiam potestatem accipere.

EPIPHONEMA QUINTUM, principis TCHEOU-KONG.

In quintum nonum.

Draco volans est in coelo. Oportet convenire magnum virum.

INTERPRETATIO.

Vir eximius supremum gloria verticem tandem attingit; in hoc quoque evecto ad nubes usque Draconi comparandus: quo in culmine suis ita oculos perstringit virtutibus ut omnium obsequio dignus habeatur.

Communi etenim principum, populique consensu, maximoque bonorum omnium gaudio imperii possessionem adivit princeps Ou-ouang vix transacto biennio post celebratum in oppido Mong-tsing primum ab optimatibus conventum. Is vero quo tandem res absoluta est habitus fuisse asseritur in loco vix noto, qui dicitur Mou-ye, decem circiter leucis distans a boreali fluvii crocei littore.

Enituit tunc vel maxime incredibilis tum prudentia tum fortitudo principis Ou-ouang. Nec infinita prope militum multitudine, quam contra se colligi sciebat, perterritus; nec tyranni, cui erat jam formidandus, variis delusus artibus; omnia ita paravit, ordinavit, atque ad tempus accommodavit, ut qua die agendum fuit, selecti magno ex numero bellatores, rebus omnibus eximie instructi, repente in subditos aulae regiae agros irruperint, ibique hostilem nacti exercitum (cujus magna pars principis solertia amoreque sibi devincta erat) facili conatu debellaverint; quemadmodum refertur

in Tcheou-chou, parte IV. operis Chou-king, et in omnibus historiis Sinicis: ex quibus ea expressisse satis sit quae ad expositionem nostram lucis aliquid afferre possunt.

Hac vero victoria cum solium ita Ou-ouang obtinuerit ut deinceps omnium obsequio pacifice cultus sit, ideo dicitur „Draconem pervenisse in coelum, et quidem (ut ante dictum est) e profundo;“ sicut piscis albus ex ima fluvii aqua in principis transeuntis cymbam emicare ausus fuerat, omnibus plaudentibus. Qui autem est in solio, sicut in coelo hoc supra caput nostrum posito, debet omnium oculos in se convertere, faciendo ea scilicet quae sublimem virtutem deceant, totique demonstrent orbi Sinico. Ita interpretes, de quibus iterum nota tertia.

ADNOTATIONES.

1) Forte erit qui causam requirat capti tunc augurii ex albi (ut notant) piscis saltu in navem principis Ou-ouang fluvium croceum trajicientis? Haec vero in promptu esse videtur ex annalibus Sinicis. Ex his siquidem constat regiam secundam familiam nomine Chang, cujus imperium jam incidebat in domum principum Ouen-ouang et Ou-ouang, dictam Tcheou, colore albo in vexillis et id genus insignibus usam esse.

2) In hoc vertitur commentarii Confuciani, qui Toen dicitur, ratio, ut velit unumquemque agere juxta naturam: „Aqua in loca defluit demissa nubes Draco sequitur. — Non secus, qui natus est excellens (aut, ut vertere aliqui, sanctus) ad summa et suprema aspirat, longius est ab iis quorum cor infimis vilibusque continetur.“ Nempe eum decet virtus sublimis qui a coelo ad sublimia electus factusque in populi bonum, praeter vulgi opinionem; et „mores ita sentire debet ut sit documento, ita agere ut sit exemplo, inde in omnibus sequendi studium;“ quod idem dicitur in Chou-king (p. III., cap. Tchong-koei) de fundatore secundae familiae Tching-tang: „notum est omnibus te a coelo ad solium destinari.

Te magnates expetunt esse ipsorum dominum; populus tibi obsequium laetus defert quia scilicet nec deliciis indulges, nec divitias amas, a te virtus, publica munia, meritum, digna semper praemia habet“ etc.

3) Draconis imagine hic exprimi imperatorem convenit inter interpretes, quis enim Sinarum nescit Draconem esse insigne imperatoris. Hoc tamen notant argutiores aliqui, melius convenire imperatoribus novae dynastiae fundatoribus; quorum scilicet invicto robore usurpatae a magnatibus imperii partes ex illorum (ut aïunt) praedonum manibus eripiuntur, et gens universa velut a servitute vindicata instauratis legibus reflorescit. Ita etiam cum his sensit interpretibus Ouang-chao-sou, summae seculo I. famae litteratus, et studio impigro scientiaque libri Y-king imprimis celeber, vocatus siquidem ob id ipsum in aulam, licet 70 annorum senex, a Tai-tsou dynastiae Song conditore, jussusque explicare primam Y-king figuram Kien; cum multa in genere de virtutibus, veterumque institutis in hanc dixisset, ubi pervenit ad haec quinti epiphonematis verba: „Draco volans est in coelo;“ composito repente a severitatem vultu: „haec vero, ait, ad te omnino pertinent, qui solium jam tenes quid te facere oporteat deceatque, sub imagine, demonstrant.“ Variis mox similitudinibus e Draconis dotibus, et rerum affinium ingeniose petitis, munia perfecti imperatoris, qualem oportet esse novae dynastiae institutorem, plaudente aula, exposuit.

EPIPHONEMA SEXTUM, principis TCHEOU-KONG.

In sextum nonum.

Draco transgressus est, est quod poeniteat.

INTERPRETATIO.

Vir eximius in summo fastigio collocatus, sicut Draco inter nubes sublimis, debet inter praescriptos suae conditionis limites consistere sin minus decrementa brevi et quidem poenitenda, patietur.

Nihil saepius repetit novus imperator Ou-ouang in suis ad comitia et suos orationibus, quae leguntur in Chou-king, quam solum ad legum et reipublicae praesidium datam sibi coelitus auctoritatem, ut (ait l. 4.) „supremo imperatori (Chang-ti) operam navet in beandis pacandisque totius imperii seu quatuor plagarum populis se tum in puniendo tum in parcendo non audere transgredi illius decreta.“ Exaggerat vero, sigillatimque exponit transgressiones expulsi imperatoris et horrendum supremae potestatis abusum; combustis igne torrente viris fidelibus probisque, inciso diffisoque praegnantibus utero. Ideo concludit coeli imperatorem tyranno fuisse vehementer iratum. Hinc variae (quae ibidem referuntur, multiplicesque delapsae sunt in subjectam plebem calamitates, sed malum principem sera subiit poenitentia. Nec verbis solum novus imperator omnia ad legum priscarum justitiaeque normam revocanda esse professus est, sed etiam, quod pollicitus erat abunde explevit. „Is (ait Confucius, interprete Tchang-ku-tching in Lun-yu) cum non ignoraret quantum vitii irrepsisset in rempublicam, ante omnia plurimum studii curaeque posuit in ponderibus mensurisque ad aequitatem pristinamque regulam exigendis, examinavit item leges omnes et constitutiones, tam eas quibus officia ritus et jura civiam, quam quibus res artesque musicae continebantur; ad aulam quoque et simul ad dignitatem pristinam revocavit, erexitque dejectos et afflictos sub Tcheou praedecessore suo praefectos urbium et provinciarum, atque ita renovatis et constitutis praeclare rebus quatuor plagarum, seu totius imperii, administratio rectum cursum habuit.“

ADNOTATIONES.

1) Voces Kang-long (transgressum Draconem diximus) volunt nonnulli significare superbum, ferocem, et quidem supra modum vulgarem. At hoc ipsum nonne transgredi est? Qui immoderatius aut superbia effertur, aut ferocia abripitur, si Draco est seu vir potens (sicut fuit Tcheou) maximas et paenitendas non potest non edere strages; erit itaque Draco transgressor, sicut ait interpretatio communis quam versio Tartarica sequitur, ab utraque itaque verbis potius quam sensu discrepare mihi videntur. — Conveniunt et cum historia, quae docet Tcheou imperatorem eo superbiae devenisse, ut sicut opum omnium „ita et vita populorum se dominum absolutum jactaret;“ inde imperatae pro libitu subditorum caedes non minus immanes, quam luxus impudici stolidaeque pompae sumptus tantum non incredibiles. Ad omnes autem hos excessus (sive a superbia sive a ferocia originem habuerint) progressum esse illum postquam adeptus est imperium omnino constat; quod unum sufficit ad veritatem textus adstruendam. Videtur tamen esse magis ad mentem Confucii (cujus verba supra epigr. 5. adnot. 2. retulimus) existimare principem illum, ante obtentum solium, fuisse ipsa indole et moribus ferocem; ita ut de illo imperatore Sinensi non minus verum sit quam de Graeco Zenone dictum Spartiani: „tunc non mutavit naturam, sed in rebus secundis improbitatem declaravit.“

2) Tunc ad summum perfectionis gradum venisse generativa virtus Yang censetur, cum res maturitatem assequuntur. Sed brevi maturitate ex nimia existit ipsum rei decrementum, pallor nimirum, et caetera corruptionis indicia, quae per optima quaeque jam grassari incipit adulto scilicet autumno (ut dicitur in Choue-koua-tchouen), quando is cum brumae principiis misceri incipit.

Sexta autem linea haec, quae figurae suprema est, sicut summum generationis terminum exprimit, ita indicat nec a volante Dracone, nec a viro regium etiam fastigium assecuto, ulterius esse nitendum atque audendum, cum nihil ultra sit nisi caducum, atque adeo utrique perniciosum. Quod esse potest, vel ambitione altius assurgendi, nempe amplificato

nimis imperio, prorsus ut se ipsum non ferat, quod recidit ad illud nostri Lucani,

Nimioque graves sub pondere lapsus:

vel in tam sublimi loco nimia dominandi libidine, quae brevi in saevitiam vertitur, datque causam casui et ruinae, de quibus itidem monet Claudianus,

tolluntur in altum,
ut lapsu graviore ruant.

Exemplo, inter alia, confirmat supremi ministri et generalis Ouang-mang qui, sub initium aerae christianae, in locum sublati veneno Ping-ti succedere ausus est, malisque artibus augere et tenere imperium; ast enim hic (ut merito vocatur) Draco transgressus tandem dejicitur, capitur, discerpitur et quidem a populo ferme inermi, sed contra tantos usurpatoris excessus tantum non furente.

Amplificati ultra modum imperii petunt exemplum a Han-ou-ti (ante Christ. circa 138), qui totum Si-yu suorum tum armis tum artibus subjecit. „Nomine autem Si-yu, aïunt annales, intelliguntur regna ad occidentem regni nostri sita, numero quinquaginta et amplius, tunc tributaria, in quibus scilicet habebat 376 praefectos sigilla sua ab imperatore accipientes Sed (addit) quanto sanguine haec steterunt nostris? quibus impendiis servata?“ Ob haec multi sapientes libellis supplicibus (quod ab Ou-ti non obtineri potuit) a successoribus postularunt, ut haec, ut vocant, barbarorum regna tam a suis moribus aliena et remota illico desererentur, quod ex illorum subjectione nihil aut verae gloriae aut potentiae accederet. „Licet, ait Kia-kun-tchi, imperium imperatorum Yao, Chun, Yu, mari orientali clauderetur nec ad occidentem ultra Leou-cha pateret, dicitur tamen illorum doctrinam longius latiusque totoque orbe dominatam quid prodest velle cogere ad obsequium barbaros? possuntne esse boni subditi? si non formantur ad bonum, illorum culpa fit. Propter illos exhauriendumne est regnum, nec parcendum vitae nostrorum hominum?“ Ita ille, aliique; nec incassum. Nam post multa consilia et longa experimenta mandato imperiali discessum est ab his regnis, licet illa, paullo ante Pan-tchao iterum subjecisset anno post Christum 92.

His addere possumus, idem sensisse sapientiores ministros sub Yuen-tchi-tsou (post Chr. 1286) qui, licet tot regnorum tum ad boream tum ad occidentem haeres, de subigenda Japonia ad orientem, et regnis Tong-king (Kiao-tchi dicimus Tong-king) et Cambodia (Tchen-tching esse Cambodia mihi videtur) ad austrum iterum cogitavit. „In his, ait Leou-suen, nulla vera gloria, sed pernicies vera imperii quanta jactura peritiorum ducum militumque fortiorum, quibus carere sine labe non potest, ecquod ex his emolumentum polliceri sibi potest? nullum certe hactenus! ad hoc publicae absumptae opes ad supplementa exhausti populi, latrones excitati, turbatum ubique est Japonia a nobis mari dividitur, duo haec australia regna sunt remotissima et exigua. Ab his quid nobis timendum?“ etc. Ob haec nimis lati longique imperii incommoda a coeptis paullo post destitit Chi-tsou, paterni imperii finibus se deinceps continens, ut notant annales.

EPIPHONEMA ULTIMUM.

Si videas Draconum multitudinem sine capite, bonum est, vel bona fortuna est (Ki).

INTERPRETATIO.

Ubi visi sunt magno numero convenisse principes virique sua sagacitate viribusque Draconibus simillimi, quibus nec praeerat is qui hactenus fuerat omnium caput, tunc fortunata coeperunt esse omnia.

Quam felix fuerit principis Ou-ouang conatus supra diximus et quidem eo mirabilior, quod ipse nisi pauca bellatorum millia duxerit. Tcheou (ait in oratione ad Mong-tsing habita) habet duces militesque innumeros, sed quot sunt diversi in hac multitudine

homines tot sunt corda diversa; mihi vero sunt tantum tria bellatorum millia, sed unius cordis."

Nec dubitandum est quin suae publicaeque libertatis vindicem, secuti sint plurimi ex numeroso primatum coetu qui in Mong-tsing oppido imperatorem Tcheou communi sententia adjecerant, atque adeo merito vocari potuit multitudo Draconum sine capite, nempe ante obtentum consecuta mox victoria imperatorium solium.

Caeteros autem bellatores suos aulae regiae jam vicinus princeps Ou-ouang comparat caeteris ferarum fortissimis. „Ite, inquit, et ipsa oris specie totoque habitu ferociam praeferte tigridum, pardorum, ursorumque. Quam belle itaque aenigmata libri Y-king conveniunt cum historico Chou-king.

Nihil porro infelicius accidere imperio posse docent scriptores isti quam carere imperatore, quod multis probant et satis per se patet. Sufficit illud ministri Tchong-koei dictum in Chou-king, ipso Ou-ouang longe antiquius. „Non sine consilio coelum tales produxit populos, ut possint velle bonum et malum; at, cum ita facti sint, si non haberent dominum, quam inordinata essent inter illos omnia?"

ADNOTATIONES.

1) Inter interpretes non convenit quid voce usus (Yong) noni intelligi debeat. Placet sententia doctoris Fan-kouang, quam exponunt, probantque commentarii regii; post adjecta cuilibet lineae hujus emblematis epiphonemata. Hoc postremum addi; quod sit velut summa, Tsou-lun, totius figurae, attingens finem expeditionis principum.

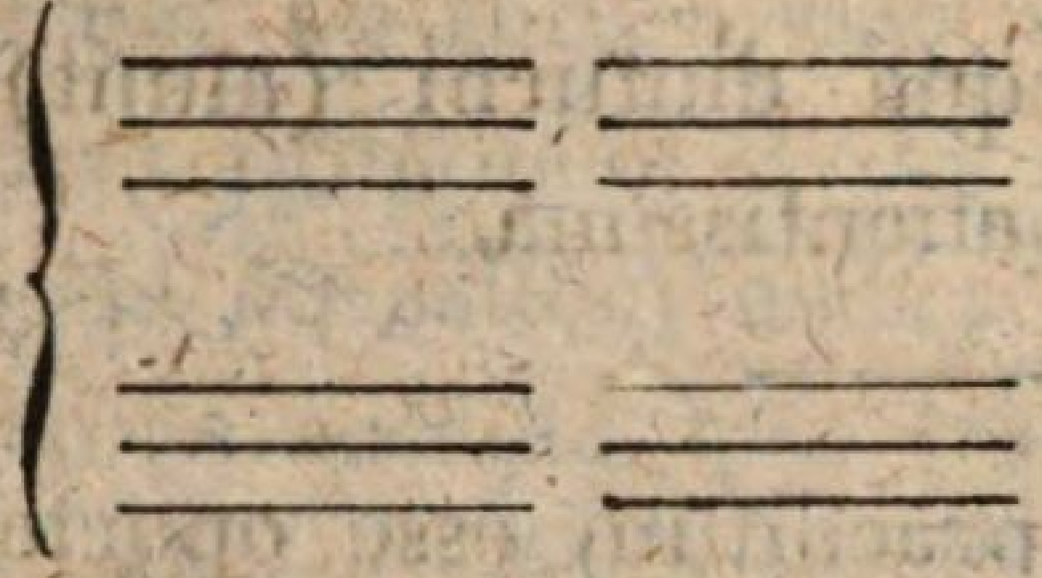
2) Copiosius adhuc disputant quanam ratione verba istius epiphonematis aptari non absurde possint figurae incrementa virtutis generativae, Yang, exhibenti. Decisio in eodem opere affertur, multos virtutis Yang (qui per ipsum rerum decus

copiamque prodeunt) effectus spectabiles esse et figura exprimi, at non prima, quae sensus fugiunt initia; et in hoc esse populi felicitatum quod copiose omnia sibi suppeditari videat, illisque velut naturae annuis emolumentis fruatur; qui sicut curare non solet quonam pacto fiat, ut non ex apparenti (nempe corrupto in terra) semine, ac velut sine capite, copiosam messem multasque fruges collegerit; ita, dummodo imperium floreat, inquirere non debet, quo ex initio ad hanc potentiam pervenerit qui illi praeest.

Quae omnia clarum est afferri novi imperatoris gratia, orti e domo cujus initia fuerant exigua in remotissima a regia aula occidentalique regione, et de quo etiam est in Lun-yu (quoad felicem populi statum) Confucii annotatio. „Ille imperator magni momenti esse duxit subditorum annona, ut semper affatim esset earum rerum, quae vulgo sunt ad vivendum necessariae si princeps enim sit munificus erga suos, si magno liberalique animo coeli instar protegens ac complectens, et telluris instar sustentans is obtinebit omnes.“ Obtinuit reipsa Ou-ouang, effecitque ut initiorum odiosa oblitterarentur, quanam vero ratione? Militem (ut Augustus apud Tacitum) donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit.

CAPUT SECUNDUM.

Kouen

terra . . Kouen.

terra . . Kouen.

EPIGRAPHE, principis OUEN-OUANG.

1. *Magnum, penetrans, convenit (vel oportet) ut equae soliditatem habeat.*

2. *Cum sapienti sit, quo eat; si praecedat punietur, si sequatur possidebit.*

3. *In convenientia summam constituit.*

4. *Intra meridiem et occidentem possidet amicos, at intra septentrionem et orientem amicos perdit.*

5. *Si in solido sit firmus, bonum est.*

INTERPRETATIO.

Hac imagine atque epigraphe exprimitur, inquit celeber interpres et doctor Tching-tse, vera subditi agendi ratio, ad imitationem seu similitudinem terrae coelo subjacentis, et ab eo pendentis. Terrae autem quatuor, ait, eaedem quae coelo congruunt dotes, quanquam paulo aliter in ipsa rerum materialium productione; quae, qualiscumque sit, certo est opus ac veluti terrae meritum. Actio quidem ipsius debet esse magna, ut nimirum ad res omnes pertinere possit;

et penetrans, ut illas suo velut sinu concipiat. Sed, ut sit conveniens utilisque, necessario accommodanda est ad coeli et coelestis virtutis motus. Qua in subjectione non minus necesse est, ut sit solide constans duransque, quam equa diuturni (aïunt) laboris durissimaeque servitutis patientissima.

His quoque dotibus praeditum esse oportet sapientem subditum, ad quaecumque praestare potest obsequia semper paratum, negotiisque perficiendis intentum; ita tamen ut, ad solum regis natum, veluti manum dirigat, nec ab eo dimoveri se patiatur, solidam in submissione gloriam ponens. Cum itaque regem dominumque habeat quem adeat, suo arbitratu negotia praevertere [1]) et praedefinire damnosum est; ast post mandatum regium eadem aggredi utilissimum.

Recti proinde obsequii summa est, ut omnia convenienter fiant, servato debito ordine, et quidem constanti sibi agendi ratione. Convenit terrae ut maturescant fructus quos ferre amat, ea tempestate, quae finem aetatis cum principio autumni conjungit (quae parte prima repraesentatur in mappa Pa-koua) regione occasum inter et meridiem media.

Hos scilicet tellus tunc vegetat, sustentat, possidetque; at omnia amittit saeviente hyeme (seu in regione boreali) et etiam perdit non pauca ex amatis seminibus, quae reipsa quotannis pereunt, quando hiemis extrema veris initiis committuntur.

Quod tamen inter tot vicissitudines terra stet firma, coelique respondere foecundis influxibus sua actione non cesset, fit tandem frugum omnium ferax et causa feli-

1) Cfr. Chou-king l. 6.

citatis publicae, nempe commodorum totius populi imperiique.

Hoc nimirum emblemate principibus regia (uti supra dictum est) mandata detrectantibus, Ouen-ouang bona ex eorum fide ac patientia in rempublicam extitura proponebat. Et quidem non frustrá, cum illos denique eo saltem adduxerit, ut quae ab imperatore Tcheou accepta ipse transmisisset sine more admitterent perficerentque, quod multis annis in imperio servatum est. Hanc ipse porro veri subditi speciem, quae animo ipsius alte insederat, sua agendi ratione expressit, omni officiorum genere de crudeli imperatore diu bene meritus, et in negotiis tanta inter principum dissidia sustinendis indefessus; ita ut illos ad debitum juxta leges regiae majestati obsequium hortatus fuisse narretur, etiam in vincula conjectus et vehementissime afflictus.

Quod vero tantis malis non alia deinde adhibuerit remedia, hoc totum ex perturbatione temporum profectum est, quibus alia non conveniebant. Unde illud in convenientia summam constituit, prudentis scilicet esse ratus apothegma. Nec immerito, imperator siquidem Tcheou tunc temporis non solum in omne hominum genus saeviebat, sed etiam in hoc suam majestatem rebatur esse positam (ait Chou-king) ut quemcumque, quo ipsi placeret supplicio enecaret; solitus obtrectatoribus et publicis imperii censoribus respondere ac familiariter dicere: „populus nonne meus est? auctoritas nonne mea est?“ aliunde vero principes clientelares imprimis in ipsum concitati, quem ne suis quidem consanguineis cognatisque parcere videbant, nihil satis tutum sibi esse arbitrabantur. Hoc itaque unum restabat, ut, si quid supererat concordiae, princeps Ouen-ouang hujus velut sequester utrinque habere-

tur, imperatore sua mandata (quando visum erat) illi velut principum capiti committente, ne sibi praecedi velle putaret, et puniendae culpae illum reum faceret; sequentibus autem et exequentibus mandata a Ouen-ouang transmissa caeteris principibus; qui hoc pacto ita contineri videbantur, ut ab imperatore non deficere sed adhuc possideri dici possent, eorumque populi hac concordiae specie a rebellando averterentur; nec enim dubium est quin suos dominos secuturi essent. Imo, si in illis primis principum cum imperatore dissidiis, ipse Ouen-ouang aggredi aliquid coepisset, plerique principes, ii praesertim quorum ditiones erant inter occidentem et meridiem positae suisque vicinae, et ideo cum quibus vetus intercedebat amicitia, statim illius partes amplexi fuissent. Sed cum series illa malorum prope infinita, ait commentarius libri Chou-king, nondum simul irruisset, nec desperata adhuc imperii salus videretur, rege nondum depravato ad certam illius ruinam, cunctandum censuit Ouen-ouang, ne intempestivo conatu perderet amicos, quos tum in aula ad orientem sita tum in ditionibus ad illius septentrionem porrectis sibi obstrinxerat, irruentibus forte et quidem repente in eos imparatos, ac occidentalium principum auxilio destitutos, tam multis copiis quibus aula cingi solet, et quibus illo tempore praeerant optimates ducesque nonnulli regia ferocia nondum satis exasperati. Sed dum mutandae reipublicae necessitas et opportunitas communi bono conveniens expectatur, moritur princeps Ouen-ouang, relicto apud plerosque primates ingenti sui desiderio, quod sola virtus filii Ou-ouang haud paulo promptior mitigare potuit solidae plenaeque victoriae emolumentis.

Caeterum haec ideo partim ex commentariis partim ex historiis fusius exponenda censui, tum ne rerum

Sinicarum ignaris obscura fieret interpretatio nostra, tum ut clarius pateret, nihil etiam secundo huic emblemati subesse nisi politicum et morale, nempe de officiis veri subditi; quem debere esse docet: 1) animi capacis, ut in omnia negotia (a rege commissa) curam suam dividat; 2) perspicacem, ut ad effectum conciliorum venire sciat; 3) sapientem, ut loco temporique convenientia sequatur; 4) eumdemque firmum, ut malo tempore quo ab amicis deseritur non minus fortiter quam bono tempore amicisque juvantibus bonum publicum procurare non cesset. Ad haec pauca reduci possunt interpretum meliorum notae. Itaque de his satis, quae ad sensum epigraphes spectant. De figura supersunt aliqua mox in nostris notis breviter exponenda, ad majorem perspicuitatem sequentium figurarum.

ADNOTATIONES.

1) Inter res ex crassiore materia figuratas, ait clarissimus interpres Tching-tse, nulla est major terra. Sed licet figura haec Kouen dicta pro terra supponat, intelligenda tamen (in Y-king et physiologia) est plerumque pro illa seu virtute seu qualitate seu potius pro ipsa materia terrestri, quatenus scilicet est alterum rerum corporearum principium, quam supra descripsimus ad mentem philosophorum, qui illam Yn ubique et constanter nominant, uti constat ex omnium aetatum libris. Haec equidem, quod sit crassior, fragilior, segnior, inde quidem minus apta est ad motum, nihilominus cum prima rerum seu rudimenta, seu semina sibi ab initio congenita habeat, ubi a circumvoluta materia coelesti (Yang) agitatur, ipsa tantam motus vim concipit, quanta ad rerum productionem concurrere necesse est.

Quemadmodum enim seminis vis tanta est, ut id, quanquam sit perexiguum, tamen si inciderit in concipientem comprehendentemque naturam, nactumque sit materiam, qua ali augerique possit, plantarum flores fructusque effingat; ita etiam coelestis materiae vis illapsa in materiam terrestrem, ita illam ciet, ut terrae foecunditatem excitet, motumque productione

parem imprimat; qui, sicut ab aliena vi certo cremento augetur, ita et natura sensim remittit, tandemque fit insensibilis, non ante annuam coelestis materiae Yang revolutionem iterum augendus. Quod argui facile potest ex terra ipsa quotannis nunc florente, mox horrente: „Quando (aïunt, l. 27. Sing-li, philosophi) spiritus (Ki) seu materia subtilior incipit germinare, efficit ver; ubi crevit, efficit aestatem; ubi se colligit, efficit autumnum; ubi imminutione et contractione exhauritur, efficit hiemem ille Ki, spiritus seu materia subtilis, est idem cum rerum principiis Yn et Yang duobus. Nimirum in coelo terraque nihil omnino est quod ab illis duobus Yn et Yang non generetur et non corrumpatur ver et aestas sunt materiae seu principii Yang; at autumnus et hiems principii Yn quod habent ex revolutione ac veluti circulatione nempe utriusque principii rationes eam inter se habent conjunctionem, ut ascensus et descensus nec non generationis ac corruptionis vices se ex ordine excipiant . . . habent crementi ac decrementi terminos quandoquidem vel quilibet arboris ramus habet certos vigendi ac arescendi fines.“ Haec illi, quae nunc sufficiunt ad interpretationes figurae et sequentium ex physiologis probandas; hos si quidem sequuntur interpretes; infinitus enim essem si quaecumque in illorum libris de Yn et Yang rerum materialium utroque principio occurrunt huc referre vellem. Eadem praeterea repetuntur usque ad lectoris fastidium, nec ullo operae fructu, cum in iis potius stylo expoliendis quam penitius perscrutandis vulgo occupentur.

2) Ex dictis intelligi credo facile potest cur Kien et Kouen, seu coelum et terra, vocentur a philosophis passim pater et mater, et in mappa principis Ouen-ouang, quam P. I. cap. 7. exhibuimus, non aliter nominentur. Nempe quod plantae caeteraque ab illis velut a rerum materialium causis propria utriusque naturae ratione concurrentibus existant, atque annuis velut beneficiis alantur de coelo et terra. Eadem ferme canit noster Lucretius l. 1.

. unde alma liquentes
Humorum guttas mater seu terra recepit
Faeta parit nitidas fruges arbustaque laeta . . .
Pabula cum praebet, quibus omnes corpora pascunt,
Et dulcem ducunt animam, prolemque propagant.
Quapropter merito maternum nomen adepta est.

3) Quod in epigraphe dicitur de possessione intra meridiem etc., et ab interpretibus ad aestatem annique tempestates vulgo refertur, non videtur Sinis scriptoribus longius petitum et violenter detortum. Solent enim omnes Pa-koua seu octo symbola, quae veteri ex instituto pro coelo, terra, igne, aqua similibusque, supponere supra docuimus, accommodare tum ad plagarum horizontis portionem septentrionis, meridiei, orientis, occidentis, et inter illas mediarum, tum ad annuam tempestatum revolutionem hiemis, aetatis, veris, autumni; quae iterum in duas singulae dividuntur v. g. aestas iniens dicitur Li-hia, et eadem adulta Hia-tchi aestivum solstitium in calendario Sinico etc. Unde fit ut octo annui cursus tempestates cum octo horizontis regionibus seu plagis componi (an recte? hic non quaerimus) ab illis possint. Hunc certe morem, seu loquendi usum, a plurimis retro seculis inter philosophos interpretes Sinas invaluisse constat ex variis scriptorum diversa aetate florentium monumentis et ex opusculo Confuciano nomine Tse-koua-tchouen, cujus jam parte prima mentionem fecimus, adductis ex eo nonnullis locis, et infra saepius faciemus.

4) Licet vero conveniat inter interpretes ver pro oriente, aliasque tempestates pro reliquis horizontis plagis in Y-king hoc accipi, nihilominus acriter disputant quid ad politicam gubernationem (de qua sola agebatur tempore principis Ouen-ouang) faciant pericula amicis in oriente, ut ait epigraphe, perdendis tunc saltem imminentia. Verum hanc dissensionem tollere videntur novi regii commentarii, dum in decisione controversiae observant „ex oriente solo mandata suprema illo tempore accipi" in quo scilicet aula imperatoris jam ab aliquot seculis fuerat.

5) Terrae cum equa comparationem, ait vulgus interpretum, adduci ad inculcandum obvio plebique noto exemplo subjectionem, nihil ut opus sit mysterii his in verbis aut similitudine suspicari. Doctus interpres Hou-pao qui ante quintum christianae aerae seculum floruit, ita loquitur: „Sicut inter alata animalia nullum tam rapide versus coelum fertur quam draco, ita inter quadrupedes nulla super terram tam indefesse graditur quam equa. Inde est quod coelestis materia Yang Draconis pernicissimi, at terrestris Yn equae pa-

tientissimae, similitudine exponatur." Ita ille, quem plerique sequuntur.

6) Numeri 1, 2 etc. ad epigr. a me appositi sunt, majoris distinctionis causa.

EPIPHONEMA PRIMUM, principis TCHEOU-KONG.

In primum sextum.

Si pruina decidat et congeletur, fit glacies.

INTERPRETATIO.

Tenuis illa pruina, quae autumno terram tegit, ita aut constringi a frigidiori aura, aut incedentium pedibus conculcari potest, ut ipsam glaciei duriciem induat.

Quibus malis ab improbo imperatore attererentur populi principesque (necquicquam obsistente Ouen-ouang) jam supra ex authenticis illorum temporum historiis demonstravimus. Ad quae tamen, post principis mortem etiam graviora accesserunt, laxatis furori velut habenis.

Inter caeteros regii sanguinis virtute ac animi magnitudine eminebat patruus Pi-kan, imperatoris defuncti Ti-ye natu minor. Is cum probe intelligeret imperii jacturam familiae suae imminere ex tanta optimatum offensione, nihil non tentavit ut nepotem suum imperatorem Tcheou ad clementiam officiumque revocaret. Imo, licet ex publicis censoribus et imperatoris admonitoribus alios ad fatalem arborem suspensos, alios lento incendio ambustos, alios aliis pereuntes suppliciis intueretur, nec aliquorum principum fugam, nec

aliorum silentium imitatus, intrepide semper locutus est. At dum eadem, quae prius, inculcare consilia pergit, ita iram tyranni accendit ut ipsum coramque discerpi ferro jusserit, eique extrahi praecordia, „inspecturus (aiebat crudeli joco) an sapientum cordi septem paterent ostia, uti communi ferebatur proverbio.“

Quod unum retulisse sufficiat ut facilius intelligi possit, quantae populos, quantae optimates quoscumque, et imprimis invisam tyranno principis Ouen-ouang familiam, premerent aerumnae. Hae itaque fuerunt apertae defectionis praeludia, veraeque excidii causae quae eleganter exprimuntur Sinicae metaphora pruinae, quae est indicium mutati jam coeli; et quae, licet natura sua sit tenuis facilisque cedere, vel ipsa tamen conculcatione ita obdurescit ut mutata videatur in glaciem, solitos ad motus obrigentem. Huc proinde spectat hoc principis Tcheou-kong epiphonema, ut doceat nec suum fratrem Ou-ouang, nec populum ab antiquo domine imperatore Tcheou (cujus familia imperium tenebat a 600 amplius annis) descivisse praepostera animi servire indocilis licentia, sed necessaria contra extremam necessitatem defensione; adeoque id fecisse quod tempori conveniebat, et decebat magnatum imperii caput et principem, facere pro ipsius bono et publica felicitate, uti exigit superior epigraphe. Atque hoc totum verbis quidem generalibus sed tamen perspicuis observatur tum in commentariolo Confuciano Ouen-yen, tum in Chou-king l. 4. Commentarioli verba sunt: „Quando liber Y-king ait, si pruina decidat et congeletur fit glacies, consulto dictum puta de timendis et perversa agendi ratione occisio regis a subditis, occisio patris a filio, non est unius diei nec unius noctis effectus, ejus origo sensim

crevit." Quando prorumpit, est quia maturius non prorupit.

Pars autem operis Chou-king, quae dicitur Tcheou-chou et tres ultimos libros complectitur, variis in locis ea sigillatim narrat, quae clare demonstrant excidium domus regiae ex causis longius repetitis ac multiplicibus extitisse „sicut, inquit Ou-ouang oratione ad regulos, vir reipublicae utilis fortunatusque non fit bonus intra unam diem, ita nec perniciosus ac infortuniorum causa non fit intra unam diem" etc. En itaque rursum libri Tcheou-y moralem explicationem, cum historica libri Tcheou-chou narratione tam belle congruentem, ut eundem utrique sensum subesse nemo negare possit, nisi sit critices plane rudis, et Sinicarum rerum ignarus. Similis imo etiam eadem institui potest comparatio inter ea quae in Tcheou-y dicuntur de coeli, de supremi imperatoris benignitate ac tarda criminum vindicta, inter varias admonitiones coelitus perverso Tcheou datas, quarum toties meminit Tcheou-chou, et quidem nullo emendationis fructu nam ex canonici utriusque libri sententiis idem semper colligitur, nonnisi post diuturnam malorum omnium patientiam tam gravem sortem tyranno illi obvenisse, ad eum fere sensum quo Valerius maximus de Syracusarum tyranno concludit: „gradu enim lento divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat." Vid. not. 2.

ADNOTATIONES.

1) Linea qualibet intercisa (—— —— virtutis seu qualitatis seu materiae terrestris Yn symbolum) numero etiam senario ubique designatur, ob eam scilicet causam quam supra exposuimus afferuntque passim commentaria tum communia tum regia.

Cur ad hanc infimam (seu primum senarium uti vocat textus) mentio fiat pruinae, respondent, pruinam esse primum

frigoris advenientis indicium, vel (ut loquuntur doctores Tching-tse et Tchou-tse) initium virtutis Yn operantis et illabentis in res infimas quas sensim corrumpit. „Quid est, aïunt philosophi in Sing-li l. 27, pruina? est ros concretus . . . Sed roris spiritus, Ki, seu halitus, non sunt proprietate similes. Nam hujus est proprium res rigando fovere, illius e contra constringendo enecare . . . si nostri alti montes non habent pruinam nec rorem, hujus rei ratio est: quod supra eorum faciem spiritus Ki seu vapor paullatim fit purus, ventus paullatim validus; unde, etiamsi adesset vapor ad rorem nebulamque idoneus, statim dissipatur; valet proinde vetus adagium: ex rore fit pruinâ."

2) Ex quibus satis patet quae dicuntur de operatione illapsuve virtutis Yn, si ad vivum resecentur, nihil aliud significare nisi frigore deteri et torpere omnia quae antea calor excitaverat perfeceratque; et ipsam pruinam (cujus hoc loco fit mentio) jam hiemis adventum praenuntiare.

EPIPHONEMA SECUNDUM,
principis TCHEOU-KONG.

In secundum sextum.

Rectum, quadratum, magnum, licet non ediscat, nulli non convenit.

INTERPRETATIO.

Tignum quadratum, si rectum sit, si flecti nescium, nulli non convenit seu aedificio fulciendo, seu fastigio sustinendo, atque adeo assumi potest pro columna lignea, quae ad hos usus in domibus vulgo adhibetur.

Ab antiquissimis siquidem temporibus is mos in domorum constructione invaluit, ut rotundis arborum truncis quos natura olim dabat, vel effictis arte postea

columnis, totius tecti moles incumbat quod tignis quadratis connectitur. Quemadmodum autem fabrorum peritiae est inter congestas trabes eam internoscere, quae in vinculum substerni, quae in tabulata committi possunt: „putre (aïebat Confucius carpens unum e suis) lignum non es aptum sculpi“; ita prudentia est nosse virorum dotes ac utilitates quae ex his percipi possunt. Improbus quidem Tcheou erat natus ut foret imperii columen, sed cum removeri debuerit, nunquid respublica Sinensis permittet omnia ruere? minime vero; cum in eximio principe Ou-ouang habeat qui regium hoc fastigium sustinere possit, incredibilis dementiae esset malle totam suae domus substructionem subverti, quam quadratum tignum, etsi rectum ac firmum, in locum columnae jam ferendo imparis succedere. Ita sub aenigmate disserit Tcheou-kong, apologista fratris sui Ou-ouang in Y-king; ait in Chou-king de ipsius rectitudine, animi magnitudine, aequitate, caeterisque perfecti imperatoris dotibus, tam multa et tam saepe repetit, ut quisquis est naris non omnino obesae statim subodoretur quid de recto, magno, quadrato seu aequato, sentiendum indicet.

Licet autem magnifica illa encomia principi Ou-ouang conveniant, utpote qui imperium semel adeptus optimi imperatoris partes impleverit; quod tamen causae per se odiosae suffragentur, ideoque toties a Tcheou-kong inculcari videantur, non carent certe alicujus ambitionis suspicione. Cui enim heroum, a quibus regiae familiae fundatae sunt novae (23) subversis antiquis, ingentia non sunt decantata laudum praeconia a suis, quibus injustae dominatus libidinis maculam, si possent, aut eluderent aut elevarent. Esse tolerabilia tamen illa fateri debemus nimiis, imo im-

probis nonnulorum nostrorum poetarum elogiis, quale est Lucani l. 1.

Quod si non aliam venturo fata Neroni
Invenere viam
Jam nihil o superi querimur, scelera ipsa nefasque
Hac mercede placent etc.

ignoscendum itaque Sinarum hyperbolis et adulationibus de successore Ou-ouang, nec ex his parum accuratis loquendi formulis plerumque poeticis conjicienda sunt (quod nonnullis nostrorum contigit) quae nunquam veteres intelligi voluere.

ADNOTATIONES.

1) Ideo quadratae figurae hoc loco fieri mentionem, docet doctor Ouang-chi-tong, quod tellus (cujus emblema est Kouen) credatur esse quadrata et ad quietem virtutis seu materiae Yn propriam symbolice exprimendam facta esse videatur. „Nam quod (ait) rotundum est movetur, quadratum quiescit.“ Licet autem terram quadratam putent philosophi Sinae, non secus ac interpretes, illamque cogitent [1] „extare super aquam,“ atque ita coelo conjungi; non tamen ubique aeque altam esse arbitrantur. „Secundum illos, terra quae est inter occidentem et septentrionem est altissima, locus autem terrae altissimus non est in medio. Terra in quibusdam locis abscissa penitus deficit, familiae regiae Tang secundus imperator protulit imperii fines ad regionem Hou-li-han; ibi instituit unam curiam, in hac terra noctu facile illucescebat (aestate) nec nox multum obscura erat; nempe hic erat terrae abscissae locus, utpote solaribus radiis ita percussae. Incolae comam habent rubram; inde fit iter in terram Tie-lo quae etiam borealis est; in terra maxime boreali homines sunt pauci ultra Dracones anguesque mixtim habitant, atque adeo locus non est ad quem pateat aditus. Historia narrat hominem quendam e regno longe egressum in eum tandem locum in quo illucescebat post noctem tam brevem ut coquendo ovino pectori nequidem sufficeret. Haud dubie lo-

1) Sing-li l. 27.

eus hic erat terrae in acumen sese porrigentis unus angulus; sol siquidem dum infra subibat non habebat quod illum terrae huic obtegeret ab ultima antiquitate nullus unquam fuit qui boreale mare pervaserit; credibile est mare boreale tangere marginem fornicis coeli; et ita est, nam ex parte boreali terra in longinquum excurrit, atque adeo, ut apparet, mare boreale non est valde largum. Terra inferius habet quatuor latera, quae omnia aquis ambiuntur. Coelum, terram, aquasque involvit; maris illius ora coelo occurrit, illique contigua est.“ Ita illi philosophi, sub Song-tchao florentes; adducta ex antiquis monumentis auctoritate et multiplici ratione, suam sententiam de figura terrae quadrata seu cubica (aut potius exhedra) adstruere conantur. At vereor ne potius suam in disserendo imperitiam, utpote nostrae dialecticae prorsus ignari, nostris physiologis demonstrare videantur. Quod magis mirum est, id ab eis dici contra suorum hypothesin astronomorum; quorum observationes etiam antiquae terram non esse cubicam evidenter supponunt, de quibus erit alibi obiter dicendi locus — ut ut sit, doctor Ouang, quem appellavimus, non male communem hanc gentis opinionem accommodat ad quaestionem propositam, cur hoc in textu fiat mentio figurae quadratae rectae.

2) Commentaria vero typis non ita pridem edita moralem hujus rei explicationem afferunt: forma quadrata, exprimi justitiam; situ causa „vir probus, inquiunt, esse debet sincere rectus interius, ut exterius sit aequabiliter justus.“ Eum imprimis necesse est (cui potestas commissa est) in hanc animi rectitudinem sibi parandam impensius incumbere oportere, sin minus, non futurum in justitia servanda constantem. „Sapientis (ait Confucius in hunc locum) rectitudo est directa seu deflectere nescia. Justitia ejus est aquabilis; fit inde ille observantissimus, ita ut externa etiam justitiae forma sit aequabilis. Caeterum ubi justitiam stabilierit, virtus illa non erit sola,“ cum qua scilicet caeterae cognatione quadam velut continentur. Quod imprimis evenit tempore familiae tertiae Tcheou fundatoris Ou-ouang, quam (sub illa vivebat) Confucius omni laudum ac virtutum genere floruisse ait, „postquam antiqua jura legesque a novo imperatore restitutae sunt.“ Ita ille in Lun-yu, et ejus interpretes.

EPIPHONEMA TERTIUM, principis TCHEOU-KONG.

In tertium sextum.

Si adhibeas venustatem, debet esse illa solida; si forte in negotiis regiis allaboraveris, licet non perfeceris, finem habebis.

INTERPRETATIO.

Mulieris venustae quidem, at veris virtutibus destitutae, opera non adhibenda est in reipublicae administratione. Hoc rerum articulo quisquis regiis negotiis immixtus est, etiamsi jam perficere illa per se forte nequeat, non cesset tamen. Fieri enim potest ut continuitate curarum temporisque decursu felicem exitum sortiantur. Hunc saltem finem assequetur ipse, quem sibi proponere imprimis debuit, fidelis scilicet subditi partes implevisse.

Obsistebat tunc temporis optimis quibusque reipublicae administris ac primatibus regina Ta-ki, cujus venustate ita tenebatur imperator ut pessima quaeque et crudelissima probaret, „tanquam (ait Chou-king) solerter excogitata, si modo truculentae feminae arriderent.“ Hanc ergo plerique omnes ab administratione removendam clamitabant, quibus vocibus excitata magis ac magis retinendae auctoritatis ambitio, novis quemlibet petebat calumniis, aut suspicionibus marito temere injectis reum faciebat mox exquisito supplicio puniendum. Frustra itaque nonnulli principes, tum ex imperatoris consanguineis ut Pi-kang, Ki-tse etc.; tum ex clientelaribus principibus sicut Ouen-ouang, Ou-ouang etc. bono publico intenti allaboraverant,

nihil hactenus boni solidi veraeque felicitatis patriae suis peperant laboribus. Sed post duos annos, a morte aliquorum ex illis, consecuta est tam felix rerum imperii conversio, ut votis atque conatibus abunde responderit. Illi saltem dum vixere, hunc finem consecuti sunt, quem ut ex historiis jam supra et seq. ep. 4. relatum est, sibi proposuerant, nec suo officio nec reipublicae deesse.

Caeterum in reginis seu imperatricibus, quae aut consiliis imperatores adjuverunt, aut dum adolescerent haeredes filii imperium rexere venustatem seu decorum hoc exposcunt quod vocant solidum, nempe imperii decus et verum bonum ante omnia ponere; ita ut totius posteritatis odio ardeant, et in historia opprobriis proscindantur; quaecumque secus egerunt; quae longum esset referre. „Si (ait in libello supplici ad imperatorem regina Leou-chi) ut possit perfici palatium, quod mihi etiam recusanti parari vult sua majestas, obstruendum est os tuis sinceris ministris, heu quot malorum causa ero! Inde labes tuae famae, nostrique imperii, inde bonorum tantos nunc sumptus improbantium aequissimae querelae. Velimne tot maledicta in me recidere? cum nostras historias his ultimis annis relegerem, id observari a remotissima usque antiquitate ad hunc nostram aetatem maxima quaeque mala imperio obvenisse a reginis. Qua notatione fatebar tuae majestati me valde fuisse commotam et etiam nunc ad mihi invigilandum magis ac magis excitari. Verum, quae mea infelicitas est? Res eo deductae sunt ut nihil proprius adsit, quam me a toto imperio accenseri malis bonoque publico exitiosis reginis. Velim ergo potius enecari in antiquo palatio quod hactenus incolui, quam dominari in novo, quod sine detrimento

publicae rei, ideoque nisi invitis hoc belli tempore ministris, construi non potest.“

ADNOTATIONES.

1) Hunc textum etiam ad physicam trahunt non pauci interpretes, et ex physica naturae operatione politicam agendi rationem, suo more exprimere conantur; terra itaque rerum mater est, sed virtutis minime inanis, imo fructuum feracis, a qua tamen nihil perficietur nisi ab actuosa coeli dominantis vi se fingi permittat. Quapropter doctor Tching-tse hic veri subditi formam delineari: „Qui tamen, si prudens est (inquit Ouang-pi) negotiis non principium sed operam dare debet, et non videri agere ex se; seu aggrediendo sed subsequendo perficere.“ Id autem terrae convenire observatur in Confucii commentariolo Ouen-yen in hanc ipsam quam exponimus figuram: „Terrae est subjacere; si se ad coelum componit, suo quaecumque tempore parit.“ Ex hac terrae a coelo pendentis imagine expressa est (ibidem dicitur) lex subditi; „terrae lex est, ut res per se sola non perficiat; recipiendo tamen eas ad finem deducat tunc herba virescit, arbores gemmant etc. tellusque fieri dici potest solide venusta, et decora, populisque utilis.“

2) At in quone sita est physiologiae et ethicae hic similitudo? in hoc esse tota videtur, quod sicut actio terrae, coelo aut adversante aut non favente, irrita est, ita subditi ad imperii bonum conatus, non accedente regiae auxilio potestatis, ad nihilum recidit; prorsus ut nullus mirari debeat principem Ouen-ouang, tam constanti in rempublicam fide, et tanta rerum peritia, eximium, frustra publicae felicitati restituendae allaborasse, regina Ta-ki animum imperatoris a bono avertente, ac magis magisque depravante, cujus velut unum apophtegma fuerit: oderint, dum metuant; quae omnia profecto tempori Ouen-ouang et personis ita conveniunt ut aptior ad res tunc gestas partim metaphorice partim proprie suis significandas vix excogitari potuisse videantur a principe Tcheou-kong textuum horum auctore.

EPIPHONEMA QUARTUM,
principis T C H E O U - K O N G.

In quartum sextum.

Manticam strictissime alligat — nullus error — nulla gloria.

INTERPRETATIO.

Sacci sui os claudere, et convasatis sarcinis recedere, non quidem malum, sed indecorum.

Os scilicet oppresserat publicis imperii censoribus regia crudelitas, quin et ipsos regii sanguinis principes, boni publici quantumvis studiosos ad silentium adegerat. Quibus exemplo praeivisse videtur princeps Ouei-tse tyranni frater natu major. Hunc enim narrat historia, cum nec privatis conciliis nec publicis admonitionibus aliquid proficere se experiretur, et nova in dies odia, ac simultates suam tandem in perniciem erupturas, ex aulicis intimis cognovisset, suum demum os non secus ac penicillum continuisse: et ne quae gerebantur tacitus approbare censeretur, relicta aula, in densam silvam se recepisse.

Quidne idem fecerint principes Ouen-ouang, Ou-ouang et caeteri, quaeri poterat? brevi epiphonemate, ac vulgari adagio, respondet apologista Tcheou-kong, cujus sensus est ex historico perspicuimus: nimirum crimini verti non posse iis optimatibus qui jam nec os aperire nec in aula manere sine capitis periculo poterant, minus tamen in ea re seu fuga fuisse gloriae: dulce enim est et decorum pro patria mori; cujus causa ipse crudelis imperatoris Tcheou patruus,

ab hoc fugae silentiique concilio abhorrens, perire maluit truculento supplicio, de quo jam supra.

ADNOTATIONES.

1) Loci hujus explicatio physica in hoc versatur ut hunc rerum articulum quarta linea exprimi probet, quo suas opes terra ita obtegit ut nihil jam vegeti foris appareat, sed potius cessanti similis videatur.

2) Moralis vero pertinet ad sapientem, qui silere suamque peritiam celare interdum cogitur, ne sibi aliisque perniciem loquendo vel meliora vel apertiora accersat. Periculosis illis imperii temporibus loqui ad bonum publicum opportuna ita difficile est, ut inter sapientes pauci id possint. At tacere ita facile, ut, qui id non potest, inter sapientes non censendus sit; nec ideo res magnae ab eo sustineri possint cui silere grave est.

3) Ad haec pertinet observatio commentarioli Confuciani: „Ideo, dicitur in Y-king, manticam esse strictissime alligandam, ut intelligatur, quid sit metuendum sapienti politico, si nempe os ejus alicui inopportune et incongrue aperiatur."

4) „Vir sapiens, addit Leou-chi-men in comment. regiis tom. 1., non raro latet, nec tamen suam debet praedicare peritiam, ut possit in lucem prodire" etc. Deforme siquidem est de se ipso praedicare vero majora, seu falsa, ait etiam noster Tullius; praesertim, et cum irrisione audientium, imitari militem gloriosum.

5) Sileat etiam sua erga imperium merita, sed permittat principi censenda, dicit enim Chou-king: „si tibi occurrerit ars aliqua negotii absolvendi, hanc propone principi adhibendam; neque ulli dicas, haec mea est."

EPIPHONEMA QUINTUM, principis TCHEOU-KONG.

In quintum sextum.

Perizonium flavum[1], *hoc optimum*[2].

INTERPRETATIO.

Ubi flavum paludamentum prodierit, summa consequetur felicitas.

Imperator Ou-ouang, postquam debellatum fuit, victoriae suae celeritatem atque utilitatem principibus suis exponens, ait: (in Chou-king l. 4.) „loricam indui, imperium composui.“ Semel enim pugnare necesse habuit cum numerosissimo licet hostium exercitu; cujus milites, ut utar verbis historiae Tong-kien l. 2., pugnandi animum non habebant; ea tamen die qua subjacentis aulae ditionis fines praetergressurus aciem instruxit, flavo imperatoris paludamento, tunc primum, ornatus, duces militesque hortatus est, tum ut maximam quam posset auctoritatem apud omnes sibi conciliaret, tum ut suis copiis majorem animum faceret, imperatoria etiam utens potestate, propositis forti cuilibet ingentibus praemiis, at constitutis contra ignavos poenis etiam capitalibus. Hortationis fructus fuit victoria minime anceps, quam elapsis vix aliquot mensibus altissima pax et quies diu optata consecuta est, brevique novus imperator non solum administrationi sed etiam amori fuit magnatibus populisque. Imo ipse (in Chou-king) narrat „sibi venienti viros et mulieres ultro occurrisse plenis canistris offerentes serica flava.“

1) Seu imperiale. 2) Seu felicissimum.

Ex hoc porro tam felici eventu concludunt passim scriptores Sinae variarum aetatum, probari aequitatem coelestis mandati, principibus Ouen-ouang et Ou-ouang dati, de puniendo malo imperatore Tcheou; aiuntque prodigio simile fuisse, quod „mutato repente imperio nihil nisi forte in melius mutatum populis senserit.“ Et quidem si aliis elogiis praeter modum hyperbolicis abstinerent scriptores illi, non essent reprehendendi, neque enim a nostris indignae adulationis reus fit Claudianus, quod simile cecinerit ad laudem Stiliconis de Hercule in locum Atlantis suffecto:

mundi melius librata pependit
Machina, Mutatas orbis non sensit habenas.

Sinae etiam regnum suum vocant Tin-hia, quod simile latinaque hyperbole dici potest terrarum orbis, at quod nos hac interpretatione diximus imperium Sinense.

Utut sit de loquendi formulis, sensus moralis seu politicus hujus epiphonematis est, ab imperatoris, virtute eximii, ad solium et insignia flava, seu regia, promotione pendere totum imperii bonum, ut notant interpretes.

Sed eadem sententia clare et sine aenigmatibus his lineis libri Y-king exprimitur in Chou-king l. 3. cap. 3.: „Noli putare plebis negotia esse levis momenti. Heu! omnium populorum felicitas pendet tota ex tui unius hominis virtute.“

ADNOTATIONES.

1) Non omittenda videtur doctoris Tching-tse annotatio, quae tacitae objectioni occurrit. Licet haec secunda figura Kouen veram (ait) „subditi formam exprimat, quinta tamen linea referenda est ad regiam dignitatem,“ scilicet ad subditum quidem seu vassallum, sed meritis virtutibusque regiis eximium, qui ad supremum hunc apicem coelesti (ita

saepe (Chou-king de Ou-ouang) mandato promovetur.

Addit idem ille dynastiae Song interpretum princeps: quae sunt de flavo perizonio, seu de veste flava extra loricam defluente, multi e posteris non intellexerunt. Sensus nempe non est absolutus, sed velut suspensus ac subintelligenda habens. Forte noluerunt illi absolvere quae dici poterant de negotiis, quae primum a Tching-tang, translato in suam domum Chang imperio, et deinde a Ou-ouang gesta sunt, cujus causa loquitur Tchou-kong in Y-king, fratris Ou-ouang novaeque regiae familiae Tcheou apologista. Ex historicis id constat utramque imperii mutationem non placuisse omnibus probis, qui haud dubie reprehendendi causas habuere; sed has utriusque victoria, quae statim consecuta est, posteris ignotas fecit.

2) Ea verba durius ad physicam trahunt non pauci interpretes. „Flavus color (inquiunt) est color medius, convenitque terrae ex interjecta hieme, autumni verisque vices subeunti.“ Igni enim, qui ruber est, orientem et ver aeque tribuunt; aquae autem, quae alba est, autumnum simul et occidentem; unde hiems, quae interjacet, lutea (Hoang) seu flava dici potest. Praeterea (aïunt) quies terrae convenit, et generationi rerum utilis est, quod notat etiam noster Virgilius:

. tonsas cessare novales,

Et segnem patiere situ durescere campum.

Quapropter terra sic cessans imperii jam tranquilli imago esse potest, quod vel hac quiete fit ad agendum aptius non secus ac terra:

. . . . est inaratae gratia terrae.

Caeterum familiare est etiam nostris Latinis, praesertim poëtis, flavum cum luto confundere, nihil ut mirum sit vocem Sinicam in utrumque sensum accipi posse.

EPIPHONEMA SEXTUM, principis TCHEOU-KONG.

In sextum sextum.

Dracones in desertis pugnant, eorum sanguis niger et flavus est.

INTERPRETATIO.

Qui in loco deserto pugnant, cum non sint ipsis draconibus fortitudine inferiores, proelium non potest esse incruentum, mixto sanguine plebeiorum et principum (regiae familiae).

Si lente venit victoria, diuturnis premi populum aerumnis necesse est. Si stat multo sanguine, bonis omnibus fit invisa. Utrique incommodae suspicioni, in his duobus articulis, occurritur a principe Tcheou-kong. In quinto, victoriae celeritas indicata est, hoc autem sexto, proponitur ipsa pugnandi necessitas ac belli conditio. Sed enim praestat potius audire ipsum imperatorem Ou-ouang in comitiis disserentem de sua illa victoria, quam, non suorum proborumque imperii bellatorum, sed sceleratorum tyranno Tcheou militantium, sanguine cruentatam fuisse affirmat. „Die (in Chou-king l. 4.) vix illucescente milites perversi Tcheou sub vexillis tam numerosi quam sunt in sylva arbores, simul convenere prope locum, qui a desertis pascuis nomen habet Mo-ye. Statim non tamen nostros aggressi sunt, sed (ut ventum est ad pugnam) qui in priore eorum acie stabant, converterunt arma contra posteriorem, euntes versus borealem seu ultimam castrorum partem. Sanguinis tanta copia fluxit, ut in eo ligneum pistillum fluitare posset.“ Nihil hic quidem

attingit de casu morteque aemuli imperatoris Tcheou; hunc nimirum omnes sciebant, amissis e sua imperiali familia, flavo insigni (ut nunc ex cingulo flavo noscuntur regii sanguinis homines) distincta quam plurimis, totoque exercitu dissipato, sibi ipsi manus intulisse, accensaeque aulae medios in ignes, quibus tot viros combusserat, coactum irruere.

Quam ob causam sanguis flavus nigro immixtus dici merito potuit ob populi nigris tunc pileolis vulgo utentis (vocantur nigra plebei illius aetatis) et victi imperatoris familiae conjunctam caedem. Vix certe ad hujus textus perspicuitatem desiderari quid potest. Nam pugnae genus, loci nomen, exitusque sensum historicum aperte loquuntur, ita ut satis sit gesta legisse in Tcheou-chou, ad intelligendum aenigma his libri Tcheou-y verbis involutum. At ad politicae seu moralis disciplinae utilitatem facit haec phrasis sola pugnare in desertis. Nam est, juxta interpretes fortiter pugnare, amore solius (ut dicetur infra) boni publici quod decet sapientem, quem virtus sola excitat regitque.

ADNOTATIONES.

Sub hiemis exitum, verisque prima initia, frigoris cum calore jam appropinquante bella hoc loco interpretes commemorant, ut istud symbolum terrestris materiae, seu virtutis Yn, accommodent textui, hic nihil nisi pugnas et quidem luce meridiana clarius exhibenti, quas scilicet unas eloquitur.

„Coelo tonante (aïunt) ver aperitur fulgur est a principiis seu materiis Yn et Yang invicem luctantibus. Fulmen est ab iisdem invicem velut percutientibus fulminis ictus ab Yn et Yang invicem contraque incurrentibus.“

Ita philosophi aliqui in opere philosophico Sing-li l. 27., in quibus supponunt, ut nostri antiqui physici, principia rerum esse, inter se contraria: „Quae (ait Aristoteles lib. I. physic.), fuit veterum omnium sententia ac consensio. Democritus

plenum et vacuum, Empedocles antipathiam et sympathiam, Parmenides calidum et frigidum, alii alia induxere“ etc.

Draconem autem, uti in prima figura Kien supra dictum est, coelestem materiam Yang, ita et in hac secunda Kouen materiam terrestrem Yn (quatenus particeps fit motus, acta ab Yang statis anni vicibus), metaphorice interdum appellari passim docent interpretes, et quidem ad physiologiae suae systema suasque loquendi formulas metaphoris non raro plenas minus incongrue.

His repugnat doctor Hou-chi, observans in textu non solum dici inter se pugnare sed pugnare in desertis, quae vox physicam ex hoc loco explicationem excludit. Praeterea nec hac principis Ou-ouang pugna, quam secuta est plena victoria, belle adumbrari potest proelium (si quod est) principiorum Yn et Yang juxta philosophos Sinas, quibus et quidem omnibus axiomatis ad instar est: „absit ut principium Yn omnino vincat principium Yang, statimque ac vicissim principium Yang omnino vincat principium Yn.“ Abrupta enim esset circulatio; de qua parte III.

Nulla ergo perfecta illorum victoria, qua naturalis rerum ordo lexque destruetur. Vid. part. III. diss. 1.

EPIPHONEMA ULTIMUM,
principis TCHEOU-KONG.

Usus sexti.

Oportet ut perpetua sit soliditas.

INTERPRETATIO.

Cum solide constituta sit pax, efficiendum ut sit perpetua.

Principum duo erant tunc genera quibus necesse erat facere satis. Clientelares, qui illius partes pro-

moverant, dignitatem titulis statim auxit novus imperator, permissa cuilibet juxta veterem morem libere exercendi potestate. Qui erant e regio sanguine, fuerantque tyrannidi offensi, ditionibus seu (ut vocant Sinae) regnis fuere donati; populus copiosa largitione non solum fuit recreatus, sed, quod erat in omnium votis, ad priscam imperii formam coepit gubernari, adjectis etiam praeclaris ad legum observationem cautionibus, quae in Chou-king referuntur parte ultima, quae tota est de tertia regia familia Tcheou. Satis nunc sit ex ea excerpere quae victor Ou-ouang mandat, „ut regimen antiquo respondeat, ut carcere sine mora liberetur Ki-tse patruus tyranni occisi, ut sepulchrum alterius patrui Pi-kan magnifice instauretur ut collectae divitiae dispergantur, ut annonae horrea exhauriantur ad remunerandos quatuor marium populos, ita ut tota natio laetetur seque submittat lubenter."

Cum Ou-ouang publice protestatus esset, se in hoc bello spectare unum, nempe liberare populos ab iniqua servitute, aerumnisque quibus premebantur, profecto non poterat, si sibi constare vellet, ad firmandum imperium continendosque in officio populos vim et violentiam adhibere, una ei supererat optimo principi nova ratio vincendi, ut se misericordia et lenitate muniret apud victos aemulos ac osores, et beneficentia sociorum spes superaret.

Ad pacem siquidem solidam, observant interpretes, exoriatur necesse est amor, et ex amore vera amicorum conjunctio; regiae benignitatis plerumque fructus, praesertim (bella inter Ou-ouang et Tcheou erant civilia) erga cives suosque gentiles. Quae certe doctrina est etiam nostrorum sapientum „amor (ait Cicero) princeps ad benevolentiam conjungendam . . . bonitas

etiam ad multitudinem pertinet. Non enim est inhumana virtus, neque immanis, neque superba, quae etiam populos universos tueri atque optime consulere soleat: quod non faceret profecto, si a caritate vulgi abhorreret."

ADNOTATIONES.

1) Doctor Tching-tse ait: „Materia terrestris Yn est natura sua debilis, ideoque difficiliter perseverat in eo statu qui mundi bono convenit, sed in eo conservatur a materia coelesti Yang, quae est perpetuae soliditatis ac firmitatis, et aequabilis in agendo constantiae." „Quod vero (observat doctor Kou-hien-tchin) terram hoc modo conjungi coelo necesse sit, inde hujus in illam dominatus intelligitur, symbolum scilicet principis supremi a cujus curis pendet populorum quies ac felicitas."

2) Notant tamen acriterque tuentur iidem cum caeteris philosophis unum ex duobus sine alio nihil efficere posse verae felicitatis, fruges scilicet ad vitam necessarias nonnisi mutuo perpetuoque concursu generandas; „Illorum principiorum Yn et Yang (Sing-li l. 27.) actio revolutionem habet quae exhauriri nequit. Duo haec se mutuo adjuvant adhibentque ad efficiendas rerum generationes ac corruptiones. Si non distinguuntur, sed eadem omnino sunt, procul dubio in coelo terraque nihil erit nisi circulatio mortua, sine mira illa rerum quae velut texuntur elaboratione sunt autem illa duo principia Yn et Yang ita inter se commissa, ut si vis auferre unum, auferri nequeat. Conjunguntur ut coelum et terra, sicut et solet rex cum subdito, pater cum filio, maritus cum uxore etc.; habes enim in hac naturae imagine exemplum societatis ac conjunctionis, utrique ita necessaria, ut unum sine alio nihil efficere possit."

Quae postrema verba sunt ex interpretibus in moralia praecepta plerumque excurrere solitis; quorum si vel partem reddere vellemus, opus hoc in immensum excresceret, nostrisque ipsa repetitione (qua lectorem fatigant Sinae) fastidium pareret.

Satis proinde hanc ipsorum ethicam apud nos vulgarem in pauca contrahere, et in hisce notis indicare, ut quid gens

haec tam antiqua de officiis semper senserit facile intelligi possit.

3) Usus sexti nihil aliud est quam summa doctrinae hujus emblematis Kouen, seu figurae secundae, quae tota constat lineis interruptis, numero senario aestimari ac exprimi solitis. Tota quoque spectat ad dulcissimos quietis pacisque diuturnae fructus, ex ipsa subditi cum egregio principe conjunctione atque mutua concordia necessario existentis.

Ad hanc (aiunt iidem) terrigenas inducit terra suo velut exemplo; ad coeli scilicet superioris motum, tum vere ineunte operans, tum adulta hieme cessans; quo tam quieto tempore, ut notat ipse poeta,

> Frigoribus parto agricolae plerumque fruuntur,
> Mutuaque inter se laeti convivia curant.
> Invitat genialis hiems, curasque resolvit etc.

Haec porro comparatio bonorum tum ex morali tum ex physica conjunctione profluentium, in Sinarum commentariis trita, non ita abhorret a nostris moribus ut similes loquendi formulas non reperire sit apud Graecos Latinosque scriptores Nota est oratio Laelii, quem de amicitia disserentem inducit Tullius. „Si exemeris ex rerum natura benevolentiae conjunctionem, nec domus ulla nec urbs stare potest, nec agri quidem cultus permanebit“ etc.

MONITUM.

Hae duae figurae primae Kien et Kouen constant ex symbolo eodem supra infraque delineato, vocarique possunt Kien-kien, Kouen-kouen; at tertia sequens, cum plerisque dehinc aliis, componitur ex diversis symbolis, Kan aquae, et Tchin tonitrus fulminisque. Nec tamen jam vocatur Kan-tchin, uti primis temporibus, sed Tun vel Tchun, et quidem (ut apparet ex antiquissimis quibuscunque commentariis sub Han-tchao et Tang-chao in collectione Chi-san-king). Appellatio haec est ab antiquitate principum Ouen-ouang et Ou-ouang derivata; ita ut non immerito dicatur

nomina emblematum esse excogitata ab iisdem principibus, nempe eorum emblematum quae sunt similia huic tertio, quod duo diversi nominis symbola constituunt. Atque ita conciliantur opiniones auctorum, quorum alii fundatori Fo-hi, alii principi Ouen-ouang nomina tribuunt. Fo-hi imposuit nomina octo symbolis, quae retulimus parte I. Kien, Kouen, Toui, Kan, Tchin etc. Haec ergo cum binatim sumpta constituant sexaginta quatuor emblemata, sua iis nomina tribuere poterant, et quidem diversa, si diversa sunt symbola; ut capite sequenti, ubi emblema tertium, constans ex symbolo Kan superiore et ex inferiore Tchin, dici potuit Kan-tchin, at nunc dicitur Tun. Huic, aliisque diverso ex symbolo compositis, nomina duplici caractere exprimenda sustulit Ouen-ouang, et ea substituit, quae ab illius aetate ad nostram usque inducta omnium in usu sunt.

CAPUT TERTIUM.

Tun	⚋ ⚋ / ——— / ⚋ ⚋	Aqua, seu nubes . . .	Kan.
	⚋ ⚋ / ⚋ ⚋ / ———	Tonitru, seu exhalatio .	Tchin.

EPIGRAPHE, principis OUEN-OUANG.

Magna penetratio debet esse solida. Noli eo uti qui peregrinatur; oportet elevare principem.

INTERPRETATIO.

Hoc nubis fulminea exhalatione foetae emblema velut sub oculos ponit pericula principis ad regium solium vocati. „Haec figura est imago (inquit doctor Tcheou-tse) viri eximii qui potest esse rex; sed ipsum Sinicum nomen, quod etiam pronuntiatur Tchun, significat rem esse difficilem ac periculosam.“

Huic ne succumbat, quatuor virtutes dotesque necessarias esse docet tertia haec epigraphe, quas prima docebat quatuor expressa characteribus, qui seorsim sumpti sonant idem ac magnum, penetrans, conveniens, solidum, perfectique regis speciem informant. Sumpti vero conjunctim significant: „magnam penetrationem debere esse solidam,“ atque adeo nubi dissimilem, quae fuerit disrumpi ruereque eo facilior quo altius anhelitus se insinuaverit.

Erigendo itaque principi non satis auxilii sufficiet magna qua negotia omnia pervadere possit perspicacia, nisi simul et adsit animi firmitas, et quidem ipsis rerum articulis conveniens. Ex quo sane genere non est qui animo fluctuat, et ad alia atque alia tendit ut peregrinus. At princeps nonnisi perfectus supremo in fastigio constituendus est. Hoc enim vox Sinica Kien non minus significat quam elevationem.

Principis Ouen-ouang singulare reipublicae servandae studium, tuendi industriam, atque etiam cum in agendo tum in patiendo constantiam, libri apud gentem canonici, et Confucius, tam saepe celebrant ut longum sit ea encomia referre. Satis nunc sit illud Confucianum [1]: quamvis ex tribus imperii partibus duas sibi jam devinctas ille haberet, nihilominus ab officio non discessit; sed invicta patientia regiae familiae Yn obsecutus est, quamvis bonis omnibus metuenda tunc esset. Itaque regiae nostrae Tcheou virtus vere dici potest ita magna ut nihil ei addi possit, ob eximie impensam inter tot adversa reipublicae operam, tum a patre Ouen-ouang, tum a filio Ou-ouang, qui elusis sua perspicacia animique fortitudine suorum tot adversariorum artibus, tandemque omnium victor, uno comitiorum consensu in regio solio est collocatus, primusque regiae familiae Tcheou, quae tertia est, imperator numeratur. Neque enim aureis illis monarchiae Sinicae initiis (quibus imprimis clari legislatores Yao et Chun), qui sanguine proximus sed qui virtute optimus (aiunt) ad imperium vocatus est. Quae annotatio de antiquissimis regibus est etiam nostrorum. Nam Cyrus apud Xenophontem legitur dicere solitus:

1) Vid. Lun-yu et comment.

„imperium nemini convenire, qui quibus imperat melior non sit.“

Caeterum cum principis Ouen-ouang tempore imperii Sinensis defectio nondum erupisset, sed lateret tecta ac velut in sinu principum, quibus invisus erat crudelis imperator ex familia (secunda) Yn, non immerito comparatur nubi, in quam quidem se induit anhelitus terrae ad fulmen factus at nondum erumpens, quae symbolice significare potest

> caecos instare tumultus,
> et operta tumescere bella.

Horum ergo periculosa semina hoc tertio emblemate adumbrantur, sequentibus deinde explicanda.

ADNOTATIONES.

1) Inter octo symbola quae Pa-koua vulgo nominantur, illud quod vocant Tchin ☳ pro tonitru seu exhalationibus fulminis supponit. At quod Kan appellant, et hac figura ☵ exprimunt, refertur ad aquam (ut notat commentarius communis), pluviam, nubes, seu vapores aqueos qui in sublime attolluntur; ex his duobus componitur diversisque symbolis hoc tertium emblema dictum vulgo Tun. „Nubes (ait Confucius in commentario Siang) fulmen habens est quae dicitur Tun imago.“

2) In opusculo Confuciano Tsi-koua-tchouen (de mutuo figurarum inter se ordine) de quo parte prima dicitur: „Extitere coelum et terra, post eaque caeterae res productae sunt. Illae cum intra augens coelum terramque contineantur, non potuerunt non accipere inde incrementum, quod vocatur Tchun vel Tun, et est primum initium generationum rerum; plantarum scilicet aliorumque id genus.“ Quae omnia nihil aliud significant juxta interpretes et doctorem Tchang-kolao, nisi, constitutis coelo terraque ut rerum generatarum causis, ab his primum existere earum semina, sic tamen ut lateant quasi utero quodam excepta cohibitaque, nec adhuc ulla sui parte prodeant — qua notatione alluditur ad eos terrae anhelitus, qui in nubem densam illapsi saltem ad tem-

pus ita cohibentur ut nullam illius vel tenuissimam partem dividant qua possit emicare; atque ita intelligitur quanam ratione ad physicam spectare, aut saltem (quod non raro ab istis interpretibus fit) ad illam detorqueri possint subjecta figuris verba quae libri Y-king textum componunt.

3) Et ne longius exemplum quaeramus, laborant non parum in hac tertia epigraphe his productionum initiis accommodanda. Quid enim ad haec facit elevatio principis?

Commentarius communis lineam infimam, quae est integra, et ex dictis exhibet virtutem Yang, seu materiam coelestem, ait vocari posse principem, non solum quod prima sit ordine (uti jam in duabus aliis figuris est observatum), sed etiam quod in hac caeterae lineae innitantur; ita ut si haec prima moveatur, quinque alias velut ruere necesse sit. Cui explicationi repugnant critici nonnulli, quod vox Sinica Heou hujus textus non significet quod primum est, aut quod basis est aut fundamentum, sustinetque, quem in sensum accipi posset si Heou sonaret idem ac Pen; sed haud dubie significet certam certique ordinis inter imperii principes seu magnates dignitatem. Quae ratio est omnino efficax ad demonstrandum sensum obvium vocis Heou, qui etiam apud antiquos scriptores optimatum tali titulo ac honore donatum, nihilque aliud, exprimit, adeoque solum civilis est. Nam in historiis, antiquisque monumentis, de ipso Ou-ouang legitur illum quinque dignitates instituisse quas appellavit Kong, Heou, Pe, Tse, Nan, et illis quibus deinde conferenda erant, voluisse assignari tot stadiorum ditionem, puta 100 stadia titulum Kong et Heou promeritis, 70 aut 50 stadia aliis. Quapropter etiamsi daremus has dignitates non fuisse tunc primum institutas, sed recens instauratas, nihilominus id semper concludendum esset, vocem Heou vel tunc maxime usurpari pro titulo primae dignitatis, e quinque a nova familia regia Tcheou inductis. Sed nec id negant commentatores illi; id duntaxat volunt civilis dignitatis nomen (quod omnes historiae loquuntur) metaphorice convenire praecipuo physicae principio Yang, cujus linea prima ———— hujus figurae est index symbolicus, et quod in generatione rerum primas habere inter Sinas philosophos convenit.

Minus dura est pleniorque explicatio quae refertur, in novis commentariis regiis, estque doctoris Ping-ouen. Is

ait, et quidem ingeniose, „elevationem principis physica illa celsitudine exhalationis terrestris usque ad nubes evectae spectabilem fieri. Fulminis fragor terret populos usque ad 100 stadia;“ in quo vel aptissime refert principem clientelarem, titulo Heou, et dignitate ac potestate sublimem, cujus ditio his etiam limitibus definiebatur tempore imperatoris Ou-ouang et Tcheou-kong, ut constat ex antiqua historia et libris King. An vero ante hoc tempus fuerint Kong, Heou, Pe, disputant non pauci; qui id negant, ideo aïunt legi aliquos Kong, Pe, inter avos Ou-ouang, quod imperium postea adeptus suos his titulis (ut fuit mos fundatorum omnium sequentium familiarum) honoris causa donaverit. Credibilius titulos hos ante Ou-ouang extitisse quidem, sed ditionis et in eam potestatis cum novis honorum insignibus limites ab eo fuisse definitos.

4) Exhalatio ascendens, dum per auras fluctuat ac velut peregrinatur, necdum in nube conquiescit, tunc profecto terrorem nec admirationem parit. „Magna fortuna (inquit doctor Tchao-jou-mou) nulli non convenit, at si incerta est, conferri non potest cum minori gradu qui quidem fixus sit, et in quo suorum reverentia atque amore fruatur.“

5) Qui fixus est in officio is dicitur non peregrinari seu non fluctuare; qua imprimis dote velut proprio charactere principem Ouen-ouang eximium nobis proponit Confucius: „O quam altae ac reconditae virtutis fuit Ou-ouang! o quam feliciter illius splendorem conjunxit cum suis actionibus, illud observans in quo sibi sistendum esset. Agens regulum, sistebat in caritate erga subditos. Agens subditum, sistebat in observantia“ etc. Ita ille in Ta-hio, interprete Tchang-ku-tching.

„In officio (Li) quippe colendo, (aïunt Sinae sapientes ut nostri) vitae est honestas omnis, et in negligendo turpitudo.“

EPIPHONEMA PRIMUM, principis TCHEOU-KONG.

In primum nonum.

Opus acu texit. Oportet ut soliditatem habeat. Oportet elevare principem.

INTERPRETATIO.

Quemadmodum ad operis, quod acu pingitur, absolutionem multum temporis ac industriae necessario insumitur, ita etiam ut solide quid fiat in evehendo principe lente ac solerter elaborandum est.

Cum plerique jugum crudelis imperatoris Tcheou aegerrime ferrent, sicut patrem principem Ouen-ouang accusaverant olim, ita tunc filium Ou-ouang timidae providentiae nimiaeque cunctationis etiam liberius damnabant. His princeps Tcheou-kong noto omnibus proverbio respondet: „opus acu texui" atque adeo festinandum lente ut latinum fert adagium; quod vel ex eventu sapienter factum fuisse patuit, cum nec obedientiae decus apud vulgus amiserint, nec a paterno populi tuendi consilio filii defecerint. „Obedientissimi principes (ait Confucius in Tchong-yong) Ou-ouang et Tcheou-kong praeclare voluerunt prosequi majorum suorum voluntatem, praeclare voluerunt amplificare majorum suorum illustria facinora" etc.; nempe sua illa cunctatione lentaque providentia imperio tandem potiti sunt. „Magna virtus (exclamat idem) procul dubio a coelo tandem obtinet imperium quae pater Ouen-ouang feliciter orsus fuerat filius Ou-ouang majore etiam cum felicitate annos plurimos pertexuit, quo ex successu patet pericula (quae in

epigraphe dicuntur inesse magnis negotiis) existere ex improvida festinatione." „Nam (ut dicitur in Chou-king lib. III. ab eximio ministro) rem a te perfectam puta, si praevisa et parata habes omnia."

ADNOTATIONES.

1) Opus acu pictum, aiunt interpretes, est opus longi laboris. At naturae non minus operosum est prima efferre rerum initia. Recte itaque inter se comparantur et in utroque festinatur lente, ne conatus successu careat, hunc non obtinebit qui in magnis negotiis animo praeceps est suscipiendis, et in promovendis inconstans. Plantae certe non subito magnae erumpunt, sed sensim crescunt atque augentur, natura scilicet lente, sed tamen semper et continenter laborante. Arborem unam intra noctem prodire e terra proceram firmamque prodigiosum est, ut (aïunt) accidit imperante Tai-ou e secunda familia ante Christum 1635 circiter. At non minus rarum puta, si imperato et praecipiti negotio bene succedunt; festinatio, advertit etiam noster Tacitus, improvida, caeca est.

2) Licet virtus Yang, seu materia coelestis, quae in generatione primas tenet et princeps est, in figurae infimo loco (inquit doctor Tcheou-tse) pingatur, nihilominus hic etiam est principium motus, utpote natura sua actuosa et valida.

Non aliter contingit viro regiis dotibus et virtutibus eximie instructo; quacunque reipublicae in parte versetur, boni communis causa est. Si sit in humili loco, consiliis obsequioque adjuvat. „Si sit in altiore, sua modestia et moderatione (inquit Confucius in Siang) ingentem populum assequitur; multorum scilicet animos abhorrente ab omni fastu, benignitate, utilique agendi ratione sibi omnino devincit. Valet siquidem ubique terrarum commune adagium: omne tulit punctum qui miscuit utile dulci."

Hunc autem characterem a Confucio expressum esse ex principis Où-ouang persona gestisque, clarius est ex dictis quam ut pluribus exponere necesse sit.

EPIPHONEMA SECUNDUM,
principis T C H E O U - K O N G.

In secundum sextum.

Veluti tristitia jacens, veluti animo fluctuans, veluti eques ad cursum paratus; si non est inimicus uxorem despondet. Si puella soliditatem habet, non faciet, ut determinetur; post decem annos tunc determinabitur.

INTERPRETATIO.

Animum habet expectatione metuque suspensum. Paratus quidem ad agendum, sed incertus, an qui hactenus hostis seu inimicus fuit, ducturus sit virginem, quae ei oblata est. Ex hujus virginis seu puellae constantia solidaque agendi ratione pendet res tota, quae tamen si non hac via deciditur, post decimum tamen annum decernenda est.

Fluctuationes et cunctationes principis Ouen-ouang in admittendis procerum votis, ibi graphice exhibentur. Excusationem petit Tcheou-kong ex spe, quam pater ipsius conceperat mitigandae imperatoris ferociae, atque adeo concordiae restituendae. Sperandi causae [1]) erant dotes eximiae unius puellae (nomen non traditur) quam narrat historia fuisse filiam unius e nobilioribus principibus subditis, missam in aulam deducentibus duobus aliis magnatibus Hong-jao et Tatien, ibique in interius palatium consulto introductam.

Huic statim tyrannus gratificatus fuerat principis Ouen-ouang libertatem, tantidem (ait historicus)

1) Vide Tong-kien de Tcheou.

valere dictitans. Quo eventu ad meliora expectanda excitatus et beneficii memor princeps omni officiorum genere hos benignitatis igniculos fovere conabatur. Frustra omnia fuere. Rediit brevi ferocius ad ingenium imperator, unde intellectum est, puellam necessaria non valere auctoritate, aut ex captata statim gratia paulatim decidisse ad solitas reginae Ta-ki artes, et machinationes, aut etiam virilius crudelibus consiliis obstitisse. Quo sensu verum erat illud, si puella soliditatem habet, non faciet, ut determinetur. Paucis, cum tota spes concidisset, et inter tot procellas nunc sperans, mox timens, semper sollicitus ac suspensus multos annos vixisset, tandem se domum velut in portum recipiendo tranquille mortuus est. Postquam parari coepere arma contra imperatorem a Ou-ouang, cui, ut caeteris principibus, jam certe stabat sententia, quam mature fieri posset mutare rempublicam: „licet (inquit Ou-ouang in Chou-king, lib. 4.) majora regna reverita sint patris mei potentiam, minora vero amaverint ipsius virtutem, attamen intra novem annos ad magnam rerum conversionem nondum omnia accesserunt, quae scilicet ad eam fesinandam contulerunt. Totam rerum seriem explicant sigillatim nova et antiqua commentaria, etiam communia. Anno nono Ouen-ouang mortuus est. Anno decimo et undecimo milites provisi, nempe omnino decreta inter principes et Ou-ouang, imperii mutatione, ita ut nihil jam superesset, quam totius imperii comitia indicare. Haec decimo tertio anno (narrat liber Tcheou-chou l. 4.) habita sunt in Mong-tsing, provinciae Honan; quod supra annotavimus, in quibus Ou-ouang, palam imperium admisit. Verissimum itaque esse demonstratur effatum libri Tcheou-y seu Y-king de determinatione ultima post decem annos, ut ait textus iste,

textui libri Tcheou-chou seu libri IV. Chou-king omnino consentiens: quo scilicet tempore res absolute non solum decreta est, sed ipso belli apparatu ita jam attentata, ut brevissima temporis mora ad plenam usque victoriam intercesserit. Nihil proinde opus est alium propositi aenigmatis Oedipum quaerere, quam ipsum principem Ou-ouang ejusque fratrem Tcheou-kong, praecipuos tragoediae tunc actae auctores, omniumque manibus tritas historias. Allegorias autem mysticosque sensus his sententiae verbis attexere, ut ad nostra dogmata christiana detorqueri possint, nihil aliud esse videtur, quam falsitatis suspecta facere nostra omnia apud Sinas, ex falsis Sinici libri interpretationibus aut judicaturos, aut suspecturos, meliora nobis non esse ex veteris testamenti hebraicis libris excerpta. Id saltem objicere possent contra has allegoricas explicationes, si tamen aequis auribus audire vellent missionarios eas proponentes ad religionis probationem aut expositionem: „haec, quae vos dicitis mystica sunt, operta sunt, figurata sunt, aliquid manifestum, quod interprete non egeat, a vobis flagitamus;“ ut loquitur Augustinus contra allegoricas explicationes aliquorum locorum sacrae scripturae.

Caeterum non dedecebat principem Ou-ouang tristitia et animi fluctuatio, ut optime notant. „Nam non minus triste esse debet principi amanti populum ad haec cogi remedia, quae stant multo luctu, quam proprio corpori mederi multo vulnere.“

ADNOTATIONES.

1) Interpres operis Chou-king in librum IV. de domus regiae tertiae gestis Tsai-tchin, ait: „Anno nono mortuus est Ouen-ouang; Ou-ouang successit in locum. Secundo anno providit milites, tertio punivit Tcheou;“ scilicet ultimum secundae familiae seu Yn imperio exuit. Unde autem

fiat in hoc libro numerandi initium, dicetur dissert. I. partis hujus secundae.

2) In novis commentariis regio typo editis, annotatur: „Interpretes inter se non convenire in physica hujus epiphonematis explicatione; et reipsa illius sensum vix intelligi posse, quatenus ad figuram nubis fulminisque symbola exhibentem pertineat. Plerique non ad nubem, sed ad principium Yn seu materiam terrestrem confugiunt, voluntque hanc quae (ut figura quoque exhibet) principio, seu materiae, coelesti Yang velut insidet, et cum ea ad generationem debet concurrere, his in initiis velut a foedere refugere; immerito tamen, cum Yang non fit inimica ipsi, sed potius cum ea conjungi amet. Sub qua (ut volunt illi) similitudine attingitur conjugium imperatoris cum puella de qua textus loquitur.“ Utut fit, quae certe afferunt ex physica, nihil aliud sonant, quam antipathiam et sympathiam nostrorum Aristotelicorum in solvendis nodis physicae, nec raro, et meo quidem judicio, inutiliter usurpatam.

Facilius exponi forte videbitur in iisdem commentariis ab aliquibus de emblematis gemina parte, quarum inferior est fulmen, superior est nubes. Illius sonus admodum durus terrore suspensos animos velut fluctuantes habet. Haec vero cum valde mobilis sit, potest conferri cum equo ad currum parato, quo si quidem illa circumfertur, ibi imminens strages cladesque ab involuto scilicet fulmine. Verum nubes nisi densa sit, et (si ita loqui fas est) solida, illico disrumpitur, atque adeo nihil ipsa determinare dici potest. Nubes enim ex vaporibus aqueis fieri volunt Sinae philosophi [1]) subtilioribus seu tenuibus, et ob levitatem in partem quamcumque impelli facillimis. „Inde (aïunt) pluviam fieri, ut in olla fervente et operculum habente, in qua subtilis spiritus (Hi) vaporque attollitur, ac densatur, postea vero guttatim decidit. Si vero non habet olla operculum, vapor ascendens dissipatur, aut non coalescit, inde et nebula“ etc. Nubes densa fit ex horum vaporum diversa velut contignatione. Sed de his aliis in locis, et inprimis parte tertia. Quidquid dicatur de his physicis, tota manet commentatores difficultas; nam in neutra explicatione nulla causa affertur probabilis cur in textu

1) Vide Sing-li lib. 27.

decem annorum mentio fiat, ut interim taceam quae violente trahi videntur ad physiologiam, et quidem satis inutiliter, cum nihil opus sit sensum tum moralem tum historicum ita cum naturae operantis ratione convenire, ut nulla in re discrepare videantur.

Praeclare itaque interpretum illi fecisse videntur, qui neglecta hujus emblematis physica explicatione, non secus ac abjecto cortice, ipsum nucleum ac medullam perscrutati sunt; magnam scilicet animi provisionem cautionemque inter pericula adhibendam, qua excelluisse princeps Ouen-ouang hoc in epiphonemate indicatur, pingitur enim non solum ad populo succurrendum paratus, sed etiam omnia circumspiciens, ne, dum praesentibus malis vult mederi, extituris deinceps majoribus causam praebeat. Nam ut in tranquillo tempestatem adversam optare dementis est, ita subvenire in tempestate quavis ratione sapientis. Ita sapientes Sinae in commentariis, et nostri, dum de officiis disserunt. Adde quod ab iis notatur: sapientis quoque ad auxilium imperii licet parati partes esse, populorum suis in aerumnis spes fovere non premere; ubi nulla spes, id videndum ne gravior sit remediis quam delicta erant. Quod idem de Pompejo dictum legere est apud Tacitum.

EPIPHONEMA TERTIUM, principis TCHEOU-KONG.

In tertium sextum.

Persequendo cervum nullus est qui viam dirigat, veluti qui in loca deserta est ingressus. Sapiens si opportunitatem sciat, melius est illam rejiciat. Si eat, illum poenitebit.

INTERPRETATIO.

Venator qui cervum diu insecutus in silvas saltusque incidit, nec habet ullum viarum ducem, etiamsi adesse sibi videatur capiendae praedae opportunitas, sapientius, illa non utitur, ne scilicet temere ingredienti forte ocurrat poenitendi locus.

Hoc familiari exemplo princeps Tcheou-kong docet patrem suum merito potuisse cunctari cum negotium ageretur periculis plenum, quae nullus eorum, qui tunc supersites essent, unquam adiisset, nec omnia ita essent illo tempore parata, ut negotium semel aggressus, si forte minus succederet, ab eo discedere aliqua via non indecore posset. Et vero negari non poterat tunc tentari aliquid valde odiosum novumque, licet deinde post continentes viginti-duarum familiarum regiarum mutationes populos minus abhorruisse necesse fuerit, atque adeo id audere minus odiosum. Nam semel tantum illis temporibus ab antiqua familia Hia imperium translatum fuerat ad principem Tchin-tang auctorem domus Chang (Yn postea dicta est) quae post pacificam sex seculorum possessionem jam e solio deturbanda proponebatur et tantum non extinguenda. Hujus quidem consilii auctores habebat Ouen-ouang plerosque principes causasque quas supra attulimus, sed ducem simili in re versatum omnino nullum. Inde anxietas, inde cunctatio principis, ne id negotii susciperet cujus exitum reperire non posset aut reipublicae utilem aut sibi decorum. „Licet ergo utpote sapiens (Confucius ait) non haberet animum obfirmatum ad agendum vel non agendum, sed quod rei convenit id sequi vellet.“ Cavebat tamen ne id solum considerarent quam res esset decora et imperio conveniens, sed etiam an haberent efficiendi facultatem; et ob hanc imprimis praeparationem diligentem in magnis negotiis adhibitam animique provisionem princeps ille a Confucio caeterisque gentis sapientibus saepe laudatur, et quidem non immerito. „Nam ingenii (inquiunt etiam nostri sapientes) magni est, percipere cogitatione futura et aliquanto ante constituere quid accidere possit in utramque partem, et quid agendum sit cum quid eve-

nerit, nec committere aliquid, ut aliquando dicendum sit: non putaram.“ In hoc igitur tota ferme vertebatur excusatio principis Ouen-ouang, quam Tcheou-kong similitudine idonea hoc in loco exponit, concluditque verbo poenitere, quo nullum durius audire poterat princeps toto imperio prudentia et sapientia celeberrimus.

In hac porro similitudine, quae a subsecutis scriptoribus saepe usurpata est ad excusationem aliquam fundatorum novae cujuslibet familiae imperialis, cervus fugiens est imperium ab antiqua familia elabens, venator insequens est quisquis sibi viam ad imperium armis aperire nititur; viae duces sunt qui competitores consiliis adjuvant. Quapropter laudatur ab historicis responsum fundatoris quintae familiae, qui bellatores suos, iniquo animo ferentes ingentia praemia primaque post victoriam data ministro Siao-ho et nonnullis aliis eximiis consiliariis, hac interrogatione et similitudine repressit: „In venatione, quinam cervum exagitant et fugientem premunt capiuntque, nonne canes? quoniam quinam vero canes ducunt, idoneo, collocant loco, et in viam dirigunt nonne homines? Multum vobis quidem debeo, quod mihi obedientes hostem armis ceperitis, at multo plus me debere profiteor illis qui mihi ita mandandi consilia dedere, modumque capiendi hostis me docuere.“

ADNOTATIO.

Celebris interpretis Tchou-tse, aliorumque haec ferme est physica interpretatio: virtutem Yn hac linea tertia expressam, cum nondum sit in proprio loco, sed in sibi contraria incidat, ut cervus in saltus avia, non posse esse tutam nec certae productionis aliquid polliceri. Quae autem intempestiva aliquando et velut fortuito ex terrae sinu prodeunt, eadem saepius coeli inclementia meritoque concidunt, ita ut cultores

poeniteat. Inde autem velut a pari concludit doctor Tching-tse, sapientem qui videt negotium loco non tuto versari, melius illud rejicere et ad illud non aggredi, cum plerique hominum ita sunt animo affecti ut sapientiam ex rerum eventu metiantur. Contra Ovidius noster

. careat successibus opto,
Quisquis ab eventu facta notanda putat.

EPIPHONEMA QUARTUM,
principis TCHEOU-KONG.

In quartum sextum.

Velut eques ad cursum paratus petitur conjugium. Itur, bonum felixque. Nulla non convenientia.

INTERPRETATIO.

Paratus est semper ad agendum. Si ad ejus, qui hactenus fuit hostis seu inimicus, nuptias solemnes eat, fortunata putate omnia, nihilque reipublicae non conveniens sperate.

Una est interpretum sententia, eadem quarto hoc epiphonemate inculcari quae secundo, atque adeo eadem subintelligi quae de inimico seu hoste et de puella sponsa ibidem textus loquitur.

Hoc enim ab omnibus illo tempore non solum optabatur sed etiam efflagitabatur, ut imperator Tcheou, qui jam ut proborum omnium hostis habebatur, suam illam pellicem Ta-ki, quam reginam dixerat, a se removeret. Nec dubium quin, si in hujus locum atque auctoritatem successisset selecta illa puella, quemad-

modum statim gratia sua principis Ouen-ouang libertatem impetraverat, ita de caeteris totaque republica mereri studuisset. Nam imperatorem, indole licet ferocem, uxorum tamen imperiis obnoxium esse fama publica, nec falso, vulgaverat.

Invitatio itaque principis Ouen-ouang ad solemnem novae reginae aut imperatricis inaugurationem non fuisset, duntaxat praesagium sed etiam argumentum redeuntis ad frugem imperatoris, brevique extiturae ex meliori gubernatione populorum felicitatis. Ipse certe princeps Ouen-ouang suam suaeque familiae felicitatem non dubitabat acceptam referre imprimis prudentiae singulari, eximiisque virtutibus, tum matris suae Tai-jin tum uxoris Tai-sse, ut constat ex historia et Confucii Lun-yu. Quibus domesticis exemplis forte excitatus, hanc quoque mitigandae ferociae rationem a suis subditis hujusque puellae parentibus iniri passus est; „Viro enim etiam perfecto (ait Confucius in Lun-yu) interdum expedit decipi, non tamen expedit perire.“ Quod videtur quoque facere ad defensionem principis Ou-ouang; cujus haec imperatoris placandi ratio a nonnullis adversariis carpebatur, ut sapientis virtute indigna; verum eam tempori rerumque statui convenientem judicabant meliores ministri, et quidem non immerito, ut notat Confucius. De sapiente periclitante idem sentit Seneca noster: „Non relinquet bonos mores, sed tempori aptabit.“

ADNOTATIONES.

1) Interpretes de verbis hujus quarti epiphonematis idem philosophantur, quod de secundo. Virtus Yn non potest ascendere, etiamsi non multum absit a virtute Yang, quae sequenti linea exhibetur. Sed ut posset operari, et velut operae pretium facere, necesse est eam conjungi materiae, seu virtuti, Yang, utpote actuosae et valenti suo ex genere,

aut (quod ad eundem recidit sensum) natura sua efficaci, motuumque foecundorum causae. Diceres vitem natura caducam, quae, nisi erectae ulmo maritetur, humi repit serpitque. Hanc vero ubi sic claviculis tanquam brachiis manibusque apprehendit, seque erexit, magnas utilitates parit. Inter Yn et Yang hoc imprimis interest, aïunt passim philosophi Sinae praesertim in pandectis physicis, et interpretes in Y-king, quod Yang sit sua natura firmum, Yn vero natura sua debile; ita ut hoc sine illius auxilio nihil in annuis frugum mixtorumque quorumcunque productionibus fieri possit, aut unquam factum sit. Sunt siquidem principia rerum omnium, quae illorum concursu mutuaque actione in lucem educuntur, uti explicabitur parte tertia. Ceterum utriusque principii (Yn, Yang) conjunctio, quot parit terrae utilitates, tot ferme commoda populis affert consensio regis cum vassallis subditisque.

2) Qui spe mitigandi crudelis Tcheou puellam obtulerant, id non fecerant sine antiquo exemplo, quo satis defendebantur. Nam Li-koue ultimus primae familiae imperator, idemque pessimus, placatus fuerat ab You-chi; qui, ut rebellis, ditione Mong-chan misso exercitu exuendus erat, oblata imperatori filia sua May-hi eximiae pulchritudinis placatus fuit, atque ita in tantam gratiam rediit, ut magnis donis bonisque auctus sit. Sed hoc conjugium dici non potuit bonum felixque. Imperator siquidem in novae amasiae gratiam opes imperii stolide exhausit, in aedificanda illi regia quae erat tota ex marmore, strata saphiris, cincta cancellis eburneis gemmeisque, et in omni parando deliciarum genere inde ruina illius, quod illi publico libello praedixerat minister Kouan-long-fang. „Si pergis illam audire, periisti, periit familia regia.“

EPIPHONEMA QUINTUM, principis TCHEOU-KONG.

In quintum nonum.

Spiritus vitales retinet. Si, dum parvi, habent soliditatem, hoc bonum felixque. Si vero, dum magni, habent soliditatem, hoc malum infelixque.

INTERPRETATIO.

Animum manumque ab incepto adhuc continet. Parvos, seu qui subsunt, solide constanterque in humili obsequio perstare magnae felicitatis fuerit. Si magni, seu qui illis praesunt, semper perstarent in tam dura subjectione, infortunium esset, pernicies scilicet reipublicae.

Crudelis Tcheou se constantem propositique tenacem jactabat, falso persuasus, quantum optimatum conciliis monitisque concederet, tantum de obsequio multitudinis et de imperii majestate decedere, quam nimirum in hac severitate (ait Chou-king) ponebat. Populi, aliique subditi, illustris reguli Ouen-ouang exemplo verbisque animati, aegre quidem, sed tamen regiis mandatis obsequebantur. Quod satis principi tunc esse videbatur ad animum manumque continendam ab incepto (tanta principum concitatione) regiae domus excidio, aut saltem ad rem non ita urgendam. At quidni hanc populorum principum, aegrae licet, obedientiae formam non fovisset filius Ou-ouang? Cur illius tempore omnis concordia soluta esset? ad hoc respondet frater Tcheou-kong: ultro concedens obsequii aliquid, quamdiu vixit pater, imperatori quantumvis per-

verso semper praestitum fuisse, verum id potius fortunae patrisque felicitati tribuendum quam a sapientibus expectandum. „Si (ait Confucius etiam de imperatore Tcheou) vel una regis persona sit turpiter cupida; totum regnum ejus exemplo depravatur, perturbarique necesse est illo tempore, si quando edicta regia erant contraria, iis quae placebant populus non obsequebatur.“ Non erat itaque obsequium hoc qualecunque ex animi submissione, sed ex principis ministri felicitate. Violentum autem (ut fert tritum hic etiam proverbium) non est durabile. Unde concluditur rem toti nationi futuram summe perniciosam, et reipublicae infortunatam, si qui illius bona procurare debent magnates, nihil de tam dura subjectione et injusto regimine solliciti, tantis mederi malis neglexissent. „Si principem Tcheou punire neglexero, (inquit in sua oratione Ou-ouang) illius scelerum particeps ero, et poena in me recidet.“ Quod idem infertur ex dictis a Tcheou-kong, omnibusque, parta victoria, tam notum erat quam quod maxime. Paucis Ouen-ouang pater in continenda multitudine fuit felix, quae autem fortuita sunt, ut nostri quoque docent, certa esse non possunt. Jam vero virtute filii Ou-ouang imperii vera stabilisque concordia recte constituta est. Nihil siquidem ad populi res tenendas aptius quam diligi. Nam vulgo, ait Ennius noster:

Quem metuunt, oderunt;
Quem quisque odit periisse cupit.

At quando mali principis vitiis aversus est populorum animus, nihil opportunius esse potest auctoritate curaque bonorum Magnatum et fidelium ministrorum, qui subditos et obsequium exemplo doceant, et sua de illorum miseriis apud imperatorem sollicitudine solentur.

Ita etiam interpretes in Chou-king; id annotantes hac via principem Ouen-Ouang tyranno Tcheou diu profuisse. Quod totum ita ex dictis supra manifestum est, ut nihil opus sit scriptorum testimonia congerere.

ADNOTATIONES.

1) Quinta linea, ait Tcheou-tse, indicat quidem virtutem Yang jam esse in loco nobili, sed illo tamen tempore quo res solum foventur ac adhuc cohibentur, atque adeo tempore periculoso etc. Haec, aliaque id genus similia, apud Sinas hos ad fastidium usque repetita, nihil aliud reipsa significant, nisi prima rerum semina quae edi incipiunt, etiamsi terrae utero adhuc protegantur, quod tamen sint fluxa ac velut lactea, facillime suffocantur.

2) Hac etiam similitudine regum curam excitari vult doctor Tching-tse in seligendis negotiorum administris: futurum siquidem, ut quae animo informarunt coepta et inierunt consilia cadant irrita, nisi viris cautis et perspicacibus rectisque commutantur, qui non solum mandando sed etiam agendo quid tempori locoque fieri conveniat docere suos inferiores possint.

3) Has dotes ad perfecti ministri formam facere, et in novae monarchiae initiis necessarias esse, discere princeps potuerat ab antiquissimo legislatore Yao. Hic enim, cum sibi coadjutorem et successorem quaereret, eique oblatus esset a Tong-chi filius ipsius Tan-tchou. illum rejecit. „Rectius (ait) quidem videtur, sed animo non est alios carpere solum amans, et se unum audire virum quaero, qui possit populum et verbo et exemplo docere; qui sciat punire et remunerari ut oportet; qui solius boni publici amans, quam minimum fieri potest, a subditis exigat; qui nihil agere velit sine sollicita anxiaque cura; qui tantam rerum peritiam habeat ut non solum bona ineat consilia, sed etiam ad executionem descendat atque perducat.“

EPIPHONEMA SEXTUM, principis TCHEOU-KONG.

In sextum sextum.

Veluti eques ad cursum paratus. Veluti ad sanguinem tristis.

INTERPRETATIO.

Ad agendum quidem semper paratus, sed tamen tristissimis confectus curis.

Quanto principem Ouen-ouang maerore afflictum, aut etiam profligatum putamus, quem narrant annales concidente etiam quam speraverat citius imperii totius qualicumque concordia, rebusque a se utcumque compositis in pejus ruentibus, temporis paucos intra menses obiisse. Tantae tristitiae causa erat malorum imperii gravitas, et ipsa remedii acerbitas sine quo sanari non poterant! dissipare autem populum, quid porro, nisi dissipare regnum? quod tamen futurum merito timebatur. Ita autem erat animo affectus erga subditos populumque imperii, ut ad reos e medio tollendos aegre etiam adduceretur.

ADNOTATIONES.

1) Doctor Leang-che-ing observat in suo commentario ultimam hanc figurae sextae lineam exhibere ultimum velut terminum (Tun) primae illius occultaeque rerum inter terrae viscera productionis, et tempus quo illae consistere incipiunt. „Nec tamen (addit) remotae sunt a periculo.“ Nam (Virgil. Georg.)

— lecta diu, et multo spectata labore,
Degenerare tamen

agricolae saepe experiuntur; ita ut minime dubitari possit, quin inchoata in terrae sinu rudimenta facile quoque inter-

cidantur. Quomodum autem agrum non deserit agricola, quod ipsius votisque sementi interdum non responderit, ita nec continuo rejicienda alicujus viri selecti opera, quod aliquando successu caruerit, et multo minus populi regnique cura abjicienda est, quod primus labor noster non ita profuerit. Sed paratus sit semper oportet, ad bonum etc.

2) Eodem ferme recidit aliorum interpretum physiologia, qui a periclitandi causis tristem (qua voce utitur textus) terram opinantur; quod forte videretur nostris hominibus durius tractum, nisi similis loquendi formula auctorem haberet ipsum Tullium, l. 2. De natura deorum, de solis binis quolibet anno reversionibus: „Quarum intervallo tum quasi tristitia quadam contrahit terram, tum vicissim laetificat, ut cum coelo hilarata videatur.“ Eundem ergo in sensum accipienda sunt quae de terra tristi, aliisque id genus metaphoricis epithetis, apud Sinas Y-king interpretes reperiuntur. Sin minus, in nosmet legem sancimus iniquam. At non ferendum, et meo quidem judicio explodendum, quod idem Leang affert sub finem explicationis ad sanguinem tristis: „Nempe symbolum Kan, quod supponit hic pro nube alibi pro pluvia, aqua etc. hoc in emblemate supponere pro sanguine.“ Nihil enim violentius hac significatione, in qua nequidem umbra analogiae apparet. Hic autem ab istis scriptoribus terra tristis dicitur, non quod frigore contrahatur, nec quod vomere scindatur, sed quod suos foetus, ad quos fovendos semper parata est, aegre vel invita amittere cogatur.

CAPUT QUARTUM.

Mong	☶	mons . . .	Ken.
	☵	aqua, seu nubes	Kan.

EPIGRAPHE, principis OUEN-OUANG.

1. *Penetrat. Nos quaerimus ignaros infantes. Ipsi ignari nos quaerunt.*

2. *In principio dum ostendit admonet.*

3. *Si semper eodem modo fiat, erunt rixae. Si sint rixae, non admonet.*

4. *Oportet ut sit soliditas.*

INTERPRETATIO.

Accepta ex perversa imperii administratione principum offensio jam tunc eruperat, eoque deventum erat, ut ne mandata quidem regia admittere vellent, nisi quae princeps Ouen-ouang ad ipsos transmitteret, perinde ac si cetera aut falsitatis aut injustitiae suspecta essent. Inde suspiciones in diem majores imperatori ab aulicis scelerum consciis injectae, quas ex historia Sinica supra delibavimus, quod Ouen-ouang suis illis adhortationibus officiisque sollicitare videretur corda virorum. Rumores etiam varii per populos studiose ab iisdem sparsi contra plerosque optimates praesentis regiminis vituperatores, qui artis gubernandi

imperiti ac velut infantes traducebantur, ut nimirum quae temerariis improbae aulae consiliariis exprobraverant, politicae calliditati tribuenda viderentur.

Haec epigraphe et figura, inquiunt interpretes, de principe quidem est, sed de principe etiam populi magistro, brevem quoque complectitur velut apologiam principis Ouen-ouang tunc velut imperii magistri. „Nos non agimus, inquit, ut ad nos veniant qui reipublicae rudes ac velut infantes ab aliis habentur. Ipsi ultro ad nos confugere coacti sunt, ut aliquod suis publicisque malis remedium a nobis efflagitarent.“ Certissimum illo tempore palamque erat, vix reperiri inter illustriores familias antiqui decoris memores quae non a grassante tot annos tyrannide fuisset vexata.

Aulicis etiam scelerum consciis monita saepe dederat, sed nil nisi superba fastidia rixasque periculosas ferre solitus non jam privatis admonitionibus agendum arbitrabatur. „A quocunque, ait, aliquid nobis significetur, illi monita non denegamus; si tamen nos non audit, eandem sequens rationem, adeo ut cum illo rixandum sit, tunc ab iterum admonendo nos ipsi reprimimus.“ Non enim penetratio sufficit, nisi solida. Perspicax vero ille est, qui constanter noscit attenditque ad id, quod rei, quod tempori convenit, nec sapientis est, semper idem dicere, sed semper idem sperare.

Hac itaque epigraphe nil tum tempori convenientius tum ad principis sensum manifestius, in publicum manare poterat. Praeterea etiam sua emblemati inerat vis, „epigraphe inprimis picturae adjuncta exhibet, inquit Confucius [1], aquam seu fontem e radice montis

1) In comment. Siang hujus.

erumpentem." Quo sicut adumbrari volebat Ouen-ouang suam in omnes propensam benefaciendi populoque bene consulendi voluntatem, fonti omnium oculis usuique exposito non absimilem, ita significari suorum censorum injustitiam. Erat haec eo odiosior, quo injustius ac persona inprimis publica indignius est (observant interpretes) communia omni hominum generi beneficia aut maligne aut omnino non tribuere, v. g. prohibere aquam profluentem; si quis velit consilia, consilium deliberanti non dare. Quae sunt (notat Tullius de officiis) generis ejus, quod ab antiquo Ennio positum in una re transferri per multas potest:

Homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit,
Ut nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit.

Cum igitur Ouen-ouang omnibus non solum exemplo praelucere semper conatus esset, simulque prodesse privatis publicisque documentis (ex quibus etiam sua expressisse profitetur suis in libris Confucius) iniquissimae erant obtrectatorum querelae, ad quos hac epigraphe alluditur.

Dici etiam potest hanc principis simul et magistri populorum formam, quam hoc emblemate effingi a Ouen-ouang aïunt interpretes, esse expressam e suis moribus. Nam annales [1]) narrant dominos ditionum Yn et Joui cum dissidii diuturni arbitrum elegissent Ouen-ouang, ut ingressi sunt illius regna, ubique invenisse omnia ita bene ordinata, populos ad omne officium ita excultos, tantam in aula modestiam, ut admirantes dixerint, quidni invicem cedimus, officiisque ut illi, mutuis certamus? dicine possumus homines? moxque se principi ultro subjecerint. In Chou-king

1) Hi tse et Chi-king, Ta-tsouen et Tso-chi.

(ut intelligatur, quanti illi steterit haec tam felix populi institutio) dicitur: „A mane ad vesperam suos audiebat negotiis eorum intentus; nihil dans venationi, nihil aliis oblectamentis — aliquoties vestem miseri induit, ut ita personatus plebejorum aliquorum animos sedaret; interdum agricolae amictu tectus, rusticis egentibus succurrit.“

ADNOTATIONES.

1) Ex octo symbolis quod nominatur Ken, pro monte supponit. Jam autem diximus, quod vocatur Kan esse symbolum aquae, sive in nubes addensotur, sive ex imbribus fontes pariat. Ex quo recte colligere potuit Confucius supra laudatus fontem e montis radice erumpentem, hoc emblemate (quod ex utroque symbolo constat) exhiberi.

2) Cur quartum ordine sit hoc emblema Mong? Haec affertur ratio in opusculo Confuciano Tse-koua-tchouen, quod postquam a coelo terraque exstitere prima rerum semina, sed terrae utero cohibita abditaque, quae in tertio emblemate Sinis physiologis significantur, eadem paulatim deinde illo terrestris sinus complexu formentur in factum, ac tandem aliqua sui parte prodeant in lucem; cui labili ac tenello statui belle convenit infantia nomen Mong. Fons etiam (si illis credimus) e monte scaturiens est imago non inidonea ad idem exprimendum. Quam vero ob causam talis sit, non dicitur nisi forte similitudinem quandam inter aquam e montis radice antrisque occultis orientem, et e terrae visceribus prodeuntem plantam v. g. uvam ab oriente gemma primum cognitam, vel

. . . . dum se latus ad aures
Palmes agit

3) Ad epigraphem figurae, quae hic et ubique ad physicam pertinet, accommodandam affirmant communes commentarii in secundam lineam figurae (utpote virtutis activae Yang) cadere illud Ngo (ego vel nos) et praeterea nomine infantium physice intelligi spicarum segetem recens emicantem. Hae scilicet juvari debent ab actuosa materia Yang, nec potest vicissim juvare, sicut fons non quaerit sed quaeritur.

4) Felicior est illorum interpretatio de cautionibus in consilio capiendo observandis, et de delectu consiliariorum. Quae quoniam sunt ubique gentium satis cognitae, nostrisque simillimae, brevitatis causa nunc omitti possunt. Horum auctorum aliquas sententias minus communes de hoc argumento inserere necesse erit expositioni sequentium emblematum, ad quae repetunt eadem.

5) Magis ad rem facit observatio doctoris Hou-ping-ouen in hunc locum: „a coelo terraque extitere reges, extitere magistri. In tertio emblemate Tun, cujus epigraphe est de elevando principe, adumbratur regia agendi ratio. Hoc vero quartum, Mong, quod infantes loquitur, etiam magistrum informat.“ Ita ille, consentiens aliis, quos secuti sumus.

EPIPHONEMA PRIMUM.
principis TCHEOU-KONG.

In primum sextum.

1. *Ignaros infantes instruere incipit.*
2. *Ad castigandum hominibus uti necesse est.*
3. *Ad ligandas manus pedesque ingeniosis utitur.*
4. *Si hac vice eat, illum poenitebit.*

INTERPRETATIO.

Admonendi initium facit a modo in suppliciis adhibendo. Licet enim castigare et punire necesse sit, et certorum hominum uti per leges nostras liceat non tamen quorumcunque, qui nimirum in poenis recens excogitandis seligantur ingeniosi. Fieri quidem potest, ut illum poeniteat euntem ad monita id genus danda. Ire tamen debet, si vult incipere instruere.

Ubi primum communi omnium fere principum consensu ad publica eorum negotia procurando Ouen-ouang constitutus est, nihil potius habuit, quam ut inaudita hactenus suppliciorum acerbitas mitigaretur, revocatis de poenis legibus pristinis. Invisa erat inprimis columna aerea lata aliquot cubitis, totaque interius cava, divisa velut in tres contignationes, tribus scilicet cratibus ferreis in quibus magna lignorum strues accendebatur. Inde fiebat ut immisso ternis tanquam receptaculis igne, calefacta horrendum in modum arderet. Ad hanc etiam leviorum scelerum rei aut suspecti a scelestis barbare ingeniosis alligabantur, ut nunc recto nunc inverso situ pendentes pedibus manibusque eam velut amplecterentur. Hanc crudelitatem et truculentam in vinciendo industriam perversa aula vocabat ingeniosam atque etiam, ut est in Chou-king „spectatrix risu ac levibus cachinnis approbabat.“ Quod detestatus princeps Ouen-ouang aliorum principum subsidio gratiaque fretus, fatalem machinam tollendam imperatori persuadere voluit, repugnante licet Ta-ki regina, tantae crudelitatis inventrice. Res proinde non erat parum periculosa, facileque fieri poterat, ut talia consilia, quae inhumanae foeminae animo certe ingrata erant, tunc suggerenda eundem principem poeniteret. Nec tamen ille, quae erat animi fortitudine ab officio absterritus est, et post multas aulae molestias et indignationem invicta constantia superatas, id solum impetravit ut tam atrox poenae genus prohiberetur. Sunt etiam historici, qui columnam funditus eversam et comminutam fuisse narrant. „Principem autem atrocioribus uti poenis est magistrum patremque penitus exuere, quod ipsi nunquam licet. Id furori, non aequitati datum populus putabit.“ Vid. not. sec. de eod. argumento.

ADNOTATIONES.

1) Ex sex lineis infima, primaque totius figurae cum sit imago seu signum materiae terrestris ejusque virtutis Yn, ideo rem, v. g. plantam adhuc valde rudem ac informem esse indicat. Quod tamen accedat proxime ad virtutem Yang, quam sequens linea secunda hic refert, est velut in via discutiendae hujus rudis infantia etc. Ita vulgares commentarii, ita et regii novique in hanc figuram et figurae primam lineam, dum in hac, uti in omnibus aliis ita philosophari conantur, ut quae de figura ex physiologia afferunt, velut de emblematis, ut nos loquimur, corpore accommodari possint ad verba subjectae sententiae, seu ad sensum epiphonematis, in quo tota vis est doctrinae ad mentem auctoris.

Verum haec loci hujus physica explicatio traduci quidem utcunque potest ad ignaram infantiam, quae voce magistri primum formatur, unde illud: „ignaros infantes instruere incipit.“ At ad caetera quae sequuntur de castigatione poenisque invita traheretur; atque haec ipsa ideo intacta suis in notis relinquunt, ne aut insulsa aut minus probabilis videatur petita ex physicis similitudo inter figurae elementa et sententiae verba.

Idem esto judicium si ad mentem Confucii haec sententia fonti videatur accommodanda, et similitudine quadam per omnes partes sigillatim explicanda est. Fons quidem a monte velut ab origine scaturiens suam statim aquam hauriendam praebet et magistrum doctrinam suam propalantem non incongrue potest designare, qua ignaros infantes, ut loquitur textus, instituere incipit. Sed reliqua verba nec fonti nec magistro conveniunt, quae de sola magistratuum principumque in reos potestate dici manifestum est, nec alio traduci posse nisi per metaphoras aut allegorias valde insulsas, a quibus abstinuit Confucius in suis omnibus commentariis libri Y-king. Caeterum, ut id semel, obiterque observem, ex dictis patet me non omnia accipere probareque quae in Sinarum interpretum commentariis reperiuntur, sed nec etiam reprehendere quaecunque a nostris loquendi formulis moribusque abhorrent. Utrumque vitium nobis vitandum est. Si quis enim Sinas interpretes non sequitur, non Sinica sed Europaea lectori dabit; si sequitur sine delectu, non communem gentis sensum, sed aliquorum ineptias in lucem proferet.

2) Sunt qui vix delibata hujus quarti emblematis physica explicatione ad moralem sensum totos se convertunt. „Linea (inquit interpres clarissimus Tching-tse in hunc locum) quae in figurae parte infima picta est, rudem virtutem Yn exhibet, populique infantiam indicat. Utrique convenit, quod in subjecto epiphonemate dicitur de tollenda infantia. Populus rudis incultusque debet palam admoneri de iis quae certa poena, v. g. capitali prohibentur, ut scilicet sciat quid timendum habeat. Territus dum sequitur, tunc praeceptis est ad virtutem erudiendus, ut quae metuens invitusque primum secutus est, eadem jam ultro laetusque amplectatur, et agere amet. Quam ob causam antiqui sancti reges (Ouen-ouang, Ou-ouang aliique) ut ad regendum imperium primo accesserunt, statim poenarum leges proposuerunt, quae omnibus notae essent; ad illos deinde docendos, bonisque moribus imbuendos attenti fuere. Prius est igitur continere poenis quam formare praeceptis. Licet illi sancti maximi facerent virtutem, nihili punitionem, hanc tamen formam non mutaverunt.“ Verum in iisdem commentariis melius additur: „Sicut statutis uti poenis utile est; ita uti hominibus in torquendo male ingeniosis mali est poenitendi.“ Pluribus siquidem iidem commentatores probant prohibendam esse in puniendo contumeliam et iram, quae ab insolenti animadversione abesse non possunt. „Optandum, inquit etiam Tullius, ut qui praesunt reipublicae legum similes sint, quae ad puniendum non iracundia sed aequitate ducantur.“ Quod a quovis principe inprimis requiri cum intelligeret Ou-ouang, jam pacificus totius imperii possessor, ne aliquando hujus praeceptionis oblivisci posse videretur, haec regio cladio, seu ensi, verba inscribi jussit: „ne stringaris nisi pro aequitate, nisi ex aequitate.“ Quod praeceptum, addunt annales, excerptum erat ex libro Tan-chou (de ratione bene gubernandi) qui videtur fuisse antiquissimus, quandoquidem in documentis et praeceptis suis nullam habet mentionem librorum King, quos memorant citantque alii omnes tempore posteriores; magis ut dolendum sit posteritati periisse, relictis solis apud historicos et antiquos scriptores sententiis praeclaris, sed non ita multis.

EPIPHONEMA SECUNDUM
principis T C H E O U - K O N G.

In secundum nonum.

1. *Indulget ignaris. infantibus, hoc bonum est.*
2. *Si uxorem sibi assumat optimum.*
3. *Potest habere filium et opes.*

INTERPRETATIO.

1) Indulgentius jam agit cum iis, qui reipublicae rudes ac velut infantes habentur. Quod felix faustumque sit.

2) Si in uxorem ducit, eam quae oblata est, felicitatis eo plus sperandum.

3) Potest ex ea suscipere filium qui possit domum ita componere, ut in pristinum splendoris regiaeque opulentiae fastigium restituatur.

Sublata jam fatali columna aerea, deprecante principe Ouen-ouang imperator Tcheou visus est mansuefacere. Quod leve licet regiae lenitatis initium pro inchoatae reipublicae restitutione commendandum optimus princeps curavit, ut forte hac etiam commendatione regium animum ad majora concedenda excitaret. Valet enim ubique famae studium

. laudataque virtus
Crescit et immensum gloria calcar habet.

Accedebat spes, ut jam dixi, satis probabilis, nimirum haec prima felicitatis semina brevi augenda ac denique cumulanda nuptiis virginis imperatori eo consilio oblatae ut illa succedere posset in locum reginae Ta-ki, cui

potissimum inaudita illa suppliciorum genera adscribebantur. Ex quo utique matrimonio nasci filius poterat, patre haud paullo melior, et componendae ac restituendae domui regiae idoneus, ab selectis praesertim magistris, procurante pia matre, bene institutus. Sed de his jam pluribus in tertii emblematis explicatione, ex quibus plana fiunt omnia quarto hoc velut involuta aenigmate.

Quanta autem fuerit magnatum imperii sollicitudo de optima institutione principis ad solium destinati, patet ex tot exhortationibus ad imperatorem pro seligendis dandisque filio haeredi optimis magistris, quas referunt annales. Quem morem ab antiquo manasse docet ipsa principis Ou-ouang (vide Sse-ki) agendi ratio; qui in sex gymnasiis a se fundatis instructionem tum puerorum tum adultorum suum filium imperii haeredem educari voluit, nullo etiam in sedendo inter condiscipulos discrimine, nisi quod aetas major minorque dedisset; „atque hac cura, aïunt, imperatores non solum ipsorum erga familiam amorem testantur, sed etiam erga imperium universum.“ Vid. not. 3.

ADNOTATIONES.

1) Matrimonium illud, de quo textus, adumbratur (inquit celeber interpres doctor Tchou-tse) physica conjunctione principii seu virtutis Yang, ista secunda linea indicatae, cum principio seu virtute Yn, quam prima linea referebat. Ex qua extitit foetus aliquis nondum valens, atque adeo molliter adhuc fovendus, atqué nihilominus agricolis spem faciens futurae maturitatis. Ita ille, et multi alii, quorum sententiae compendio referuntur; quem morem etiam, ne simus ipsa prolixitate fastidiosi saepius quam antea sequemur.

Quod si cui videatur, ne hoc quidem matrimonii seu conjugii (per utrumque verti possit vox Sinica) nomen trahi posse ad physiologiam, nisi forte in stylo Sinarum metapho-

ras amantium, huic respondemus nostros apud scriptores similia reperiri, quale est illud Virgilii (Georg. II.):

Tum pater omnipotens fecundis imbribus aether
Conjugis in gremium laetae descendit, et omnes
Magnus alit magno commixtus corpore foetus.

2) Ad imitationem naturae teneros illos foetus suo complexu foventis, multa etiam philosophantur de moralibus officiis benevolentiae amorisque tum principum erga subditos-tum subditorum erga principes dominosque suos. „Subditus, ait doctor Yang-ouan-li, debet servire principem tanquam filius.“ Et in Chou-king, parte ea, quae est de Ouen-ouang, Ou-ouang hujus familiae Tcheou fundatoribus, et libri hujus Tcheou-y auctoribus dicitur: „Rex bonus populum suum amat et complectitur sicut mater amantissime stringit nudum recensque natum filiolum.“ Quem ipsum locum Confucii discipulus Tcheng-se citat, ad illustrationem doctrinae magistri sui, antiquis probatisque exemplis tantorum principum eorumque sensui consentientis. Atque haec quidem dicta sunt bene, sed, meo judicio, non satis ad sensum totius sententiae. Captata autem occasione ex voce filii excurrere in moralia nihil aliud est, quam neglecto sensu tum textus tum auctoris sua praecepta animique sensa venditare.

3) Aptius ad rem illi interpretantur, sensumque auctoris Tcheou-kong politicum attingere videntur, qui aïunt ex educatione filii regii non minores spes excitari populo quam agricolis ex primis foetibus aut eorum initiis. Si populus felix est, ut fuit principe Ou-ouang imperium capescente, sua sibi continuanda gaudia pollicetur, atque adeo in dies familiae regiae addictior sit. Si populus sit miser, sicut fuit sub imperatore Tcheou, spe meliorum temporum (quam recta institutio successoris ostentat) in obsequio facilius continetur. Quae annotatio omnino convenit statui rerum illius temporis, quo id unum a sapientissimis agendum erat, ut aliqua iniretur ratio populi mitigandi, atque interea ab aperta rebellione umultuque p rohibendi.

EPIPHONEMA TERTIUM, principis TCHEOU-KONG.

In tertium sextum.

Ne utatur ea muliere, quam assumpsit; quae videns divitem sponsum non curat ipsius personam. Nulla est convenientia.

INTERPRETATIO.

Mulier quae de solis divitiis viri, cum quo conjugata est, nec vero de ipsius incolumitate et honore, sollicita est, quantaene utilitatis? Profecto nullius.

His paucis assumptae ab imperatore truculentae foeminae Ta-ki indoles graphice describitur. Namque satis habens illa affluere regiis opibus deliciisque nihil movebatur odio, quod sua inprimis vexatione et saevitiis imperatori conflaverat. Is quippe egregiis naturae dotibus et virtutis exemplis paucos ante annos non mediocrem de se expectationem concitaverat, quae inductae mox pellicis ingenio pessimisque artibus extincta est. Quae omnia ita prosequuntur annales Sinenses, ut nullius imperatoris famam acerbius proscindant. „Quotiescunque (refertur in Lun-ju,) de graviore aliquo crimine sermo est, unus fere princeps Tcheou in exemplum adducitur, et perinde ac si esset reus omnium scelerum linguis omnium hodieque vapulat.“

ADNOTATIONES.

1) Doctor Ouang-pi physicam cum morali explicatione hoc loco miscet: „Tempore Mong, quo res velut ab infantia evolvuntur, materia terrestris seu virtus Yn accedit ad materiam coelestem seu virtutem Yang, tanquam id, quod obscu-

rum, illustrari debet ab eo, quod est clarum." Ex utriusque scilicet principii coitu res in lucem efferri incipiunt. Tertia vero haec linea, quae est imago principii Yn, est etiam suprema in inferiori symbolo, Kan dicto; cui ex aequo respondet in superiori figurae totius symbolo Ken, linea index principii Yang. Linea utraque ita ad invicem collata exhibentur officia uxoris et viri. Linea siquidem Yang superioris symboli non dimittitur ad inferioris symboli lineam Yn, ut intelligatur quid viri sui dignitati uxor debeat: „uxor autem tum quae ad nuptias inducitur amore opum mariti tum quae ob opes ducitur, nunquam erit illi obediens et morigera."

2) Ideo autem ita philosophatur Ouang-pi, sub Han-tchao interpretans, quod supponat dictum jam tunc commune, quo vir censetur et dicitur Yang, foemina vero Yn; hic perfectior, ut principium Yang; haec imperfectior, ut principium Yn; cur autem, dicitur parte III. suo in loco.

Atque hanc, antiquissimi licet et celeberrimi interpretis physicam figurae hujus interpretationem fatendum est ita abhorrere a nostris moribus, ut vix forte inter latinos lectores futurus cui haec non longius petita videantur. At enim id recogitandum nobis est, non esse eundem omnibus gentibus non solum in vestiendo et manducando, sed etiam in scribendo et loquendo saporem; tum quod ingenium aliter alibi instruatur, tum quod a tenero nonnullis cogitandi loquendique formulis assuescat, quae a nationis usu praeclara ac genuina habentur. Quo ex genere sunt in commentariis ferme omnibus apud interpretes philosophosque Sinas, et apud aliquos oratores, istae ex principiis Yn et Yang nunc oppositis nunc conjunctis, variasque vices subeuntibus, ductae similitudines et metaphorae. Utut sit, hoc constat, nihil melius ad textum afferri ab aliis, doctore Ouang-pi posterioribus, v. g. ab illustribus sub Song-tchao interpretibus Tching-tse et Tchou-tse; quo haec tertii epiphonematis verba suae, qua inprimis delectantur, physiologiae convenire ostendant. Nam quae de morali doctrina addunt, ita obvia sunt, ut nihil opus sit illa latina facere. Illorum summa est: virum ab uxore tanquam dominum simul et magistrum haberi debere; a quo regatur, imprimis docendo. At frustra id futurum in uxore, non viri personam, sed opes amante.

5) Ta-ki perdidit Tcheou ejusque domum, uti Mei-kie perdiderat Li-kie; de utraque vere frustraque dictum: ne utaris ea muliere. Contra regina Pan-kiai imperatorem (Han) Tching-ti (a. 31 ante Chr.) a deliciis ad negotia curanda excitavit dicterio ad haec alludente. Invitata ad consedendum in curru triumphali: „Id, ait, audere per tuam gloriam mihi non licet, nostrae enim picturae fundatores imperiique promotores exhibent inter sapientes, at perniciosos et destructores cum assidentibus muliebribus.“

EPIPHONEMA QUARTUM,

principis T C H E O U - K O N G.

In quartum sextum.

Ignarus est detentus anxiis curis. Est poenitendi locus.

INTERPRETATIO.

Qui alios rerum agendarum ignaros ac infantes vocabat, ipse vere ignarus. Jam se videt magnis constrictum angustiis. Venit poenitendi locus.

„Ignarus ille erat, ait Confucius in commentario Siang, qui totus a vero aberrabat;“ scilicet imperator Tcheou, sapientibus principibus aliisque iniquus, qui ubi se nihil obsequiis monitisque proficere se posse senserunt, ad alia animos convertere consilia, quibus politicae aulae calliditas et male provida saevitia omnino fractae sunt. Quantum porro anxietatis afferre debuit aulae suspiciosae, suique juris plus aequo tenaci, quando principes, vivente Ouen-ouang, nisi quae ab illo vel per illum transmissa essent regia mandata se executuros professi sunt, et ad pacta ei necesse fuit

descendere. Illo vero mortuo, in ultimas adductum est imperium angustias, de quibus textus hic loquitur, eisdem ubique arma jam parantibus duce filio Ou-ouang; qui licet olim et ipse in rudium et infantium numero habitus a superbis consiliariis, jam hostis peritia et potentia metuendus aulae videbatur.

Mutata itaque scena erat. Aulici illi et ministri, qui se politicae gubernationis inprimis gnaros jactaverant, ex ipso rerum statu arguebantur, nihil se vidisse. Ignari vero, scilicet optimates iniquae aulae infensi, cum jam eo rem adduxissent, ut populus eorum arma perinde ac vota sequeretur, famam cum summae in negotiis sustinendis prudentiae, tum etiam eximiae in patriam afflictam caritatis toto fere imperio assecuti fuerant. Simile quid refert historia foederati Belgii; qui sub prima motuum initia a gubernatoribus fuerant habiti velut infantes et mera mendicabula, paullatim suis conciliis, concordia opibusque effecerunt, ut rerum potirentur, jactumque in se scomma in auctores non sine causa rejicerent. Improbi namque (observant) non ante se imperitos norunt, quam perire se sentiant. Ita censebat ipse Tsou-y unus ex ministris tyranni Tcheou, quem de periculo primus admonuit: „perimus, pro Ou-ouang conjuratio est omnium; respondes cum tuis aulicis: quid possunt contra nos populi? Eheu tot criminum reus, adhucne dicis, coeptis nostris coelum favebit?“ (In Tong-kien.)

ADNOTATIO.

Communis interpretatio istorum physiologorum in figuram una est. Si illis creditur, laborat virtus, seu principium Yn, (cujus index est quartae figurae linea) quia hoc in loco adhuc remotior est a virtute seu principis Yang, cujus opem exigit. Quod ita explicant illi ut diceres, Yn, esse terreum quidem et grave, puta saxum quod vis aliena aliquamdiu

invitum detinet, et nihilominus viam affectat ad centrum in quo solo conquiescere possit.

2) Cujus occasione disserunt de angustiis in quas incidit mala gubernatio, quae solo fere metu nititur, idque saltem mali habet, quod non possit durare; „malus enim, dicit Cicero, custos diuturnitatis metus.“ Rationem hanc afferunt interpretes. Quod metu solo tenetur, violentum est. Cum imperator Li-ouang (a. 877 ante Chr.) sibi aliquando plauderet, quod populi querelas ita poenis suppressisset, ut jam nullus hiscere auderet: non suppressae, inquit minister Chao-mou-kong, sed retentae sunt, nempe metu. Quam vereor ne illae sint ut retentae obice aliquo aquae; quae vim postea non ferentes erumpant violentius (in Tong-kien et Chi-king p. III. od. Ming-lao). Quod et ita contigit; nam populus furens irruit in palatium saeviens in obvios quoscunque, et occisurus imperatorem si eum reperisset; sed jam fugerat in partes orientales, e quibus ut in aulam rediret consentiente populo nunquam obtineri potuit.

EPIPHONEMA QUINTUM, principis TCHEOU-KONG.

In quintum sextum.

Ignarus filius bonum vel bene fortunatum.

INTERPRETATIO.

Filius qui habetur ignarus, si filii partes implet, fortunat patrimonium sibi relictum.

Principis Ouen-ouang filius Ou-ouang eo magis reipublicae administrandae ignarus ab inimicis dicebatur, quod vivente patre nihil nisi obsequium admodum curare videbatur. Et postquam abjecta a patre imperii cura in ejusdem auctoritatem et apud principes gratiam successit, ei paullo post aegrotanti quocunque

potuit officio diu noctuque non defuit, adeo (ut narrat Kang-kien cap. Tcheou-tchao) ut nec somno nec cibo vires reficeret, nisi cum pater coepisset. Cui eximiae obedienti et filiali pietati suam in imperio obtinendo felicitatem tribuunt scriptores Sinenses, imo et vitam diuturnam, sicut refertur in libro authentico Li-ki, qui est de officiis.

Cum enim aliquando ex eo quaesivisset pater Ouen-ouang, quid praeterita nocte somniasset? „Videre mihi visus sum, respondit filius, ipsum supremum imperatorem (Chang-ti), et quidem mihi spem facientem vitae producendae ad novem usque annorum decades.“ Tum pater: „nonaginta aliquando annos numerabis; mihi centum decreti sunt. Sed age, tres e meis demantur, qui tuos augent, fili mi.“ Verbis eventus respondit; nam Ouen-ouang mortuus est anno aetatis 97, filius vero Ou-ouang anno 93. Ita historici, ita interpretes v. g. in commentario antiquo libri Chou-king, sub Tang-chao lib. 11.

Is vero semper id professus est, se in eis quae pro republica moliretur ab institutis paternis non discedere, cujus etiam morientis vox fuisse fertur (vide Tong-kien-kang-mou): „Cum tempus et occasio adest rei agendae, ea uti ne dubites.“ Quin adeptus postea imperium sua in comitiis oratione (quam refert Chou-king lib. IV.) protestatus est: „Nihil aliud fecisse, nisi continuare patris Ouen-ouang coepta.“

Utut sit, illi verissime convenit haec epigraphe: „filius ignarus, bonum.“ „Quod (inquit Confucius in comment. Siang) sit obediens, et patris nutum sequens.“ Et, sicut alii interpretantur vocem Ki, quod fortunent superi patrimonium filio obsequenti relictum. Quem utrumque explicandi modum nostro complexi sumus, cum ex historicis constet, principem Ouen-ouang et

obedientiae filialis, ac pietatis laude claruisse et paternam haereditatem imperio Sinensi aequasse; „Omnia quippe (aiunt commentatores) sunt in virtutis potestate et obedientia erga parentes sua princeps subditos docet obedientiam sibi debitam.“ Nam ipsius mores imitari genus obsequii judicatur, ut utar Lactantii verbis ad exprimendam Sinarum sententiam, quam pluribus prosequuntur, et iterum aliis in locis inculcant, ut dicetur infra. Qui certe, post extinctam familiam tertiam, imperium quatuor per secula tenuerunt ex domo Han, ad imitationem illius fundatoris Ou-ouang, ita filialis obedientiae ac pietatis (Hiao) laudem adamarunt, ut vocem Hiao suis honorificis titulis superaddi plerique voluerint, secundus Hiao-hoei-ti, tertius Hiao-ouan-ti, quartus Hiao-king-ti, quintus Hiao-ou-ti etc.

ADNOTATIONES.

1) Hic solam doctoris Tching-tse explicationem physico-moralem afferam, quod sit in communem interpretum sententiam facta. In quinto hoc loco, materia terrestris seu virtus Yn adhuc quidem infra materiam coelestem seu virtutem Yang sexta figurae linea expressam, spectatur, sed tamen in nobiliore loco, nempe in medio, quod soli regiae aut dignitati aut virtuti convenit, ut jam nec semel annotatum jam supra ex interpretibus retulimus. Haec est scilicet virtus viri sua conditione subditi, sed perspicacis reipsa et fortis, qui nimirum possit reipublicae infantiam regere, infantem autem dici volunt, non solum quando illa est sub debili inscioque principe, sed quoties nova ad imperium familia (quod hoc in regno saepe contigit) aut a coelo aut a populo vocatur, tunc enim frequens exoritur seditio, at

.... tum pietate gravem si forte virum quem
Conspexere, silent
Ille regit dictis animos et pectora mulcet.

Inde aliquoties accidit, ut viri aliqui reipsa eximii, sed fama non ita noti et adhuc rudes a multis habiti, velut repentino

consensu in duces aut principes electi sint, a multitudine, eorum admiratione capta. Exemplum tantae id genus conversionis velut prae oculis positum habebant Tching-tse, Tchou-tse aliique XI. et XII. seculi interpretes sub Song dynastia, cujus fundator Tchao-kouan in anno post Chr. 960, ea die, qua erat profecturus contra Boreales et Tartaros bellum et irruptionem minantes acclamatus est repente a populo, et mox a copiis, quibus paucos ante dies praefectus erat mandato ministrorum septennis imperatoris Kong-ti, e familia regia Heou-tcheou, atque adeo nihil minus cogitans, insignis tamen tum procera statura plenoque dignitatis aspectu, tum orationis gravitate et lepore, tum morum suavitate, bellica fortitudine majore, ad imperium capessendum coactus fuit in hac sub rege infante aulae repentina trepidatione, quam ille statim ita sedavit sua praesentia, et mandatis, ut populus die insequenti ad sua mercimonia tranquille redierit. Viros itaque tales posse infantiam reipublicae feliciter regere, verissimum est, ut docent laudati interpretes.

2) Cur autem in hanc quintam lineam aut in totam figuram cadit vox infans, ignarus filius? Doctor Lou-chi confugit in commentariis ad nomina a Ouen-ouang octo symbolis imposita. Inter quae hoc symbolum (pars superior hujus figurae seu emblematis) aliis vulgoque dictum Ken, reperitur hic vocatum Siao-nan, parvus filius, infans, ut dictum est parte prima cap. 7. Bene quidem si omnes aut saltem multi difficultatum nodi ex posteriore hac principis Ouen-ouang mappa solvi possent. Sed hoc ita clare falsum est, ut inter tot commentatores vix invenias qui illius meminerint in suis ad singulos textus notis.

Redeundum est ergo ad explicationem communem quae similitudine tota nititur adumbratque virum regendis populis reipsa parem ipsoque solio non indignum, licet suo ex statu non fuerit talis hactenus ab omnibus habitus; qui tamen ut accedit ad gubernationem, ita manum operi admovet, ut mutatum in melius imperium sentiat, non secus ac generosus equus, cui apte adducuntur et remittuntur primum habenae, sibi impositum sentit equitem regendi peritum. „Si qui (praecipiebat Han-ouen-ti, a. 178 ante Chr., vid. Tong-kien) in vestris provinciis latent jacentque viri prae ceteris recti, sinceri, et in movendis ad bonum populorum animis regendis-

que eximii, hos in lucem producite, et ad me mittite, ut quod in me desideratur, illi suis suppleant dotibus ac virtutibus."

3) Unum superest in nostra expositione, quod fortasse nonnullis difficile videatur, id scilicet quod dictum est de prorogatione principis Ou-ouang ad tres annos, in praemium obedientiae filialis. Verum id fit credibile auctoritate librorum tum veterum tum posteriorum, quorum aliquos ad marginem appellavi et plures longo per aetates omnes numero recenseri possunt. Id autem tam antiquum fit Sinis credibilius exemplis vicinorum temporum, quae de pietate filiali coelitus approbata referunt historici. Illud mirabile quod anno p. Chr. 1308, praefecti urbis Yong-ping-fou accidisse monuerunt imperatorem Ou-tsong. Ouang-kien oriundus ex subjecto urbi oppido Fou-ning a puero patri matrique servierat ut obsequiosissimus filius. Hoc anno cum in morbum lethalem incidisset pater Ouang-kien, diu noctuque interfuit, si tamen patrem videbat dormitantem, tunc solum solusque aliud in aedificium sedens coelum pro patre rogabat: „Si alicui moriendum esse statuisti, vitam mihi eripe, patri restitue; id unum beneficii a te postulo, non ante destiturus, quam annueris." Ad illum, una nocte ob periculum majus huic instantem orationi, subito accurrit pater. „En, exclamat, factus sum sanus, fili mi, et quidem tuis precibus. Se mihi videndum siquidem praebuit quidam genius, toga aurea, pileolo purpureo." „Supremum coelum, ait, ad remunerandam filii pietatem tibi duodecim vitae annos adhuc concedit. Qua una voce ita convalui, ut ad te sanus laetusque veniam." Ita illi in libello publico ad imperatorem, qui postea ad hujus rei memoriam jussit erigi monumentum lapideum e regione portae domus; haec annales imperii, historiaeque authenticae, penes quas fidem esse volo.

EPIPHONEMA SEXTUM, principis TCHEOU-KONG.

In sextum nonum.

Ignaris terrorem injicit. Si sint latrones, cum eis non jungitur. Oportet latrones praeparare.

INTERPRETATIO.

Jam terret eos qui reipsa ignari erant reipublicae administrandae, nec tamen ad eos terrendos conjungit se cum iis bellatoribus quos amor praedarum, privataque utilitas armavit, sed illis qui ad commune bonum tuendum parati arma moverunt, et a malis habentur ut rebelles seu latrones.

Quicumque arma movent contra imperatorem, sive sint in imperio sive extra imperium, ab historicis, et vulgari sermone a populo Sinensi vocantur latrones, praedones et rebelles; perinde ac si nulla possit esse causa insurgendi contra filium coeli, dominumque orbis qui sub coelo est, Tien-hia. Ipse filius imperatoris Tcheou, in cujus locum successit Ou-ouang ab ejus filio Tching-ouang hoc injurioso nomine appellatur; quando ille recuperandi paterni imperii spe allectus bellum movit, quanquam infelici eventu, ut dicitur in Chou-king parte quarta de Tcheou. Verum hi latrones seu (ut quoque notant) latronum duces, qui imperium plerumque mutarunt, uti patebit legenti annales, postquam caeteros rebelles aut domuerunt, aut pactis sibi adjunxerunt, rerum denique omnium potiti, jam ab omnibus imperatores, et quidem coelesti mandato tantae dignitati destinati, habentur.

Collabente itaque secunda familia imperiali Chang (postea Yn) dicta, ob malam imperatoris Tcheou administrationem, multi in variis imperii Sinici partibus insurrexerunt, ut jam annotavimus dum de regno Yen boreali, cujus rebelles domuit princeps Ouen-ouang, disseruimus. Sed ejus filius Ou-ouang cum ad imperium admittendum nihil movendum putavit contra tot ubique in invisam aulam armatos, quandoquidem illius copiae in varios exercitus tunc necessario erant, dividendae, et quo plus negotii illi facessebatur, eo faciliora fiebant, principis Ou-ouang ac Tcheou-kong, cur frater Ou-ouang foedus inivisset cum principibus qui arma contra imperatorem sumpserant, e contra pater non usus esset opera latronum seu rebellium regni Yen, sed oblitus injuriae ac carceris conatus illorum egregie repressisset? „Diversa est (inquit) conditio eorum qui privato commodo ad praedas agendas, aut ad suo malo in imperium genio indulgendum, arma movent. His certe nullatenus ad rem publicam restituendam uti expediebat. Eorum vero, qui communicato cum Ou-ouang aliisque publici boni studiosis concilio milites paraverunt, fides atque intentio erat explorata, atque adeo in foedere cum illis jungendo quaerebatur utilitas publica, quae sine illo procurari non poterat.

Totum hoc politicae peritiae discrimen breviter exponit Confucius in Siang, suis hunc in locum notis: „Oportebat uti latronibus praeparatis quod illi superiori obtemperaturi essent;“ non vero qui suo solo ingenio propriique commodi amore ad arma capienda inducti fuerant.

Hunc profecto textum quisquis accuratius expenderit, luce meridiana clarius introspiciet nihil hic latere mysterii nisi politici, quod aliquando tandem summo principis bono evolvitur, sed majore populorum impe-

rii emolumento, qui et metu terribilis tyranni liberantur, et ad omnes pacis artes eximii imperatoris curis ac virtutum documentis erudiuntur, quod congruit hujus emblematis Mong figurae sensusque, ut liquet ex dictis, et iterum ex nota 3.

ADNOTATIONES.

1) In historia imperii sub Song-tchao edita imprimis a doctore Tchou-hi, quae dicitur Tong-kien-kan-mou, et quae fundatori tantae familiae Tcheou utpote apud Sinas celeberrimae favet, narratur quidem, contra aliquos principes, ut contra principem populorum Li, arma sumpsisse regulum Ou-ouang. At non negat illum ita armatum processisse, aula imperatoris nequidem consulta; et fatetur tum hunc principem sine ulla pugna, tum alios omnes ad illum convenisse illo ipso tempore. Quis ergo tunc non credidit fuisse praeparatos (uti imperiales vocabant) latrones?

2) Sexta linea, inquit Tching-tse, est ultima figurae hujus quartae Mong; atque adeo significatione sua est ultimus terminus infantiae rerum primum prodeuntium, quae deinceps aliis figuris velut explicatae ac vegetae proponuntur. Quando populi detrectant imperium, et nova moliuntur, tunc quidem vulgo habentur ut latrones, et eorum duces velut regni perturbatores morte digni, nec tamen semper dici possunt vere tales. „Nonne princeps Tcheou-kong tres suos duces occidit, qui in imperatorem tertiae familiae Tching-ouang insurrexerant? nonne milites qui contra quartam familiam regiam Tsin arma tulerunt sub duce qui fundavit familiam quintam Han, illam Tsin gladio extinxerunt, ideone invisi posteris sunt?“ Sublatis malis, mox dedere initium melioribus, quibus deinde licuit magis ac magis invalescere. Ita ille, historicum sensum secutus disserit.

3) Populus itaque rudis et infans (ut docent interpretes), ac natura sua agrestis bonique ignarus, debet sedulo instrui ac documentis paullatim formari, ut quam debet obedientiam factis testari, et in debita fide perseverare possit; quae cura tam saepe commendatur ipsis imperatoribus in libris canonicis et Confucianis ut nulla magis. „Imperatores (praefatur hodiernus imperator in libros Sse-chou) coelum

non solum formavit, ut populorum sint domini, sed etiam eorum magistri." At quid haec ad physiologiam aut naturam rerum crescentium, ex cujus similitudine sua moralia praecepta petere solent? nihil certe probabile afferunt ad haec philosophi isti; nisi forte nonnullis videatur satisque sit audire victoriam principii seu virtutis Yang hac ultima linea adumbratae, cujus viribus res ipsae velut in alias mutari ac naturae suae oblitae videntur.

Quae quidem sat bene populis ipsa instructione ad obsequium et humanitatem tandem informatis accommodari possunt, nec tamen satisfaciunt quaerentibus sensum totius epiphonematis qui est in verbis his: „terret ignaros, non jungitur cum latronibus nisi praeparatis." Deficit ergo hoc in loco sua interpretes istos physiologia; ita ut ad historicum aut moralem sensum recurrere debeant, quem secuti sumus.

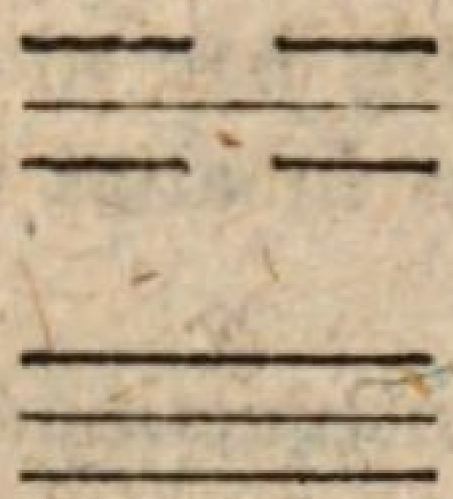
4) Fundator familiae Han-tchao [1], cujus meminit Tching-tse vocabatur Leou-pan; vir plebejus, eximius forma indoleque, oriundus ex regione Tse-tchang, natus in oppido Pai. Cum gubernatoris jussu reos deduceret in Li-chan, accidit ut aliqui clam evaserint. Non ausus regredi, caeteros vinclis solvit, et cum decem eo e numero selectis secessit in montem Mong-tang. Unde excurrere coepit in loca vicina suis infesta, quo tempore imperium a Tsin-chi-hoang relictum bellis civilibus ardere coeperat, distrahique in partes. Ab his autem latrociniis intra octo annos ad solium pervenit; anno ante Chr. 200.

Idem dici potest de fundatore postremae familiae Ming [2], dicto Tchou-youen-tchang. Is natus in pago prope Sse-tcheou, rustici patris quartus filius, Bonzius in Hoang-kio-tse, mox miles rebellium in imperatorem, brevi et dux latronum, ut vocabantur sub Yuen, intra 15. annos imperium obtinuit anno 1369.

1) Vide Nien-y-se et Tong-hien.

2) Vide Tong-kien.

CAPUT QUINTUM.

Su
Aqua, seu nubes Kan.
Coelum Kien.

EPIGRAPHE, principis OUEN-OUANG.

Habet soliditatem. Clara penetratio. Si soliditatem habeat, hoc bonum. Oportet transire magnum fluvium.

INTERPRETATIO.

Princeps Ou-ouang jam omnibus regulorum clientelarium negotiis, ut supra dictum est, propositus, ita de illis bene mereri studebat, ut ad totius imperii regimen capessendum plurimorum precibus invitaretur, etiam indicto australem partem magni fluvii (seu ut antiqui saepe etiam, fluvium; seu, ut nostrae aetatis homines vocant, croceum) conventu ad deliberandum, cui tamen interesse noluit, quod diceret rem esse adhuc periculi plenam et tempori non convenientem. Ducem tantae molitionis non satis est acri ingenio pollere, quo in hominem sensus et negotiorum latebras vere clareque penetret. Debet etiam habere ita omnia parata ut iis solide inniti possit. „Fluvius (aiunt commentarii regii) ita trajiciendus est, ut res tuta ac solida esse possit.“ Trajecto namque semel magno fluvio, quid deinde consecuturum sit etiam at-

que etiam providendum est. Ex quo responso inferebatur adhuc esse cunctandum, et (ut commentatur Confucius in Toen) „lente festinandum in spem, periculum cum sit in conspectu.“ Magna itaque posse sperare sapientem docet quidem haec epigraphe, sed etiam majore cura debere tenere cautiora. Ita de morali sensu interpretes.

Nec tamen cogitandum est principem Ouen-ouang (observant interpretes libri Chou-king) fuisse suscipiendo negotio totiusque imperii oneri imparem, cum virtute et rerum gerendarum scientia suos omnes longe superaverit. Vir tantis dotibus praeditus si (ait Confucius in eodem commentario) ivisset, magnam gloriam sibi comparasset, quam scilicet ab ejus filio Ou-ouang vix elapsis aliquot annis, collectam esse constat ex historia, et libro 4. Chou-king, cujus verba supra retulimus.

Verum nihil ad rem nostram interest, quid Ouen-ouang facturus fuisset; certum est illum non annuisse principum illorum votis, sed sola spe illos lactasse. Quod etiam significat emblema hoc, in quo exhibetur coelum nubes imbriferes ferens, spemque terrae foecundandae ostentans. Licet autem Ouen-ouang cunctator lentusque a non paucis haberetur, ac ut talis ab aliquibus traduceretur, nihilominus, qua erat animi soliditate in eadem perstitit sententia. „Nam verus subditus (ait Ouan-sun [1]) tum in vita, tum in morte spectare ante omnia debet salutem populorum, verumque imperii bonum et ejus gloriam. Qui, vituperii vitandi causa, aliud agit, habendus est ut amans sui, non imperii, curaque reipublicae tam indignus

1) Sub Tsin floruit tertio post Chr. seculo.

quam malus subditus, ut proditor etc. accusari publice periculosum aliquoties fuit, etiam falso: at turpe semper, mereri veram accusationem."

ADNOTATIONES.

1) Figura haec Su vel Siu (notant commentarii regii) nubes in coelo exhibet, utpote constans ex duobus (Koua) symbolis, quorum inferius Kien pro coelo supponit, superius Kan pro aqua et nubibus.

2) Ordine suo spectat (dicitur in opusculo Confuciano Tse-koua-tchouen) rationem nutritionis rerum. Nam haec communis illarum infantia, de qua dictum est in emblemate quarto Mong, ne ubi formata est mox intereat, tum suo quasi lacte succoque opus habet (quod vel nomen Su subindicat) tum externis subsidiis, quibus et nativus calor excitetur et novis in dies virium accessionibus augeatur.

3) Nubes quae coelum usque penetrat est quidem res labilis, at coelum solidum est, ideoque emblema hoc significare potest penetrationem solidam. Ita comment. regii in hanc emblemati quinto subscriptam epigraphem. Qua potius animus omnia circumspiciens nec inani spe, ut primum emicat, elatus significari videtur multis.

EPIPHONEMA PRIMUM, principis TCHEOU-KONG.

In primum nonum.

Sperat in desertis. Necesse est uti officiis ordinariis. Nullus error.

INTERPRETATIO.

Expectat suos in locis quae a desertis nomen habent. Huc convenientes necesse est ut illos demereatur omni officiorum genere. Nec hoc nimirum est, ita ut aberrasse dici possit.

Jam superius dictum est, locum, in quem foederatis suisque copiis conveniendum edixerat princeps Ou-ouang, vocari Mo-ye [1]) a desertis pascuis desumpto nomine. Nam in parte boreali fluvii magni, seu vulgo crocei, (patet ex mappa a nobis edita) est oppidum Mong-hien. Versus orientem porrigitur una montium non ita altorum series, in quibus etiam nunc aluntur greges et armenta.

Ex ruinis nunc extantibus apparet in illis partibus, praesertim ad angustias montium, fuisse portas (quas Sinae vocant Koen) lapideas. In quibus illi omnes ex tot imperii regnis seu ditionibus venientes, qui proprias ac haereditarias imperatori terras ingrediebantur, et in aulam in oriente sitam merces convehebant, aliquid tributi pendere tenebantur. Supersunt aliquae ejusmodi portae semidirutae, et leguntur multo plurium nomina in antiquis provinciae Ho-nan mappis librisque geographicis, quibus hac etiam aetate nonnulli pagi vocantur.

1) Vide Chou-king l. 4.

Principes ducesque, qui ad indictum locum cum suis copiis conveniebant, a principe Ou-ouang illos ibi expectante tam urbane ac amice seu officiose excipi debuerunt, ut nihil ab ipso arrogantius nihil nimis imperiose faciendum merito sperare potuerint. Imo, ut illos sibi suaeque familiae devinciret, ex historiis constat eum plusquam septuaginta ditiones distribuisse non solum suis cognatis, sed etiam aliis bene meritis ipsisque tyranni consanguineis; iis scilicet, qui ipsius crudelitati infensiores palam fuerant. „Quapropter (ait Confucius) eo promptius voluntates ac studia cum studiis optimi principis omnes conjunxere, quo felicius cum illo in suis animi sensibus convenire intelligebant." Atque huic conjunctioni suam ipse felicitatem Ou-ouang tribuit in sua ad principes oratione, cujus jam meminimus et verba leguntur in Chou-king [1]); ob eas nempe causas quas commentatores exponunt, et quas una omnes complectitur illa sententia Panaetii apud Tullium scilicet: „neminem neque ducem in bello, neque principem, magnas res et salutares sine hominum studiis gerere potuisse;" studiis scilicet hominum respublicae foventur et crescunt. Qui est sensus moralis istius epiphonematis, non male congruens vel ipsi nomini hujus figurae Su quod ad nutritionem et crementa rerum significanda adhibetur, ut dictum est nota secunda ad epigraphem.

ADNOTATIONES.

1) Vox Kiao (aiunt interpretes physiologi) significat quidem locum desertum aut remotum, sed tamen ejus generis ut sit vel periculosus vel difficilis. „Periculum (inquit Kong-in-ta [2]), interpretum dynastiae Tang princeps) exprimitur

1) Libro 4, Tcheou-chou.

2) In Chi-san-king.

superiore symbolo Kan, quod aquam refert, et significare potest nubem impendentem.“ Ab illo Kan cum remotior sit haec prima inferioris symboli Kien linea, ideo magis a periculo distat, ita etiam res vixdum natae eo adolescunt felicius quo minus periclitantur. Quapropter vocem Sinicam Kong explicant per Tchang, ordinarium, quam alii nonnulli interpretantur per Gan, quod securum tutumque significat. Nihilominus, si sententiae verba traducenda sunt ad physicam plantarum productionem, probabilior videbitur eorum expositio quibus uti officiis ordinariis idem est ac consuetis agricolarum laboribus instare, a quibus non cessandum etiam est, ut canit Virgilius,

. dum nubila pendent.

At si vox Sinica eadem accipienda est, ut a plerisque accipitur pro Ou-lun, quinque vitae civilis officiis, vix ac ne vix quidem trahi potest ad suam quam deosculantur illi physiologiam. Sed latissimus aperitur campus, in quo excurrere possit eorum de moribus politicisque rebus disputatio, in qua solent esse prolixi, et cui, utpote ad textus nostri explicationem inutili, huc referendae supersedemus.

EPIPHONEMA SECUNDUM,
principis TCHEOU-KONG.

In secundum sextum.

Sperat in arenosis. Pauca habet dicenda. In fine optimum.

INTERPRETATIO.

Expectat suos ad arenosum littus. Pauca habet illis dicenda; orationis finis optimus erit.

Ager oppidi Mong-tsing-hien ad littus australe fluvii crocei est totus arenosis cumulis, quo:

Cha-tun vocant, etiam nunc plenus. Unde factum est ut antiquum oppidum, quod olim non distabat nisi semistadio a glarea, et hac quoque nostra aetate vocatur Kiou-hien, antiquum oppidum, jam sit fere vacuum ac desertum, dilapsis paullatim civibus ad novum in meliore loco conditum, ad quod tamen aggestos in ipsa magna via cumulos transitur. Conventus itaque principum, de quo supra, merito dici potuit fuisse in arenosis, ut per se patet. Nec longa fuit aut principum foederatorum deliberatio, aut principis Ou-ouang oratio; cum is toties ac tam diu ab illis ad imperium capessendum invitatus, certa jam rei perficiendae sententia accessisset, moxque arma caeteraque ubique diligentissime parari coeperint, qui erat comitiis illis propositus finis utique optimus, ex quo ipsam reipublicae suamque incolumitatem pendere ab illis praedicabatur. De re in quam omnes consenserant, quid opus fuit principi Ouen-ouang multa dicere? imo nec opus ei fuisset nisi paucis, etiamsi dubii aliquid superfuisse supponatur. „Nam, ut utar Terentii verbis, dum in dubio est animus paullo momento huc illuc impellitur.“

ADNOTATIONES.

Si credimus doctori Tching-tse, symbolum superius Kan, quod aquam vulgo refert, indicat etiam hic arenam, quae ab aqua distare non solet: duoque hinc intelliguntur periculorum genera quae a vicinae aquae tum copia tum inopia impendent agris ad littus porrectis. Ita ex nimiis imbribus ubique ferme

. implentur fossae et cava flumina crescunt
Cum sonitu.

VIRG. GEORG.

hinc vero nimia aqua

. sata laeta boumque labores
Diluit. IDEM.

at arescentibus fluviis fossisque vacuis quod plerumque coelo non pluente contingere necesse est,

> Arebant herbae, et victum seges aegra negabat.
>
> VIRG. GEORG.

Quae licet vera sint, et in Sinarum agricolarum proverbiis trita, videntur tamen durius trahi ad illud: sperat in arenosis. Nec hoc curant interpretes hujus loci, sed volunt illa similia esse periculis rerum in lucem prodeuntium, quae si aut succo non satis irrigantur, aut nimio influxu opprimuntur, brevi intereant necesse est. Atque hanc naturae providam suis in coeptis mediocritatem imitatus videri potest Ou-ouang qui ex tanta nimiaque copiarum ad se confluentium multitudine pauca tantum millia selegit; quibus molitionis suae successum urgeret caeteris ad rerum custodiam his ad manus conserendas sepositis, quod postea sigillatim recensere habebimus.

Moralis explicatio spectat principem, qui, dum mandat imperatque, debet (aïunt) esse paucorum verborum, sicut decet sapientem; at magistrum e contra esse multorum verborum, dum rudes populos docet formatque: „inculcans (inquit Confucius) quaecumque sunt juris publici, et officii singulorum.“ Hoc inter regis et magistri (addunt) personas interest. E regis scilicet auctoritate est, mandare paucis, at e magistri copia est, docere multos. Quod et notat Quintilianus: „evitandum nempe et in pueris magistrum aridum, non minus quam teneris adhuc plantis siccum et sine humore solum;“ nimirum arenosum. A cujus etiam similitudine petunt Sinae isti quae praecepta tradunt de instructione populi non jejuna, non arida, sed ad populi captum accommodata nec parve nec raro impensa. Quo in officio excelluisse primos imperatores, simulque gentis magistros, Yao et Chun, narrant historiae, multisque extollunt eorum curas libri tum canonici, tum Confuciani. Utrumque in his etiam imitatus decantatur in Chi-king odis Heou-tsi, qui tertiae hujus regiae familiae Tcheou, de qua agitur, truncus censetur. Nam constat huic demandatam rei agrariae curam ita feliciter et prudenter multos annos sustinuisse, ut ob magna merita creatus fuerit dynasta occidentalis ditionis Tai.

EPIPHONEMA TERTIUM, principis TCHEOU-KONG.

In tertium sextum.

Sperat in lutosis. Facit ut veniant latrones.

INTERPRETATIO.

Expectat ad rivum, qui a luto nomen habet: ad quem venire debent, qui arma sumpserunt.

Mong-hien est oppidum in provincia Ho-nan, situm in boreali littore crocei fluvii, e regione antiqui Mong-thing-hien. Nec distat a rivo seu amne Yong-ni-ho, perpetui luti, nisi tribus leucis, quod patet ex nostra geographia provinciae Ho-nan. Ultra eundo, scilicet versus occidentalem provinciam Chan-si, occurrebant variae parvulorum dynastarum terrae, quas hodie obtinet urbs Kouai-hing-fou. Earum domini erant inprimis addicti partibus principis Ou-ouang et pro republica restituenda (ut ipsi dicebant) armati, at in aula latrones appellari soliti, qui omnes hunc rivum transire debebant. In illorum fide aliorumque occidentalium auxilio multum spei ponebat Ou-ouang, propterea quod illi omnes, utpote suae ditioni viciniores, suae etiam familiae hactenus favissent et exercitae bello fortitudinis fama toto imperio commendarentur. Hi itaque praecipue fuere expectandi, quorum maxime studiis ac virtute negotium absolvendum erat. „Infortunii occasio, aïunt Sinae, quam longissime potest, removenda est; nam nostrum proverbium habet, si non ponatur ultra mille stadia calamitas, jam est sub ipsa mensa et strato.“ Ad gloriam igitur non fortunae alea, sed virtutis via (ut loquitur Salustius) nitendum; quod totidem ferme verbis praecipitur in Chou-king p. III. cap. 1. 3. alibique.

ADNOTATIO.

Voce luti subindicatur, si ad physiologiam refertur, nihil proprius esse quam ut res, v. g. planta, in periculum incidat, et patiatur ab inimica vi quae velut latrocinatur dum convalescentes plantarum gemmas demetit. Ita plerique interpretes, Tching-ouang-kong et caeteri in regia comment. libri Y-king editione appellati. Nec haec male conveniunt cum sensu historiae, quae tunc temporis omnem imperii spem familiae Yn regiae abscissam esse a Ou-ouang testatur.

EPIPHONEMA QUARTUM,
principis TCHEOU-KONG.

In quartum sextum.

Sperat in sanguinosis, ex foramine exit.

INTERPRETATIO.

Sanguinolenta inter arma expectat, ex montium faucibus ostioque in aciem prodíturus.

Variae portae quas Sinae Koen vocant, pleraeque omnes constitutae sunt in faucibus montium, qua patet aditus aut ad loca planiora, aut ad aliam provinciam et ditionem alteri potestati subjectam, in partibus Honan occidentalibus, in quibus antiqua principum Ouen-ouang et Ou-ouang aula, You-li dicta, stetisse aliquandiu dicitur. In hodierno pago You-pou, distante 23 stadiis ab urbe Tchang-te-fou supersunt etiamnunc variae ostiae, v. g. Tche-ki-koen quod satis integrum est, transitumque aperit in borealium principum ditiones, quas hodierna provincia Li-pa-fou aut Pe-the-li complectitur. In ostio Tchao-yun-koen, quo ad occidentaliores patebat aditus, pars

fornicis adhuc visitur. Nomen Lan-tche-koen est populis illis cognitum, nec distat ab oppido Kouei-kien 54 stadiis, qua via eundem erat ad orientem, ubi posita erat tunc temporis aula imperatoris Tcheou. Ex illo, vel aliquo ex similibus ostiis quae in his locis memorant antiqui provinciae libri geographici, exeundo necessarium fuit copiis principum foederatorum in haereditarias et proprias imperatoris ditiones, prorsus ut nihil Oedipo opus sit, ad clare explicandum quid foraminis nomine intelligendum sit. Est itaque nodum in cirpo quaerere, uti vetus fert adagium, velle in re adeo perspicua arcanum aliquod mysterium reperire atque asserere. Quid facias nonnullis, quorum probatio sola est in asseveratione et perseverantia, cum nihil probabilius afferant, nihil profecto habent quod refutandum sit.

ADNOTATIONES.

1) In commentariis typo regio nuper editis, sunt qui volunt virtutem seu vim Yang subintelligi sanguinis nomine. Quod qua possit ratione significari, nec illi explicant, nec liquet satis sciri, nisi forte id quod aliis in locis ac difficultatibus scitum est, hic quoque servandum sit, ut nomen hoc transferatur ad physiologiam, principiumque Yang, actuosum et valens, quod reipsa spiritus viresque significat hoc apud Sinas, sanguis apud nos, quibus quoque stylus scriptoris vehementis dicitur: „in hoc plus videtur, ait Vellejus, fuisse sanguinis."

2) At ne haec quidem vox textus Sinici metaphorice sumpta mihi convenire videtur. Nam haec quarta linea est virtutis Yn imago, jamque pertinet ad superius symbolum Kan, aquae, a qua imminet periculum saepe rebus pullulantibus.

3) Ab his discrepat Yang-in-sin (in Tcheou-y). Docet enim utrique virtuti Yn et Yang convenire quae huic figurae quintae tribuuntur. Cum, ait, utraque habeat bonum et malum, inde habet quoque quod speretur et vicissim quod timeatur. Yang quidem, coelestis materia, viribus valet, sed

si tantillum exorbitat, est periculosa. Yn, materia terrestris, est equidem infima. At si suas leges sequatur, res nutriendo corroborat. Ex utraque suos intra fines consistente manat naturae ordo atque utilitas, quae docet nos ad mediocritatem esse constanter revocanda omnia in usu cultuque vitae. Quam doctrinam ut perutilem tradunt Sinae, multisque exornant.

EPIPHONEMA QUINTUM, principis TCHEOU-KONG.

In quintum nonum.

Sperat in vinosis et frumentariis. Hoc solidum bonum.

INTERPRETATIO.

Necessarium frumenti vinique commeatum expectat, in hoc multum momenti est ad certum rei exitum.

Quidquid erat feracioris terrae id ferme totum pertinebat ad imperatorem. Principes illi, qui id, quod in imperii orientali parte natura sua fertilissima supererat, divisum possidebant, vix ac ne vix quidem frumenta caeteraque id genus sine summo labore atque etiam periculo, utpote aulae viciniores, transvehere poterant, quibus suos foederatos instruerent. Res itaque tota recidebat in principes occidentales, qui annonam et commeatum omnem ad alendas copias e suis ditionibus transferri jusserant. Haec vero cum peterentur e terris parum fecundis, et curribus vehenda essent, nihil mirum quod brevis usura temporis postulata sit, atque adeo necesse fuerit tantisper, etiam ardentioribus, exspectare. Nam sine annona terras imperatoris ingredi summae fuisset imprudentiae, quae rem totam pessum dedisset. A quo ita abhorrebat, ut annotat Confucius, ad laudes

principis providentissimi: „illum, ut imperium adeptus est, ad novi sui regiminis felicitatem tria magni momenti duxisse; quorum primum erat, ut subditorum annona superesset affatim earum rerum, quae vulgo sunt ad vitam sustentandam necessariae.“ Expectando porro, et quae opportuna erant securitati providendo, id Ou-ouang consecutus est, ut commeatus omnes tuto reciperet, tantam cibariorum copiam colligeret, ut si forte proelium cum hoste nonnisi tarde committi posset, nihil a penuria milites metuendum haberent. „Nam, ut observat Caesar, in comment., de annona crescente, res est quae non solum inopia praesente, sed etiam futuri temporis timore ingravescere consuevit.“ At bello hoc a Ou-ouang confecto, narrat Chou-king horrea plena superfuisse quibus populi recreati sunt.

ADNOTATIONES.

1) Frumenti seu edulium (juxta communem interpretationem) et imprimis vini copiae nomen, quo laetitia significatur, res tutas esse indicat. Nam, inquiunt, vis activa Yang, cujus imago est haec quinta linea, jam praedominatur, nobiliorem locum velut victrix tandem assecuta; hanc comparant etiam igni, omnia et superiora quoque obtinenti.

2) At hae victoriae, regni, dominationis, similesque, quae in omnibus libri Y-king commentariis, imo et in philosophicis reperiuntur metaphorae ex mente Sinarum nihil aliud vere exprimunt, nisi res primum ortas, ac caloris frigorisque vicissitudinem passas, succo tum idoneo, tum sufficiente fotas, praevalente calore ita adolevisse, ut robustae sint, perfectique usus. His similia esse negotia mature tempestiveque suscepta ac gesta, quod omnia summa ratione gesta etiam fortuna sequi soleat; praecocibus fructibus, qui placent quidem at minus boni sunt plusque periclitantur; comparanda esse negotia praepropere facta, nam praeceps consilium plerumque habet comitem poenitentiam. Quae autem dicunt illi praeterea de alendis populis, etiam ad naturae imitationem, rebus quas generat

decus ac robur procurantis, sunt quidem utilia, sed ad elucidationem textus minime necessaria et vulgaria, quae omittenda duximus, cum haec eorum doctrina exemplo principis Ou-ouang ad imperium accedentis, cujus in expositione meminimus, egregie confirmetur, et alia ad id facientia ex interpretum libris alibi attigerimus. Ex quibus sat superque intelligi potest, idem sapientibus Sinis, quod nostris, fuisse politicae principium, „omnes qui rem publicam gubernant, consulere debebunt ut eorum copia sit, quae sunt necessaria.“ (Cic. de offic. II.)

EPIPHONEMA SEXTUM, principis TCHEOU-KONG.

In sextum sextum.

In foramen est ingressus, tres hospites non invitati veniunt; reverentiae finis optimus.

INTERPRETATIO.

Ingressurus jam erat ostium, cum ad illum accurrere nobiles duces inexspectati, et quidem non sine maxima ex mutuis officiis utilitate.

Inter nobilissimas et pervetustas prosapias, tres inprimis erant, quae sub imperatoribus secundae familiae Chang (vel In) velut jam succisae jacebant. Antiquissima erat, quae ex stirpe conditoris monarchiae Hoang-tî pullulasse gloriabatur; secunda suae gentis auctorem agnoscebat celeberrimum legislatorem Yao, tertia, alteri nationis legislatori Chun originem referebat suam. Harum familiarum principes, excitati magna novi imperatoris fama, speque melioris fortunae, ad illum quoque accurrerant, jamjam fines aulae subjectos perruptis montium faucibus ingredientem: quod illis

certe maximo emolumento fuit, atque adeo reverentiae seu observantiae optimus finis. In prœmium siquidem meritorum, post partam victoriam, primus fuit a Ou-ouang donatus titulo reguli, et ditione dicta Tchò aut Tchou, quae nunc est pars provinciae Chang-tong, ubi et suum et conditoris sui nomen septem fere seculis propagatum fuit. Secundus satrapiam cum iisdem ferme dignitatis insignibus accepit, quae nominabatur Ki, et nunc continetur provincia Pé-tche-li, in qua etiam dicitur sepultus pater legislatoris Yao, a quo ille se ortum profitebatur. Tertius eodem honore, eadem potestate auctus est, sed in ea provinciae Honan parte, quae illo tempore vocabatur Tchin, et in qua memoria imperatoris Chun ab hujus dynastae posteris singulari cura multis post Ouen-ouang seculis culta est; sicut constat ex annalibus harum trium veterum familiarum factae a Ou-ouang inaugurationis, atque inde dignitatis regiae per nepotes regulos propagatae, memoriam facientibus. Quod non solum ex summae gentis Sinicae erga tres illos imperatores, Hoang-ti, Yao et Chun veneratione profectum est, sed etiam quod certiora de his quam de aliis vetustioribus familiis reperta sint a primis historicis monumenta. Notant etiam (quod non faciunt de multis aliis, certo non ita longe post extinctis, quarum casum silent) quo eventu reguli, imperatoris Yáo posteri, non ita diu ditionem a Ou-ouang acceptam tenuerint. Nam narrant illos ditiones suas vicinas, imperante Tching-ouang (circa 1114 a. Chr. vid. Se-ki) armis lacessere coepisse, nec voluisse absistere semel iterumque jussos; adeoque dignitate et ditione, imperatoris supremi domini mandato, fuisse tandem anno nono privatos.

Eximiam autem imperatoris Ou-ouang non solum erga cognatos bene meritos, sed etiam erga alios

donari dignos, beneficentiam celebrat, nec semel Confucius in Lun-yu; quod, inquit, hac ratione assecutus sit, ut horum antiquorum principum, quorum nominibus nihil habet tota gens illustrius cariusque, memoria cum splendore parentalibus officiis atque ritibus conservaretur, posteriorumque retro nepotum pietas et observantia perennaret. Cujus consilii novus conditor dynastiae Tcheou auctorem habebat secundae familiae Chang (quae jam privabatur imperio) fundatorem Tching-tang; qui posteris magni Yu, primae familiae Hia auctoris, ditionem titulumque principis contulerat, in ea provinciae Ho-nan regione, quae tunc temporis appellabatur Kia, ubi sexcentis ferme annis dominata est. Hoc igitur exemplo tueri se poterat Ou-ouang contra id obtrectatorum genus, quibus tanta liberalitas immoderata videbatur, ob eam forte inprimis causam, quod ipsi (ut olim aulae putidi assentatores) ne minima quidem tot bonorum parte aspersi fuissent. Sed enim, aïunt, in benefaciendo delectus adhibendus. Quandoquidem illi censebantur de imperio male meriti, non debebant opibus augeri, ne audaciores fierent; nam, ait Ennius, benefacta male locata malefacta arbitror.

Benefaciendi autem has a principibus leges servari volunt, ne detur indignis, ne detur immeritis. Illi vero habebantur indigni et immeriti, qui, etsi non vitiosi, reipublicae nunquam profuerunt, nec prodesse possunt. Spectanda scilicet sunt publica commoda et studia non privata. „Imperator debet esse ut coelum, cujus loco est. Coelum in ipsa etiam imperii translatione ac collatione est sine affectione privata, non respicit personas.“ (Vid. Chou-king lib. III. cap. Ta-kia.) Ad virtutem, ad merita, ad animi vires solum attendat necesse est, si vult coelum imitari. „Quam vereor, (monebat

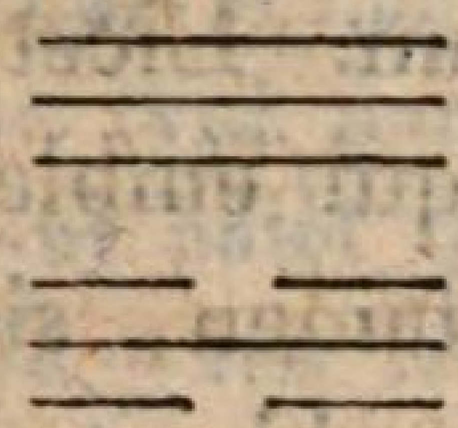
Tcheou-kong juvenem imperatorem Tching-ouang) ne in remunerando sequaris tuas erga aliquos propensiones. Propensio ejusmodi in bono alioquin principe, est velut scintilla ignis in sinu latens, qui tempore ipso fit magis exitiosus.“ (Chou-king lib. V. cap. Lo-kao.) Eo scilicet, tanquam caeco impetu, nec advertens, abripitur a tramite aequitatis, atque adeo multos merito offendit. Unde fit, ut postquam deinde animum male inclinantem ratione repressit, cogatur (si sapit) revocare beneficia. Quam satius est, et magis decorum, quid unusquisque mereatur aequis expendere momentis, et ex eis solisque decernere.

ADNOTATIONES.

1) Tres illi, qui ultro ad pericula depellenda veniunt, designantur (aïunt commentaria vulgaria) tribus lineis inferioribus, virtutis seu materiae Yang indicibus. In his spei cardo vertitur; nam materia Yn, quae per se debilis est, et nisi firmetur auxilio virtutis Yang nihil vegeti perfectique efferre potest. Materia Yang, ait Tching-tse, nihil opus est ut vocetur, seu invitetur. Illa succum ac velut lac e terra excitat, quo plantae alantur atque confirmentur; materiae itaque Yn coepta ab adveniente Yang promoventur, atque adeo non minus utiliter fortunantur, quam concilia unius principis, jam suam aciem educentis, quae inexspectato firmoque auxilio corroboratur.

2) Quae praecedunt epiphonemata jubent sperare, seu exspectare; jam hoc sexto spes impletur etiam cumulatius, cum praeter principes ex occidente exspectatos veniant aliunde aliqui non invitati. Inanem siquidem spem alere non cadit in perfectum sapientem. Ordo is fuit servandus, ut primum spes proponeret, deinde non frustra fuisse doceret Tchou-kong.

CAPUT SEXTUM.

Song
coelum Kien.
aqua seu nubes . . . Kan.

EPIGRAPHE principis OUEN-OUANG.

1. *Soliditatem habet in suis angustiis.*
2. *Si timor sit in mediocri, bonum.*
3. *In fine magnum infortunium.*
4. *Oportet convenire magnum virum.*
5. *Non oportet transire magnum fluvium.*

INTERPRETATIO.

Angustias et curas anxias, quibus ipse licet mente solida perpetuo excruciabatur princeps Ouen-ouang, hac epigraphe vel invitus exponit. Principes enim tunc omnino volebant unum e magnatibus evehi ad solium imperatorium, et in Ouen-ouang tanquam prae caeteris magno viro imperiique dignissimo non solum conveniebant, sed etiam in eo urgendo ad suis votis annuendum erant assidui, et tantumnon molesti. Jam multi nec semel inter se consultaverant, et multo plures contulerant extra fluvium magnum seu croceum (Hoang-ho) quod ab aula non ignorabatur, nec tamen impediri poterat in tam arcta et numerosa magnatum potentium confoederatione, quae variis nominibus bonique publici causis apud ipsum populum defende-

batur. Verum ad illos transire (vid. cap. 5.) nihil aliud principi Ouen-ouang videbatur, quam ab imperatore aperte et intempestive deficere. Quod itaque praecedente emblemate periculosum fecerat, nunc hac epigraphe negat esse omnino faciendum. Licet igitur nihil nisi lites et pugnas videatur loqui emblema, ut vel ex ipso nomine liquet, principem tamen, sicuti decet, populorum patrem a bellis animo abhorrentem, hae epigraphe exhibet, qualem fuisse Ouen-ouang omnes historici Sinae tradunt. At cur non oportet transire fluvium magnum? Causas affert; id quod timendum est, non est mediocre malum, sed potius tale ut ejus exitum excipere debeat ingens rerum conversio, atque adeo forte finis infelicissimus, seu magnum infortunium. Hinc anxietas, hinc sollicitudo diebus noctibusque animum distrahens; nec sine causa. Credibile enim est hunc fluvii magni transitum illis temporis fuisse non absimilem transitui Rubiconis, quo semel superato Romanae reipublicae hostis habebatur, quicunque hoc ausus erat. Utut sit, certum est Ouen-ouang in his rerum circumstantiis noluisse fluvium croceum transire, et conventiculis illis, quae ad australe fluvii littus habebantur, interesse, quod bellum aulae licet odiosae nondum indicendum judicaret.

Nec mirum si ipsius animus, quamvis solidus, variis tamen curis aestuaret, quem in angustias conjiciebant hinc lethales subditorum principum cum imperatore Tcheou discordiae. Hinc etiam nunc clandestinae nunc publicae utriusque partis machinationes. Quod totum utcunque adumbratur hoc sexto emblemate Song, in parte superiore coelum, in inferiore nubes exhibens. „Superius (inquit Confucius in comment. Toen in hoc) est firmum, inferius est periculosum.“ Animus enim

inter pericula gravesque timendi causas excelsus firmusque esse potest.

ADNOTATIONES.

1) Symbola, quae coelum, Kien, et aquam, Kan, referre supponuntur (vid. part. I.) simul juncta hoc sextum emblema constituunt ut patet ipsis oculis.

2) Quod vero istud sextum Song succedat quinto Su causa effertur opusculo Confuciano Ssc-koua-tchouen. Dum res nutriuntur, quem statum significat imago et vox Su, existere necesse est mox lites, quae Song vocantur, seu discordias, bella, et pugnas ex natura frigoris cum calore aut siccitatis cum humiditate. In igne, dicunt philosophi in Sing-li, Yang dominatur, in aqua Yn dominatur, omnia unam solam ex duabus aut materiis aut qualitatibus Yn et Yang dominantem et vincentem, quamvis omnia ex utraqne seu diversa proportione componantur. Quam ob rem sicut imago quinta Su necessarii alimenti spem ostentat, ita haec sexta Song bella et rixas minatur; unde angustiae inter quas tamen sua manet naturam in operando constantia; nec virum magnum debet deserere fortitudo et soliditas.

EPIPHONEMA PRIMUM, principis TCHEOU-KONG.

In primum sextum.

Non diu durat hoc negotium. Pauca habet dicenda. In fine optimum.

INTERPRETATIO.

Intra exiguum tempus, et paucis verbis est absolutum negotium et quidem felicissimo eventu.

Princeps Ouen-ouang (filius Ou-ouang) magnum hoc mutandi negotium, vix evoluto a morte patris, qui semper cunctatus fuerat, biennio, optatum ad exitum

perduxit, post habitum magno fluvio trajecto conventum semel atque iterum cum principibus foederatis, quod cur ita fieri debuerit, facile intelligitur ex supra dictis. Ou-ouang, ait Confucius, ut iratus est, quod illi contigit semel, orbem terrarum pacavit, nempe Sinicum imperium; quod Sinice quatuor literis expressum non minus habet leporis, quam illud Caesaris dictum „veni, vidi, vici." Virtus enim causa est copiosa, sicut vis aquae, symbolo Kan, expressa, vincit abripitque omnia, ut loquitur etiam, Chou-king.

ADNOTATIO.

Virtus Yn, quam exhibet prima linea (notat Commentarius vulgaris) est ex se debilis, nec potest usque ad finem cum Yang contendere. Quapropter certo vincitur, et de se facilem victoriam pollicetur, nec nubes etiam natura sua fluxae, possunt aliquid contra solidum. Coelum externis turbari potest, moveri non potest; hinc serenitas ac tranquillitas. In fine ergo optimum, tum victoria, tum consecuta pax, utraque similitudine exprimitur. Quod ita convenit historiae ut nihil magis.

EPIPHONEMA SECUNDUM,
principis TCHEOU-KONG.

In secundum sextum.

Litem non evincit. Redeundo se abscondit in trecentarum familiarum pago. Nullum est infortunium.

INTERPRETATIO.

Cum non posset felicem negotii publici exitum jam obtinere, recessit in suam domum, et quidem sine infortunio.

Magnae auctoritatis debuit esse Ouen-ouang, qui cum (ut dictum est supra) se nihil posse proficere post aliquos annos sensisset, imo majorem in dies colligere apud regios imperii administros invidiam, sine ulla tamen imminutione potestatis suae familiae, ab urbe regia denique discessit. Sive se receperit in suam antiquam dominationem, quae erat in ea provinciæ Chen-si parte, quam nunc obtinet jurisdictio urbis Fong-tsiang; sive prius substiterat in Yo-li (sive You-li) nunc Yo-pou, quem locum antiqua provinciae Ho-nan geographia ipsius aulae etiam assignat: (in Yo-li detentum antea fuisse intra suam domum, muris altioribus cinctam velut carcerem, jussu imperatoris Tcheou, narrant historiae. Vid. Tong-kien et Kang-kien); erat certe opportunus locus, utpote extra fines terrarum imperatoris positus, nec tamen ita remotus ab illis principum foederatorum dynastiis, ne facile citoque filius ejus Ou-ouang accurrere posset. Non enim distat pagus ab oppido Mong-tsing, comitiorum loco, nisi quatuor dierum itinere, et solum 3o aut 4o leucis ab ostio faucibusque, qua transeundum erat ad limites imperatoris. Is autem principi discessionem petenti eo libentius assensus fuerat, quod a monitore importuno, et principum gratia inprimis florente, velut ab onere intolerando, liber ita evaderet. Nullum ideo malum suo in recessu passus est Ouen-ouang, sed tamen, ut Tcheou-kong dixit supra, inglorius dimissus est. Quod filiis ejus caeterisque magnatibus ita displicuit, ut inter varias contra aulam insurgendi causas etiam hanc numerarent.

Jam vero ob renovatum cum Ou-ouang foedus arctioremque principum conjunctionem res eo erant loco, ut ne quidem ipse posset se publicis subducere negotiis sine certo infortunio et suae domus ruina, in

quam crimen laesae majestatis et forte rebellionis conjiciendum erat. Quapropter nulla illi jam securitas, nisi in ipso (ut loquuntur aliqui commentatores et tunc censebant multi) imperii fastigio esse videbatur. Quod etiam emblema exprimit, interprete Confúcio: superius solidum et firmum est, inferius periculosum et anceps. In periculis non secus ac in mobilibus nubibus quis securus immotusque consistat? In coelum supra nimbos evolandum est, ut in figuris superioribus (cap. 1. ep. 5,) dicitur de dracone, vel remota metaphora, de principe, qui ad solium vocabatur et cui jam non erat integrum susceptum negotium ad finem non perducere. Sed jacta semel alea expectanda deinceps erat aut mors aut victoria laeta. Facit autem ad gloriam principis Ouen-ouang et cujuslibet sapientis fortis, quando causam obtinere non potuit, nulla causae attulisse detrimenta, ita ut illam brevi vicerit filius Ou-ouang.

ADNOTATIO.

Secunda linea, inquit Tchou-tse, est signum principii Yang, quod per se firmum est, ac inprimis valet in periculis. In hac pagi ad quem receditur et ubi reperitur quies, velut imagine spectari potest quanto praesidio sit virtus ad repellenda adversa et noxia. Ita ille, simulque Tching-tse et Ouang-pi in regiis commentariis adducti. Quae vero aliqui alii fusius disputant (captata ex his occasione) ut suos doceant non esse interdum indecorum jure suo cedere et tempori servire, parum aut nihil faciunt ad textus clariorem expositionem. At suffragantur ita clare principi Ouen-ouang, qui secedere maluit, quam inter quotidiana pericula versari, ut ad illum velut purgandum adducta esse ab illis videantur. Ad mentem vero Tcheou-kong, epiphonematum auctoris, tantum scilicet suum patrem vult in recusandis honoribus, quantus fuerat in emerendis; quod non immerito observatum est.

EPIPHONEMA TERTIUM principis TCHEOU KONG.

In tertium sextum.

1. *Antiquam virtutem comedit.*
2. *Si solidum, est timendi locus.*
3. *In fine bonum.*
4. *Forte dum curam habet negotiorum regis, non perficit.*

INTERPRETATIO.

1) Antiqua se sua virtute sustentabat.

2) At ex hac ipsa constantia mentisque solidae firmitate erat timendi locus.

3) Exitus tamen fuit felix.

4) Etiamsi negotia regia ad finem non perduxerit.

Ad patris sui apologiam insinuat Tcheou-kong causas secedendi, nempe in dies crescentia odia et insidiosa pericula, quae senioris Ouen-ouang virtus, licet eximia, vix posset depellere. Et quidem minus mirum est, illum tandem cogitasse secessum, quam tot annos cum adversa fortuna et aula tam crudeli ita feliciter sua se virtute pugnasse, seu, ut loquitur textus, sustentasse, ut incolumis suam domum redire permissus sit, ibique quietus inter suorum manus placide obire. Ex verbis tamen Tcheou-kong apparet patrem fuisse reprehensum aut vituperatum a nonnullis optimatum foederatorum, quod cum negotia publica sustinere adhuc posset, illa repente dimiserit. At id non sine justis causis factum docet Tcheou-kong; et quidem manifestum est discrimen inter hos vituperatores licet amicos, suis in ditionibus tuto versantes, et inter prin-

cipem Ouen-ouang media inter ruinae mortis pericula pro illorum incolumitate atque tota republica laborantem. Sed quid facias? ubique gentium verum est proverbium illud: „facile omnes cum valemus consilia aegrotis damus.“ Filii autem aliique, qui secessum probabant, aegre tulerunt Ouen-ouang sine novis honorum titulis praemiisque viro meritissimo ex antiqua consuetudine debitis, domum suam repetiisse, atque adeo inglorium, ut dicitur alibi. Velut hoc quidem ingratum aulae animum demonstrabat, non vero rejiciendam in aliud tempus discessionem; nam res in pejus ruebant, quarum lapsum filius ejus, ut annis junior, et aulae minus invisus, ita et viribus firmior minusque patiens, sustinere et efferre solus posset. Satis siquidem est sapienti fortunam adversam diu oppugnasse, nunquam licet expugnaverit; „perfecisse censendus est, ait Chou-king lib. III., si nihil desiderari passus est ad effectum consiliorum.“

ADNOTATIO.

Natura sua cum principium Yn (cujus index est haec linea tertia) sit debile, non potest ita pugnare. Debet ergo in antiquo gradu consistere, sed deinde paullatim fiet, ut licet timendum aliquid habeat, felicem tamen (nempe accedentis Yang auxilio) operationis exitum assequatur; ita in commentariis variorum. Quod non abludit ab eorum veterum philosophia, qui, apud Ciceronem, existimabant, igneum quid esse in omni fusum natura, quod rebus omnibus salutarem impertit et vitalem calorem. Jam enim dictum est igni imprimis simile describi a Sinis philosophis principium Yang, sive hoc nomine intelligatur materia ista coelestis, subtilis, activa, valens, de qua supra, sive illius materiae qualitas aut virtus; a qua quaestione non pendent nostrae textuum explicationes. Non tamen conveniunt Sinae cum Zenone, qui naturam ita definit, ut eam dicat ignem esse artificiosum ad gignendum progredientem via. Nam naturam totam materialem aut massam aiunt subdividi in duas species, quarum altera, tenuis,

pura, qualis descripta est capite primo; altera crassa, segnis, qualis est capite secundo. Prima est Yang, secunda Yn. Non uno itaque, quod vult Zeno, sed gemino principio natura materialis juxta Sinas constare dicenda est; sed clarius de his omnibus parte tertia agendum erit, quam consule.

EPIPHONEMA QUARTUM principis TCHEOU-KONG.

In quartum nonum.

1. *Litem non evincit; rursus mandatis obtemperat.*

2. *Mutando, si nititur solido, optimum.*

INTERPRETATIO.

Negotio publico nondum ad finem perducto obsequendi interea consilium capit. Ad quod mutandum, quandoquidem solidis rationibus inductus est, felicissimum exitum habuit.

Cum princeps Ouen-ouang res publicas dimissurus secessum cogitaret, hoc studiose effectum est, ut Ou-ouang paternae virtutis imitator, in amplissimum munus succederet, quo publicis negotiis praeficiebatur. Haec vero quandoquidem cum aula regiisque ministris saltem multa conferenda erant, necesse illi interea fuit, subditi seu vasalli officia implere, dum magis ac magis novis saevitiis ac morte aliquot principum, quorum supra meminimus, caeterorum animi vehementius exasperantur, et majore quam antea studio ac conatu omnia parantur, ad bellum sine ulla mora, palamque imperatori Tcheou indicendum. Hujus causas in expli-

cationibus nostris saepe attingere necesse fuit. Hoc itaque loco satis fuerit annotasse id solum, quod in comitiis Ou-ouang perorasse narratur in Chou-king: scilicet, impediri se religione quominus ab incepto desistat. Familiae, inquit, Chang peccatis cumulus accessit. Coeleste mandatum est, ut puniatur. Si ergo illi non obtemperavero, meum peccatum aeque grave erit. Hoc itaque mandato ex novis prodigiis, quae ibidem refert, rursus cognito, urgenteque ob novas saevitias, tanquam fundamento solido niti se ad imperium cum proficisceretur, nihil mirum, si finem negotii optimum ac felicissimum belli exitum (qualis revera fuit) omnibus pollicitus sit.

Quo promisso id etiam assequebatur, ut paucos illos, quos (ut praetexebant) officii ratio suspensos ancipitesque habebat, coelestis mandati nomine ad se pelliceret, et qui metu aliquo absterrebantur injecta eorum animis non dubia spe erigeret. Neque enim omnia terrore aut armis agenda, sed invitationibus, praemiis, opinione religionis multa.

ADNOTATIONES.

Quaeritur in commentariis, quanam ratione in virtutem Yang, quae natura sua fortis est, cadere possint haec verba: litem non evincit, aut quod eodem recidit, intentum non obtinet. Quaestio est omnino ad rem, nam efficacitatem ferme omnem tribuunt illi suo principio Yang. Ad hoc respondent plerique interpretes, his exprimi eum virtutis gradum, qui rei perficiendae aut virtuti Yn omni ex parte vincendae tunc impar est, exprimiturque symboli Kien linea infima, quae tamen in emblemate est quarta. Quapropter quarta haec linea, concludit doctor Yang-tse-kien, adumbrat initium victoriae solum, quo tempore non vinci, magnum est.

EPIPHONEMA QUINTUM principis TCHEOU-KONG.

In quintum nonum.

In litibus optimum.

INTERPRETATIO.

Ex dissidiis bellisque magnum bonum reipublicae existere potest.

Cum vulgus perturbato imperii statu contraria in studia scindi soleat, non deerant, quibus vel ipsum belli nomen erat odiosum. Nec id mirum videri debet. Nam juxta annales, atque adeo obsoleverat memoria dissidiorum, quae per ultimum imperatorem Kie, primae familiae, et inter clientelares principes populosque ad internecionem exarserant. Hujus enim imperatoris est illa aetate praeter caeteras nobilitata crudelitas. His itaque bellum esse malum respondet ita Tcheou-kong, ut velit intelligi, non omne bellum esse malum, sed esse aliquod belli genus reipublicae utile; quo nimirum pax nihil habens insidiarum et stabilis populi felicitas sincere quaeritur. Hoc certe unum se spectasse aliquoties profitetur novus imperator in libro canonico Chou-king, docentque passim doctores Sinae, etiam gravioribus verbis quam nostri veteres: „suscipienda bella ob eam solam causam ut sine injuria in pace vivatur; ita gerenda seu administranda ut pax quaesita videatur.“ Duplex autem injuriae genus statuunt, quod bello justo causam dare potest; suorum rebellio, et vicinorum invasio. „Justum (ait Ouei-siang sub Han florens) bellum illud est quod geritur um ad comprimendos suum in imperatorem rebelles,

tum ad tuendum contra quoscumque invadentes nostrum imperium. Exercitus nostrorum imperatorum, qui ad hanc regulam molitiones exegere suas, a populis omnibus cognominati sunt vindices justitiae copiae. Huicne tam praeclaro nomini praeferri debent alii tituli, quos aut cupiditas aut ambitio comparare potest? Imo eos qui non pugnant pro salute communi, sed pro suis tantum commodis, scriptores multi suis in libris vulgo vocant latrones, praedones, vilesque homines, aliisque id genus probris proscindunt. Quod ideo forte faciunt ut apud suos minuatur opinio bellicae gloriae, atque ex ea oriens in audacibus et elatis animis bellandi studium. Et in hac doctrina convenire videntur cum Platone, qui ait: „non solum scientia quae remota est a justitia, calliditas potius quam sapientia est appellanda; verum etiam animus paratus ad periculum, si sua cupiditate, non utilitate communi impellitur, audaciae potius habeat quam fortitudinis“ etc.

Ita sentiendi causas multiplices afferunt isti philosophi et interpretes, quas partim repetunt ex utilitate populorum quorum „quies vitaque nullo pretio commodoque compensari ferme potest, partim ex probitate ac honestate quae inter bellorum perturbationes plerumque negligitur,“ et etiam corporis armorumque praesidiis paullatim postponitur. „Proh dolor! (ait Confucius, cujus tempore bellum ubique exarserat) a prisca sapientia deflectere coepimus, male resumptis armis quae Ou-ouang, hujus regnantis familiae conditor, jusserat recludi. Nunc denuo robur militare, nunc artes bellicae sunt in pretio, virtus autem negligitur, quae tamen una scopum verae laudis attingit, et, cum robur corporis acquiri nequeat, discendo virtus potest.“ Quae commentatores libri Lun-yu [1]) ita sapienter ac

1) Tchang-ko lao in Lun-yu, aliique in Ta-tsuen.

severe interpretant, ut, licet gentiles, aut belli odio aut amore pacis, aliquibus politicis christianis longe superiores esse videantur.

ADNOTATIONES.

1) Imperator Han-ou-ti, quod, non contentus victoriis de rebellibus domitis et de repulsis imperii fines invadentibus, in regna Sinis occidentalia (quae Si-yu nomine complectuntur) bellum intulerit, multisque annis foverit sola latius dominandi ambitione, arguitur a sapientioribus ipsisque dynastiae Han-tchao historicis, tanquam ignarus verae artis parandae famae et gloriae. Inde accidit [1], ut, cum Imperator Suen-ti nepos mandasset suis magnatibus, ut concilio habito titulum aliquem honorificum solitis Imperatorum titulis nominibusque superaddendum illi decernerent, obstitit Hia-heou-tchong, vir litteris clarissimus, et unus e praecipuis rerum administris, causam afferens, „bellum hoc nec pacis tuendae necessitate, nec bono populi susceptum gestumque caesis innumeris militibus, exhaustis imperii thesauris sine vera utilitate."

2) Inter orta ex bellis detrimenta, non solum ea quae patitur populus sed ea etiam quae patitur virtus, numeranda esse docuit imperator Ouen-ti suis litteris ad Tchao-to, tum australium Sinarum dominum et volentem nominari imperatorem. „Licet sis dominus in tam magnis regionibus, non ideo solum attendere debes ad tua lucra, sed potius ad damna populorum ex tuis hactenus irruptionibus profecta, majoraque deinceps futura excitato inter te et imperium bello. „Id „etiam atque etiam recogita, duos imperatores apud Sinas „esse non posse, et, ut id accipiatur, necesse erit inde bellum „mutsuum perpetuumque exurgere. At in armorum tumultu „ac licentia quantane fiunt virtutis detrimenta?" His rationibus cessisse Tchao-to narrant Annales.

3) Ad figuram quod attinet, haec quinta linea, aiunt interpretes, victoriam principii seu virtutis Yang exprimit; ita ut pugnae cessent omnes, resque ex mutuo concursu atque in operando consensione invalescant; ex hoc scilicet caloris frigorisque dissidio, (quod Empedocles litem vocat, sicut ex graeco

1) In Han-che.

vertere latini nostri) mutuaque pugna existit rerum ipsarum per varios mutationum gradus incrementum, prorsus ut in haec etiam non incongrue cadere possit Epiphonema quintum: in litibus optimum.

EPIPHONEMA SEXTUM
principis T C H E O U - K O N G.

In sextum nonum.

Forte post dono datum caerimoniae cingulum intra unum matutinum tempus ter superbe se ornat.

INTERPRETATIO.

Nullumne adhuc finem facit sumptuosas vestes mutandi ac induendi, ut hactenus solitus est etiam extra tempora caeremoniarum, in quibus insigni cingulo velut inaugurantur ac velut decorantur magnates.

Inter alia perverso imperatori Tcheou exprobrabatur quod nimios etiam in vestibus sumptus faceret. Tantum, inquiunt in Chou-king lib. IV., in vestibus conficiendis insumit, ut populus ex his expensis detrimentum patiatur. Imperatorem scilicet suum politici ac philosophi Sinae in caeremoniis publicis, imperiique rebus docent debere esse magnificum ac sumptuosum, at domi in privatis negotiis parcum, pecuniaeque e vectigalibus collectae velut sapientem oeconomum. „Legislator (aïunt libri historici Tsien-pien, Tong-kien, Kien-ju) Yao mediocritatem omnibus in rebus usuque adamavit. Pileolo usus est flavo, veste vulgari, curru rubro, equo albo. Quadrigam habuit mundam sed sine picturis, sine superfluis ornamentis; tapetes leniter tex-

tos, sed nec floribus distinctos nec acu pictos, mensam sine exquisitis ferculis. Nihili faciebat gemmas, lapillos et caetera pretiosa, nisi quae ad cultum supremi imperatoris Chang-ti ipsi adhibenda videbantur. Hunc secutus imperator Yu, primae familiae imperatoriae auctor (ait Confucius in Lun-ju, et comment.) parcus erat in re cibaria, idem tamen liberalis, magnificus ac mundus in caerimoniis. Vulgaris passim erat vestitus, at singularis ornatus splendorque in vestibus caeterisque ad ritus adhibendis. Ad eorum exemplum princeps Ouen-ouang narratur ab omni semper luxu abhorruisse, ut persolutis aulae cerimoniis vulgares statim vestes indueret. Quem morem coluit et studiose retinuit filius Ou-ouang, ut vel in hac re imperatori Tcheou quem debellaverat dissimillimus haberetur. Ex hac utriusque collatione major apparebat foeditas, cum alter cultu indoleque muliebri potius fuisse, alter virili regioque animo esse censeretur. Civiles autem inter ritus is inprimis erat celeber et magnificus, quo imperii comitia cogebantur, non solum ex aulae regiae magnatibus, sed ex omnibus imperii dynastiis, qui sub Tcheou-tchao bene multi erant, tum ad imperatoris ipsius inaugurationem, tum ad filios mortuis dynastis sufficiendos, tum ad aliquem e magnatibus bene meritum nova ditione regulique insignibus (inter quae erat cingulus gemma insignis) remunerandum, in quibus omnibus et induendae vestis forma et rerum species adhibendae et reverentiae signa ita sigillatim praescripta erant, ut haec non servare videretur non solum indecorum, sed etiam ineptum, imo (ut apparet ex Chou-king lib. VI. cap. 3.) contra rationem peccare, et honesti rectique fines praetergredi.

ADNOTATIONES.

Aiunt commentarii vulgares hanc figurae ultimam lineam esse velut terminum litium ac pugnarum quem infert victoria. Nam etiam nubes suos in coelis terminos habent, quos ultra non feruntur, et mutuae elementorum in rerum generationibus pugnae suis etiam finibus continentur, auxilio scilicet et constantia principii seu virtutis Yang natura sua efficacis, quemadmodum a Stoicis tradi solebat. Singulis scilicet naturis multa externa quominus perficiantur, possunt obsistere, universam autem naturam nulla res potest impedire, propterea quod omnes naturas cohibet et continet.

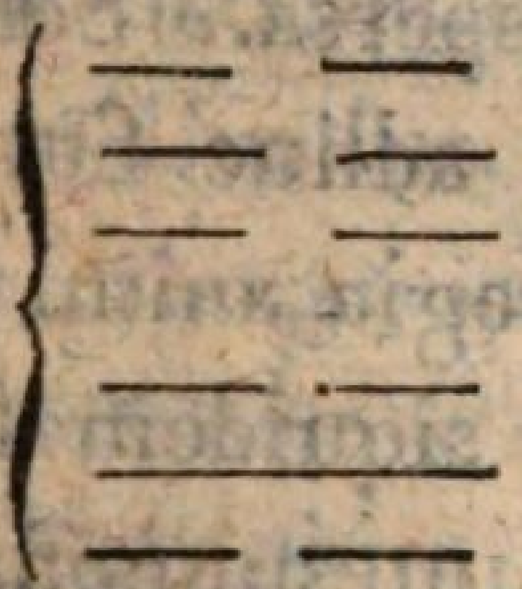
Nec mirum Sinas philosophos docere, omnia ex mutuo utriusque virtutis seu principii, seu materiae Yn et Yang concursu generari, et ad debitum cuilibet generi rerum decus roburque promoveri. Nonne, ut alios taceam, apud Ciceronem idem mutatis nominibus propugnatur: omnia quae terra concipit semina, quaeque ipsa ex se generata stirpibus infixa continet ea temperatione caloris et frigoris et oriri et augescere, nempe ad praescriptos natura terminos. Quod vel oculis patet in optima etiam terra floribus frugibusque suo tempore vestita, ac ita luxuriante, ut non solum suas opes ostentare videatur, sed etiam cultores suos suis opibus quasi velle remunerari. Verum labes spectari brevi incipit in eadem postea arescente ac nuda, ita tamen, ut haec rerum decrementa suos etiam fines habeant, quos certe ne pereant, praetergredi non licet. Ab hac porro naturae observatione quae a Sinis petitur moralis instructio est de mediocritate servanda, in qua explicanda infiniti sunt et ad quam inprimis pertinet omnis liber Confuciannus Tchong-yong. Valet siquidem et in physica et in Ethica illud

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

2) Contra nimios sumtus luxumque et etiam suorum imperatorum multa habent Sinae scriptores variarum aetatum. „Imperatores, ait Kou-ju, sub Han ante Chr. florens, sunt a coelo constituti in tanto fastigio, ut populo felicitatem tota sua cura ac providentia procurent, non vero ut soli felices esse velint, de opibus augendis deliciisque inprimis solliciti.“ In nostris antiquioribus historiis (inquit Tchin-youen sub Tsin, IV sec. p. Chr.) leguntur aliqui imperatores satis ha-

buisse tela indui. Imperatrices et reginas veste uti munda non floribus depicta nec acu picta. — Longum esset referre cetera. Haec pauca e tam multis quae habent sufficere possunt ad eorum doctrinam intelligendam.

CAPUT SEPTIMUM.

SSE

koen terra.

kan aqua.

EPIGRAPHE principis OUEN-OUANG.

Solidum vir egregius; bonum sine ullo malo.

Jam in expositione sexti emblematis breviter retulimus principem Ou-ouang successisse patri suo in munus amplissimum praefecti seu capitis omnium principum inprimis clientelarium, qui octingenti fuisse dicuntur in historia et in Confucii libro Tchong-yong ejusque commentariis.

Atque hoc vix aliter fieri potuit; nam cum illi novem ante annos protestati fuissent publico instrumento, se a regio concilio non posse tuto mandata recipere, si eo quo Ouen-ouang ab aula secessit tempore, suae ipsi postulationi et, ut vocabant, aequissimo juri nuntium remisissent, omnium repente inimicorum suorum telis aulae graviter offensae ultioni patuissent. Eorum itaque animos, ut sibi secessum cogitanti non

solum devinciret, sed etiam sollicitudine liberaret, suum filium illis proponere debuit tanquam virum maximis negotiis parem, qui vices suas egregie obire posset, et tanquam eximium ducem. Vocem enim Sse, vel ut alii pronunciant Chi, multi, ut Tching-tse unus ex praecipuis interpretibus, vertunt in aliam figura similem Chouai, quae certo significat ducem generalem, exercitus magistrum (quem adumbrat haec figura) a cujus virtute sit expectanda victoria certa et laeta, nulliusque damni luctu, nec multo sanguine aspersa. Sensus itaque epigraphes clarus est. Negotium adhuc fiet solide, si praesit, ut Ou-ouang, vir egregia animi virtutisque bellicae laude clarus. Ab illo siquidem felix exitus sine malo procreabitur. Nam, cum supponatur esse vir fortis et praesentis animi, non frangetur periculis; et sit alioquin peritus rerumque usu exercitatus, ita omnia videbit, ut pax ac populorum quies brevi consequatur. Haec imago (ait Confucius) exhibet aquam in medio terrae, et vocatur Sse. Princeps sapiens solertes populorum animos tractans, fovet multitudinem. Ita ille in Siang, at in illo suo commentario Toen dicto: „Si, ait, possit rectam reddere multitudinem, poterit in regem erigi."

Ad continendam autem multitudinem valere inprimis docet eximiam animi provisionem, qua queat singula perspicere, et, ut in Tchong-yong dicitur, penetrare et comprehendere tum singularem in agendo magnanimitatem, seu robur et invictam in tuenda justitia constantiam, qua omnia tueatur conservetque; ex quibus sequitur nihil inordinati timendum esse tunc in imperio, sed omnia solida consistere. „Nihil hactenus ausus fui perturbate aliquid transgredi, ait deinde Ou-ouang graviter aegrotus, quibus, additur in Chouking, ad filii institutionem aliisque ad populi bonum

sapienter dictis, dimisso procerum consessu, aegrum corpus strato reposuit et sequenti luce vivere desiit.“

Expectationi itaque quam pater Ouen-ouang principibus excitaverat, perpetuo respondit filius, qui sicut virtutibus fuit egregius, ita et in negotiis felix, quod supra semel iterumque attigimus, ubi mentio incidit de belli hujus eventu, qui opinione hujus principis potius, quam foederatorum armis obtentus fuisse a Sinis scriptoribus observatur. Nec mirum. Ubique enim famae maximum in bello utique momentum est, ut loquitur Curtius, et ut docent Sinae, famae parandae via certa est egregii viri ad bellum delectus. Qui est moralis sensus totius epigraphes hujusque capitis.

Egregium autem exercitus ducem seu imperatorem ita effingunt: „In suscipiendo ita attente omnia circumspicit, ut vix unquam sua ipsum fallat opinio. Peritos internoscit, eosque velut e turba eductos excolit, ut meliores fiant; quod unusquisque e suis inferioribus habet verae facultatis ac talenti, eo scit suo tempore et loco uti, atque adeo plerumque feliciter. Ut venit in conspectum hostis etiam numerosi, animos non dimittit, sed aequo vultu imminentem spectat. Inter proelii pericula securus, minimeque anxius videri vult; nec suorum caede, nec hostium ira accensus, praesenti animo est, cui in subitis casibus occurrant consilia, non quaerantur. In remunerando ita liberalis ut nulli parcat sumptui, ne debita praemia a bene meritis desiderari possint. Disciplinae militaris justitiaeque tenax, omnes in officio continet; a vindicandis criminibus nec ullius precibus, nec ipsis miserorum malis abducendus.

ADNOTATIONES.

1) Septimum hoc emblema duobus ex symbolis componitur quorum alterum terram, alterum aquam, antiquo instituto, ut saepe diximus, significat.

2) Jam docuimus apud Sinas tum interpretes tum philosophos sextum emblema minari rixas et pugnas, quae existunt ex interni caloris frigorisque (quae sub nominibus Yn et Yang inprimis intelliguntur) vicibus in ipsa rerum productione. At hoc sextum emblema Sse nunc exercitus et bella loquitur, atque haec est causa (ait Confucius) cur figurae sextae Song haec septima succedat in ordine quem Sse nominavere antiqui. Turgentibus siquidem frumentis caeterisque frugibus tantumnum maturis externa multa non raro nocent, imber, grando, tempestas, aliaque inimica et inexpectata.

Atque haec de physica figurae explicatione sufficiant; ex qua ad moralem seu potius politicam doctrinam excurrunt suo more interpretes nonnulli, sapientius certe ac verius quam Stoici illi, qui Jovis figuram aëra, aliorumque deorum simulacra alias res naturales interpretati concludebant. Videtisne igitur, ut a physicis rebus bene atque utiliter inventis tracta est ratio ad commentitios ac fictitios deos? Nam licet Sinarum libri Y-king interpretum a physiologia, quovis emblemate expressa, transit ad moralem sioensum, quod supra non dissimulavimus, sit interdum detorta et violenta, nihilominus sensus semper omni a fictione et vitiis ita abhorret, ut rationi ac probitati conveniat, adde quod nihil habent figurae exotici et absurdi, non bicipites, non triformes, aliaeque contra naturae ordinem a Graecis excogitatae ne parum falsa viderentur, sed naturalia veraque habent omnia, puta Coelum, terram, pluviam, aquam, ventum etc., quae ut in picturis colore exprimi solent melius, ita in Y-king facile pinguntur lineis ad haec significanda inventis.

3) Doctor Tching-tse, quem paullo ante appellavimus, ad generalem armorum praefectum istam epigraphem trahit, simulque ipsam figuram, in qua potens linea Yang una, velut dux, inter quinque, omnesque debiles lineas Yn eminet. Qua propter accepta ex his occasione, pluribus philosophatur de morali militum disciplina: „cujus basis et fundamentum „esse, ait, debet ipsa rectitudo, perinde ac civilis disciplinae „populique regiminis. — Sin minus vel populus non sequetur, vel regnum velut veneno inficietur. — Generalis non „debet sibi conciliare fidem ac reverentiam solo metu, sed „potius amore, efficiendo, ut corde militiam ament et sequan„tur.“ Caetera nihil opus est referre, quae forte facilius prae-

cipi quam praestari posse nostris ducibus viderentur. Sed tantum annotabo, licet a rectitudine enasci regulas disciplinae militaris cum Tching-tse plerique velint, non tamen excludunt a vera belli scientia industriam artesque. Imo in his suos excelluisse duces, quos gens habuit a prima antiquitate celeberrimos. Nec immerito, nam illorum annales pleni sunt id genus bellicis facinoribus ac victoriis, arte potius quam vi et fortitudine obtentis. Habent et ad suos docendos hoc pugnandi genus non paucos libros, in quibus collecta sunt bellica stratagemata olim posteaque felici cum exitu excogitata a viris, quos (ut epigraphe loquitur) pro egregiis habent ob solide constitutam rempublicam hostibus qua arte, qua virtute superatis, paceque imperio restituta, uti factum diximus a Ououang.

4) Licet viri egregii mentem solidam telluris soliditate, perspicaciam aquae claritate adumbrari supponatur, non inde concludi volunt nihil esse timendum malorum et bellorum et dissidiorum, quae ab hoc septimo emblemate exprimantur. Nam vel ipsa aqua, quae fovet terram, eandem destruit, si nimia sit; multo magis nocet vir nimium perspicax ab aliis quantumvis oculatis semper dissentiens, nullius acquiescens consiliis, omnia se unum videre, nullisque se adstringi debere putans agendi legibus. Ex hac nimia, quae inde existit fiducia, licet, inquit interpretum unus, interdum prodire possit aliquod bonum in subitis casibus rebusque ferme desperatis, plerumque tamen infortunium et poenitentiam existere necesse est. Ita ut casui potius quam peritiae, si quid fortunatum contigit, tribuendum sit. Perspicaciam itaque viri egregii, ut aquam, finibus contineri volunt, ne damnosa sit. Quod idem docent philosophi nostri et uno versu Euripidis: mens quae sapit nimium, non nisi damno sapit.

EPIPHONEMA PRIMUM principis TCHEOU-KONG.

In primum sextum.

Si milites exeant, leges sequantur. Si non bene, pessimum est.

INTERPRETATIO.

Quae prodeunt in aciem copiae sunt illae militaris disciplinae observantiores, prorsus ut ab illorum motibus nullum detrimentum populis sit extimescendum, quod pati solent a dissolutis militibus.

Ubique terrarum nimia militum licentia evadit in aliquod magnum malum, quod a populis quorum animos demereri studebat Ouen-ouang ut averteret, severa admodum temporique opportuna suis dedit praecepta, quae in Chou-king lib. II. c. 4. et lib. IV. referuntur, et quorum summa est, ut parcatur inermibus subditisque, nec nisi defensionis causa pacisque obtinendae consilio ullus occidatur. Unde factum est, ut copiae principis non odiosae venerint ad populos subjectos, vereque dici potuerit et vulgatum sit: Milites (ita textus) exeuntes leges sequuntur. E contra nihil nisi crudele ac turbulentum expectandum erat a cohortibus hostilibus, quibus praeerant scelerati aulici plerique, a quibus populus sic abhorrebat, ut pars in avia fugeret, pars occupatis montium angustiis quoscunque invenisset gladio occideret. Quapropter cum fama stent bella, nihil mirum est si plerique benignitate principis Ou-ouang rumoribus secundis ad se perlata cesserint, ultro deponentes arma, quae ab imperatore crudeli Tcheou jussi fuerant capere. Quo omnium ferme

populorum consensu, bellum quod multos annos in tanta urbium oppidorumque multitudine tenere poterat, paucis mensibus fuit absolutum.

ADNOTATIONES.

Haec linea prima (ait doctor Ouang-pi) est initium istius figurae, simulque doctrinae Sse; colligendi scilicet ordinandique sunt milites: quod optime succedit, si ad disciplinam militarem revocantur; quam non observare nihil est aliud quam dissipare milites. Quibus ut inprimis observandum, addit doctor Tching-tse: quod licet accidere possit, ut aliquando militibus dissolutis aliquid fortunati succedat, „nihilominus, inquit, haec agendi ratio est via ad infortunium." Quod saepe et fere semper subsequitur temerarios, legisque ad publicam ac privatam salutem constitutae incautos contemtores. Ceteri interpretes eadem de militia disputant etiam pluribus, jam fere immemores suae physiologiae et figurae, nisi forte ex dictis supra hi philosophi supponere dicantur ventorum nimborumque praelia, quae juxta communes naturae leges interdum excitari, nimiaque esse censentur, hic etiam significari; utpote quae non minus nocent frugibus quam plerumque milites leges transgredi ausi disciplinaeque impatientes nocent populo; adeo ut paria ferme detrimenta tum ab inordinatis tempestatum procellis tum ab effrenatae militiae motibus sint extimescenda.

EPIPHONEMA SECUNDUM
principis TCHEOU-KONG.

In secundum nonum.

Est in medio militum. Bonum est. Nullum est malum.

Rex tria diversa mandata dedit.

INTERPRETATIO.

Versatur jam in castris suos inter milites; nihil

non sperandum, nihil prorsus timendum. Suis enim optima mandata dedit, et quidem triplicis generis.

Quae mandata dedit princeps Ou-ouang, ubi ad castra pervenit in Mo-ye primum posita, leguntur in Chou-king parte quarta, cujus prima capita spectant ad ejus gesta et dicta. Praecepit itaque, 1) ut milites ignavi suaeque militiae desertores morte punirentur; 2) ut bellatores bene meriti amplis praemiis donarentur; 3) ut parceretur inermi populo; quo etiam nomine comprehendi voluit ille hos quoque milites, qui ab hoste Tcheou ultro defecerunt, et qui viventes in manus suorum inciderant, habendique ideo erant captivi, libertate eis restituta. Sunt qui existiment hoc loco principem Tcheou-kong iterum alludere ad tres illos hospites, quorum ille meminit, in suis ad quintum emblema epiphonematibus, quos jam diximus novi imperatoris Ou-ouang constitutos dynastas in tribus diversis provinciis. „Imperator, ait celeber Kong-in-ta, dedit tria illa mandata ob illorum merita," prior tamen expositio videtur magis convenire tempori, quo Ou-ouang erat in medio militum. Tunc enim necesse erat illos docere, quid facto opus, et ad pugnam jam jam profecturos, spe metuque continere. Distributio autem agrorum et ditionum haud dubie victoriam secuta est, ut constabit ex mox dicendis. Ceterum quaecunque placuerit interpretatio, hoc tamen clare liquet, ita manifeste agi hoc in loco de militibus, de exercitu, de bellis civilibus, ut in verbis textus explicandis allegorias et mysteria comminisci nihil aliud sit, quam luci tenebras velle affundere. Nihil erubescit veritas, nisi abscondi, gaudet videri, ait Tertullianus. Si qua esset mystica quantumvis supponatur, scrutanti vel oc-

curreret, vel umbra aliqua illuderet. Hic ne umbrae quidem color est.

ADNOTATIONES.

Secunda haec linea, quae refert virtutem Yang, est inter ceteras Yn ut dux inter milites. Ab illa ceterae revolvuntur, utpote quae ingenitam firmitatem retinet. Ita etiam a duce milites aguntur, et ab ipsius fortitudine pendet eorum victoria. Ita interpretes, quorum aliqui excurrunt in munia ducis exercitus, officiaque militum, eaque dicunt, quae referre inutile sit; exempli causa tamen sit — virtus, inquit Tching-tse, Yn nihil admodum potest nisi subsidio vis Yang, nempe principis, juvetur — Unde concludit salutem exercitus mutua studiorum id genus consensione contineri.

EPIPHONEMA TERTIUM principis TCHEOU-KONG.

In tertium sextum.

Milites videntur deponere sarcinas in curribus. Male: seu, o infortunium.

INTERPRETATIO.

Sunt inter milites qui sarcinas colligunt ad redeundum, o infortunatum quem ita male deserunt.

Plures etiam quam optaverat princeps Ou-ouang, ex exercitu invisi imperatoris Tcheou ad suum transierunt. Unde imminentis cladis praesagium ab omnibus nec immerito sumptum est. Et quod pejus fuit, plerique ex illis qui imperialia castra non deseruere „non habebant (ait Chou-king pag. 4. et historia Tong-kien) verum animum pugnandi;“ videtur ta-

men Ou-ouang noluisse illis copiis, etiamsi earum duces remuneratum postea fuisse eum constet, tum ex Chou-king, tum ex annalibus, et quoscumque milites ex hostilibus signis ad sua se recipientes salvos tutosque esse voluerit, aequitatis naturalis memor, qua Sinae aeque ac nostri duces docentur, „eos (ipsa Tullii verba sunt de offic. lib. I.) qui armis positis ad imperatorem confugiunt, quamvis murum aries percusserit, recipiendos esse.“ Delecta igitur tantum pauca sunt ex copiis principum foederatorum millia, quae cum hoste cominus confligerent, uti ex eodem libro canonico retulimus. Milites (ait Confucius in commentario Y-king, dicto Siang ad hunc locum) dicuntur deponere sarcinas in curribus, sive redire aut reditum parare, quod ne minimam quidem gloriam adepti sunt, nec in antiquis castris tyranni Tcheou, quae scilicet prius deseruere, nec in novis, a Ou-ouang his totque transfugis, si quaeritur, non una occurrit causa. Vel enim sibi decorum magis censuit princeps solis suis viribus debellare, vel minus tutum non diffidere armis inconditae forte et raptim collectae a tyranno multitudini. Sunt qui putent turpem hanc desertionem dissimulanter a Ou-ouang acceptam, nec palam laudatam; quod factum hoc neque honeste probare posset neque utiliter rescindere. Magnum siquidem ex illa defectione a tyranni imperio existebat reipublicae emolumentum, coeptique perficiendi compendium.

ADNOTATIONES.

1) Sarcinas in curribus deponere nihil aliud est nisi redire, ajunt Commentarii typo regio non ita pridem editi ad haec textus verba, quod et aliunde satis patet ex antea relatis, convenitque cum gallica loquendi „formula plier bagage“, et latina „vasa colligere, convasare“, de homine jam redeunte aut mox redituro, et etiam de militibus circumspicientibus fugam.

2) Mos tamen fuit imperatoribus antiquis Sinarum, ipsique Ou-ouang, non ita curare de redimendis hostium manibus captivis.

3) Tertia haec linea, ait doctor Ouang-tchin-tse, nec est in medio nec in directo loco, exhibetque virtutem Yn, ubicunque illa sit, natura debilem, simulque vilium hominum similitudine sua in debilitate seu pravitate vitiose constantem, similium scilicet illis desertoribus, qui licet jurati a Tcheou tamen defecerant, quod, ajebant, ex metu non ex animi sententia jurassent.

4) Potior est sententia eorum, quibus linea haec seu vis Yn militibus in praelio sine plaga captis, quod dicerent numerum aliquem armatorum juvenum, si honeste mori voluissent, turpiter capi non potuisse. Poenae itaque loco id statutum videtur, ne spe reditus propensio ad ignaram fugam foveri videretur. Interdum tamen secus factum constat ex annalibus, ubi multi adhibiti conatus ad aliquos duces similesque ab hoste recipiendos narrantur. Licet non in medio, vicina tamen cum sit medio seu mediocritati, qua omnia temperantur, videtur innuere cessationem aliquam a malis aeris mutationibus, quibus saepe tanquam a bellis externis terram frugesque vexari supponit in prioribus lineamentis septima haec figura emblematica.

EPIPHONEMA QUARTUM principis TCHEOU-KONG.

In quartum sextum.

Milites ad laeva castra metantur. Nullum est malum.

INTERPRETATIO.

A militibus qui ad occidentem castra posuere nihil est pravi metuendum.

Etiamsi multi e principibus foederatis in eam (etiam vivente principe Ouen-ouang) ivissent sententiam,

non esse exspectanda extrema, sed perniciosis pravae aulae consiliis occurrendum; satius esse nihilominus judicavit filius Ou-ouang expectanda sibi mali imperatoris arma quibus ad pugnandum cogi videretur justae (ut professus fuerat) defensionis causa, tum suae tum imperii salutis. Copiae vero illae ex orientalibus imperii partibus fere collectae castra metatae sunt prope locum Mo-ye, in quo sua jam posuerat Ou-ouang circumducto vallo. Quapropter imperiales milites orientem seu dexteram, foederati contra Tcheou occidentem (ex occidente plerique advecti ut supra diximus) seu sinistram laevamque obsidebant. Is ergo sensus est apologistae Tcheou-kong; quod, licet suae copiae celebritate sua non praeverterint, nihil in hoc fuit peccati; nihil erit in hac cunctatione detrimenti; nihil est inhonesti. Nam illi milites, ait Confucius in comment. Siang hujus loci, non desunt officio suo; eo nempe consistentes loco, qui ipsorum imperatori opportunus videtur, temporique venientes, quae militiae lex est.

ADNOTATIONES.

1) Castra ad laevam posita, juxta interpretes physiologiae amantes exhibere possunt minas ventorum ac tempestatum frugibus male ominosas, et interdum non noxias, vincente omina populi felicitate aut potius opportuno vento qui aut discutit, aut in pluviam vertit —

> Fit quoque ut interdum validi vis incita venti
> Disrumpat nubem — — — —

2) Doctor Ou-tchi-teng, relatus in comment. reg., censet illud discrimen dextra et laevae significare prius ac posterius, adeoque posse referri ad duplex mappae genus, quorum alteram priori Fo-hi, alteram posteriori Ouen-ouang tribui jam diximus. Verum ne haec quidem explicatio, si ad physicam referatur satisfacere potest ut per se patet. Praeterea quid ad castrorum expositionem facit mutatus situs octo symbolorum in antiqua fundatoris Fo-hi mappa, et in nova prin-

cipis Ouen-ouang aliter dispositorum. Neque enim inter utramque mappam aliud interest, quemadmodum ipsa rei expositione demonstratur. Sed interdum, ut nostris interpretibus, ita Sinis, difficultas quae legendo occurrit, aut intacta penitus, aut adhuc insoluta in illorum prolixo commentario relinquitur. Satius, meo quidem judicio, fuisset nullam hic similitudinem quaerere inter figurae lineamenta et subjectae sententiae verba, ut sapienter fecit Confucius, historico hic contentus sensu. Neque enim opus est, ut comparationes, parabolae, symbola, emblemata, a re expressa nihil omnino discrepent; quae non male adumbrata dicenda est, si ex similitudine praecipuus sensus satis intelligitur.

EPIPHONEMA QUINTUM principis TCHEOU-KONG.

In quintum sextum.

Praeda est in campis, oportet loqui de illa capienda- Nullum est malum natu majoribus committere milites. Natu minores ad sarcinas adhibere, licet solidum, malum est.

INTERPRETATIO.

Cum praeda jam in campum prodierit, hoc unum superest discutiendum, quanam via capi possit ita ut non erretur. Annis ac virtute robustos duces ad pugnam deducere necesse est. Sarcinas vero et reliquam belli suppellectilem juvenibus, et nondum firmis committere, licet statim videatur solidum prudenterque factum, esset tamen periculosum atque damnosum.

Juvenes illi, utpote minus exercitati, licet non minus prompti (explicat Confucius hujus loci commentario) non debuissent milti, aut ad res momenti alicu-

jus adhiberi. „Si enim ab imperitis fit pugnandi ini-„tium, victoria non acceleratur, sed retardatur. Dubia alea nihil deciditur.“ Quae est etiam sententia principis Tcheou-kong in Chou-king l. v. c. 8. „in praelio inexercitati milites multum obesse possunt, parum prodesse.“ Commendat itaque et in hoc loco, nec immerito Tcheou-kong fratris sui prudentiam, qui non solum bellatores omni ex numero selectos secum in aciem duxit, sed etiam sarcinis et instrumentis bellicis viros fortes praefecit, neglecta illa multitudine juvenum imperitorum aut sibi transfugarum, quos ne quidem ad necessariae suppellectilis, impedimentorum, annonaeque custodiam adhibendos esse voluit, magni eam momenti ratus, ad felicem belli exitum. Nihilominus „omnibus indiscriminatim (ait Chou-king IV) „parta victoria, distribui jussit communes scilicet ad „bellum congestas in aerario gazas, et collecta suis in „horreis frumenta, quibus remuneratus est quatuor ma-„rium homines (omnes scilicet suos e toto Sinico im-„perio) et populi recreati sunt ad submissionem, novo „nempe imperatori promptius exhibendam.“

Praedam prodire, capere, et ut dicitur Cap. III. ep. 3. cervum persequi, idem sonat, ac hostem, seu imperatorem Tcheou oppugnandum venire, quem invadere premereque necesse sit, metaphora ab omnibus interpretibus agnita, imo apud Sinas satis trita. Celeber doctor Koue-tse sub prima dynastiae quintae initia florens, hac similitudine praedae et cervi respondit Han-hao-thou conquerenti, quod exercitus duci Han-tsing animos ad audendum fecisset, et mortis minas intentanti: „Familia (quarta) Tsing elabi ut passa „est e suis manibus imperium, fortissimos quosque ad „insequendam praedam excitavit, at in insequendo qui „velocissimus est et felicior, cervum capit. Tunc so-

„lum Han-tsing pro viro strenuo noveram, cur non „ei fecissem spem capiendae praedae; tunc solus post „eam cucurristi? Qui currebant, erantne soli? Occide „ergo omnes.“ Ad quae, narrat historia, cum nihil haberet, quae responderet, solvi illum jussit.

ADNOTATIONES.

1) Natu major (inquit interpres Tching-tse) est hoc in loco dux turmarum, est generalis militum magister.

2) Malum in praeda non capienda, est sinice Kiou, quo culpa erratumque proprie significatur, et hunc in sensum sumi debet, cum aliud non esse possit malum viro, animal (ut loquitur textus) aut praedam (ut plerique accipiunt interpretes) insequenti, quam per errorem non assequi, et capiendi modum sua culpa non habere.

3) Linea secunda, quae est symbolum principii Yang, licet inferiore in loco sit collocata, est tamen velut domina totius figurae. Quinto loco, qui aut ad imperium aut saltem ad gradum sublimem pertinet, melius illa conveniret. „Si „juvenis, nec animosus nec peritus in milites imperium arri„pit, aut etiam in exercitus totius ducem seligitur, certum „infortunium arcessetur.“ Nam robustis solum et peritis convenit imperare, sicut soli principio Yang dominari. Quod deinde exemplis ex historia petitis casuum illustrium breviter probat interpres, et ita per se liquet, ut probandum non videatur pluribus.

4) Quinta vero haec linea (ait Tchou-tse) exhibet docetque id quod praecipuum est in ratione utendi militibus, seu in disciplina militari, obedientiam scilicet.

EPIPHONEMA SEXTUM principis THEOU-KONG.

In sextum sextum.

Exiit mandatum magni regis. Aperit regnum. Dat domos. Noli uti desipientis opera.

INTERPRETATIO.

Novo regis seu imperatoris mandato publica res constitui incipit; distribuuntur domus, sed in his adhibendi sunt prudentes viri.

Victoria a novo imperatore Ou-ouang relata fructus hic brevi attinguntur, quos pluribus tum libri gentis classici, tum historiae sigillatim prosequuntur, vide Sse-ki, Tong-kien etc. Primum quidem arma omnia, machinasque bellicas includi jussit. Tum custodias et publicos carceres pandi voluit. Omni praesertim studio et industria conatus est opitulari, populo fame, inopia, variisque calamitatibus laborante; missis statim post victoriam viris solertibus, qui avios et in montibus palantes ad suas domos revocarent, colligerentque omnes ex metu varia in loca dissipatos; nec ante aulam pompa triumphali ingressus est, quam venerit Chang-youen cum coacta ex profugis maxima multitudine, tum suis curis, tum ea qua valebat apud victi imperatoris homines auctoritate. Fuerat enim ipsi unus ex consiliis, sed tandem infensus ipsius incorrectae saevitiae, ad foederatos defecerat. (vide Sse-ki.)

Eos denique quorum insignia quaedam extitere merita, maximis auxit honoribus opibusque, septuaginta et amplius e suis magnatibus ducibusque haereditaria ditione tituloque remuneratus, ita ut verissime dici pos-

sit, „quod domus haec imperatoria Tcheou dicta, (sub „qua vivebat Confucius) in exordio et fundatore suo „Ou-ouang habuit exercuitque erga omnes magnam „et inusitatam liberalitatem et beneficentiam.“ Atque haec pauca sufficiant ad epiphonematis interpretationem. Ita siquidem perspicua sunt, ut difficillimum videatur alia etiam quaerenti ad haec caligare.

Inter autem sapientes a Ou-ouang tunc adhibitos, nulli dubium est, quin Tcheou-kong epiphonematis auctor primas partes habuerit. Erat enim jam ante victoriam et triumphalem in aulam ingressum praecipuus negotiorum administer. Populus qui ad portam convenerat, „isne, qui tertius ingreditur est „noster Imperator?“ quaesivit a Chang-youen. „Mi- „nime vero, ait, nimiam vultu praefert gravitatem, et „ita severam, ut vitiis semper minas intentare videatur. „Est ille solum minister, et negotiis gerendis praepo- „situs, sapiens tamen. Sapientis siquidem ministri est, „eum se exhibere, qui non solum deterreat malos, sed „etiam bonos contineat.“ At hujus praecepta de recta remunerandi ratione habemus in Chou-king (L. V. c. 2. Lo-kao) quae tota est de dictis gestisque familiae Tcheou, ut supra annotavimus. Atque adeo dubitare non possumus, quinet in Y-king et in Chou-king eadem tradatur moralis doctrina, eadem supponantur rectae gubernationis politica principia, eaedem in administratione jureque dicendo aequitatis regulae intelligi debeant.

Ceterum ut decuit in hac imperii mutatione imperii ministrum Tcheou-kong austeritatem prae se ferre, qua licentiae et contumaciae spem eriperet, ita novum imperatorem, qui illo ingressu (ut loquitur textus) aperiebat regnum, videri grato et pleno dignitatis aspectu quo populis studia excitaret. „Qui (monuit po-

„pulum Chang-youen) sequitur tot ducibus et mag-
„natibus cinctus, emicans e toto vultu habituque maje-
„stas suavitate mixta, imperatorem indicabit vobis. Sa-
„pientis enim est imperium adeuntis demonstrare velle
„se esse severum adversus vitium, benignum vero erga
„virtutem."

ADNOTATIONES.

1) Quae (aiunt vulgares commentarii) est figurae hujus ultima linea, eadem est (symbolice) terminus obedientiae militaris. Ad illum ubi pervenitur, debent mercedes praemiaque distribui prout quilibet bene, meliusque meritus est. Cetera, quae prater haec ad moralem referunt disciplinam Sinae interpretes, ita sunt cuivis obvia ut nihil opus sit illa latina facere, praesertim quod meliora attingere saltem nobis necesse sit ad alias figuras, quarum explicationi eadem inserunt. Repetere enim ipsis vitio non vertitur.

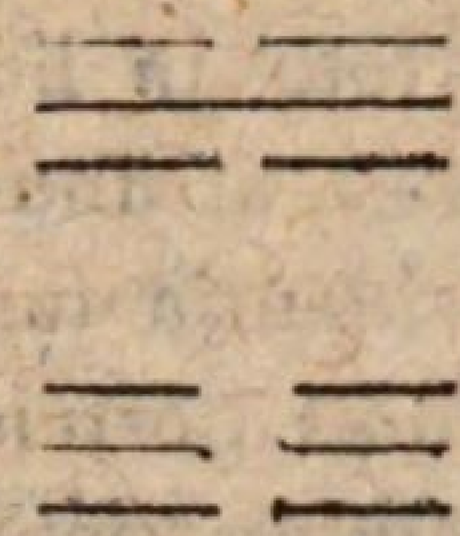
2) Monet Confucius in suis ad hoc commentariis, ideo dici utendum non esse insipientis opera, quod haud dubie regnum perturbaret, iniqua v. g. distributione. Qua injuria militares animi inprimis offenduntur, quod haec praemia suo constent sanguine.

3) Quaenam remuneratus sit Ou-ouang, longum esset enumerare, de nonnullis fuit eritque dicendi locus. Id solum annotabo, quod merito observant isti scriptores, illum non solum remuneratum esse magnates quorum manu pugnaverat, sed etiam quorum consilio rem totam administraverat. Chang-fou in iis praecipuus, ejusque magister donatus est etiam ditione Yn-kieou, seu Tsi quae nunc est Tsing-tcheou-fou in provincia Chan-tong. Sine viris illis sapientibus, ait Tcheou-kong, nihil perfectum fuisset. Volunt scilicet Sinae litteratos, a sapientia ex suis libris haustos, eximie instructos, suis consiliis monitisque non minus bene mereri de imperio quam bellatores ad pugnam eruditos suis factis praeliisque.

Cum Kao-tsou familiae Han fundator, duces suos titulis ex ditionibus donaret, et litterato Tchin-pin, qui ipsi semper fuerat a consiliis, ditionem Ho-yu offerret, recusavit vir modestus, se nullam dicens habuisse partem in parta victoria.

Imo, ait Imperator, maximam. Duces illi junctis armis me victorem fecerunt; tu solus tuis consiliis. — Post statuta omnibus praemia deliberatum est, cuinam primas in sedendo deferrent magnates. Primas habeat Tsao-tsan, captis oppidis ac vulneribus acceptis bene meritus, dixere plerique. His obstitit Ou-tsien-tsieou. „Nam, inquit, toto in hoc bello, „multos habuimus Tsao-tsan pugnis insignes, at unum Siao-„ho primum ministrum, cujus curis et providentia tum in secundis tum in adversis nihil unquam ducibus nostris defuit, „nihil diutius expectandum fuit, nihil hostilium consiliorum „latuit. Labor ducis Tsao-tsan fuit paucorum dierum, la-„bor ministri Siao-ho perpetuus; sine quo nihil bene suc-„cessisset.“ His auditis assensus est Imperator. (In Han-che.)

CAPUT OCTAVUM.

Pi

aqua . . . Kan.

terra . . . Koen.

EPIGRAPHE principis OUEN-OUANG.

1. *Bonum continuo examina; si magna continuitas sit solida nullum malum.*

2. *Si quis non est pacificus recta venit, postea turbae; hoc pessimum.*

INTERPRETATIO.

1. *Hoc est penitus inspiciendum, an magna concordia solida et constans esse possit.*

2. *Si quis pacis non amans sit, is recta, quo animi impetu fertur, tendere solet, unde existere necesse est perturbationes et ex his calamitates.*

Is sensus est principis Ouen-ouang, suos monentis circa foedus (quod indicat verbum Pi), hoc scilicet quod coalescebat inter filium Ou-ouang et principes, quorum nonnulli (quemadmodum supra observatum est) erant praefervidae indolis, moraeque omnis ita impatientes, ut minime spectarent, quid res ac tempus postularent, sed recta via, aperteque, aulam, quam tyrannidis palam accusabant, continuo armis obsidendam ac primo velut impetu opprimendam censerent.

Hos aegre ferebat princeps Ouen-ouang, pacis quandiu fieri posset studiosissimus, judicans praeterea consilium pro tempore capiendum, non vero intempestive prout irae impetus illos abripiebat, aut sinistris rumoribus excitatae suspiciones illorum animos versabant, ita ad arma convolandum. Nam nullus omnino erat ex his principibus quem non seorsim sumtum Imperator facile suis opibus potuisset opprimere. Principum igitur robur erat in constanti eorum concordia, quam necessariam ad communia negotia docet hoc emblema. In ea proinde fovenda erat inprimis laborandum, cavendumque ne eorum aliquis sua praepostera agendi ratione foederis causam pessumdaret. Quod egregie praestitisse principem Ou-ouang constat ex historia. Nam licet quibus in rebus honeste tutoque potuit ad cujuslibet ingenium se accommodaverit, exploratis prius singulorum studiis, ut omnes sibi bonoque publico stabili foedere devinciret, ita tamen omnes continuit, ut quae de bello et ratione gerendi statuerat, nullus transgredi vel leviter ausus sit; ad turbas impediendas continuo instaurata priscorum imperatorum lege, romanae antiquae simili, quae regnante Tcheou fere obsoleverat: militis ab eo qui imperabit, provocatio ne esto; quodcunque is qui bellum gerat, imperassit, justum ratumque esto etc. Quae aliaeque conditiones ubi communi consensu receptae firmataeque sunt, nova inde soliditas statuto foederi accessit, quod jam sine gravi damno nulli turbare liceret. Securitatis enim, aiunt, haec cautio maxima est, ut potentes si nocere velint, non possint.

ADNOTATIONES.

1) Octavum hoc emblema: „aquam, ait Confucius in Siang, supra terram exhibet, et vocatur Pi.“ Quod etiam statim apparet ex utroque symbolo aquae et terrae, quorum illud supe-

rius, hoc inferius pingitur; licet enim tellus at aqua sint specie valde diversae, ita tamen in globo terraqueo conjunctae sunt, et invicem cohaerent, ut major continuitas vix esse possit.

2) Foedera et concordiam istud Pi loquitur: atque haec est causa (dicitur in opusculo Confuciano Tse-koua-tchouen) cur haec octava figura septimam sextamque sequi debeat, quae duae nonnisi de litibus seu de bellis tum internis, tum externis loquebantur. Nam, ut pluribus explicant interpretes, in hac perturbatione nisi adsint, qui inconditam multitudinem regant, nihil pronius est, quam ut vel invicem saeviant, vel ad perniciosa reipublicae ausa dilabantur. Haec ideo figura Pi eo spectat, ut suadeat animos esse conciliandos, et ad constans solidae concordiae studium esse informandos, opera vel unius vel plurium virorum, qui sua industria et auctoritate turbas componere et moderari possint.

3) Haec figura habet unam (quintam) lineam quae virtutem Yang referat, et quidem positam in medio recteque supremo loco, quam ceterae velut sequantur, non secus ac unum virum (nempe imperatorem) sequuntur omnia regna etc. Ita commentarii vulgares, a quibus non aberrant aliorum explicationes, in quibus (ut hoc obiter moneam) non reprehendendae sunt haec voces, omnia regna, similesque. Nam certum est nihil aliud intelligendum, nisi regna Sinici imperii, in quae fuit olim divisum, et ab eo dependentia, nec totius orbis nomine, nisi imperium Sinicum. Quemadmodum a nostris etiam melioribus interpretibus explicantur de imperio romano illa St. Lucae: „exiit edictum a Caesare, ut describeretur universus orbis."

4) Quod principii rerum efficacis virtus Yang caeteris hac ratione dominetur, inde est, quod omnino conspirare videantur ad frugum incolumitatem, quas tanto conatu suo velut e sinu eduxit, jam aquarum, quas pictura exhibet, nativos per alveos irrigatione foecundanda. Nam cum . .

— exustus ager morientibus aestuat herbis,
Ecce supercilio clivosi tramitis undam
Elicit
. . . Scatebrisque arentia temperat arva.

5) Conjunctio itaque principum cum Ouen-ouang ut duce, foedusque quod verba sententiae loquuntur, exprimitur duplici similitudine, quae e figura petitur. Una, ex lineis quae principii dominantis Yang concursum cum principio Yn, ad

rerum perfectionem oculis exhibent, desumitur; altera ex tota figura, qua constantem eandem conjunctionem significat, solida continuitate globi terraquei. „Id contingere terrae necesse est „(ait Cic. nat. deor. II.) ut omnibus ejus partibus in medium „vergentibus nihil interrumpat. Eadem ratione mare cum su„pra terram sit, in medium tamen terrae conglobatur undique „aequaliter etc."

EPIPHONEMA PRIMUM principis TCHEOU-KONG.

In primum sextum.

Si sit cum soliditate init foedus, nullum est malum. Habet soliditatem murus plenus, in fide aliud bonum erit.

INTERPRETATIO.

Foedus prudenter initum nulli obnoxium est incommodo. Sicut murus plenus vulgo dicitur bonus murus, utpote solidus, ita dicetur aliud bonum futurum. Scilicet plenam omnium principum consensionem ac foedus consequetur constantia in tuendis coeptis fideque mutua inviolabiliter servanda.

Ex his satis apparet hanc iterum fuisse agitatam quaestionem, an foedus cum omnibus principibus imperii sine ullo morum et dignitatum discrimine reipublicae expediret? Aliter videbatur nonnullis, qui principi Ou-ouang a consiliis erant, at quorum sententiam non tamen secutus est Ou-ouang, octingentis, ut dicitur, dynastis, varia foederum pactione sibi suaeque familiae devinctis, majore etiam quam patri suo contigerat successu. Tacitis itaque nonnullorum objec-

tionibus et forte querelis malevolorum responsurus princeps Tcheou-kong (quod apparet ex sequentibus) hoc velut apophtegma in medium profert: cum quocumque principe fiat foedus, posse his atque aliis cautionibus solide profiteri, quo minus ulla calamitas consequatur. Quod si ita est, et primi in politica principii ad instar, concludit suum fratrem Ou-ouang neminem ex principibus a communi foedere ad bonum imperii excipere debuisse. Nam quamvis sine aliquorum auxiliis debellando impiae aulae exercitui (quod bonum primo a foederatis intendebatur) pares copias haberent, hoc tamen aliud et forte majus emolumentum ex communi omnium conjunctione oriebatur, ut ad parta tuenda, ipsa facinoris gloria, data fide propriaque utilitate adstringerentur. Quod confirmat Tcheou-kong vulgari adagio: murus plenus solidus est. Id eo plus leporis apud Sinas habet, quod fabris murariis ferme sit in more positum, parieti, intus aut vacuo, aut mera terra pleno, albam calcem inducere. Sicut autem opus hoc licet pulcrum, vel ob id caducum est, quod continenti partium connexione careat, ita etiam nova imperii forma, quamvis grata, minime firma solidaque esset, nisi omnium imperii principum foedere contineretur. Si enim, dicit Plato de rep., qui reipublicae praesunt, parti civium consulunt, partem negligunt, rem perniciosissimam in civitatem inducunt, seditionem atque discordiam. Neglectus itaque aliquorum dynastarum multo majori fuisset perniciei, et forte commune restituendi consilium evertisset, succensis eorum, quos repulisset, odiis, discordia siquidem res maximae dilabuntur; quod ubique factum est tritum sermone proverbium.

ADNOTATIONES.

1) Foederum mutuorum, inquit doctor Tching-tse, basis et fundamentum est sincera fides. Sed haec in vero principe

supponitur, et praesertim in imperatore, cujus verba, aiunt, velut totidem decreta esse debent, nec sine effectu. Juxta etiam nostros Stoicos, quia fit quod dictum est, appellata est fides. Quae doctrina Sinarum de sui imperatoris dictis, quae irrita debent non cadere, nec immutari, licet videri posset ex adulatione emanasse, negari non potest conducere ad conciliandam illi reverentiam, et populis faciendam magnam fidem. Nam inde sequi necesse est, quod monebat Isocrates ad Nicoclem: tuus rex efficit, ut suis verbis major sit fides, quam aliorum juramentis.

2) Quonam autem pacto haec epiphonematis verba ad primam picturae lineam Yn referri possint, nec Tching-tse, nec alii in editione regia (ubi erat de his dicendi locus) laudati, exponunt, sed de dictorum et conventorum constantia ac veritate multa philosophantur, quae non magis conveniunt explicationi libri Y-king, quam aliorum.

Si vero tres lineae, quae symbolum inferius (terra) in pictura constituunt, accipiantur, non male (juxta aliquos) foedus, et quidem solidum adumbrant; conjunctas scilicet, et in unum corpus compactas partes ex quibus tellus una et solida extitit, undique ipsa in sese nutibus conglobata, ita ut omnia suo quaeque loco sita aptaque per se, et inter se contineantur.

EPIPHONEMA SECUNDUM
principis T C H E O U - K O N G.

In secundum sextum.

Ex intimis inire foedus, solidum bonum.

INTERPRETATIO.

At quanam ratione, si foedus cum quovis principe sanciatur, potest esse solidum? Si nempe, respondet Tcheou-kong, ex intimo sensu prodeat.

Id vero obtinetur, aiunt, persuasione tum publica tum privata de utilitate. Ubi enim alicui persuasum

id est, ab eo nihil potest impetrari, facileque volenti subduntur ignes ad rem urgendam vel tuendam. Quis enim qui non moveatur aut religione aut spe aut metu? Atque haec tria sunt, quae suis in orationibus relatis in Chou-king imperator Ou-ouang perpetuo inculcat. „Se, scilicet, urgeri coelesti mandato ad exigen„das poenas, ab impio Tcheou, qui non colit supre„mum imperatorem, nec spiritus, qui non parentat suis „majoribus. Se magnis praemiis remuneraturum bene „prae ceteris meritos, quorum posteritas etiam potitura „sit. Se denique occisurum, qui non vires exerent.“ Nihil mirum proinde, si foederati, ita animati pro re promovenda, tanquam pro aris et focis enitendum omnes una censuerint. Idem censuerant fecerantque olim foederati contra tyrannum Kie infensi, quos secundae dynastiae fundator Tching-tang [1]) ita alloquitur: „vos tales externo habitu profiteri non sufficit; interior „animi habitus accedat necesse est. Neque enim qui „testis est Chang-ti, supremus imperator, falli potest.“ Immo foedus, addunt, corde pactum non requirit juramenta, nec obsidia vadesque. Vid. not. 2.

ADNOTATIONES.

1) Doctor Leang-chi-in in commentario suo vult secundam lineam Yn componi cum quinta Yang, adeo ut ex interiore (inferiore scilicet symbolo terra) ad exterius (superius symbolum aqua) conjunctio procedat. Sed tamen sola potest esse basis solidi boni, sicut terra est aquae circumambientis velut sustentaculum. In quibus supponere videtur principium Yn seu materiam terrestrem nihil prorsus efficere, nisi intimam cum principio Yang seu materia coelesti copulationem assequatur, et significare proinde, optimates nihil posse solidi praestare, nisi se imperatori atque aliis potentioribus imperii principibus conjunxerint, quemadmodum factum est

[1]) Tong-king-chang.

tempore principis Ou-ouang „qui suos (Chou-king IV) „ait esse unius cordis eodem robore conatuque „prosequi virtutem eadem virtute prosequi justi-„tiam etc.“

2) Qui sub Ming-tchao scripserunt, laudant approbantque dictum a celebri Tchou-yen-tchang fundatore suo de animi sinceritate prae reliquis conditionibus ad foedus necessaria. Cum enim foedus pacisci volens Fan-koue-tchin non solum litteras tabulasque, sed etiam proprium filium ut obsidem misisset, hunc humanissime exceptum Tchou-youen brevi cum donis remisit, ita admonens: „Cautum est olim con-„tra mendacia juramentis, nec uno sacramenti genere, mox „in eorum locum successere obsides utrinque missi selectique; „at haec omnia sunt tantum ad tollendam mutuam diffidentiam „inducta. Nunc vero cum recto et sincero corde ad foedus „ineundum veniatis, nosque sincero animo accedamus, nihil „opus obsidibus nec juramentis. Satis est, vos et nos in sin-„ceritate perseverare, qua una amoventur omnes suspiciones „dum alius alium ex sui cordis rectitudine metitur.“

EPIPHONEMA TERTIUM principis TCHEOU-KONG.

In tertium sextum.

Si, qui foedus init, est pessimus homo?

INTERPRETATIO.

Quid? si is, cum quo foedus sancitur, sit vir male moratus?

Haec sententia facit cum proxime superius exposita. Foedus si fiat ex vera officii aut utilitatis persuasione, erit solidum ut dictum est §. 2. etiamsi cum quo contrahendum est sit vir pravis moribus, aut libidini aut luxui similibusque vitiis deditus. Quo enim

aliquis plus se amat, eo magis movetur aut utilitate quae in manibus est, aut inprimis metu detrimenti brevi exituri. Mutui metus aequalitas societatem fidelem facit. Plerumque etiam id genus optimates non ita nobilem indolem exuerunt, ut novo publici seu communis foederis honore non ducantur. Id scilicet boni adhuc habent: eo itaque utere ad rempublicam. Praecipit etiam liber canonicus Chou-king l. 6. — Variis momentis in hanc partem impulsos, et jam inclinantes, potentius trahit vincitque superaddita sacramenti religio.

ADNOTATIONES.

1) Homo moribus suis pravus similis est isti tertiae lineae, quae nec in medio nec in directo loco jacet; ita regia commentaria. Quod tamen hominum genus, si quod virtutis alicujus vel speciem vel studium habeant, non est repellendum. Imo illos patienter ferre est fortitudinis verae, seu (ut dicitur in Confuciano Tchong-jong) fortitudinis australium, qua hominum animos paulatim student rationi subjicere etc. Melius nostri veteres, cur in ejusmodi occasionibus etiam minus probi non sint rejiciendi, explicuere. „Quoniam (ait Tullius) „vivitur non cum perfectis hominibus, sed cum iis in quibus „praeclare agitur, si sint simulacra virtutis etc.“ De etiam hoc foedere intelligendum putatur, neminem esse negligendum, in quo aliqua significatio pietatis appareat etc.

2) Qua jurandi formula et quo sacramento, princeps saltem aliquos sibi ante suspectos in commune foedus suasque partes adegerit, non dicitur in commentariis, nec in historia principis Ou-ouang. Certum tamen est, regnante ejus familia, terribile illud sacramentum (mactata simul pecude ejusque cruore vel potato vel in ore foederatorum asperso, cujus annales sequentium familiarum saepe memineruut) antiquitus viguisse. „Nam (ut legitur apud Mencium l. 2. C. 6. et no-„tatur ab interpretibus) cum regni Tsi regulus Ou-kong „(6to ante Christum saeculo) principes in loco Kouei-kiou „congregasset ad foedus pro tuendo et pacando imperio, ut „suggestum subiit, conditiones edicturus, alligavit quidem pe-

„cudem; nec tamen, more antiquo, statim mactavit ad ora foe„deratorum sanguine oblinenda, sed imposuit super pecudem „vivam scriptum foederis librum, moxque coepit denuntiare „statutas inter leges, gravi poena proposita violantibus.“ Ad eum ferme modum, quo l. 1. Reg. legitur dixisse Saul, quicunque non exierit et non secutus fuerit, sic fiet bobus ejus.

Tartaros autem constat iisdem ex historiis equum album plerumque occidere ad sancienda pacta, fidemque mutuam ejus velut sanguine obsignandam, cum certis formulis verborum mala violatoribus interminantium. Interdum etiam, ruptis sagittis mutuis, malaque apprecantes, foedus pepigere. Refertur ad annum Christi 1201 multas Tartarorum tribus convenisse ad amnem Touloupie ad foedus paciscendum contra Tchingiskhan, et in haec verba jurasse: quicunque pacta aut violaverit aut deseruerit, fiat ut hoc littus quod ab aqua abraditur; fiat ut lignum istarum arborum, quod in frusta caeditur. Quibus dictis in aquam omnes littoris arenam pedibus impulerunt, strictisque ensibus ramos arborum una amputarunt, perinde ac si jam caederent conculcarentque hostiles copias.

EPIPHONEMA QUARTUM principis TCHEOU-KONG.

In quartum sextum.

Ad extra foedus init. Si sit solidum, bonum.

INTERPRETATIO.

Quod cum externis contrahitur foedus debet esse etiam solidum ut sit felix.

Hactenus princeps Tcheou-kong egit de foedere cum iis, qui intra ipsum imperium continebantur, erantque velut reipublicae Sinensis totidem membra; nunc hoc epiphonemate aggreditur ad foedus cum vicinis

principibus in imperii finibus positis. Quo e genere, exempli gratia, hac nostra quoque aetate est Rex Coreae, qui quidem ab imperatore regis titulum et insignia accipere tenetur, licet patris necessario haeres, non tamen in illius aula ipsemet inservire certoque tempore praesens adesse sicut alii principes, quod clientelares ideo vocavimus, quod imperatori intra quinque annos, etiam remotissimi, saltem semel sistere se deberent et ditionem suam imperatorum beneficio acceptam profiterentur. Nam ipsa familia principis Ou-ouang a principe Heou-tsie repetens originem, antiquam suam ditionem imperatori et legislatori Chan referebat, a quo ille, utpote bene meritus de re agraria sibi commendata, fuerat donatus. Hujus (evolutis 17 generationibus, aiunt annales) nepos Kong-leou relictum patrimonium auxit tum victis barbaris populo suo infestis, tum externis sibi vicinis sincero foedere devinctis, unde suam sedem transtulit in locum tunc dictum Pin, nunc Pin-tcheou, partem aliquam provinciae Chen-si, ita concedente imperatore Kie primae familiae imperatoriae decimo septimo. Ex hac sede iterum secessit Tai-ouaug, avus principis Ouen-ouang, amplificata victoriis sua ditione, ad montem Ki-Chan et locum Fong, quos jam obtinet urbs Fong-tsiang-fou jurisdictione sua.

Si itaque cum id genus principibus veris imperii clientibus, sentit princeps Tcheou-kong, debet ita iniri foedus, ut fiat solide, seu ex vera animi persuasione cordeque, multo magis curandum est ut, quod cum externis contrahitur, fiat caute et sincere. Nam tunc reipublicae novoque Imperatori non minus proderit, quam olim profuit principi Kong-leou, aliisque suis majoribus, qui cum externis vicinis magno suo emolumento pacti sunt. Quod tamen non ita intelli-

gendum putant, ut externa subsidia magis juvent, quam domestica, sed quod, si inimica sunt, magis retardent domesticis intentum. Quapropter non immerito gaudensque exclamasse narratur Ou-ouang, ut vidit ad foedus accedere etiam dominos populorum Hoa-hia et Man-me aut Me: „coelum omnino decrevit rui„nam domus Yn seu Chang; duo isti se nobis con„jungunt, quis non jam sequetur? O spiritus, qui su„premo imperatori assistitis, mihi plenius nunc favete, „ut quanto ocius possim tot populos e tot miseriis du„raque servitute liberare.“ (Chou-king l. IV.)

ADNOTATIONES.

1) Nescitur qui nunc sint Hoa-hia, Man-me. Videntur fuisse e genere populorum Me, de quibus apud Mencium fit mentio. „Parte boreali exteri populi qui vocantur Me, „nec urbes nec suburbia habent, nec palatia nec parentales „domos, nec visitantium principum mutua munera, nec convi„via . . . illorum terra utpote frigida nostra frumenti genera „non gignit, sed tantum infimam tenuioris milii speciem“ etc. erant populi illi ad boream subditi principis Ou-ouang, cujus ditio Tcheou erat in parte septentrionali occidentalis provinciae Chen-si.

2) Quarta haec linea (inquit doctor Tchou-tse) est quidem principii Yn, natura sua debilis, symbolum. Sed cum proxima conjungenda sit principii virtuti Yang, quam quinta linea sequens exprimit, est velut in via ad bonum successum. Addit doctor Tching-tse ex mutua conjunctione existere rectum negotiorum exitum, v. g. inter duo regna, et ex consultatione haberi id quod oportet. Doctor vero Y-chi hoc emblema dividit in sua duo symbola, quorum superius (ait) est emblematis pars exterior, inferius pars interior; unde foedus, in pictura emblematis nihil aliud est quam conjunctio symboli superioris cum inferiori, in significatione est ipsa exterorum cum imperatore concordia, stabili foedere sancita. Alii, in editione regia laudati, non afferunt meliora quibus aut picta figura aut subjecta verba similitudine felicius explicentur. Hoc itaque omittemus.

EPIPHONEMA QUINTUM principis TCHEOU-KONG.

In quintum nonum.

1. *Aperte foedus init. Rex triplici septo utens praedam a fronte amittit.*

2. *Pagorum homines non altercantes, hoc bonum.*

INTERPRETATIO.

1. Foedere absoluto et jam publico rex hostes velut feras agitat, circumducto velut suis e militibus vallo, ex quo tamen exire sinit praecipuam praedam, quae erat jam in conspectu et tantumnon in manibus.

2. Populi ad quos illa fugit, non pugnas movent sed acquiescunt. Quae nostra felïcitas est!

In hoc siquidem eminuit principis Ou-ouang clementia, haud paulo oculatior aliquot dynastarum feritate, quos ad ulciscendam suorum mortem carcere supplicioque invisi Tcheou ira stimulabat. Nam ut illius exercitum caesum vidit, nec illius fugam (quod in tanta defectione erat facillimum) intercipiendam curavit, nec suos ad maturandam illius ruinam summisit, animo providens eum qui velut tyrannus omnium odio ardebat, non futurum acceptae jacturae superstitem, gaudentibus potius populis, per quorum terras pagosque fugiebat, quam ad defensionem illius calamitate excitatis. Nam, praeter illa pauca bellatorum millia, quae ad manus cum illo conserendas elegérat ducebatque Ou-ouang, meliores e promiscua turba variis in stationibus ita collocaverat, ut hostibus velut septa inter multiplicia impeditis nulla facilior expeditiorque pateret via, quam qua ibatur ad orientem, in quo imprimis

odiosa erat crudelis imperatoris fama. Nec victoris spem eventus fefellit, quem supra retulimus. Ignaviae enim (observant Sinae) plerumque succedit furor.

ADNOTATIONES.

1) Quae virtutem principii Yang refert quinta linea, eadem regis (inquit Tching-tse) locum ac dignitatem designat, in medio rectoque sitam. Virtute perfecta ratio concordiae continetur. Haec est ars rege digna, si curet ut intelligant sui quibus mandat, ita oportere. His similia eodem loco idem affert moralibus philosophis obvia, et ab explicatione textus aliena, quae omittimus.

2. „Priores reges (notat idem) quatuor anni temporibus „feras venatione exagitabant. Hic mos non deberet aboleri; „nam vel in hoc ipso apparebat cor illorum pium ac benignum „erga suos, quos a grassantibus feris tutos praestabant." Ita ille. Sed nihil vetat illos id moris induxisse, quod (ut notat etiam Philo Judaeus) venatio sit bellicae disciplinae rudimentum, militisque imperiti tyrocinium, aut saltem a principibus imprimis politicis tunc haberetur, ut nunc habetur ab imperatore, qui hac aetate tam feliciter tamque pacate Sinicum orbem regit. Is siquidem quolibet anno ad ferarum venationem suos educere Tartaros solet, castrisque vel inter nives positis ad laborum patientiam suo exemplo informat.

EPIPHONEMA SEXTUM principis TCHEOU-KONG.

In sextum sextum.

Foedus non habens caput, infelix.

INTERPRETATIO.

Foederi debet praeesse aliquis. Sin minus, successu carebit.

Res per se loquitur. De quo enim foedere illo tempore agebatur nisi de foedere principum imperii

Sinici? Cui nisi praeficiatur aliquis summa cum potestate, scilicet Ou-ouang, frater auctoris Tcheou-kong, nihil non sit metuendum. Nam foedus (ait Confucius hunc in locum) sine capite non potest quidquam ad finem perducere. Dum scilicet (ut explicant interpretes) unusquisque se solum audit, suisque solum commodis inservit, bonum commune deseritur; et quod feliciter coeptum fuerat, adverso eventu brevi e privatis emolumentis exstituro, perimitur; at contra, si omnes uni velut capiti conjungantur, et ab eo regi se sinant, negotia non solum feliciter, sed etiam facile, succedent. Hominum (docet Confucius in Tchong-song) virtus, „seu regis et subditorum unita mens ac „virtus, expeditum reddit regimen, id est, promptam „facilemque praestat rectam gubernationem, quemad- „modum terrae bene cultae vis productiva accelerat „incrementa plantarum. Ejusmodi ergo regimen est „instar fluviatilium cannarum quae ad fluentia consitae „feliciterque prae reliquis plantis excrescunt.“ Quae verba philosophi ejusque commentatorum, imprimis clarissimi Tchang-ko-lao, non solum conveniunt sententiae principis Tcheou-kong, sed etiam figurae cui subscripta est, cum aquarum rivos, per terras nativis alveis decurrentes, agrisque sibi contiguis fructuosos, exhibere supponatur.

ADNOTATIONES.

1) Sexta linea est equidem virtutis Yn symbolum, at cum non habeat cum qua coire possit, ideo dici potest esse in via ad certam perniciem seu infortunium. Si quid lineae Yn habent efficacitatis, illud habent a conjunctione, sicut aquarum vis est in affluentia quam sola congregatio afferre solet. Ita interpretes dum philosophantur de elementis figurae in quae resolvitur. Satius forte et ad explicationem opportunius fuisset figurarum non dividere quamlibet in suas

sex lineas, sed solum in sua duo symbola ex quibus componitur, et ex utroque, tum seorsim, tum junctim spectato, sua moralia ac politica praecepta mutuari. Ad hoc certe aquarum symbolum, de quo hic agitur, referri merito potest illud Confucii in Lun-yu: „aequi verique perspicaces industriique „gaudent aquis; illi non secus ac fluenta quaedam in perpe„tuo sunt motu, dum res indagant, dum semper simulque „agunt.“ etc. Verum hic non quaeritur quid dicere Sinae litterati potuerint, sed quid interpretando ac de his philosophando dixerint.

2) Haec eadem ut facilius ad moralem doctrinam referat, ait Tching-tse capitis nomine posse intelligi virtutem. Ex hac, velut a capite, nisi repetatur animorum conjunctio, ac principum foedus nisi eadem contineatur ac conservetur, infortunia ac vitiosas consuetudines parit. Quinam vero sint ad conjunctionem idonei tam difficile est discernere, quam probitatem ex hominum ore nosse. Deinceps (aiebat Confucius) agens cum hominibus audiam illorum verba, sed et simul contemplabor eorum opera. Experimento itaque haberi hoc discrimen potest. Quod idem Laelius de amicitia olim nostros praeclare admonuit: „est prudentis sustinere ut cursum sic impetum benevolentiae, quo utamur quasi aquis tentatis sic amicis, aliqua parte periclitatis moribus amicorum.“

3) Cum jam satis liqueat ex octo istis figuris, quibus cujuslibet emblematis conveniat nomen sextae, nonae, et quam id sit inutile ad sensum textuum, haec non annotabimus deinceps in referendis sequentibus libri Y-king figuris.

PARTIS SECUNDAE PRIMA DISSERTATIO.

DE ANNO FOEDERIS ET VICTORIAE FOEDERATORUM CONTRA TCHEOU.

Constat ex historicis antiquis et libri Chou-king interpretibus aequalibus Tcheou imperatorem (quem supra diximus regnare coepisse anno 1150 ante aerae Christianae initium) rexisse ad annum regni 33um quo caesus est a Ou-ouang, et hunc imperasse solum septem annos, e quibus concluditur annus victoriae 1122, qui est mortis Tcheou et initii imperatoris Ou-ouang. Rursus ex Li-ki constat principem Ouen-ouang vixisse 97 annos et Ou-ouang 93, qui

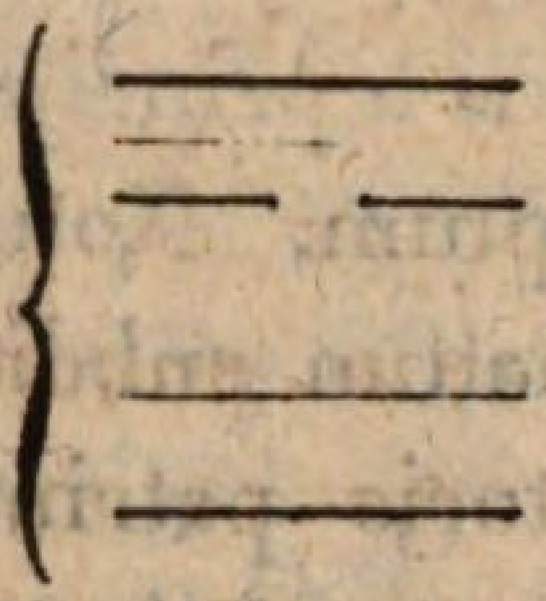
ibidem dicitur natus 15° anno principis Ouen-ouang. „Unde „(ait Kong-in-ta) patet Ou-ouang numerasse annum cur„rentem 83, quando pater mortuus est.“ Si ergo a morte novi imperatoris Ou-ouang (quae 7 annos post victoriam contigit) seu anno 1114, regredimur ad natales annos tum ipsius tum patris, dicendum est Ouen-ouang natum esse anno 1222, [1]) Ou-ouang anno 1207; [2]) Ouen-ouang obiisse anno 1125 currente. Cur vero, (ut relatum est ex Chou-king cap. 3.) Ouen-ouang novem annos ante mortem caput regulorum fuerit, et duas e tribus imperii partibus anno decimo ineunte obtinuerit accepto (ut legitur in Chou-king et in Chi-king) ter quaterve coelesti mandato, inde sequitur initium supremae potestatis domus Tcheou, seu Ouen-ouang mandantis, incidere in annum 1135 qui concurrit cum anno 20 imperatoris Tcheou.' Ab anno autem 1135 ad annum 1122 initium imperii Ou-ouang ab octingentis tum Dynastis tum magnatibus in Mong-tsing admissis, sunt tredecim anni; atque ita clare intelligitur quod ex Chou-king relatum supra est: decimo tertio habitus est magnus conventus in Mong-tsing; quem ibidem sequitur victoriae narratio. Certe non potest dici hunc annum esse (ut voluere aliqui, quos refellit Kong-in-ta lib. II. pag. 25 et Li-ki imprimis) reguli Ou-ouang, cum a mortis patris anno 1125, ad conventum non intercesserint ad summum nisi tres anni, imo ad mortem ipsius Ou-ouang non fluxerint decem anni integri. Caeteram, etsi annalistae imperii non numerent imperium familiae Tcheou, nisi anno 1121, quo exstincta est domus Yn, historia tamen familiae Tcheou, qualis est in Chou-king, merito inchoant imperium a Ouen-ouang, anno 88 seu 1135. Idem faciunt historiae domus Yuen-tchao aliarumque, v. g. hodiernae, quorum avi atavique jam fuere potentes, occupata suprema aliqua potestate, quae ad imperii Sinensis fastigium tandem post aliquot annos evasit.

[1]) Qui est imperii Lin-sing quartus completus.

[2]) Anno 1208 exeunte, seu ineunte 1207 qui est Keng-ting tertius.

CAPUT NONUM.

Siao-tcho vel Siao-yo

ventus Suen.

coelum Tien.

E P I G R A P H E.

Penetrat. Nubes densissimae, nec pluit. Ex meo occidente ita est.

INTERPRETATIO.

Haec est omnium veterum Sinarum sententia ex libris antiquis expressa, malos principes publicis calamitatibus a supremo imperatore plerumque puniri et (ut ait liber Chou-king) sui officii admoneri. Imperatorem Kie, familiae regiae Hia ultimum, eundemque in pejus ruentem „Supremus Imperator nihi„lominus respiciebat, necdum penitus rejecerat, satis „habens immittere in illum calamitates, et illi prodigia „ostentare, ex quibus ille liquide intelligeret supremum „consilium: et ut quodam fragore perculsus (ita doctor Tsai-chin communis interpres) tandem aliquando pertimesceret ac resipisceret. Hinc mos ille qui adhuc nostra aetate viget et hoc regnante imperatore non semel indicta lex omnibus magistratibus est in repentinis et insolitis temporum variationibus populique miseriis, ut in sua quisque errata inquireret, et quae etiam in publica regni administratione peccari advertissent, ad

se publico libello deferrentur emendanda. Hinc varii coelestis auxilii exempla ad populi laborantis levamen in annalibus sigillatim magnificeque referuntur et posteris inculcantur. Ad hanc itaque veterum sapientum doctrinam alludit epiphonema a principe Ouen-ouang figurae huic nonae subscriptum. Notum siquidem omnibus erat in ipsius magnatum subditorum ditionibus ad regiae aulae et imperatoris patrimonii occidentem positis, incredibilem esse annonae et rerum id genus copiam, dante coelo illis pluvias temporibus suis, quo tempore agri illinc ad orientem longe lateque patentes naturaque licet optimi arescebant, tanta populorum imperatori subditorum inopia, ut ad extrema deventum videretur quod fortunarum discrimen notae principis et imperatoris morum dissimilitudini respondere certo credebatur, eratque proinde magnum indicium populis ita persuasis, principem Ouen-ouang ejusque filium Ou-ouang, virtutibus clarissimos, coelo ubique illis favente, merito ad imperium vocari.

Quapropter proponere palam e coelo nubibus densis dudum obducto nullam decidere pluviam in tam longum terrarum tractum, qui ex occidentali imperii plaga ad aulam usque et ultra versus orientale mare porrigitur, nihil aliud erat, quam peritis omnibus concludendum relinquere, familiam principis Ouen-ouang notas ob virtutes tam esse dignam imperio quam invisa erat imperatoris Tcheou, tunc saevientis, domus licet perantiqua. Uti re ipsa accidisse narravimus ex libris Canonicis, historiisque, quae etiam addunt, tantis terram motibus fuisse concussam hoc anno quo Ouen-ouang ex aula abivit, ut quam plurimi oppressi sint ipso spectante imperatore nec tamen resipiscente, quippe qui ad suorum populorum plagas obduruerat, suis solum amoribus injuriisque commoveri

solitus. Quam diversus et degener a primo illo suae familiae conditore Tching-tang, cujus extat inter alias praeclara ille oratio Tang-kao: „quod si ego „pro humana imbecillitate crimen aliquod commiserim, „jam nunc supplex obsecro, ne damno sit meis subdi-„tis, neque ideo habeantur peccati reae omnes meae „ditiones. Me unum, qui unus in culpa sum, plectat „supremus Imperator; nec recuso poenas ullas ut qui „omnium maxime reus.“ Quae eo plus admirationis offerunt, quo pauciora similis in populum caritatis in tota nationum historia reperiantur exempla, et magnifice etiam a nostris sacrae scripturae expositoribns celebrari soleant haec verba Davidis aulae suae stragem deprecantis: „Ego sum, qui peccavi, ego inique „egi. Isti qui oves sunt, quid fecerunt? Ver-„tatur, obsecro, manus tua contra me et con-„tra domum patris mei.“ Non itaque nimiis laudibus efferuntur huic similes principes a Sinis. „Ah! quam eximie sapiebant (ait Tcheou-kong) Tai-ou, Kao-„tsong. Tsou-kia et Ouen-ouang, si audiebant a „monitore: sunt de Te populi querelae, imo verba inde-„cora, non illi succensebant, sed aiebant: mea culpa id „accidit. Si dicebat aliquis: ideo populus virtutem dese-„rit, quia Tu deseris; ita est, ut dicis, respondebant et „renovare se studebant.“ In Chou-king l. 5.

ADNOTATIONES.

1) Figuram hanc nonam vides duo complecti symbola ex illis octo quae Monarchiae Sinicae fundator (ut dictum est parte 1) primus in medium protulit: primum Kien, coelum; secundum Suen, ventus.

Exhibet itaque tota imago coelum ventorum ope jam purum, quando excussis nubibus conserenavit, docetque sapientem principem post varias regni jactationes, cum sit ab anxiis curis liber, debere virtuti sua decora restituere. „Haec „figura (ait Confucius in Siang Commentario) ex vento extra

„coelum jam agente vocatur Siao-tcho. Tunc sapientis opera „virtus venuste reflorescit, ex mutua concordia et pace, seu „(magis ad litteram) ex unione mutuoque auxilio.“

2) Figurae Pi octavae nonam hanc Siao-tcho succedere oportuit, dicitur in Confucii opusculo de ordine figurarum, quod, postquam Pi figura effictus sit vir ad conciliandos et retinendos animos aptissimus, quem caeteri sequi ament, necesse sit existere brevi aliquam illorum inter se unionem, auxiliis commodisque invicem communicatis; atque adeo aliquod principium boni, ex concordia seu reintegrata seu recens exorta, quae veram societatem sustentat.

3) Hoc ipsum Confucius in hanc Ouen-ouang epigraphem commentariis docet. „Ubi quis summae dignitatis sedem adeptus est, id efficere debet, ut superiores et inferiores sibi mutuo occurrant adsintque beneficiis. id vero est quod Siao-tcho vel Siao-Yo (diversa est nuncupatio) appellatur, diciturque initium verae unionis placidaeque societatis, in qua summi infimique se invicem praeveniunt officiisque certant, ubi firmi, seu viribus opibusque potentes obediunt, et qui miseri licet aegre vivant, non desunt tamen officio, vel (ut ipsius verbis utar) qui in medio duri sunt intentum agunt.“ Quibus verbis suum ita animum expressit Ouen-ouang ut alios magnates esse tales voluisse videatur, qualis ipse hactenus fuerat, inter adversa instituendae reipublicae aeque intentus, quam secundis rebus regio addictus obsequio.

4) Figura Coeli nubium liberi (post multas ventorum pugnas) per se ipsa loquitur initium aliquod unionis, concordiae placidaeque societatis tum Sinico huic nomini tum illis temporibus convenientissimum. Idem liquet (aiunt) ex elementis figurae in qua quinque ex sex lineis principii ejusdem Yang subtilis una sola linea dissimilis crassique principii Yn intermiscetur; quamvis (aiunt commentarii Regii) Yun seu nubes sint potissimum ab illo principio Yn et occidens sit proprius illius locus. Quo mirabilius est pluisse in occidente, dum in oriente nubes quidem diuturnae sunt et densae, sed minime imbriferae cernerentur toto illo perversae dominationis tempore. Quae omnia fuse ab iis annotata nihil mihi videntur afferre ad linearum probabilem explicationem, sed solum ad communem illo tempore sententiam, qua apud Sinas, uti apud Romanos olim, saeviente malo principe, frugum

quoque egestas et orta ex eo fames in prodigium accipiebatur, ut notat Tacitus histor. 1. 2.

At pluvia potius significare disjunctionem et dissipationem quam conjunctionem et serenitatis initium nostris videbitur. Verum Sinis interpretibus et physiologis una est sententia, pluviam sine aliqua mixtione utriusque principii seu materiae Yn et Yang crassae et subtilis haberi non posse. „Quando (ait Mien-chang philos. l. 27) „Yn et Yang conveniunt seu concordant; est pluvia.“ Tching-tse vero in hujus loci commentario ita loquitur: Yun, nubes est a subtili crassaque materia simul unitis. Si subtilis Yang dominatur, necessario crassa Yn adjungitur atque illi subjacet. Sed si terrestris Yn prius dominetur et abundet, quod ex materia Yang supervenit, non necessario priori subjicitur, unde non potest produci pluvia. Sed de his alias.

Ad figuram pauca haec annotasse tamen necesse fuit, ut intelligatur mens Sinarum, dum mordicus propugnant figuram propositam (quamvis secus aliena videatur) pertinere ad significationem aliqualis unionis jam coalescentis, imo in opusculo Confuciano (ut creditur) Choue-koua-tchouen haec verba, tonitrua et venti se mutuo urgent, ex ipsa textus serie interpretumque sensu sunt intelligenda, non ut se invicem destruant, sed ut ipsa colluctatione alterentur ac permisceantur illae fulminosae exhalationes, quas, sicut nostri veteres, pro siccis et calidis habent, simulque ventosi illi halitus seu vapores tum frigidi tum humidi. Aqua (addit textus) et ignis in natura non ita pugnant ut se destruant. Sed illa hujus ardorem, hic illius frigus ita temperat, ut ex mutua actione mundo emolumentum exsurgat. Sibi succedunt, sibi non obsunt nocentque.

5) Denique in hac epigraphe illorum temporum historiam attingi expressis verbis fuse observat commentarius Regius novae editionis ex meo occidente, id est Ouen-ouang loquitur; erat enim et vocabatur regulus occidentis, seu occidentalis plagae provinciae Chen-Si. Princeps itaque Ouen-ouang; cum librum Y-king probare vellet simulque ejus doctrinam mirabilem, spectavit habuitque montem Ki (ad hunc erat ipsius aula) subjectamque ditionem in occidentali parte imperii, ubi res observare poterat diligenter quo tem-

pore res coalescere incipiunt. Debent enim illae succedere in majore et minore parte occidentalis imperii.

Idem, ad figuram 17, in ipso textu epiphonematis sexti, repetitur, quandoquidem fit expressa mentio montis occidentalis proprio nomine Ki, Chan-ki, montis, ad quem (ait Tching-tse cum libris Chi-king et Chou-king) primus venit Tai-ouang, atavus principis Ou-ouang. Nihil ergo clarius, ita ut nihil ulterius aut scrutandum a mystis aut hariolis Sinis divinandum relinquatur. Ab his longe aberat Confucius. „Vobis, inquiebat, o discipuli, affirmo me nulla vobiscum uti „reticentia, nec verborum involutione.“ Frustra certe fuisset, si a suis reserari nunquam potuisset, et ne quidem a tot posteris unquam detegenda; nisi si cui verus sententiae sensus, sicut tali jactus, feliciter obtigerit. Sed hae ad populum phalerae.

EPIPHONEMA PRIMUM.

Rursus ex se lex viget quodnam est malum? est bonum.

INTERPRETATIO.

Restituta republica brevi floret legum ratio et consuetudo. Numquid id potius bonum quam malum est?

Neque enim satis est populos ex maximis eripuisse periculis, suaque victoria servare, nisi praeterea eorum securitati ac quieti consulatur; ipsa legum priorum quibus steterat consuetudine ad usum praesentem revocata. „Victor Ou-ouang (ait Confucius) ante omnia pondera et mensuras ad antiquam normam ac aequitatem revocavit hunc in modum constitutis optime imperii rebus, populus illi ultro et ex animo subditus fuit. Addunt interpretes Sinae, a principe tam aequo legumque amantissimo populum maluisse judicari ac gubernari, quam a quibuscunque aliis praefectis bona licet fama

illustribus, ita ut totum regimen penes illum unum tunc fuisse videatur. Quod deinde Confucius tanquam optimae gubernationis indicium ac argumentum suis discipulis afferebat, suisque commentariis consignatum reliquit. Si viget lex in aliquo regno, tunc absoluta potestas non erit penes magistratus, sed penes regem seu imperatorem, qui omnia perpendens examinansque, imperium per se gubernare dicendus erit.

Mutatio itaque haec tota non in reipublicae malum (sicut jactabatur ab adversariis nonnullis novae familiae Tcheou regiae) ultimamque perniciem, imo potius in bonum ipsius ad antiquarum legum normam recens instauratae. Nam sicut coelum (ex cujus symbolo hic constat figura) nihil habet mirabilius quam motum certum adstrictum legibus in annuam orbis renovationem; ita imperio felicissimum est, legibus in usum revocatis velut reflorescere.

ADNOTATIONES.

Haec in genere de figura dici possunt; at in explicatione hujus primae lineae una est sententia doctorum Tching-tse, Ouang-chi, Kia-tse, aliorumque multorum, quos laudat sequiturque commentarius Regius. Cum haec linea sit velut basis symboli Kien, coeli, seu materiae coelestis Yang, sua natura fertur ad superiorem locum; retardatur tamen ab aliqua particula materiae Yn, quam exhibet linea quarta, quae et ipsa est velut basis superioris symboli Suen, venti, illique correspondet. Ideo Yang, seu materia coelestis, vult rursus ingredi, vel (ut verbis doctoris Tching-tse utar) vult rursus esse in superiore loco; scilicet illius naturae ratio ita fert, seu innata lex. Unde est vox illa textus, ex se lex, illi scilicet innata, quae ubi vi libera est, sese restituit, docetque nos calamitatibus et civilium bellorum sceleribus non opprimi virtutis, doctrinae legumque auctoritatem, sed solum comprimi, ita ut remoto tandem violento hoc velut pondere, ultro et sua quasi sponte statim resurgat. „Quibus

„enim (aiunt) natura data est, eisdem recta ratio data est, ergo „et lex seu ratio jubendi recte atque prohibendi; ergo et vir- „tus, quae nihil est quam ratione perfecta natura."

EPIPHONEMA SECUNDUM.

Rursus unio, hoc bonum.

INTERPRETATIO.

Reflorescente cum imperio justitia reviresclt civium concordia, et unius cum altero conjunctio, seu (ut vulgo dicitur) unio. Quod est bonum ante omnia reipublicae optandum.

At quaenam imprimis unio? Nempe illa quae illo tempore novae monarchiae non solum opportuna sed prorsus necessaria erat, novi scilicet imperatoris Tcheou cum antiqua Chang seu Yn domo. Obtinuerat haec Sinas sex et amplius saeculis et quidem ingenti virtutis fama populique constanti favore, quem sola tuendae salutis necessitas videbatur extinxisse. Sed enim quam vulgare est plebem, qua nihil mobilius, ex concepto recens odio ad antiquam benevolentiam regredi! Vivebat princeps Ou-keng filius extincti imperatoris, paternae crudelitatis et impietatis minime suspectus, idemque jurium paternorum haeres. Occidi non poterat sine crudelis et injustae dominationis periculosa apud plerosque invidia. In fidem receptus fuerat tum ab optimo imperatore tum a principum victorum coetu. Unum igitur restabat ad discordias eliminandas stabilemque pacem, novam familiam cum antiqua ita copulare, ut in bonum publicum conspirarent. In eam sententiam venerat Ou-ouang qui multos ex antiquis imperatorum

familiis Dynastas fecerat, esse ex republica ipsum Ou-keng ditione aliqua clientelari titulisque honorificis donare, quibus minueretur tum invidia felicitatis alienae, tum dolor ex jactura suae; ita ut animus ipsius, quem minime ferocem expertus erat, inexspectatis beneficiis excitatus ac delinitus dominantis familiae amicitiam expeteret, oblatam societate, ac foederibus fovere vellet, atque adeo ab exercendis cum ea inimicitiis velut ultro abhorreret. Itaque rursus unitur, (ita versio Tartarica) nimirum cum Ou-keng, qui solus ad turbandum imperium justitiae nomine a malevolis excitari poterat. Ex qua conjunctione exsurgit unio, concordia, et legum auctoritas rursus vigens. Nec refert quod haec imperatoris in Ou-keng beneficentia a nonnullis interpretum et a plerisque historicis vituperetur. Nam res illi (ut est fere omnium mos) ex eventu metiuntur, nempe ex illius caede a successore Tching-ouang imperata, quod inter alia etiam contra eum multa parum decora in vulgus spargeret. Aequius est sequi alios scriptores, qui affirmant imperatorem Ou-ouang quodcunque in Ou-keng boni contulit, publicae concordiae causa fecisse; cum populis melius et utilius sit occurrere malis, quam deinde mederi. Quod ethicae politicae effatum a nostris sapientibus observatum est. „Nam (inquit Ta- „citus) a legibus delicta puniri quanto fore mitius in „ipsos melius socios provideri ne peccetur.“

ADNOTATIONES.

1) Hujus secundae lineae (ait commentarius Regius) sicut et tertiae eadem est ratio. Sed secunda, cum sit vicinior lineis symboli superioris, suique medium occupet, oculis etiam demonstrat eam lineam, junctis cum prima viribus, posse superiorem locum (quem materia coelestis, Yang, exigit) recuperare, licet Yn materia crassa seu terrestris obices praeten-

dat. Quae nihil aliud significant quam materiam Yang seu ignem non opprimi posse nec telluris ipsius pondere, nec aquarum molibus, multo minus aliquo obice frigoris remissi. Idem docuit Zeno in physicis, ignem scilicet quocunque pervadere nullisque sisti obstaculis; quod primum (inquit Cicero) in natura terrena (quae est Yn juxta Sinas) perspici potest. Nam et lapidum conflictu atque tritu elici ignem videmus et recenti fossione

terram fumare calentem.

Sed haec ad physiologicam Sinicam, quam interpretationibus suis vel invitam immiscent Sinae.

2) At cujusnam mores et indolem designat illa quarta linea Yn, natura sua quidem infima, debilis et imperfecta, sed jam firmis et perfectis sese immiscere incipiens, etiamsi illae contra eam nitantur? nullum certe alium principem designare possunt, quam Ou-keng quem tum temporis solum reperimus in historiis ruina patris Tcheou ad gradum infimum dejectum et novi imperatoris beneficentia ipsis novae monarchiae principibus et primatibus jam adaequatum, imo conjunctum; qui tamen a non paucis, quibus suspectus erat, non obscure variis querelis apud Ou-ouang fere petebatur. Nec tamen caruisse ille unionis seu conjunctionis dulci fructu omnino dicendus est. Nam et omni ex parte quietus et intentus stabiliendae (quod temporis moram postulabat) suae dominationi vixit aliquot annos. Caeterum de superstitibus victae domus regiae nepotibus severa est admodum lex Sinarum; quod observent, cum hoc hominum genere principi Ou-keng simili nihil aliud plerumque effici beneficiis, quam ut magis et magis ab eis expetatur benefaciendi potentia.

EPIPHONEMA TERTIUM.

Rotae axis ruptus est. Sponsus et sponsa retortis oculis se respiciunt.

INTERPRETATIO.

Conjunctionis vincula sunt jam remissa, nec jam sponsus sponsaque aequis inter se agere animis videntur.

Amor et fides erant vincula initae ad bonum commune conventionis, quam inter suam et antiquam familiam regiam inducere suis beneficiis tentaverat primis regni annis imperator Ou-ouang; sed postremis discordiae apertae indicia babebantur vel in ipso principis Ou-keng conjugio cum uxore novae domui et regia addictissima et forte ad id selecta, ut marito praeter spem reguli ditione donato propius invigilaret, quam duo illi Ou-ouang fratres reguli, quorum meminit Chou-king, in vicinia constituti harum regionum Dynastae. Sed enim quae potest esse animorum consensio constans et individua, ubi in diversa studia scinduntur? Ou-keng ipsa imperatoris beneficentia, ut potentior ita et audacior jam factus, cum pertinacioribus domus paternae asseclis clandestina concilia habebat. Nam (ait Mencius) inter eos ipsos qui Ou-ouang in Imperatorem acclamaverant, erant quidam qui olim partibus Tcheou tyranni imprimis addicti, a novo imperatore se minoris fieri arbitrabantur. Unde necesse erat existere voces animi indices, quae ab uxore monarchiae novae studiosa sine fastidio et forte sine suspicione non audiebantur. Nihil proinde mirum, si vel ex oculis habituque conjugum emicaret nascens jam in corde abalienatio, ita ut rumor esset in hac reguli aula

exploratoribus plena, sponsum hunc ejusque sponsam dissidere coepisse et retortis seu iniquis oculis respicere.

Ex hoc autem dissidio (cui tunc superstes voluerat Ou-ouang modum ponere) visum est postea principi Tcheou-kong sociisque rerum politicis administris majus haberi posse emolumentum et quidem duplex. Primum illud ipsum est ad quod attendit Confucius in suis ad ipsum locum commentariis Siang dictis. „Si „sponsus, ait, et sponsa retortis oculis se respiciunt, „non poterunt domum suam rectificare;“ id est, ex Confucianae doctrinae primis principiis, non poterunt regere regnum, non poterunt imperium pacatum habere! [1]) Secundum emolumentum quod princeps Tcheou-kong ex dissidio et prodeunte mox reguli Ou-keng machinatione contra Tching-ouang imperatorem percepit, fuit pax et aeterna (ut loquuntur) imperii pacatio; exuto nempe regulo illo vita bonisque, quo uno tota novae domus aemula factio nitebatur, et quidem sine ulla populi in novos dominos erga hostem suum antea munificos invidia. Nepos certe Tching-ouang (ut constat ex Chou-king lib. 5.) hoc ex bello redeuntem Tcheou-kong ita excepit, ut referendo velut impar propria Imperatoris insignia non pauca tum ipsi tum posteritate concesserit.

Caeterum, praeter textum et historiam, quam probabilis sit haec explicatio nostra, vel (si cui placet) conjectura, quod non omnia sigillatim ea libri veteres exprimant, facile intelligi potest ex variis commentariis. Alii textum insulse detorquent ad physiologiam Yn et Yang principiorum generationis et corruptionis rerum.

1) In Ta-hio.

Alii referunt ad moralia mala ex domesticis dissidiis, quibus ideo consentimus magna ex parte.

ADNOTATIONES.

1) Qui textum ad physicam trahunt interpretes, id observant virum seu sponsum dici a suis physiologis Yang, et foeminam seu sponsam dici Yn, quod primum principium sit secundo dotibus suis vique praestantius. Dum duo illa principia rerum velut sibi invicem sunt iniqua, pugnantque in rebus corrumpendis ac mox generandis, possunt dare causam dicendi, sponsus et sponsa se oculis retortis respiciunt etc. quae, similiaque quam detorta sint, nihil opus est demonstrare; imo parum cohaerentia cum his quae solent inculcare de mutuo concursu utriusque principii ad productionemi et quae alibi retulimus.

2) Ex his transeunt interpretes etiam isti ad moralia praecepta et excurrunt per mala ex his domesticis dissidiis orir, solita, quae, si sunt principum, ad ipsam imperii perniciem brevi recidunt. „Ut (ait Confucius) domui suae praeest pa„terfamilias, ita rex regno. Obedientia illa quam filii debent „patri eadem est qua serviendum est regi. Quae est erga „fratres majores observantia, eadem colendi magnates. Be„nignitas seu pietas quam impendit dominus domestico pusillo„rum tenuiumque gregi, eadem est qua tractanda est plebs „infima.“ — „Si regiae domus princeps recte institutam ha„bet familiam, etiam non exiens palatio, sua virtute seu exem„plo perficiet bonam regni institutionem.“ Quia (inquiunt interpretes) licet regnum a quavis domo privata rerum magnitudine et subditorum numero longe discrepare videatur, est tamen utriusque regendi recteque administrandi simillima ratio, iisdem inhaerens officiorum virtutisque principiis.

EPIPHONEMA QUARTUM.

Est hoc solidum. Effusum sanguinem condonat. Ex sollicitudine et vigilantia exit. Nullum est malum.

INTERPRETATIO.

Id solidi boni consecuti sumus, ut illis qui tantum sanguinis effuderunt, non sit irato animo, sed jam ignoscat. Licet itaque aliquid ex nostra hac sollicitudine, et ex intentis hactenus animi curis remittere, quin malum seu damnum patiatur respublica.

Ita illo tempore sentire debuit imperator Ou-ouang. Nam discordiae omnis extinguendae, bellique civilis oblitterandi cupidissimus docet victos, si cives esse velint, debere suas injurias reipublicae gratificari. Horum autem ita pertinacium dux credebatur Ou-keng occisi tyranni filius. Qui tamen tam recentibus et tam inexspectatis beneficiis auctus jam se profitebatur devinctum tum imperatori tum reliquae familiae regiae, a quibus tanta suorum strages fuerat facta. Nihil itaque tunc videbatur impendere mali vel periculosae discordiae quod intentissimam illam aulae et magistratus curam, qua hactenus in perpetua velut steterant vigilia, deinceps postularet. Imo Ou-ouang videns partis adversae reliquias sibi submissas, multiplicique foedere ac beneficio officiisque conjunctas, existimabat non solum esse debellatum, sed bellica etiam instrumenta populo posse certo eripi, ac (ut legitur in Chou-king lib. 4) recludi, „vel ex ipso successu alioquin „certus, se supremo Imperatori mandanti domus Yn „punitionem satisfecisse.“ „Ex sollicitudine (notat Confucius in Siang)“ et vigilantia exit, hoc est, mentem

„assecutus est Superioris, nimirum Supremi Imperatoris;“ de cujus voluntate cum nihil jam dubii habeat, liberiori animo est. Ob eandem certe causam successor Tching-ouang, occiso denique eodem postea rebelli, ait: se hac clade implevisse mandatum coeleste de perdenda domo impii Tcheou, et suos jam securo animo esse.

ADNOTATIONES.

Quarta haec linea (ait interpres) est Yn naturae pravae; bene. Quod habet duas superiores Yang, a quibus velut continetur in obsequio, est itaque hominis iram prementis et remittentis aliquid de sua mala voluntate, imago. Cujusne? nisi cujus meminit historia. Res itaque tam clara est, quam fert stylus et scopus libri.

EPIPHONEMA QUINTUM.

Est solidum. Veluti castigatus, seu manibus pedibusque captus, in divitiis utitur vicino.

INTERPRETATIO.

Hoc solidum. Quemadmodum viro diviti qui opum occupationibus totus detinetur, utendum est bono vicino, ita et boni vasalli opera juvare se debet quicunque summo cum imperio praeest.

Is scilicet est sensus Imperatoris hodierni, in ipsis hujus sententiae, et totius libri Y-king, commentariis regio sumptu et auctoritate recens editis. Nam post relatas variorum et quidem praecipuorum scriptorum interpretationes ita pronuntiat: „istius lineae sensus a „nullo fuit elucidatus et intellectus. Hunc tamen jam

„damus qualem disserendo et ratiocinando tandem in-„venimus. Quarta linea huic quintae, quae locum prin-„cipis designat, omnino proxima est, et ideo textus di-„cit Ling, seu vicinum domus. Vicinus sumitur hic „pro subdito seu vasallo." Vox Sinici textus, Fou, seu dives, non solum divitiis plenus, sed vera sinceritate. Ita plenus, potest uti vicino, qui haud dubie illius beneficentiae animo vero respondebit. Si enim non est sincera probitas, non poterit inter eos convenire. Paucis, nomine divitis et vicini agitur de principe (neque enim per se omnia gerere et tueri potest) necessario requirente operam boni alicujus subditi, a quo adjuvetur tam sincere quam ipse sincere et ex animo erga eum benevolus et beneficus est.

De quo studio quaerendi viros eximios quibus imperator adjuvari possit, in libris canonicis et classicis praecepta tam multa atque exempla reperiuntur, ut ex his prolixus fieri posset commentarius. Illud autem omittere non debemus, principem Ou-ouang hac laude ita excelluisse, ut in iisdem libris consignata adhuc legatur vox illa, quam sibi ipsi gratulans repetat: ego habeo regiminis mei adjutores decem viros. Atque suae soli familiae regnanti contigisse hoc bonum gloriatur Confucius: „Sub imperatore T'ang, secundae familiae „regiae auctore, sub magno Yn, qui primam condidit, „et, ante omnes sub legislatoribus Yao et Chan, qui „filios etiam ab administratione rejecerunt, potestatis „communio et administrationis participatio praeclara ad-„modum fuit. At nostrum hoc Tcheou imperium „longe felicius, quod decem omnino (eximios admini-„stros) numeravit." Cur autem tanti faciendus sit hic delectus, non uno in loco docet idem, ut in Ta-hio: „optima administrandi ratio pendet ab hominibus, qui-

„bus a rege hoc munus committitur.“ Quod per se patet, et rudioribus tamen hic inculcatur a principe Tcheou-kong, populari exemplo unius civis opulenti et divitiis affluentis. „Qui, si vicinos habet pro-„bos sibique addictos, tutus et quietus esse potest. Se-„cus, si ipsi insidiantur, si furti suspecti sint, si male-„voli pravique esse censeantur.“

Caeterum similitudo hominis vinctis pedibusque manibusque, veluti damnati, pingit divitem ad rem suam nimis attentum; at non fortius ministrum, qui (aiunt) ad rempublicam nunquam satis attentus esse potest, inattentus sine populi damno.

EPIPHONEMA SEXTUM.

Pluit. Statutum est. Praestans virtus adimplevit. Mulier si solida, est timenda. Luna fere est plena. Si sapiens eat, hoc malum.

INTERPRETATIO.

Pluvia tandem cadit, certi sumus. Virtus ad summum perducta illam obtinuit. Mulier, quantumvis debilis, si constans sit, reverentiam habet votique compos fit. Lunae nondum plenae sua deficit efficacitas. Si princeps aliquid aggrediatur, sapientia non prius imbutus, infortuniis patet.

Redit itaque unde profecta est oratio, nimirum ad mutuam virtutis regiae cum publica felicitate conjunctionem, ita ut hujus beneficium non concedatur, nisi illa assidue excolatur.

Extincti tyranni impietas ingentes in imperium ac-

cersiverat calamitates, incredibilem imprimis annonae caritatem, coelo non pluente. At ubi satisfactum est coelo de illius pravitate poenas exigenti, Ou-ouang omnes perfecti imperatoris partes adimplente, illico pluvia caeteraque ad fovendum populum opportuna e coelo adfuerunt. Nunquam (aiunt) major soli ubertas, frugum copia, aurae temperies, quam regnante illo absolutissimae virtutis principe. „Quando (aiunt „etiam nunc philosophi ethici Sinae) illi qui praesunt, „sunt virtutibus eximii, seu sancti, nulla cadit grando, „vel, si cadit, non nocet populis.“ Tantum scilicet tribuunt sincerae probitati ac virtuti omnis regiae dignitatis officia implentis. „Vetus (ait Chou-king) „Rex Hia, id est imperator Yn familiae primae Hia „Conditor, cum virtutem coleret, tunc nulla descende-„bat calamitas e coelo.“ Infinitus essem si omnia ad hoc pertinentia prosequi velim. Conclusionis ad instar sit illud verbum ex eodem libro: ex unius hominis summa probitate omnia regna (scilicet imperii tributaria) ad solidam rectitudinem revocantur. Qua obtenta obtinetur coeleste ad subsidia auxilium. Unus homo, (ait glossa communis) est Tien-tse, coeli filius: imperator scilicet, significatione in toto imperio omnibusque saeculis usurpata, et quidem a remotissima antiquitate. Nam tempore imperatoris Tchong-kang, [1]) anno ante Christum 2155 regnantis (qua epocha Sinici libri nihil habent certius) ipsius exercitus dux Yn iisdem verbis alloquitur suos milites, quibus nunc solent de imperatore: „eia! omnes „conjunctim exerite vires, ut summa observantia et „cura faciamus mandata filii coeli.“ In qua loquendi formula nihil plus latet mysterii quam (cum aliqua

1) Chou-king lib. II. cap. Yn-tching.

analogia) in nostris de rege aliisque principibus, quorum potestas a Deo est, quos Dei vicarios, ministros, coadjutores ex ipsis sacris scripturis didicimus. „Omnes (perorat in Chou-king imperator „Ou-ouang ad principes) istos populos quos in me„dio procreat coelum, nec per se docere nec per se „regere vult, sed dat illis reges qui doceant et regant. „Ipsi sunt coadjutores supremi imperatoris, Chang-ti.“ Quid nostri doctrinae similius afferri potest? quin et verba nostris similia habent antiquissimi gentis libri. ita in Hia-chou, imperator Ti-ki primae familiae secundus, hortans suos ad pugnam contra rebelles, ait: „Coelum, cujus locum teneo, jubet ut puniam; vos „itaque pro coelesti mandato pugnare recogitate.“

Cap. Kan-tche. — Ita in Chang-chou minister Y-ing, ut secundum secundae familiae imperatorem (Tai-kia) ad indefessam imperii curam excitet, utitur hac ratione: illum sustinere vices coeli. Sed heu quam difficile est tenere coeli locum! Ita in Tcheou-chou dicitur etiam de malo imperatore Tcheou: Chang-ti supremus Imperator eum selegerat, ut suum locum teneret tanquam filius primogenitus, seu, (ut alibi legitur Cap. Chao-kao) dilectus, sed ob sua crimina rejectus est. Imperium datum est imperatori Ou-ouang. Ipsius filius Tching-ouang est quidem juvenis, nihilominus est filius Coeli, tenetque locum Supremi Imperatoris. Quocunque autem sensu (quem hic expendere inutile esset, atque adeo omitto) veteres Sinae Tien et Chang-ti intellexisse dicantur, semper verum erit similia nostrisque analoga dixisse de origine regiae potestatis.

Caeterum virtutis praestantis aut etiam perfectae in obtinendo vim comparat Tcheou-kong efficacitati

unius matronae cujus ob reverentiam ipsi debitam non possunt non audiri preces et vota, quae sua tandem constantia in urgendo, licet aliunde nihil firmi afferat, postulata obtinet. Eo forte intendit hoc in ephiphonemate princeps quo in Chou-king nepotem suum imperatorem conatur inducere ad virtutem non brevi tempori excolendam, sed nihil unquam remittendum ex praeceptis a patre Ou-ouang traditis. Nam (ait) virtus tandem omnia obtinet.

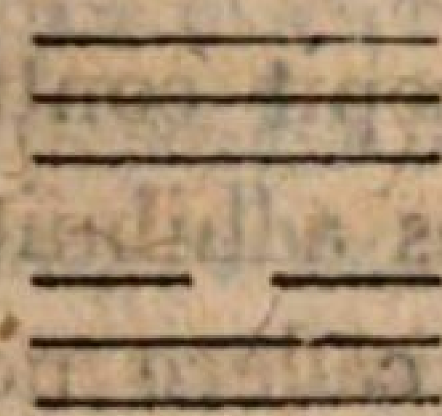
ADNOTATIONES.

1) Quae interpretes varii afferunt ad sextae hujus lineae explicationem, paucis complectitur communis commentarius. Jam (ait) inter principia Yn et Yang convenire supponitur. Ex hoc mutuo et amico concursu existit pluvia. Virtus Yn licet debilis, crescendo tamen invalescit fitque rerum efficax. Existimant siquidem philosophi Sinae, ut multi nostrorum antiquorum, a superiore frigore (quod est Yn) addensari nubes, easque velut proprio pondere infra ruere, ipso motu discissas tenues in particulas. De pluvia enim ita disseritur in philosophia Sinica l. 27: „pluvia fit ad eum modum quo coquitur oriza in „olla operculum habente, in qua vapor aqueus attollitur ac „supra addensatur, mox infra guttatim defluit.“

Quae doctrina est ea ipsa quam Aristoteles mutatis verbis lib. I. Meteor. et quam inter alios eximius interpres Cabeus explicat experientia communis alambici, in quo ascendit spiritus vegetabilium qui calore separatur et sursum fertur, donec offendat tegmen alambici a cujus frigiditate concrescit ac descendit in aquae specie.

2. Sinae in serendo et plantando similibusque, lunae tempora non minus observant quam nostri agricolae, quod opinentur eorum philosophi in res terrestres majorem aut minorem esse vim lunae crescentis plenaeque, quam novae aut decrescentis. Unde patet cur dicatur in textu: „luna fere est plena,“ et in quo sit similitudo cum sapientia principis magna quidem at non perfecta.

CAPUT DECIMUM.

Li

coelum Tien.

aqua seu lacus . . . Toui-tse.

EPIGRAPHE.

Licet supra caudam tigridis saltet, illa tamen hunc hominem non mordet. Debet esse penetratio.

INTERPRETATIO.

Sagaci solertia opus est illi, qui tigridis caudam insiliens pericula lacessit, evaditque tamen incolumis et ab ejus morsibus intactus.

His princeps Ou-ouang exemplis et rationibus remorari conabatur (uti supra animadversum est) nimios foederatorum regulorum impetus ad caedem imperatoris Tcheou, tigridibus ipsis (si Sinis credimus) truculentioris. Superioribus sententiis non semel exposuit molitiones, difficultates, inopportunitatem, pericula, damna aliaque id genus. Huc jam devenit ut magistratibus insinuare velit vix sine singularis peritiae prodigio ullum impune posse cominus aggredi imperatorem potentia sua adhuc integra promptoque ingenio praeferocem. Nam narrant illum fuisse tanto animi corporisque robore, ut feras quantumvis immanes suis ipse manibus discerperet, unde forte nata est allusio textus supra caudam tigridis. Minores enim tigrides a majoribus iratis interdum la-

cerari dicuntur. Et haec quidem principis Ouen-ouang sententia eo spectasse mihi videtur, ut filio suo Ou-ouang, spectatae miraeque peritiae principi, quae parabatur molitio omnino committeretur, sicut deinde factum est. Is certe ubi negotium suscepit contra crudelem Tcheou, tot moras et cautiones adhibuit ut multis timidior videretur, atque in eum cadere non immerito possent haec verba ex libro Tcheou-chou [1]: „accedens ad imperium non minus timeo quam timeri „solet ab instante tigride;" at dum agendum fuit spes ipsas patris omniumque longe superavit, insiliens tigridi (aiunt) eamque ita atterens, ut eam calcandam dederit populis, celebri scilicet illa victoria, qua factus est Sinici imperii dominus, quemadmodum non semel diximus; prorsus ut nullis opus sit ad hujus textus sensum argutiis, sed sola rei gestae expositione ex annalibus petita.

Clarior est etiam quam solet Confuciana hujus loci commentatio, dicta Toen. „Licet, inquit, supra tigridis caudam saltet, hominem non mordet, hoc est, saltando supra thronum imperatoris, nullum est malum, „quin imo splendescens illuminat"; ob gloriam nimirum victori Ou-ouang toto orbe comparatam et rempublicam mox optime institutam. Hac scilicet eximia imperii vitiis fere omnibus expurgati forma, maculam, quaecunque fuerit (ait unus interpretum) sol ille imprimis delevit, uti apud Romanos Augustus, licet a populis ad imperium non vocatus, dictus tamen postea est ob bonum regimen: optime Romuleae gentis custos; maxime principum etc. nempe

Et ordinem
Rectum evaganti fraena licentiae
Injecit amovitque culpas,
Et veteres revocavit artes.

1) Chou-king l. VI. cap. Kun-yu.

ADNOTATIONES.

1) Figuram hanc decimam vides compositam ex duobus trium linearum symbolis, quorum alio Tien, Coelum, alio Toui, aqua montium lacum efformans designari supponitur ex prima conditoris Fo-hi institutione, servantque debitam naturae ordinem, cum pars superior coelo aureaeque coelesti tribuatur, aquae vero terrestri humiliora petenti pars figurae inferior conveniat. Ita interpretes, nullo sententiarum discrimine, verbis tamen paulo diversis.

2) Cur haec figura succedat praecedenti, indicatur quidem in opusculo Confuciano de ordine mutuo figurarum, sed haud paulo clarius in Regiis Commentariis, in haec ferme verba: Juxta ordinem istarum figurarum, cum jam sit unio et colligatio (Tcho in praecedenti) mutua, inde existit exercitatio rituum officiorumque. Sed in ipsa numerosa conjunctione sunt parvi et magni distinguendi, sunt superioris et inferioris ordinis, sunt probi et improbi separandi, ut habeatur ipsa officiorum lex. Nomen siquidem istius figurae recidit quoque ad sensum alterius litterae Li, quae significat officiorum virtutem, civilitatem, id quod oportet, quod decet ab homine aliis exhiberi juxta cujusque ordinem gradumque. Hac in figura coelum pingitur superius, lacus inferius, quod discrimen notat aequitatem in distinctione hominum honestorum viliumque quam fieri oportet. Illud enim oportet est principium officiorum, ac rituum vera causa et origo. Quod recte fit, ipsum est Li, at quod faciendum est, ipsa ratio ac doctrina. Nomen hoc etiam Li vel Lu sonat quoque pedem imponere, firme inniti, constanter incedere. Sed heu! quam multi sunt quibus non placeat perpetua et constans ratio qua duci nolunt etc. Putant se tantum peccare contra ritus, peccant contra rationem etc.

3. Confucii hujus loci explicatio in Siang Commentario est huic similis. „Supra coelum, infra lacus, vocatur Li. Sa„piens inferiora et superiora distinguendo populorum multi„tudinem coercet.“ Docent enim Sinae sapientes populum, haec conditionum et officiorum discrimina esse a coelo. Imo (aiunt apud Li-sse-tching-song-tien) distinctio magnatum et minorum totque diversae artes ac diversa in imperio vitae instituta, nihil aliud sunt

quam effectus consiliorum Coeli erga populum benevoli. Illum igitur ita persuasum regere observatione ordinis sapientis est, aut saltem coercere. Ita Confucius hoc in loco ad litteram redditus. Nec mirum suis in illis ad Y-king notis ita sentire, qui in libro sententiarum praecipit: qui aliis praeest cum potestate, siquidem rituum seu officiorum debitam contemperationem vigere vult, discrimen aequum faciat inter imos et summos, tunc populos facile reget etc.

4) Quod autem interpretum notae atque explicationes imprimis et ultimo recidant (ut patet ex dictis) ad moralia praecepta, formandis populi moribus recteque regendo imperio aut necessaria aut saltem utilia; vel inde cuilibet constare debet hunc esse libri Y-king scopum, nec alium habere sensum. Nam exoticus et paradoxo similis ab illis necessario habendus est quicunque alius excogitari poterit. Convenit siquidem is solus cum Confucii antiquissimis commentariis, cum priorum per omnes aetates litteratorum interpretationibus eorumque notis, cum moribus et animo auctoris sententiarum Ouen-ouang ad reformationem imperii intenti. Fo-hi etiam suis in figuris tradendis, spectasse institutionem populi dicunt passim Sinae maximi nominis, quorum aliquos supra retulimus. Imo nec desunt celebres scriptores, qui censeant fabulas de dracone et testudine afferente mappas Ho-tou et Lo-chou (vid. part. 1.) ex quibus figurae Koua originem habere dicuntur, ideo antiquissimo illo tempore aut consulto vulgatas fuisse aut in rude vulgus manare permissas, primum a Fo-hi nationis legislatore, deinde ab Yn, primae familiae regiae fundatore; ut suis documentis velut e prodigioso monumento erutis majorem auctoritatem conciliaret. Quibus adjungi potest ex annalibus celeberrimus Tou-hao. Interrogatus siquidem ab imperatore, an mappa Ho-tou e croceo fluvio, Lo-chou ex rivo Lo-ho, ut refertur, statim emersissent, respondit: emersisse nescitur. Hoc scitur, his usos fuisse antiquum Fo-hi et posteriorem Yn tanquam idoneis inventis artibusque suae de officiis doctrinae populo rudi inculcandae. Ita ut utraque vel inde mira merito dici possit mappa, quod non minus profuerit, quam si quae fuisset e coelo delapsa aut prodigio vero effecta. Ouang-

chi, et aliqui alii, ratiocinantur de causis auctoritatis harum mapparum apud nationem Sinensem, ab antiquo ad posteros propagatae, imprimis per librum Y-king, cujus exemplaria ferme omnia illas habent.

EPIPHONEMA PRIMUM.

Determinate agit. Si eat, nullum est malum.

INTERPRETATIO.

Agenda definit sui jam consilii arbiter. Vae illis contra quos prodierit in aciem.

Post ultimam de ultimo secundae familiae regiae imperatoris victoriam, princeps Ou-ouang non jam caput comitiorum regulorumque ac magnatum praeses, sed illorum dominus, a populis omnisque ordinis magistratibus ita colebatur, ut omnia jam penderent ex illius nutu ac voluntate, ipsique ideo integrum esset, rebus a se expensis definire quid agendum, non consulta principum multitudine, saepe olim ipsi molesta, uti supra observatum est, aliis alias in sententias abeuntibus. Si nihilominus tam felix fuit in molitione contra Tcheou, quam alieno consilio moderari in non paucis debuit, quid (significat textus) non metuendum reliquis perturbatoribus, si eundem jam imperii totius dominum cogant ad resumenda arma, quae recludi pacis amans mandat, ut contra eos procedat.

Fuisse autem clam id genus homines ultimis regni annis, et quidem nulla nisi imperatoris arma reformidantes, omnino constat ex libro Chou-king l. 4 et 5 et ex annalibus imperii. Docent enim nos sub successore filio Tching-ouang patruos Cho-sien et

Cho-tsou, licet ab imperatore Ou-ouang ditione et reguli titulo donatos, rebellionem movisse, quorum alter morte affectus est, alter in ordinem plebeium reductus a tutore et administro Tcheou-kong, qui forte cum haec scriberet terrere voluit quos occultos suspicabatur insidiari suo fratri Ou-ouang. At post ipsius mortem, quae brevi secuta est, eosdem jam aperte machinantes continuo debellandos ac severe puniendos suscepit. Cum secum prudenter animo reputaret eo periculosiorem esse eorum molitionem, quo plures malevolos regii sanguinis splendore et auctoritate amplissimae dignitatis percellere poterant, tutique erant a gubernatoribus provinciarum; atque ab omnibus id genus magnatibus in eo nihil certo ausuris, soli quippe imperatoris potestati erant obnoxii. Quod non mirum est: nam et caeteri Dynastae imperii variis titulis insignes, et (ut vocamus) Vassalli, licet non essent e regio sanguine, sub familia Tcheou a solo imperatore pendebant, sed in certis casibus non solum rebellionis, sed etiam omissi vel neglecti obsequii statuta a Ou-ouang lege mulctandi, ut dicetur alibi.

Sentiebat scilicet Tcheou-kong omnia debere pendere ab imperatore, et, ut deinde Confucius in libro Lun-yu alibique docebat, potestatem determinandi absolutam et decretoriam non debere esse penes ministros et consiliarios, quantumvis perspicaces, quantoque munere potentes, sed penes ipsum imperatorem, ad quem omnia imperii negotia, post examen primum a tribunalibus vel ministris factum, denique referantur regio judicio decidenda, promulgata per imperium sententia. Quae opinio Sinarum non videtur multo differre a sensu multorum Romanorum, qui apud Tacitum aiebant, eam esse conditionem imperandi, ut non alia ratio constet quam si uni reddatur. Con-

fucius etiam suis in commentariis ad haec verba determinatur vel determinate agit, hanc notam addit unicam: proprium judicium sequitur; perinde ac si alienum alienaque instituta antea Ou-ouang sequi cogeretur. Sensus itaque hujus textus videtur ita manifestus ut his nihil opus sit superaddere, nullumque aliis conjecturis locum relinquat.

ADNOTATIONES.

1) Hujus lineae duplex est interpretatio apud Sinas scriptores. Prima, physica; est (ait commentarius communis) haec infimo in loco quo designatur initium agendi seu operandi in rerum naturalium annua revolutione. Nec tamen subita est mutatio ab ipsa materia coelesti Yang, cujus ista linea symbolum est, cum motus aliis materiis terrae crassioribus, ex quibus res constant, inditus nonnisi sensim crescat fiatque rerum efficax. Operatio (ait Chi-king) supremi coeli fons rerum nec sonat nec sentitur, nempe statim et sub initium, sed solum dum invalescens prodit foras.

2) Secunda explicatio interpretum est moralis: esse cuique suo in gradu standum, nec leviter ascensum ad superiora tentandum. „Es (inquit Tching-tse) in loco „inferiore, vis ulterius promoveri, saltem te eripere ex hujus „loci angustiis; sed ubi obtinueris pedemque alibi fixeris, fies „superbus ac ferox.“ Quo fiet ut ita procedenti calamitas occurrat. Qui est in alto loco collocatus, alios audire debet, et, quod sui arbiter ob suam potestatem sit, si suo arbitrio omnia definiat, nihil propius est quam infeliciter succedant suscepta consilia. Dignitate itaque sic aliis excellat, ut communione consiliorum illis par esse videatur.

EPIPHONEMA SECUNDUM.

Via in qua incedit, est plana. Si reconditus homo soliditatem habet, bonum.

INTERPRETATIO.

Expedita jam facilisque est quam insistit via ad intentum finem. Si abditus intimusque animi sensus sit sincerus ac solidus, bene erunt omnia.

Homini enim non probo, qui non sit vera solidaque virtute instructus, cuinam usui sunt officia exteriora atque externae omnis generis caerimoniae, aiunt Confuciani interpretes libri classici Lun-yu: qui etiam observant nihil saepius a suo magistro inculcari, quam a sincero intimoque virtutis studio proficisci externam propriae personae compositionem, quam regibus imprimis praescribit. Si praeest exemplo ad id omne quod rectum et honestum est, ecquis suorum audebit non esse rectus? Sed addit Confucius hanc animi rectitudinem, ex qua externa profluunt, obtineri non posse non domitis cordis motibus. Nam (ut paucis ejus verba sensumque reddam) si animus ira abripi se sinat longius, si immodice timet, si immoderate laetatur, si plus aequo moeret, profecto nondum suam obtinuit rectitudinem: quam ob causam liber Carminum seu Odarum principes Ouen-ouang et Ou-ouang laudaturus, utriusque praeclara facta, quod ex interiore ac sincera probitate existerent, mirum in modum, ne dicam hyperbolicum extollit. In ode Hoang-y libri Ta-ya supremus imperator inducitur principem alloquens:

„Ego excellentem tuam virtutem nec verborum copia, „nec externae speciei seu externi ornamenti decore mul-„tiplici, tua in persona se prodentem, amo sincere cor-„deque foveo.“ Et in Ode Ouen-ouang ait virtutem principis esse simillimam operationi ipsi supremi coeli quae voce et odore caret. Sensus scilicet humanos fugit, occulta et interna est. Itaque in hunc sensum Confucius propositum textum interpretatur. Haec verba: reconditus homo soliditatem habet, significant illum non pati seu non permittere intus turbationes dominari.

ADNOTATIONES.

„Cum secunda haec linea sit in medio (ait doctor Leang-chi-in) facile est sequi viam et quidem planam et expeditam ad finem suum.“ Nempe ad naturalem rerum productionem seu generationem, quae non succedit rite, si plus minusve materiae ejusve virtutis activae, quam requirit naturae ratio, illuc concurrat. Eadem pingitur in medio firmi; ita esse vir debet, qui in officiis sustinendis sua sponte non durat, nihil obtinet. E contra, quisquis est solida mente, seu intus solidus, feliciter consequitur id quod intendit.

EPIPHONEMA TERTIUM.

Strabones videre possunt. Claudi possunt incedere. Saltans supra tigridis caudam ab ea mordetur; pessimum. Gregarius miles fieri potest rex magnus.

INTERPRETATIO.

Accidit, ut e militum numero aliquis eligatur in regem ab infima et inutili plebis faece, quem sequan-

tur multi perversi, tum caligantibus utentes oculis, tum inaequalibus vel varicantibus incedentes cruribus. At ubi tigridis caudam premere ceperit, statim mordebitur perniciemque accerset sibi et suis utpote imbecillis.

Non in eo emicat novi imperatoris virtus, quod ad solium vocatus sit, id enim vel gregariis militibus non semel contigit; imo non uno in loco ultimis his annis, rebellantibus contra crudelem Tcheou populis, praefixo sibi quolibet duce ex bellatoribus. Sed in eo laudabilis et encomiis celebranda, tum quod imperator electus fuerit communi comitiorum consessu, optimis quibusque animi generis nobilitate clarissimis ad hanc electionem concurrentibus, tum quod ea sagacitate ac fortitudine rem ita aggressus sit, ita executus, ut nec ipsius domus nec adjutorum plebs nec Sinica respublica funditus pessumdata vel in partes lacerata fuerit, imo stet quam antea firmior et in dies felicius efflorescat.

Caeterum strabones illi claudique, qualia dici possunt adjumenta in seditiosa etiam electione? Strabo est (inquit Confucius ad hunc locum) qui caligantia habet lumina. Videt quidem, sed non clare id facere potest. Qui claudi sunt aut cruribus varicant, incedunt quidem, sed non diu, ut explicat Tching-tse in Commentario Regio. Mordetur, quod malum aut pessimum est, nempe dignitatis sedem non est adeptus, obnoxiusque proinde jam omnibus poenis ac calamitatibus quae manent affectantes infeliciter viam ad solium. Verum quisnam potest sperari prosper exitus? Si ministri et asseclae sint velut strabones et claudi, nihil videntes clari, perspicui, obtusa ubique oculorum mentisque acie, nullis fere valentes viribus, debiles,

a lapsu non securi. Imo ipsi (in iisdem commentariis) si progrediantur ulteriusque promoveantur, diu non subsistunt. Si miles aliquis auctoritatis aliquid obtinet, fit illico ferox ut firmus fortisque videatur; ita non potest diu esse in loco. Excidit itaque ficta virtus,

astuta ingenuum vulpes imitata leonem.

ADNOTATIONES.

Eadem doctrina exponitur istis figurae propositae commentariis. Nam quemadmodum principium, cujus haec linea symbolum est, licet natura sua sit debile, infirmum, hic tamen suos ob nisus vult haberi perinde ac principium Yang, potens, forte. Ex hac naturae inordinatione sequi necesse est nocumenta, damna, aliaque etiam majora, si nimia vel diuturna fieret. Ita et illi falso fortes et ficte ad grandia quaeque idonei sunt potius ut qui detorta vel obtusa oculorum acie intuentes nunquam clare vident; sunt ut claudi pedibusque debiles: eunt, sed non longe, eorum peritia non sufficit. Nunquam in medio seu in aurea mediocritate manent, nunquam euntque recti etc. Paucis concludunt iidem scriptores, virtutibus veris ad honores nitendum, non ambitione, non populari studio auraque. Noli maerere (aiebat Confucius suo discipulo) quod careas magistratu publicaque dignitate. De hoc angaris, quod iis careas virtutibus ob quas evehi dignus sis ad publicum munus reipublicae cui inservire debes. Volebat enim suos discipulos esse imperio utiles, increpabatque sectas Yang et Me dogmata contraria spargentes, quae apud Mencium etiam fusius refelluntur. l. 2. cap. 6.

EPHIPHONEMA QUARTUM.

Saltat supra caudam tigridis. Fremit, fremit. In fine bonum.

INTERPRETATIO.

Insiliisse in tigridem fuit quidem res periculi horrorisque plena, sed est ea tamen, quam consecuta est felicitas publica.

Quae quanta fuerit rebus toto in imperio Sinarum a victore Ou-ouang constitutis, nullis (si credimus Sinis) verbis satis exprimi potest. Huc certe totus ferme pertinet liber canonicus Chi-king, seu odarum, judicio aliquot interpretum variis aetatibus scribentium. Nam prima libri illius pars (juxta Ouan-yen) factas virtute Ouen-ouang et Ou-ouang in imperio rerum et morum conversiones decantat: secunda ad coelos usque extollit eximium gubernandi modum et instituti regiminis formam; tertia canitur Ouen-ouang et Ou-ouang totum imperium e supremo Imperatore accipientis potentia ac felicitas: quarta referuntur ritus imperatorii, et mutua officia ad aeternum posterorum bonum praescripta.

ADNOTATIONES.

1) Haec quarta linea (ait glossa) non est in medio aliarum loco nec directe in proprio, sed tamen sua natura firma, utpote generis materiae coelestis Yang. Infimus locus non illius est proprius sed materiae terrestris Yn. Ideo quam diu ita est, habet sibi metuenda, cauteque operetur necesse est, ut possit assequi quod intendit bonum. Nempe operationis frugiferae initia quae parit calor seu Yang sunt obnoxia periculis a frigore nondum tunc longo depulso.

2) Eadem linea est imago viri fortis animo, qui in loco periculoso pravoque constitutus debet ipse sibi temperare, ne rem perdat, malumque accersat.

3) Quod de Chi-king dicit Ouan-yen non ita accipiendum est ut nihil aliud canat nisi Ouen-ouang et Ou-ouang ejusque domum. Nam prima pars libri constat ex cantilenis regnorum in quae divisum tunc erat imperium, in quibus nihil est de illis principibus; et reliquo operi insertae sunt odae ad priores imperatores pertinentes. Vid. dissert. ultimam partis 1. Praecipua tamen et meliora spectant Ouen-ouang ejusque familiam; quod satis est ad laudem hanc ipsi tribuendam a Ouan-yen.

EPHIPHONEMA QUINTUM.

Intre pide saltat. Si sit soliditas, periculosum est.

INTERPRETATIO.

Omissa tota illa praecavendi atque omni circumspiciendi cura repente saltare supra caudam tigridis, nihil profecto aliud est, si solidis integrisque sit illa viribus, quam in pericula certa ultro irruere.

Ita suadebant nonnulli magnates, qui ut fuerant (dictum est supra) patris Ouen-ouang cunctationum impatientes, ita et filium Ou-ouang in praecavendo et molitione instruenda esse nimium conquerebantur, arbitrantes repentina et audaci selectorum bellatorum congressione inopinantem tyrannum opprimi posse, imo ne quidem dandum tempus ad deliberandum, ne e praesidiis regiis educantur (quod facile) statim variae cohortes nonnisi multo postea sanguine debellandae. Sed hos principes seu consiliarios culpant acriterque repre-

hendunt Sinae, quod maluerint cito agere quam secure. At hoc commune est juniorum vitium, quales illi fuisse plerique dicuntur. Apud nostros etiam praeceps animus (notat Tacitus) multos e bonis pessumdedit, qui spretis quae tarda cum securitate praematura vel cum exitio properant. Ab hoc consilio ita abhorrebat Ou-ouang, ut mallet videri dicique nimium timidus quam parum prudens, aequo animo ferens haec vituperationis genera omniaque rejectis eorum consiliis meditans, parans et praevidens, ut una opportuna dimicatione negotium absolverit, unaque ira (ut utar verbis Confucii et Mencii) orbem pacaverit. Hoc itaque epiphonemate occurrit istis querelis Tcheou-kong, fratris sui apologista perpetuus, idque propugnat quod in patris gratiam antea asseruerat, non fuisse properandum, et rationem negotii absolvendi a Ou-ouang initam fuisse longe meliorem illa quae proposita fuerat, utpote tantum non temeraria, summis saltem periculis obnoxia.

EPIPHONEMA SEXTUM.

Videns quod saltaverit. Ex eo velut praesagio expendit an redeat magna felicitas.

INTERPRETATIO.

Ipso aggrediendi seu irrumpendi modo initioque facilis nec dubia fit conjectura ad totius rei exitum, qui felix faustusque est futurus.

Faciunt haec quoque ad laudem principis Ou-ouang cujus curae et sollicitudines de ordiendo feliciter bello notissimae erant. Nam ut male ponun-

tur initia, sic caetera sequuntur. Consultationibus itaque, admonitionibus, consiliisque gaudebat eo bellandi tempore, quo unanimitas desiderari sine damno non poterat, sicut colligitur ex relatis in libro *Chou-king* orationibus tum ad suos tum ad totius imperii principes, antequam fluvium Croceum ultimo trajiceret, atque adeo se aulae regiae hostem profiteretur. *Sapientis* (aiunt Sinae) *est longe in posterum prospicere, et omnibus utrimque expensis definire quid agendum*; juxta illud axioma doctrinae Confucianae *Ta-hio*: *negotia habent suum principium suumque finem.* Si itaque ordinem rerum certo noveris, quae scilicet praeponendae quae postponendae, tunc enimvero de te ipso et de populo optime statues; a qua doctrina ne hilo quidem aberrare videtur nostra. Juxta Tullium, *magni ingenii est percipere cogitatione futura et aliquanto ante constituere quid accidere possit in utramque partem, et quid agendum sit cum quid evenerit; nec committere aliquod ut aliquando dicendum sit: non putaram.* Imo illius est, si sit virtute eximius, *praevidere futura. Si quando tamen felicitas proxime instet, non attendit ad prognostica quae fausta aut infausta habet vulgus, sed ex dispositione proborum praesentit prospera, sicut ex improborum habitu praevie infert imminere adversa; nihil igitur vulgi auguriis ac prognosticis.* Ita Confucius ejusque interpretes, juxta quos praevisio futurorum sapientioribus attributa nihil habet quod superet vires ingenii, eo longius praevidentis quo longius fertur ejus perspicacia, cordisque hominum (cum quibus agendum est) notitia peritior.

CAPUT UNDECIMUM.

Tai { ☷ terra Ti. [1]
 { ☰ coelum Tien.

EPIGRAPHE.

Taj. *Parvulus vadit. Magnus venit. Est bona penetratio.*

INTERPRETATIO.

Efficere ut angusto pravoque animo viles homines abeant, qui vero sunt amplo rectoque, veniant, opus est utilis providentiae ac perspicaciae seu penetrationis bonae.

Magni viri, seu magnorum virorum (utrumque enim numerum pluralem et singularem aeque admittit textus ac linguae Sinicae syntaxis) forma ac velut character fuse ac clare exprimitur in Sinarum libris, praesertim in duobus Confucianis Ta-hio et Tchang-yong, ex quibus facile est speciem animo informare viri parvi seu virorum parvorum, quos liber Y-king magnis opponit ad imperii populorumque regimen haec per praecepta merito promovendis. Vir magnus ille est ex doctrina veterum sapientum quisquis acri ingenio propensaque voluntate eximius est, praeter vulga-

1) Koen esse scribendum non dubito. J. M.

rem modum perspicax, ad omnia indefesse attentus, principium rerum ac finem (seu radicem, Pen, et Mo, ramos) ita sedulo excutiens ut illius exspectationem ac vota non fallant eventus. Nihil illi cordi est potius quam sinceritas, seria animi soliditas, veritas sine fuco, ut vere sit qualis videri vult, sine qua inutilis fit ipsa personae compositio, quamvis aliunde necessaria ad populi morum mutationem, quam felix universorum conversio consequitur. Populos vir ille magnus filiorum instar diligit, nec minus quam pater materque illorum miseriis movetur. Excordes igitur et subdolos sua virtute cohibet, ne fraudes possint praetexere et plebi nocere; veros beneque animatos tuetur ac promovet, utpote cui unicum reipublicae bonum sit cordi; denique, ut paucis in Lun-yu Confucius definit, est ille vir universalis, non particularis; quadam nimirum animi benigni omnibusque aequi amplitudine. Contra, parvus, seu pravus et vilis abjectique animi homo est particularis, privatis studens commodis, propriis animi motibus ducitur; artibus sibi uni prodest occultis; indigna versans consilia in verum populorum incommodum; amorem tamen levioris plebeculae inani boni spe foenerans, suos qualescunque labores magno pretio divendens; multumque abest ut sit universalis. Videt et ille quidem res, at nullam clare, caligantibus velut oculis. Potest et aliquam viam inire, sed non recta incedere, claudicanti similis etc.

Hoc autem hominum genere tribunalia fere omnia redundasse, regnante Tcheou, imo ipsius regiam aulam nihil aliud fuisse quam vitiorum sentinam, jam ex ipso libro authentico Chou-king supra demonstravimus, quos utique expellere necesse fuit novo imperatori Ou-ouang, si imperium bene constitutum salvumque

vellet, substitutis in horum loca sapientibus et ob suam insignem probitatem maximo quoque magistratu dignis.

Quam mutationem ad bonum commune magni imprimis momenti tum ipse Ouen-ouang suis in praeceptis, tum ipse Confucius in libris inculcare non cessat. Ipsius discipulus Tsing-tse principibus vertit crimini, si in hoc segniores se exhibeant. „Videre seu „nosse aliquem vere probum et sapientem et non illum „velle evehere, vel evehere quidem sed tardius, est in„juriam facere reipublicae. Sed contra, videre impro„bum et tamen nolle eum a dignitate removere, vel „removere quidem sed non longe, crimen est.“ Quapropter hac in re diligentissimus fuit Ouen-ouang, auctor epigraphes. Dum vixit, fuisse narratur sapientum acer investigator, et in illis promovendis ad munera, quae erant in ipsius potestate, spretis etiam potentiorum precibus, tyranni minis, invicto animo generosus; commendans eandem curam optimo filio Ou-ouang, a quo tandem effectum est, ut omnes pravi magistratu abirent, succederentque sapientes vereque magni, suusque proinde cuique restitueretur ordo, ne qui vere sapiens, insipienti; optimus, pessimo; fortis, ignavo; magnus, parvo, magna imperii subversione, parere cogeretur. Monstro siquidem simile est, juxta Confucium hujus loci interpretem, ut qui intus sapiens, rectus fortisque est, exterius agere insipienter, prave ignaveque (coactus scilicet a superiori potestate) videatur, intus Yang, extra Yn, intus resistens, extra cedens, intus sapiens, extra desipiens. Quanto satius est confusionem tollere, efficiendo ut lex sapientis magnique floreat, lex parvi seu insipientis deperdatur. Nihil ergo apertius sensu epiphonematis, parvum vadere, magnum venire, est bona penetratio. Inde populi ad bonam frugem conversio paxque imperii summa

extitit. Hoc itaque principis opus nonne merito dicitur penetrantis seu potius (ut utar Tullianis verbis) animi excelsi et prudentiae consilioque fidentis opus.

ADNOTATIONES.

1) Figuram hanc undecimam constituunt symbola coeli et terrae, seu utriusque principii Yn et Yang, aut materiae tum coelestis tum terrestris ad rerum naturalium foetus una concurrentis, unde (ut ait Confucius in suis ad epigraphem hanc notis) coelum et terra unita penetrant omnia, sua scilicet operatione, vel mutuo proprioque virtutis suae influxu. Ultima luna, inquit glossa, principium Yn est foris, principium Yang est intus. Contra, principium Yang etc. quae certe nihil aliud significant, quam, vigente hieme, frigus Yn exterius dominari, et calorem Yang intus latere.

2) Addit doctor Tching-tse (quem sequuntur alii in Regiis Commentariis laudati) nomine magni imprimis intelligi principem eximium; et quae dicuntur de parvo et magno seu de parvis et magnis potissimum spectare publicam regni administrationem, et ante alios regem quidem, sed mox ipsos magistratus et administros, qui licet sint sua conditione statuque plerumque parvi, si tamen commissum sibi publicum munus bene sincereque impleverint, exhaustis ad perfecte serviendum viribus, tunc magni nomine non indigni erunt; tunc etiam dici vere poterit, superiores et inferiores esse intime conjunctos, et velut compenetratos ad eum fere modum quo principia Yn et Yang sponte coaluerunt certoque ad generandam frugum ac plantarum copiam. Morale cum physico conjungit Confucius in suo commentario Toen. „Coelum et terra unita penetrant omnia." Superiorum et inferiorum unita mens est, cum in omnibus jam sit probitas, sit et sinceritas, depulsis a se parvi et angusti animi vitiis, ut in epigraphe indicatur: parvus cadit.

3) Cum in duabus figuris, nona et decima, unio et collatio, initio quidem tenuis et exigua, mox officiis legibusque firmata, exprimatur, haec undecima exhibet amplitudinem quandam pacis atque concordiae sed probitate sincera innixae.

Quae est causa cur utramque priorem subsequatur ista quae expendenda hoc articulo proponitur, quaeque Tai dicitur.

EPIPHONEMA PRIMUM.

Si herbae et radices in unum colligantur, ejusdem speciei reliqua sequuntur. Si eat, optimum.

INTERPRETATIO.

Ubi aliquis noxias herbas et radices eradicare, et in fasces colligere coeperit, quae ejusdem speciei sunt reliquae non diu superesse eas permittit; ad hoc ire, utilissimum est.

Imperatoris Ou-ouang haec fuit in ore frequens admonitio: non momento temporis ad maxima mala perveniri, sed quae perniciem afferunt reipublicae ex levibus oriri initiis, quibus statim occurrere constitutos a se magistratus jubet. Quae autem suis in orationibus verbis minime dubiis commendata videmus, eadem paulo obscurius hic proponuntur metaphora agricolae sapientis, qui noxias herbas, quae simul plerumque pullulant, esse in suo horto non patitur, imo ne minimam earum radicem, ne ea deinde fiat ferax quamplurium nihilo meliorum. Stolidum nempe esset eradicare magnam partem, et parcere ejusdem speciei reliquis. Evellendi etiam sunt mores reipublicae perniciosi vitiaque in publicum erumpentia. Dissimulatione, conatu, casu, aliquo tentamine, improbitas irritatur, non extinguitur. Si iniquitas a peccante noscitur, quamprimum ab illo corrigenda est; ad quid in annum differre? ait Mencius l. I. cap. 6. Eum mali propositi tenacem plu-

res ejusdem generis seu speciei homines turmatim simulque sequentur. Imo in his curis principi (querelis forte et fastidiis fatigato) non esse cessandum docent libri canonici. Celeberrimus certe imperii administer Y-king in suis ad imperatorem admonitionibus olim aiebant: etiam si nunc virtus non te deficiat, etiam si vim tibi aliquando inferat, si tamen solum ad breve tempus perseverat illa, scias te a coelo esse repellendum. Juxta quam doctrinam concludunt interpretes et philosophi, magistratus et principes si sint eximii, debere esse in longa velut vigilia, nec populi curationem licet longam unquam abjicere. Ad quod adducit Confucius tritum apud meridionales proverbium: „homo qui non habet constantiam seu patientiam, non potest exercere artem medicam.“

ADNOTATIONES.

1) Figura infra exhibet tres lineas similes invicem sese consequentes. Sunt hae ut herbae ejusdem speciei mutuo connexae. Ita glossa. Doctor vero Tching-tse quaerit, cur istae tres lineae (quae principium Yang robustum efficaxque exhibent) inferiori loco pingantur? Verum quidem est bonos cum bonis convenire, seque mutuo sequi, quemadmodum inferius Yang symbolum sequentes exhibet tres; malos pariter conjungi malis, quod superius symbolum ex lineis Yn constans repraesentat. Sed id semper manet inquirendum, cur proborum imago in parte figurae infima spectetur? Causam affert Tching-tse, quod sapientes virique vere recti superiora respuant, ad inferiorem miserumque locum propensi. Hinc est quod ab ultima antiquitate, quando veri sapientes habuere auctoritatem, semper fuere inter subditos sapientes illis non absimiles. E contra, parvi seu abjecto animo viles homines, quo tempore valuere potestate, aliquos etiam promoverunt, sed cum subsecuto populi vel imperii damno.

Addit celeber doctor Leang-chi his exemplum clarissimum. Familiae, inquit, Chang (secundae regiae) eximius imperator

Tching-tang usus est administro supremo Y-ing; is omnes qui non erant (jin) aequanimes jubebat esse longe, et omnes rectos ac sapientes ad se venire volebat. Narrant enim historiae, et Confucius refert, tanta aequitatis fama illum ministrum valuisse, ut mali omnes fugerint seque ita continuerint ut nihil opus fuerit illum uti solitis suppliciis.

2) Licet haec comparatio petita ex herbis ejusdem speciei invicem implexis intelligi possit tam de noxiis quam de utilibus, nihilominus patet multo melius convenire noxiis. Nam cum textus parvnm vadere seu pravos abigi expellique dicat, herbae quibus comparantur esse ejusmodi supponuntur, ut eradicandae colligendaeque in fasces sint. Eadem metaphora Horatius ait:

Male rectum defendis et haeres
Nequicquam coeno cupiens evellere plantam.

EPIPHONEMA SECUNDUM.

Perfecte indulget, flumen vado trajicit, remotos non deserit. Non habet socium, potuit obtinere ut ageret medium.

INTERPRETATIO.

Indulgenter habet immoererentes (?) Facilem illis reddit viam, quaesito ad fluvium trajiciendum vado, seu explicatis difficultatibus. Sua quoque opera adest remotis. Etiam sine adjutore seu sine muneris socio praeclare obtinuit ut medio iretur, seu aurea mediocritas servaretur.

Cum ad firmam imperii quietem extrema quoque ex aequo vitanda sint, ubi §. proximo actum est de bono ex justitia in publicam rem certo redundaturo, hic jam docentur magistratus benignitatem munere il-

lorum dignam, quos scilicet princeps Tcheou-kong vult animum intendere ad errantes et vitiosos melius instituendos. Nomine severitatis, sub praedecessore Tcheou inaudita crudelitas in omnia tribunalia et imprimis in suprema irrepserat. Non solum cujusque culpae reis, sed etiam aulae suspectis non parcebatur, nisi quos aut quaesita criminibus gratia aut extorta a populis pecunia absolverat. Novae quotidie ferebantur leges, et quidem poenis in dies crudelioribus ac inauditis sancitae, adeo ut sicut antea regnante patre Ti-y, mitissimo imperatore, flagitiis, ita nunc sub filio legibus ac terroribus laboraretur.

Prima itaque cura principis Ou-ouang, postquam adeptus est imperium, fuit, supplicia hactenus apud suos insolita et ad aulae arbitrium statuta omnibus tollere, eaque ex antiquis legibus moderari. Exstant in canonico libro Chou-king de gestis tertiae familiae Tcheou praeclara et distincta de poenis criminum praecepta, sane praeclara, quae hunc in locum non referenda sunt ne digredi longius videamur. Probant autem principem Ouen-ouang, qui ibidem populorum rex et magister, nec non pater, mater, vocatur, utriusque nominis mensuram adimplevisse, mixta benignitati ita severitate, ut haec malos terreret ac contineret, illa bonos alliceret securosque faceret. „Gubernator reipublicae (ait Confucius) seu regni seu imperii debet esse gravis et severus, non asper et truculentus, cum idem sit magister populorum. Debet „docere populos accurate quaecunque sunt juris publici, „officii singulorum, et non interim si forte deliquerint in „aliquo, illico punire miseros, imo inclementer occidere. „Hoc enim vero dicitur tyrannidem exercere, qualem „scilicet exercuit imperator Tcheou a novo imperatore Ou-ouang e solio deturbatus.“ Veri pruden-

tisque magistri est (ait idem) diligenter exquirere quid valeant sui discipulorum humeri, quid ferre recusent, quid aetas singulorum, quid ingenium capiat, atque se rebus illorumque captui accommodare, quemadmodum varii generis herbae ac plantae pro suis quaeque speciebus dotibusque distinguantur a medicis et deinde insigni cum utilitate applicantur. Cum vero ad bonam frugem magistratuum metu et monitis redeunt, tunc non superbe sed benigne accipiendi sunt. Principes Pe-y et Cho, filii regis Se-tcho, quod paterno regno certatim cesserint tota historia celeberrimi, resipiscentes (notat Confucius) sic eos complectebantur ac si nihil unquam peccassent.

Imprimis debet facilis ad virtutem illis aperiri via, ne animum despondeant; suntque (ut ait textus) velut vado trajiciendi ultra fluvium et extra difficultates ponendi. Si flumen (dicebat nonnemo Confucio) vadosum est modiceque profundum, vestes succingito. Facilitas invitat animos, difficultas absterret.

Benignitatis ejus quoque est, non deesse remotis et (ut ait Confucius) curationem adhibere vel offerre respuentibus. Sed (notat glossa) qui potest complecti et patienter ferre illos maleolentes, opus est, ut a se abjiciat abscindatque quidquid rigidum minusque firmum vel durum habere potest.

Haec agendi ratio media versans inter utrumque extremum tum severitatis tum bonitatis, tam est rationi consentanea ut nihil opus sit adjutore socioque rectori populorum ad obtinendum agi medium, ut ait textus.

ADNOTATIONES.

In commentariis de significatione linearum figurae hujus doctor Tching-tse observat secundae lineae inferioris symboli supra ideo respondere quintam superioris symboli, ut intelli-

gatur hoc in loco, (qui ex hypothesi libri Y-king, debilitatis proprius est) illi obtingere posse robur et mediocrem firmitatem. Vicissim quintae lineae (quae est in loco firmitatis) ex aequo tamen respondet secunda, ut significetur posse etiam convenire demissum humileque obsequium. Ex utriusque autem lineae situ inferri volunt subditi ac principis virtutem equidem esse similem, mutuoque auxiliarem, sed tamen utramque in hoc maxime convenire debere, quod sit utraque in mediocri soliditate posita, ita ut nec remissius nec durius agatur, debeantque qui supra sunt se demittere in gratiam suorum, et sese velut ad eorum captum accommodare. Ideo (ait Thing-tse) licet secunda linea exhibeat locum inferiorem, scilicet vasallo subditoque convenientem, est tamen velut domina hujus figurae ad quietam concordiam designandam factae, quae ut habeatur, debent superiora cum inferioribus velut misceri et in eodem simul convenire. Sine hac mutua perpetuaque communicatione, seu (ut utar verbis philosophorum Sinarum) sine consonantia et (Tullii etiam verbum est, de natura Deorum l. 2) consensu utriusque principii Yn et Yang, terrae et coeli, quae figura exprimit, nihil omnino in orbe terrarum perfecti generari potest. Quod a nostris etiam philosophis dictum legas apud Ciceronem: omnem enim naturam necesse est quae solitaria non sit, neque simplex sed cum alio conjuncta.

EPIPHONEMA TERTIUM.

Pacificum nullum est gaudium quod non obtineat. Si eat, nullus est, qui non sequatur. Tristitia si sit solida, nullum est malum. De ipsius protectione ne sis sollicitus. In comedendo felicitatem habet. (*Ita versio Tartarica.*)

INTERPRETATIO.

Nullum ex pace bonum est quod non facile jam assequatur. Quam difficilem in locum incidat, a nullo deseretur. Res tristes et arduae nihil mali afferunt, si solidus sit inter has animus. Nec timendum sub ipsius solida protectione. Meruisse sub illo stipendia, felicitas hactenus fuit.

Ad felicitatem quae celebrem sui fratris victoriam consecuta est, et novis in dies toto imperio institutis firmabatur, digitum intendere principem Tcheou-kong, nullus est (opinor) qui ex dictis non intelligat. Constat etiam ex historia et novo reipublicae statu necesse tunc temporis fuisse, more antiquo, exemploque conditoris monarchiae Chun, lustrare imperium, ut malorum ipse testis certo statuer et quibus remediis utendum. Nempe inter tot diversos indole moribusque populos, in tanta animorum ob mutatum imperium varietate, non paucis in locis deesse non poterant molestiae tristitiaeque causae principi, ad omnium animos in suae familiae obsequio securius retinendos, pacem ubique stabilem aeternamque imprimis volenti. Opus proinde illi fuit non solum solertia sed etiam patientia, solidaque mente, ut non semper juberet, sed ut ad haec illaque admittenda saepe induceret, praesidio futurus obsequentibus, exitio clam detrectantibus. Obsequio itaque

suo regiam demereri quisque poterat protectionem, seque cura ac sollicitudine si quae incesserat, sequendo exsolvere, justa animo concepta securitatis spe, cum jam fortunam principi Ou-ouang hactenus favisse constaret, et illos secutos bellatores principesque magnis donis auctos palam esset.

Ad hunc porro textum, seu potius (ut accuratius loquar) occasione textus hujus, illorum etiam judicio difficilis, excurrunt Sinae, quod facilius est, in laudes aequanimitatis, quae nec difficultate negotiorum dejiciatur, nec successu efferatur, ut videre est non solum in his commentariis, sed etiam in libro Confuciano Tchong-jong, et apud auctores libri Ji-kiang in opusculum Ta-hio, ubi tota personae compositio sita dicitur in illa attemperatione, quam pluribus prosequuntur, nec tamen plus ferme dicunt, quam noster Horatius tribus versiculis:

> Aequam memento rebus in arduis
> Servare mentem, non secus in bonis
> Ab insolenti temperatam
> Laetitia, moriture Deli.

„Nullus (inquit Tchin-tchouen, liber ante alios in „regiis commentariis vulgo laudatus) est qui non mo„riatur reliquatque sua aliquando dissipanda. Ex ultima „antiquitate fuere qui opes coacervarent, ita ut illis „affluerent. Nulli tamen datum est a communi omnium „via discedere. Qui virtuti insistit, ille pace vere gau„det, illiusque felicitas est diuturna. Si qualibet die „virtutem augeat ac velut accumulet sibi, etiam illius „felicitas cum bonis augescit; et licet aliquando futu„rum sit ut abundet, nunquam tamen implebitur, etc. „In difficultatibus molestiisque opus est mente constante, „aequa solidaque, quae quietem animi foveat, nec se „nimium dejici, tristari et fluctuare patiatur. Nulla

„quies est sempiterna, nec ea qua frueris habenda est „nisi pro pace ad tempus concessa. Non semper ulte„rius itur (seu quis ad majora promovetur) ita ut ali„quando redeundum non sit. Viae planae et aequabili „succedit inaequalis, abitui reditus. Non ita est de ne„gotiis humanis, ut de ordine coelesti rerum natura„lium. Suum cuique est cessandi operandique tempus. „Non audent deesse; naturalis nimirum ordo habet cer„tas vices.“ Tres istae lineae (quae sunt infra) principii dicti Yang, seu coelestis materiae indices, debent ascendere, et tres (quae sunt prius supra) lineae principii Yn seu terrestris materiae, vicissim descendent. Hoc tempus mutuae communicationis, qua plantae caeteraeque id genus res existunt, vocatur a Confucio in suis ad hunc textum commentariis coeli et terrae tempus et reipsa ad physiologiam refertur, ex cujus effectibus physicis velut totidem imaginibus moralia decerpere praecepta veterum mos fuit. At hoc loco interpretum recentiorum ductor nihil de physico, nihil de litterali sensu fere affert, ad moralem sua in explicatione unice intentus.

„Nihil est tam planum“ (pergit) „quod non in„aequale aliquando fieri possit. Nullus est itus sine „reditu. Esse in arduis solide constantem nihil est „mali. Ne cesses esse providus et sollicitus. Ita bona „comedere (seu vivere) poteris tranquillus nulliusque „rei egens ob bona acquisita, atque adeo tam felix quam „licet mortali“ etc. Quam explicationem servata etiam styli Sinici quantum licuit brevitate, ideo huc totam fere attuli ut specimen habeatur novum Sinicae de his disserendi rationis.

Horum omnium sensus eo pertinet ut nullam sibi pacem ac felicitatem putent boni reges adfore stabilem sine vigiliis, curis, cautionibus, quas maximas tunc ad-

hibebat Ou-ouang, ut sibi suaeque domui fortunam velut devinciret, suos admonens, nihil esse tam felix ac stabile, quod mutationibus etiam miserrimis non sit obnoxium, nullamque pacem tam solide constitutam quae aliquando non labefactaretur. Quae ergo ab interpretibus istis proferuntur axiomata, ea ab eis putem dicta ad posteritatis erudiendae memoriam, occasione rerum illo tempore gestarum: ad eum ferme modum, quo v. g. Tacitus narrata Germanici ruina posteros admonet, cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus sis, tanto magis esse in lubrico. etc.

EPIPHONEMA QUARTUM.

Volat, volat. Utitur vicino non divite. Licet in se non vigilet, facit ut conveniat.

INTERPRETATIO.

Celerrime fertur. Adest ei vicinus seu socius, alienae opis indigus avidusque. Cum nulla jam sit invigilandi cura, accidet, ut utrique aeque sit.

Novis in Commentariis, volente imperatore regio typo nuper editis, post relatas auctorum interpretationes breviter deciditur, hujus loci sensum spectare ad reditum descensumque parvi hominis, seu vilis pravique, qui non potest subsistere quo avolavit, adeoque brevi decidens (ait Tching-tse) infra, non alius erit quam vicinus ille non dives et alieni avidus qui illum adjuvabat et sequebatur ob emolumenta quae percipiebat, ut plerique quemlibet magnatem divitias assecutum, lucrandi animo am-

biunt comitari, sequi, omnique officii genere colere. Sed ubi dives esse desinit, simul eodem passu eunt; tunc vero possunt habere verum animum mutuae conjunctionis, cum jam aequales sint et ad suum quisque ordinem reducti. Verus siquidem amor inter inaequales vix coalescit, et pares aut invenit aut facit.

Ab id genus sociis seu adjutoribus, non minus virtutis quam opum indigis, perniciem instare magistratibus docet Tcheou-kong. Fiet enim ex mutua nimiaque confidentia, ut mala consilia ineant aequeque simul ruant conveniente utrique et scelere et poena.

Quam itaque princeps Tcheou-kong superiore §. commendabat imperatoribus sollicitudinem et indefessam solertemque in praecavendo curam, ne ipsos scilicet decipiat tranquilla in speciem rerum facies (quae uno interdum momento vertitur) eandem hoc loco praecipit quibuscunque reipublicae administris, eorumque adjutoribus ac amicis consiliariis, ne fortuna opibusque tumidi desinant continere sese et sibi suisque invigilare, illorum facto discrimine, qui ex miseria eorum praesidio emergere conantes eorum opibus inhiant potius, quam famae bonoque publico student. Hoc genus assentatorum, quos parvos homines seu vilia capita vocat, celerrime et quam primum abigendum vult auctor Tcheou-kong; quemadmodum fere ad incendium, a quo aliquae scintillae emicant, extinguendum non tam itur quam evolatur.

ADNOTATIONES.

Nihil aliud juxta interpretes istae lineae demonstrant nisi ita constitutam esse naturam ut nihil in lucem prodeat sine mutuo concursu principiorum Yn et Yang, seu coeli et

terrae, quorum symbola in hanc figuram conjuncta utriusque operationes designant. „Inter coelum et terram si non „sit communicatio ac veluti commercium mutuum, nihil utile „fiet. Nubes, vapores aliique rerum subtiliores spiritus „in coelum deferuntur ut in imbres roresque etc. soluti terrae refundantur. Diceres eos Sinicis verbis expressisse Senecam ad Lucilium. Generatim igitur concludunt: quae sunt infra necesse est ascendere, et quae supra sunt vicissim descendere etc. Non interruptis unquam vicibus, sed continenti perpetuaque successione, qua, aiunt, nihil omnino stabile mutationique non obnoxium esse in negotiorum et fortunae suae cursu, mortales docentur. Ad quem sensum Horatius noster lib. 4 odarum:

Immortalia ne speres, monet annus et almum
Quae rapit hora diem.

EPIPHONEMA QUINTUM.

Ti-y. Sororem suam dat in uxorem.
Magna felicitas, summum bonum.

INTERPRETATIO.

Imperator Ti-y sororis suae collocatione principem Ouen-ouang sibi devinxit. Quam feliciter id contigit ad pristinum bonum reipublicae recuperandum!

Nec mirum imperatorem Ti-y [1] eam collocasse principi Ouen-ouang cum hujus pater Ouang-ki jam duxisset eximiam illam ex familia Yn foeminam Tai-jin, cujus celebrandae nullus finis in libris classicis et posterorum commentariis. De ea ode antiquissima Ta-ming libro Chi-king canitur: „Ex domo

1) Nondum fuit imperator, sed dicimus imperatorem, quod postea imperaverit, diuque, nempe 37 annos.

„Yn seu Chang venerat et nupserat in fami-„liam Tcheou; Ouang-ki erat intentus ex-„ercendae virtuti. Tai-jin concepit et pe-„perit Ouen-ouang." Illum autem imperatoris affinitate dignum demonstrant historiae, ex quibus constat sub Tai-ting patre imperatoris Ti-y rebellantes, aut, ut volunt alii, barbaros regni Yen, in provincia Pekinensi siti, multis victoriis domuisse. Quidni id beneficii etiam concessum fuisset filio Ouen-ouang, post patrem etiam victori virtutisque fama celeberrimo. Hujus uxoris meminit eadem ode, dum scilicet post decantatum felicem illius ortum ad caetera principis Ouen-ouang decora dilabitur. Vocat eam Tai-sse virtutis incorruptae puraeque fuisse, et sororem imperatoris celebrat. Nempe quemadmodum Tien-tse coeli filius ab omnibus Sinis intelligitur imperator, ita Tien-mei, coeli soror in libris canonicis classicisque imperatoris soror vocanda fuit. Haec si quis reprehendat ut hyperbolica, nihil moror, etiamsi nihil in nostris monumentis reperiretur simile, quod falsum est. Mater orbis etc. imperatrix in antiquis nummis dicitur: hoc satis superque est ad horum nominum significationem admittendam, quod apud Sinas, quibus nimia non videntur, sicut apud quosvis populos verborum arbiter usus.

Hujus porro usus causam aliquam verosimilem afferunt etymologistae et magni dictionarii Sinici auctor. Volunt enim litteram Tien sua velut origine significare primum magnum (J et Ta) ex quo sequitur in rebus creatis coelum utpote omnium maximum recte vocari Sinice Tien. Primos etiam urbium mandarinos Tien vocari a populo saepe audivimus, quod scilicet nihil sit apud illos majus. Idem de patre dominoque familiae ab ipsis etiam filiis dicitur. Quid pro-

inde mirum, praesertim si dictionaria ista quotidiano doctorum usu trita sequimur, easdem formulas apud veteres reperiri, nam haec ab illis excerptae sunt, ut per se patet. Et vero, quid absurdius excogitari posset versione v. g. istius loci de Ouen-ouang in eodem libro Chi-king: Ouen, Ouei, Tien princeps Ouen-ouang est Coelum. Quod ne vilissimae plebeculae in mentem veniat, licet imperatorem et quoscunque qui sibi praesunt Tien vocare solitae. Liquet itaque ex hoc a Sinis explodendo paradoxo, accipiendos similes textus aliosque non tam ad litteram quam ad gentis usum, et, quod maximi momenti est, ad libri sensum, qui ex variis locis collectus haberi certo plerumque potest. Hic vero in ode non solus pater Ouen-ouang dicitur esse Tien, sed filius quoque Ou-ouang. Quid ergo geminum coelum agnosces? Vel Ou-ouang cum Ouen-ouang confusum dabis? quos tamen tota olim antiquitas, tota etiam nunc natio ita distinguit, ut nullos magis.

At, inquiet forte aliquis, in Chi-king secundae familiae regiae fundator Tching-tang appellatur Ou-ouang et ipse Ouen-ouang dicitur Ou. Cur vero, nisi quia princeps Ouen-ouang nomine ac virtute pacificus debellatis borealibus barbaris habuit quoque bellici victoris Ou-kong-je merita et agnomen hoc honorificum. En tibi ex libri hujus subsequentibus textibus solutionem quae facile transfertur ad Tching-tang, qui victoriis de tyranno Kie relatis dignissimus etiam fuit cognomine bellatoris eximii Ou. Confluxerant domi forisque spectatae virtutes in Tai-sse, sororem imperatoris Ti-y, cujus velut sociae maxima quaeque negotia secundo omnium plausu tunc temporis consiliis administrabantur. Expetebat, ait Confucius, eximiam illam Tai-sse in uxorem

sibi Ouen-ouang, sic tamen, ut licet illius desiderio teneretur, nihil ageret diceretve utroque minus dignum. Imo ubi nuptiarum dies affulsit, quamvis aula festo musicorum concentu resonaret, adeo tamen nihil erat, ita ille mandaverat sponsae suaeque probitatis memor, quod verecundas aures offenderet, ut e contra petulantiores animorum motus coercerent eximia quae illis carminibus tradebantur documenta, inspersa nimirum, juxta interpretes plerosque, epithalamio in laudem sororis imperatoris.

Nec quod in principis domum Ouen-ouang transiisset Tai-Sse, ideo minus particeps facta est consiliorum. Nam princeps jam gener tanta sapientiae ubique fama, tanta in aula valebat gratia, ut nihil a suis attentari vellet imperator, quod non solum sibi ac sorori, sed etiam genero sapienti velut perito rerum publicarum comprobaretur. Inde factum est, ut sensim sine sensu sub filio Tcheou brevi omnibus odioso, maxima imperii pars illi adhaeserit, itaque illi ferme obsequi consueverit, ut in libris classicis canonicisque dicatur dominus, imperator etc. cum principes fere omnes et clientelares imprimis sapientia quidem, sed tamen suo nutu regeret.

Tantum autem consiliis et administrationi suae uxoris Tai-sse ipse tribuebat, ut ei felicitatem suam magna ex parte adscribendam palam praedicaret, et historici Sinae illi acceptam inprimis referant praeclaram illam institutionem filii Ou-ouang publicae felicitatis instauratoris, praetereaque successus rerum maxime secundos, quales celebrat historia. Felix itaque, ut hujus textus est sententia, casus, vel si mavis, o fortunatum matrimonium, ex quo extitit prima felicitas reipublicae. Perspicuus itaque est tex-

tus, nec ullis opus est allegoriis mysticisque conjecturis. Ut enim intelligatur satis est loco librorum authenticorum ad idem facientia non indiligenter conferre eoque inclinare animo quo trahunt. At jam conjectoribus et hariolis divinare non liceret. O iniquitas temporum! o damnum! erit fortasse qui quaerat quid causae sit principi Tcheou-kong rerum sub imperatore Ti-y praeteritarum hoc loco recordari, exemplumque hoc fere obsoletum velut alligasse ad istam figuram Tai tranquillae pacis ac quietis indicem. Etiamsi nostrae interpretationi satis utique est cohaerere eam obvio sensui et libris Canonicis historicisque; huic tamen difficultati respondere non pigebit. Est enim illius solutio facillima, cum toto hoc capite agatur de quiete toto imperio aeternum statuenda et de eradicandis belli seminibus, sicut patet ex proxime dictis de cura imperatori non remittenda, de pravis ad magistratum non evehendis, de vigilantia eaque perpetua ab omnibus praefectis exigenda, a quorum neglectu sub imperatore Tcheou turbae quam plurimae ipsique tandem exitiosae profectae erant: necesse utique fuit digitum intendere ad praecipuam perversae hujus administrationis causam, nempe ad reginam Ta-ki, de qua toties dictum ad praecedentes figuras, quae a Tcheou-kong odiosior profecto fiebat, revocatis contra in omnium memoriam egregiis suae matris Tai-sse virtutibus utilissimisque administrationi publicae consiliis, tum imperatori Ti-y fratri, tum marito Ouen-ouang palam privatimque datis.

Foeminisne (aiet aliquis) tantum datum est illo tempore, quo foemineum regimen necessario fuit summe invisum saeviente regina Ta-ki? Cur non ita? nonne ex hujus coeca crudelitate eo magis elucebat sapientia et moderatio uxoris Tai-sse principis Ouen-

ouang imperatori Tcheou tum velut rivalis? numquid et illius nurus filiique Ou-ouang uxor Ye-kiang ita ex ejus praeceptis exemplisque profecisse memoratur, ut ab historicis omnibus eam eximiis imperii administris annumeratam legamus, imo a Confucio in libro classico Lun-ju quod veteri proverbio dicitur: „magnae dotes difficile et raro habentur, nonne hoc verum est? solum fere regimen sub Tang et Yn, „priusque sub Yao, Chan cum nostrae familiae re„giae quae successit regimine id commune habuit, flo„ruisse praeclaris administris, hoc nostrum tamen feli„cius fuit, quod omnino decem hactenus numerarit. In„ter quos decem recensetur una mulier, regina scilicet „Ye-kiang imperatoris Ou-ouang uxor; adeoque „novem duntaxat viri numerandi sunt et non amplius. „Verissimum itaque est vetus illud adagium, magnas „dotes obtentu difficiles et raras esse.“ Erat autem et ipsa Ye-kiang velut aemula truculentae pellicis Taki; tam haud dubie illi infensa quam maritus Ou-ouang post mortem patris Ouen-ouang hostis publicus ac debellator tyranni Tcheou. Res est igitur omni a parte aperta et perspicua, nedum, sicuti praetendebatur, densis involuta tenebris, quibus obtegi possint arcana quaedam mysteria ab acutioribus mythologis aut hariolis tandem aliquando reseranda.

ADNOTATIONES.

1) Locus quintus, aiunt vulgo interpretes, est maxime nobilis et imperatori proprius, secundus potius subdito designando convenit, quem tamen hoc in emblemate occupat linea principii Yang firmi coelestisque materiae symbolum, quo tempore quinto loco insidet linea interrupta, index principii Yn debilis seu materiae terrestris, et adjicitur inscriptio ad imperatoris sororis nomen pertinens. Quid inde, aiunt, concludendum? Id certe, quod imperio toti praesit licet puella regia seu soror seu filia, rei tamen publicae proderit

facietque satis populis, si adjuvetur ac velut fulciatur opera unius subditi rerum administri aeque fortis ac sapientis, illaque velit illius consiliis obsequi; quemadmodum principium Yn, etiam dum supra est, nihilominus nititur viribus principii Yang, et ab illo in omnibus ferme pendet, motumque sequitur, ut fiat deinde felix naturae progressio. Nempe volunt Sinae philosophi, ut diximus, motum ex quo existunt res, quae in lucem quotannis prodeunt, proficisci à materia coelesti, et terrestri certo gradu communicari. Unde sequitur hanc causam, cum maxime viget et velut dominatur, totum quantum est id quod operatur illi potissimum debere.

2) Interpretes aliqui volunt nomine Ti-y intelligi ipsum Tching-tang secundae familiae regiae conditorem, quod in libris antiquis semel iterumque nominetur Tien-y. Hanc sententiam proponit doctor Siang-che-Gan repetens a Tching-tang officia dein praescripta regiis puellis erga suos sponsos licet patris vasallos. At mox omissa nominis similitudine se ipse castigat cognoscitque ipsemet suae conjecturae levitatem, et quidem merito. Sit ita. Tching-tang sit interdum appellatus Tien-Y, nullibi tamen constat eum appellari Ti-y. Unum nomen componere ex nomine communi imperatoribus Ti et ex secunda littera Y, nominis illi aut alteri proprii, quid aliud quaeso est quam sine exemplo, sine auctore inaudita loqui, et duos principes longo tot saeculorum intervallo distinctos temere confundere, ne conjectura ex nomine nimis absurda videatur? Haec sola itaque interpretatio probanda est, quae nihil habet ad sensum violente torquendum, estque ejusmodi ut conveniat et tempori et rebus et personis actoribusque, ut ita loquar, tragoediae, quae tunc dabatur et in historiis Sinarum omnibus refertur, quemadmodum satis superque exposuimus.

3) Quod autem venit non nemini in mentem, agi in hoc loco de abjectiore quadam persona ad honoris et potestatis fastigium evecta, quod quinta linea adumbrat, ex infimo vilique loco qui est secundae lineae, id totum prorsus nullo nititur fundamento. Nam ex dictis hic agitur de virgine regia, quae e domo imperatoris patris transfertur, seu, quod est verbum praecipui interpretis, descendit nubendo in familiam sua utique minorem. Non ergo attollitur, sed demittitur. Ecquod illi honoris et potestatis culmen accidere solet apud Sinas ex

matrimonio sororis vel filiae imperatoris cum aliquo ex magnatibus vel principibus sibi subditis? Nulla certe, vel si tota revolvatur historia, invenire est. Sed neque in sola figura Tai quinta linea est Yn, symbolum principii Yn infirmi debilisque, cui infra respondeat secunda linea Yang. Quid igitur in quarta, septima, decima quarta, aliisque id genus? numquid erit agnoscenda conditionis vilis in supremam mutatio? quod certe falsissimum est, ut patebit attendenti.

4) Ideo itaque hujus figurae 11 quinta linea haec licet genere suo Yn vilior prae caeteris attenditur, quod inscriptione ipsi subjecta mentionem faciat sororis imperatoris Ti-y et praecipuum totius symboli sensum complectatur, ita, ut nihil fiat, nisi hoc primum enodetur; et quod reipsa princeps ista Tai-sse, quae hac linea quinta adumbrari supponitur, et genere suo scilicet foemineo Yn fuerit quidem debilis vilisque, et virilem tamen Yang locum, ipsis imperatoribus dignum, sua virtute rerumque peritia obtinuerit, publicorum consiliorum et administrationis particeps facta tum a fratre imperatore Ti-y, tum a marito Ouen-ouang, quibus tamen quidquid gloriae habuit ac potestatis haud dubie debebat. Quod enim est in hoc linearum situ observandum, genus lineae et locus: ibi genus pertinet ad Yn, locus pertinet ad Yang utrumque observamus. Nihil ergo differt sensus historicus et moralis ab ordine physico figurae. Ad haec quid desideretur ulterius non mihi occurrit. Ita explicandi sunt textus nonnulli interpretum et ipsius Y-hoe aientis secundam lineam maxime velut aestimare et venerari quintam, hanc vero refundere quod habet decoris in secundam. Nihil enim amotis verborum ambagibus amplius significat quam id quod narravimus de Tai-sse, quam Ti-y et Ouen-ouang imprimis coluere habuereque consiliorum participem ac velut in administratione socium, ita tamen, ut haec vicissim potestatem et gloriam suam utrique acceptam referret.

EPIPHONEMA SEXTUM.

Murus redit ad fossam; ne utaris multitudine. Ipsemet mandatum urbi promulgat, licet sit solidum, est locus poenitendi.

INTERPRETATIO.

Accidet ut murus quem struxeris in ipsam fossam ruat, si utaris multitudine inepta; et licet deinde mandatis tuo nomine promulgatis non male resarcitum sit damnum, tibi tamen erubescendum erit.

Occurrit hoc epiphonemate princeps Tcheou-kong culpantibus nimiam fratris Ou-ouang ac superfluam omnino curam in praecavendis, quae tunc nunquam futurae videbantur, turbarum causis, accersendisque undique ministris pluribus populique praesidibus suas ad regulas exigendis.

„Debet (interpres) prius fossa tundendo aequari ac „durescere, ut solide disponi possit congesta materia, „et ex ea murus efficiatur. Idem prorsus est in arte „gubernandi ad quietem stabilem populo obtinendam. „Si secus fiat muteturque haec agendi ratio, accidet ut „muro urbis, qui sensim facit (ut in mobili) rimas et „per partes labitur, dum totus tandem in fossam recidat. Nam ubi perventum est ad summum quietis, „vulgo exsurgunt homines pravi vilesque, quos linea „haec sexta exhibet, tortas et turbulentas vias incedere „incipiunt.“ Non est itaque utendum quacunque militum aut plebeiorum multitudine, sed sapiens qui praeest nec etiam potest utique carere aliquo hominum numero, ergo utatur viris lectissimis ejusdem secum affectionis et eodem corde obsequen-

tibus, sicut accidit sub initium gubernationis imperii a Ou-ouang susceptae. Tunc illius duces unum erant cor. Brevi pervenitur ita ad ultimum quietis terminum. Si deseritur via qua pacata tunc sunt omnia, si superiores et inferiores diverso pravoque sint animo, si cor populi sit in varia dissidia distractum, non obsequens superioribus, cuinam potest esse usui, nisi turbis certo excitandis, vulgique auxilio rei restituendae aut firmandae magis ac magis inutili reddendo. Esto. Adhibeantur jam consanguinei aliique propinqui ad adjuvandum et admonendum, ad mandata promulganda, fac ut obtineant tandem suis curis populos sùbditos in rectam viam redire, nihilominus ruborem et pudorem tibi afferet haec agendi ratio, causa turbarum quas sine alio componere non potuisti. Sapientis quippe proprium est, nihil quod poenitere possit facere. Hoc igitur epiphonema ex similitudine muri solide fundati et provida cura nisi ruinam velis ab ipsis rimis omnique labecula defendendi, expressum est ab auctore Tcheou-kong, velut corollarium politicae doctrinae, quam sequebatur Ou-ouang, et ut necessariam suis imprimis commendabat circa vigilantiam: ad quam ut se ipse excitaret, jusserat inscriptiones columnis aulae regiae affigi varias, at in eundem sensum: „Ne dicas: haec decidere „omnino non potest. Ita sentire, est casui causam dare. „Ne dicas: illa non potest corruendo ulli nocere; id „enim est amare damni periculum. Ne dicas: ista non „potest cariem contrahere; hinc exit prima mali labes, „quae te et domum praecipitem aget.“ Quidni ergo Tcheou-kong ad sensum fratris hac muri similitudine non inculcaret, qua cura ad res publicas servan-

das intendendum sit; quam necessaria sit cautio animique provisio etiam inter res imperii prosperas et in ipsa pace.

Sperat infaustis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus.

Nec satis est, juxta Confucium, non dejici adversis nec efferri secundis, nisi animus ita curis ac perturbatione sit liber, ut possit de venturis ac juxta temporis circumstantias consecuturis judicium ferre prudenter certum, quo scilicet longe ante praevideantur, quantum fieri potest, praevertenda. Non eminus, ait in Lun-yu, ac longe negotia praemeditans, procul dubio habebit moerorem seu moerendi causas. Qui autem non ita ingenio valet, ut possit longius respicere, idem consequitur, si nunquam cessat attendere. Princeps, dixit Tcheou-kong fratri Ou-ouang, qui ad minima attendit, populi quietem fovet et suae familiae imperium asserit.

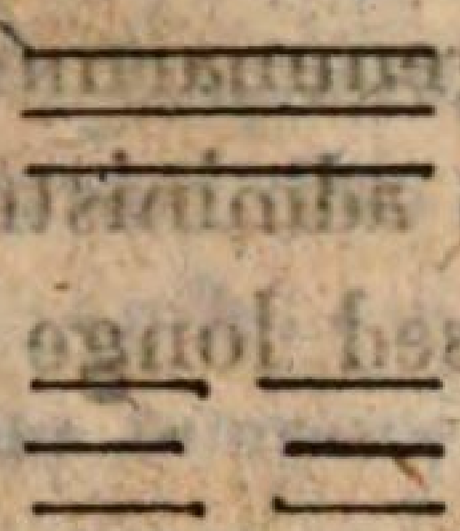
ADNOTATIONES.

1) Textus, aiunt interpretes, non dicit, negligenti omnes id genus curas obventurum infortunium quo statim funditusque pereat, sed (Lin) rubore et pudore eum esse suffundendum, cum sera eum poenitentia subeat, turbis jam motis, turpeque sit imperatori regique ab aliis sibi subditis emendari fieri quae male cepere. Totidem ferme verbis idem nostri observant veteres politici ut Tacitus monet: principi indecorum attrectare quae non obtinerentur.

2) Id superesset requirendum ab his interpretibus quid epigraphe faciat ad figurae oblatae philosophiam? Nam haec juxta illos tota versatur in conjunctione seu cooperatione principiorum Yn et Yang. Yn scilicet materiae terrestris agitur coelestis materiae motibus foecundaque fit verno aestivoque tempore. Ideo, ait glossa, hic linea sexta est terminus illius felicis status, ultra quem est mutatio in frugibus plantisque ac tota natura.

In hoc orbe terrarum, ait Tching-tse, intra non longum tempus natura ut rerum ita et negotiorum mutatur; ut enim semper bene esset regno, efficiendum esset ut omnes idem cor induerent. Sed diu non ita est, si quando unius cordis vere esse coepere. Murus etiam ille urbis labescens ruensque tandem in fossam, unde erat excitatus? Imago, ait glossa, est felicis status ad ultimum terminum finemque vergentis. Ex ruinis urbis hoc unum scias fuisse urbem. Non aliter aggestae adveniente hyeme telluris opes indicia sunt praeteritae tempestatis, magno illius relicto desiderio. Sed quid ista similiaque faciunt ad caetera inscriptionis verba, nisi forte ad ornatum dicta quis putet. Ne utaris multitudine; mandatum urbi promulgat etc. Nihil certe apud interpretes reperire est, quo haec effata ad lineamenta referantur aut saltem simili aliqua nostrae explicatione non inepte trahi possint.

CAPUT DUODECIMUM.

Pi { Coelum Tien.
terra Ti. [1])

EPIGRAPHE.

Pi non est homo. Sapientis soliditati non occurrit. Magnus vadit; parvus venit.

INTERPRETATIO.

Sinere homines amplo rectoque animo nobiles abire, venire e contra angusto abjectoque animo viles, id certe est aberrare a solida mente viri sapientis, imo et non esse virum principem.

Quantum enim fere a viris probis abhorrebat tyrannus Tcheou inductis ut constat ex Chou-king, in ipsam etiam aulam ministris ad omne doli genus scelerumque formas factis, tantum senex Ouen-ouang colebat amabatque sapientes et nota probitate commendatos, prorsus ut his delectari non minus videretur, quam rebus visu pulchris et delectabilibus, qualem Confucius ex eo effingit magnum verumque principem, qui eo aequitatis et benignitatis devenire posset, ut amorem quo solent alii ferri in pretiosa jucundaque, in notam probitatem ac probos commutet. Rem esse difficilem advertunt Sinae nec

1) Hoen sane scribendum. J. M.

tamen sine exemplis, quae referunt. Satis sit illud a Confucio allatum. Principem scilicet ditionis Oue i narrat petenti regulo Tsi regni, an lapides pretiosos suo in thesauro haberet, respondisse, gemmarum ad instar sibi esse quatuor ditionum suarum administros eximios non solum huic parvo regno, sed longe majori administrando pares.

Maximam porro exigi curam in iis quaerendis, internoscendis, et neglecta multorum ambitione, amotisque partium studiis, debito in loco collocandis, multis Sinae explicant nostrae ethicae non absimilibus. Confucius vero etiam eo progreditur, ut clare doceat solum pium et vere amantem populi principem, esse ejus virtutis, ut quem ejusmodi ministrum deprehendat suo munere indignum, eundem quam primum proscribat longeque exterminet a regno usque ad quatuor barbarorum plagas, ne quidem illum permittens habitare in medio regno, nempe Sinico. Severitas enim tota principis in eum exerenda est qui omnibus nocet. Nihil modici aiunt in publicum peccari. Efficiendum ut caeteri paveant. Poenam unius in omnium bonum cedere etc. Sed haec praecepta potius ad doctrinae moralis ac politicae suae ostentationem dicta putaverim, quam ad sensum epigraphes, quem satis leviter perstringunt, quod forte censeant, et quidem merito, eum elucescere quoque ex dictis ad figuram undecimam, cui haec duodecima velut ex adverso posita est. Notant tamen aliqui hanc doctrinam tradi a Tcheou-kong imperatori Tching-ouang: ne utaris parvis vilibusque nempe abjecti animi hominibus.

ADNOTATIONES.

1) Duodecima haec figura est undecimae inversio, ut oculis patet docetque felicitatem quae, ut mortalis, sua natura caduca est, continenter excipere aliqua calamitatis initia. Res,

ait Tching-tse progrediuntur et regrediuntur, ubi perventum est ad limites felicitatis, tunc mutatio incipit. Unde est quod haec figura exhibet coelum supra, terram infra, velut ab invicem separata sine ulla actionum communione. In antecessum scilicet repraesentat naturae statum jam cessantis septima, ait glossa, luna, ita ut hoc emblema dici possit emblema septimae lunae, quo tempore coelum et terra velut claudi et obstrui videntur, sicut et significat vox Sinica Pi. Horrida itaque atque, ut ita dicam, nulla fieri incipit agrorum species faciesque terrae.

2) Hac figura in commentario Confucii significatur coelum et terram non uniri nec res invicem penetrare, mutua scilicet ad rerum generationem necessaria. Quando autem inter superius et inferius non convenit, nullum est regnum. Non minus siquidem horrescit quam tellus coeli fluxibus destituta.

Ex hoc porro superiorum et inferiorum mutuo neglectu existit quod additur: lex sapientis deperditur floretque lex insipientis, suum ex turbato ordine incrementum accipere soliti, populis spe meliorum ad turbandum inductis; ex eo scilicet hominum genere a quibus boni publici nomen obtenditur, et qui, ut utar verbis Taciti, privatim degeneres in publicum exitiosi, nihil spei nisi per discordias habent. Hos internoscere quam necessarium est, tam arduum esse clare docet Mencius non nno in loco. Monet tamen in genere hic Confucius, non pro sapientibus statim habendos esse qui tales videri volunt, aut etiam a vili plebecula praedicantur. Multitudo, ait, aversatur quempiam, omnino examinetur; gaudet de quopiam, omnino examinetur. Fieri enim potest, ut sit hypocrita populoque malis artibus commendatus, et, ut utar verbis commentarii, Yn intus et Yang exterius, intus insipiens, exterius sapiens etc. Patet itaque sensum Confucii eundem esse atque caeterorum interpretum totumque spectare ad politicam imperii regnique recte gubernandi rationem, quae carere non potest sapientibus probisque magistratibus. Frustra hic aliud mysterium aut arcanum quaeras, quod ad futuros aliquos eventus referatur, ut patebit ad dicta attendenti.

EPIPHONEMA PRIMUM.

Si herbae et radices in unum colligantur ejusdem speciei reliqua sequuntur. Solida bona, penetratio est.

INTERPRETATIO.

Qui salubres herbas et radices colligit ad usum, ad ejusdem speciei atque utilitatis herbas, si iis iterum indiget, redire solidae felicisque perspicaciae est.

Ex undecimae figurae epiphonemate primo quis sit istius sensus et quo spectet facillime intelligitur, scilicet ad parvi et magni discrimen. Parvum seu animo pravum et sibi morum similitudine amicitiaque conjunctos, aiunt interpretes aliqui, figurae Pi pars inferior designat tribus suis lineis Yn, debilis principii symbolis. At tribus aliis superioris partis Yang lineis exprimit magnum virum animo excelsum rectumque, atque probos ipsi non minus addictos, qui sequi gaudeant. Virtus, inquit Confucius in Lun-yu, non est solitaria nec desertae terrae ad instar. Omnino habet vicinos, nempe suos cultores et sectatores, ut explicat vulgus interpretum. Tunc illi, ait Tching-tse, comparantur herbis collectis similitudine speciei soloque illis opportuno velut invicem conjunctis. Sed enim noxias eradicandas esse docuere haec undecimae figurae verba: parvus vadit. Salubres itaque retinendas aut etiam in usum revocandas docet epigraphe duodecima huic epiphonemati praemissa. Magnum vadere non ferens, sed contra sapientis soliditatem esse viroque

principe indignum pronuntians verbis minime ambiguis, si cum prioribus conferantur. Porro ad partam imperio quietem diu retinendam parvis qui magistratus aliquo munere ad rempublicam sunt aggressi, non esse parcendum, imo nec sociis eorum de vitiorum communione vulgo colligatis, significant herbae simul eradicatae quae a sapiente Tcheou-kong in exemplum afferuntur. Cum vero quieti plerumque, ut fert mortalis conditio, succedat turbandi causa, parvis seu pravis vilibusque animo civibus qui audacia tunc magis ac magis in publicam rem irrumpere conantur, haec sit oportet gubernatorum vigilum cura obsistere his eorum initiis, ne malum crescat, et magnus seu probus sapiensque malis fictisque artibus ne abigatur, vel etiam opprimatur, cum e contra is studiose omninoque retinendus sit a principe qui ad eum eo saepius recurrere debet, quo periculosius respublica laborat. Quo loco non solum alluditur ad salubres herbas, ad quas toties recurritur, quoties opus est, sicut in textu subindicatur, sed etiam ad contrariam his praeceptis agendi rationem expulsi Imperatoris Tcheou, qui a sapientibus, quales erant principes Pi-kan, Ki-tse patrui et magnates, Ouen-ouang etc. consilia non solum non petebat, sed etiam illis inviso obtrusis induci videbatur ad pejora audenda, opprimens et opprimi sinens a malis aulicis, ut narratum est supra, eximios illos et vere magnos primates.

Quae ab interpretibus et philosophis caetera referuntur, non ita pertinent ad textus propositi explicationem, quam ad arguendam hypocrisim parvi qui, ut, aiunt, videt res mutatas, diversam illico, sicut illius interest, agendi rationem init. Et admodum impediendum quo minus hac falsas pecie se tueatur. Sed hoc ementitum probitatis nomen, diu im-

ponere silentium non posse viris ad ejus dicta factaque attentis notant iidem, quod diu eos latere sua non sinat cupiditas, brevique sit cladis causa.

Itaque quod Confucius ait probum assidue provehi vere sursumque, insipientem improbumque assiduo deorsum vere labi, ita intelligendum est ut probitas magis ac magis augescat reddatque virum provehi digniorem; improbitas quo magis crescit eo propior ruinae fiat. Hic improbus insipiensque, ait interpres Tchang-ko-lao, est similis fodienti puteum; quo longius progressum se putat, eo humiliorem in locum se devenisse tandem videt.

EPIPHONEMA SECUNDUM.

Cum obedientia indulget. Parvus bene, magnus male. Est penetratio.

INTERPRETATIO.

Obsequendo favent parvus seu vilis pravusque suo cum bono, magnus seu nobilis rectusque suo cum malo; perspicacia ei opus est.

Ubi nimirum in regno turbatur, illico vel populus in seditionem versus vel dux auctorque molitionis novae multa non tam petit quam imperat. Exigui animi pravique homines, si aequo animo haec complectantur, si illis quam primum obedientiam praestent, videbuntur sibi sapientes, viaque illis erit aperta ad fortunandas res suas. Id circo textus dicit parvum obedire cum bono suo; addit Tching-tse glossae relatae auctor

deprecando scilicet a se adversitatem suaeque privatae personae utilitatem quaerendo. Ea nempe est felicitas parvi. Magnus e contra erecto excelsoque animo perfert exortam adversitatem, eadem, qua bene coepit, insistens via. Quid vellet jam per devios circuitus incedere? et adulatorie obsequi superioribus ita constitutis? „qua est animi fortitudine aeque „perfert adversa; patitur ipsius corpus, sed agendi ra„tio perseverat intacta a sordibus privati amoris boni„que. Mentis perspicacia in his novorum motuum dif„ficultatibus minime ambigua est, vero intento falsa„que virtutis bonique specie decipi nescia.“ Licet subjacere coactus a publico abstinere velit et vitandae turbationis majoris causa domi sese contineat, ejus tamen virtus nec metu nec labore frangitur, ita ut interrogatus ad diverticula verborum et involutos de bono publico sermones nunquam recurrat, etiamsi sit in aliena potestate, suis moribus referens qualem utrumque principem Ouen-ouang et Ou-ouang dominante tyranno Tcheou fuisse narrant historici Sinae, quod ex superius relatis cum jam constet, novo testimonio nihil opus est confirmare.

ADNOTATIONES.

Haec linea principii debilis Yn symbolum, ait glossa, equidem est hic vere in medio, estque, addit Tching-tse, tamen tota facta ad exprimendos sensus veri parvi. Hunc graphice pingit doctor Yang-chi in regiis commentariis laudatus. Parvus servit ultro cuicunque, qui supra sit. Quaecunque indigna, ita fert et concoquit, ut nequidem emanare sinat in publicum. Dura ita recipit ut non audeat quicquam contra agere, timens, sed sibi, audens, sed pro se, patiens, sed pro suo commodo. Inde ejus fortuna seu bonum, ut loquitur textus, parvi cuicunque cum obedientia indulgentis. Inde etiam dolor

et luctus magni, qui bonum publicum fasque desertum videt, nec esse inter eos magistratus quibus cessit et qui posse aliquid parum videntur, ullum reperiri, qui libera posset

Verba animi proferre et vitam impendere vero.

EPIPHONEMA TERTIUM.

Ignominiam patienter sustinet, verecundatur.

INTERPRETATIO.

Ille parvus improbusque sive sit perturbator audax omnia movere, sive putidus perturbatoris assentator; alter quod cum ea conditione animique facultate natus sit, ut inferiore in loco consisteret, ad superiora ascenderit ausu erubescendo; — ita doctor You-chi-tse in commentariis regiis toties a nobis adductis, quod omnium ferme interpretum sensus et saepe ipsissima verba contineant — alter ita est comparatus ut blandientis specie nocere nec parum velit, nec tamen potest quaecunque vult apud morosos plerumque ac suspiciosos mirum in modum usurpatores. Quidni igitur ejus color pudoris signum indicet? Est ille, ait glossa, imago hominis verecundati, cui per pudorem non licet foras prodire, sed domi latere suaque probra quantum potest occultare solet. Ita interpretes passim.

ADNOTATIONES.

1) Huic epiphonemati de parvo non apponitur, sicut in aliis, quod hunc consequatur (Ling) dedecus, (Hiong) infortunium, (Kiou) error. Quid in hoc causae subest? vulgo respondent interpretes pudorem esse ad instar omnium incommodorum quae caeteros afficiunt, nec parvam poenam

esse viro, si vir sit, ita verecundari. Placet et quod a nonnullis observatur de natura illius hypocrisis, quae parvo in his textibus adscribitur. Cum ita illius improbi animus esse supponatur, ut foras prodire non audeat ideo nec infortunia incurrere dici potest.

2) Notant quoque id genus homines pravi abjectique animi, sive ipsi turbas, a quibus extollantur, excitari incipiant, sive caeci adulatores nutum omnem usurpatoris sequantur, plerumque carere successu firmo, semper resistentibus illorum conatui cuicunque scilicet magnis et sapientibus, quam, vis illi nec ingenio nec viribus careant et reipsa sint tales non raro. (JUVENAL. SAT. 3.)

Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit fortuna jocari;

patienter ignominiam sustinet, hoc est, ait Confucius in hunc locum, dignitatis sedem non obtinuit.

EPIPHONEMA QUARTUM.

Est mandatum; nullum est malum. Eidem naturae inniti est felicitas.

INTERPRETATIO.

Lex naturalis nondum est in illis extincta; malum itaque non est extremum. Quod haec insit intusque vigeat adhuc, felix subsidium est ad illos ad officium revocandos.

Mandati nomine, ait commentarius communis, intelligitur coeli mandatum. Hoc verum in libris canonicis classicisque esse naturam interpretibus et philosophis pro comperto est, quae dum velut recens est et intacta, unumquemque officii intus admonet continuo arguitque sollicite eorum omnium quae contra rationem fiunt aut attentantur. Haec vocatur a

Sinis Leang-sing, Leang-Chi etc. (vid. Mencium Cap. 5. l. 1.) bonitas naturalis, rectitudo ingenita, ita ut totum quod ratione et conscientia docemur, sit coeli mandatum ab improbis violatum, a probis observatum.

Ex ea rectitudine cordi humano ingenita superesse aliquid articulus hic quartus supponit in iis parvis, qui non sunt republica, quam attingere datum est, aperte et omni ex parte indigni a vero principe judicati; atque adeo qui suscitata, si ita loqui fas est, praeceptis et admonitionibus, quae superstes est, primitiva naturae a coelo infusae bonitate, e malo emergere possunt, et dare initium restituendae tranquillitati, redeuntis materiae coelestis Yang symbolo hic expressae. Malum non itaque est summum, non desperata cordis probitate tunc ad bonam frugem officiumque illi revocari possunt innitendo ipsa natura, quae nihil aliud est, ait Tchou-hi, quam quidam ingenitus pietatis et aequitatis rectus sensus, qui sicut a passionibus inordinatis vitiatur, ita exerit sese ac velut perficitur ab ipsis, si temperentur juxta rationem. Hujus clare expositae auxilio uti ad multos a turbis avertendos, utile felixque est, quod experientia successuque prospero principum Ouen-ouang et Ou-ouang paucos ante annos fuerat compertum, quorum adhortatione ac consiliis plerique tyranni Tcheou assectatores ad rempublicam in melius statumque pristinum restituendam adducti tandem fuerant. Id ex emblemate intelligi posse volunt interpretes. „Quarta, ait Tching-tse, linea indicat principium Yang, natura sua efficax et firmum. Quarto hoc in loco prope abest a quinta linea imperatoris sedem exhibente, valetque satis ad re-

stituenda quae inversa ac perturbata sunt. Tempus perturbationis est tempus utendi doctrina sapientis, qua efficitur ut improbi velint deinceps bene mereri. Ubi haec vigere incipit, ejusdem naturae homines ab ingenita bonitate excitati quam plurimi simul prodeunt et ipsi accurrunt ad comprimendas turbas, qua ex concursione et reversione existit felicitas seu prima boni publici redintegratio. Si sint ejusdem naturae geniique, cum eodem contendant et nitantur, facilius feliciusque succedet. Si diversae, major est in conversione labor, utique erit imo inanis, si nullum est mandatum seu lex naturalis jam in eorum animis nulla est.

EPIPHONEMA QUINTUM.

Infortunium repellit. Magni felicitas. Mortuum est. Moris addensatis alligatur.

INTERPRETATIO.

Infelices regni turbas componere, magnatum seu sapientum bona fortuna est. Extinctae sunt, extinctae sunt, o bene! si non sunt, sicut res alligatae dumeto ex moris, multiplici simul radice.

Nec satis est rempublicam, compressis perturbatoribus, malo praesenti liberare, quod, inquit glossa, est negotium officiumque magni seu magnatum ac sapientum imperium cum principe administrantium. Debetur et alia imperio cura, nempe providendi longius in futurum. Magni viri opera, ait Tching-tse, cessant turbationes et infortunia imperii.

Quocunque eat vir ille vere magnus, abigitur calamitas, redit tandem felix tranquillitas brevique pervadit omnes imperii partes, eas etiam quae, nondum depulsis turbis, pace non fuerant adhuc compositae. Sed ne tunc quidem qui reipublicae praeest, sit animo tranquillus cessetque, sibi ipsi adulans, perinde ac si hoc perturbationis malum sit omnino debellatum, mortuum radicitusque mortuum ac velut excissum; imo profundius perscrutetur, longius attendat, quo minus iterum redeat turbulentum hoc malum seu infortunium. Ne redeat, non facile temereque dicendum mortuum est, mortuum est, sed omissa jactatione adulatorumque plausu existimandum est cuicunque vigili gubernatori aliqua ex parte superesse clamque inhaerere esseque velut alligatum dumeto ex moris multiplici simul radice.

Haec scilicet dicuntur, ait Tching-tse, quod in his insit vera ratio regni pacandi seu habendi pacati, similis modo recuperandi ea quae implexu e moris dumeto colligantur. Mori sunt res id genus ut non sint firmae nisi cum radices altas egere simulque conjunctim succrevere; tunc vero firmo retinent quae alligata habent, nec elabi patiuntur, si unam vel alteram obiter solveris vel secueris. Hinc est quod vir excellens seu eximius princeps vel minister hac ex similitudine proficiens, omnia profunde perscrutari non cessat. Dynastiae Han quintae primus minister Ouang-jun, dynastiae Tang decimae tertiae minister Li-te-ju cum nescirent ita longe providere seu singula alte introspicere, arcessiverunt suis infelicitatem qua subversi sunt. Confucius in appendice Hi-sse ait, quod timuisti malum fa-

ciat, ut tuae personae vel dignitati caveas. Morte alterius fiat adjuvandi conservandique peritior. Ex turbato aliquando regno quemadmodum regendum sit intellige. Ideoque sapiens, licet quiete fruatur, non tamen ponit metum curasque, nec obliviscitur praeteriti mali etc. Doctor Tchou-sse: per verba haec: mortuum est, mortuum est, moris addensatis alligatur, indicatur minister vel princeps qui est provide sollicitus et corde pavido revolvit praeterita, qui potest a se obtinere, ut sit semper ad singula attentus et anxius curis. Illi rerum momenta singula profecto e rebus etiam in speciem levibus sunt expendenda. Absit ut ab eo dicatur mortuum, mortuum est, et simul non addatur: alligatur dumeto ex moris, ista conjungenda sunt, cum sententiae sensus, si clare loqui volumus, sit, turbationem ortam concidisse, sed quae est animo rum humanorum conditio, manere tamen adhuc turbandi causas seu radices et quidem altas; quae licet sint seorsim debiles, conjunctim tamen imperium possunt subvertere. Non est itaque locus desidiae sapienti reipublicae administratori. Ne putet quisque ille est, avulsa una alterave radice vel arbuscula ex toto dumeto, nihil deinceps implicati solvique difficilis exoriturum. Avulsis brevi accrescunt aliae multaeque adhuc supersunt, siquidem dumetum est etc. Quae omnia remotis his metaphoris duntaxat pertinent ad vigilantiam, praevisionem et sollicitam de populi quiete ac publica pace, principibus et magistratibus commendandam; quod enixe a novo imperatore Ou-ouang postulatum atque posteris suis inculcatum jam ad superiores figuras non semel annotavimus. Hujus tamen loci, aiunt, propria cura est,

non solum vigilanter attendere ad belli ac dissidii initia sed etiam ad horum semina, dum dispersa sunt et obtecta, seu, ut loquitur Chou-king, dum non apparent. Neque enim semper apparent, et tunc imprimis sunt metuenda, quando scilicet administris male contentus merito populus alienationes animi induere incipit. At quaesivit aliquando imperator Ching-tsong ab uno e primis imperii administris doctissimoque Fan-chun-jin, quid illud est in Chou-king, non apparere? juxta interpretem Tou-mou respondit Fan-Chun-jin: est populum audere corde intusque irasci et non audere palam loqui.

ADNOTATIONES.

1) Quinta haec linea principii Yang symbolica, cum medium ac directum occupet locum, refert sedem nobiliorem. nempe illius qui turbidis temporibus potest res componere, nempe magni aut sapientis tunc gubernantis vel totum imperium vel aliquam imperii partem, uti patet ex commentariis auctorum qui diversis aetatibus floruere et quorum explicationes simul collectae Tsi-choue referuntur in nova regiaque editione libri Y-king ac notarum facto inter varias sententias justo discrimine, quod indicat vel ipse titulus Tche-tchong. Unde liquet hic non agi de aliquo sapiente solum philosopho aut scholae magistro aut patrefamilias, sed de sapiente ad reipublicae gubernacula admoto, illa pro parte sua tractante et potestate ab imperatore accepta subnixo; prorsus ut nihil sit ab interpretum hujusque textus sensu magis alienum quam omissa magistratus vel principis sapientis persona officioque, ad cujus perfectionem tota haec refertur doctrina Sinica, ad privatam personam quamcunque, ad ejus gesta et ad quaevis alia interpretando recurrere.

2) Manifestum est quoque hic agi de imperio Sinico quod figura undecima quietum, duodecima haec turbis aliquibus agitatum, sed mox pacandum symbolis textibusque proponit; ad excitandam ministrorum vigilantiam perpetuasque curas, tum in fovenda non negligenter praesenti illa regni quiete, tum in his turbis cito componendis, quarum non una sit

causa, nempe ea, quae ut erupit statim extincta est seu mortua, sed multiplex in populi depravatione pravorumque ambitione existat; non minori fermo numero, quam densum ex moris dumetum suis tot radicibus implexisque arbustis ac ramis invalescit.

Hoc loco itaque petitur a moris addensatis comparatio contra quoscunque imperii turbandi cupidos utilissima, doctrinae politicae consentanea et a nostris sapientibus probanda. Interpretes omnes addunt textui Sinico vocabulum Y o u, s i c u t, v e l u t, similesque, quae comparationem aperte loquuntur. Nihil itaque historici facti inesse potest in illis verbis a l l i g a t u r d u m e t o e x m o r i s, quae ad rem similitudine explicandam a politico T c h e o u - k o n g referuntur, sicut observatur in editis libris hactenus. Unde fit ut in illis nullatenus inquiratur de quo hoc dictum sit, quod certe non omitteretur, si alicujus vel aliquem eventum his verbis designari vel leviter suspicarentur doctores Sinae. Haec fuerit circulatorum libri verba abscissa ad vilis plebeculae ad varias sortes detorquentium solemnis methodus; in his velut totidem prognosticis si consulantur ab aliquo, quem scelerum reum audierint, decretam reperiant homini poenam, suspendendum dicant ex ferali arbore, quod textus verti possit: p e n d e t e x d u m e t o, e x m o r i s a u t e x m o r i s a d d e n s a t i s, aliaque pro more divinent ab honestis viris palam explosa. Non ideo licet ulli litterato Sinae, multominus Europaeo, nisi velit hariolus haberi, obvio textus interpretumque hactenus omnium sensui conjecturas ab eo omnino abhorrentes audacter substituere. At inquiet forte aliquis: ita sit; non indicetur hoc loco malus homo seu: qui non est vir, cujus meminit epigraphe; sed quandoquidem in hoc quinto epiphonemate expressa fit mentio de magno viro, seu de sapiente, numquid tempore principum O u e n - o u a n g et O u - o u a n g floruere nonnulli a tyranno T c h e o u variis suppliciis publice enecati? Quidni ad unum ex illis vel ad omnes boni publici victimas attendatur? Fateor quidem diris illis temporibus viros eximios sapientia animique robore nec paucos excelluisse, qualem jam supra retulimus v. g. principem P i - k a n crudeliter interemptum ob monita aulae improbae ingrata, et ministrum imperii K i a o - k e, memorat lib. 1. cap. 3. Mencius, sapientia et virtute praestantem nec ipsis principibus P i - k a n, K i - t s e,

Ouei-tse etc. vario poenae genere afflictis sua inferiorem.

Sed quid haec ad textum nec tragoedias illas narrantem, nec tempori quo scriptus est convenientem, quo Ou-ouang novi imperii possessor juxta libros canonicos Chou-king et Li-ki nihil nisi populi gaudia, nisi festivos ludos, nisi pacem plebisque Sinicae felicitatem tunc vigere vellet? quae ipsius eximia voluntas vel ex ipsis libri hujus canonici Y-king sententiis duarum instar figurarum clarissime patet, cum eae spectent omnes ad fovendam populorum quietem, ad extinguenda mala etiam in speciem non ita periculosa, ad praecavenda longius forte impendentia, rimandasque publicae discordiae causas, nec ab inquisitione cessandum etc.

Caeterum nostra haec responsio quae est scriptorum Sinarum vel potius textus ipsius, non quidquam detrahit fortitudini famaeque sapientum, qui illa aetate extitere. Satis enim est, ait Confucius, ut sapiens vel vir excellens, sanctus, eximius, ad alios quoque perficiendos sit intentus, continenter operetur et nunquam cesset, pro bono publico ab injustis patienter ferat, sitque, ne desit populo officioque, ad majora quaecunque toleranda paratus, licet reipsa vel fracta iniquorum auctoritate vel mutatis in melius consiliis salvus incolumisque supersit.

Quod etiam observatum est a Platone, lib. 2. de republica, dum perfectum civem reique publicae praesidem informat justo illi, ait, qui sic animo comparatus erit, verbera imponentur, injicientur vincula, oculi eruentur, idem postremo omnia perpessus agetur in crucem etc. quod totum sane non quia factum est, nec quia postea est certo futurum, ab illo politicorum magistro philosopho proponitur, sed ut magistratus, quos suis hic praeceptis effingit, praestet ita constantes et fortes contra omnem eventum et injustitiam, ut dulce ipsis sit, certumque pro republica et patria mori, vel illi vel minimum nocere.

Et id quidem plane heroicum est in bono cive, in magistratu et politica virtute forte majus; sed imprimis advertendum est Platonem perfecti magistratus justi, sicut fecit post eum Cicero perfecti oratoris, et ante utrumque Confucius, perfecti sapientis speciem formamque adumbrare, in quam unusquisque perfecti magistratus laudum studiosus, animo semper

intueatur, et ad ejus eximiam similitudinem quam potest propius accedat, nunquam tamen assecuturus. Non igitur quaeritur quis jam sit, aut quis olim fuerit, aut aliquando sit futurus, sed qualem eum esse oporteat, qui perfectus supponitur. Ita ut quemadmodum civibus suis magistratum Plato, oratorem Romae Cicero, illis libris informare ac velut suis lineamentis expressum dare toti posteritati internoscendum voluerunt, ita et Confucio placuerit, ac sine erroris nota licuerit, Sinis suis sapientem omnibus dotibus perfectum graphice exprimere, etiamsi nullum similem virum extitisse ultro fateatur; nam ubi sapientis sui scientiam mirum in modum exaggeravit physiologiam ad omnium rerum naturalium augmenta et productiones noscendas, extulitque ad ipsum coelum ac omnes ejus affectiones, ethicam ejusdem ita copiosam descripsit, ut singulas vitae humanae actiones attingat, ut omnes digerat, trecentas illas honestatis et ter mille urbanitatitis leges quae in Li-ki continentur; fatetur tamen in extrema operis parte, talem sapientem quem delineavit nunquam extitisse. Ut ergo, ait, tota haec perfectio in praxim possit redigi, expectandus ille vir quem summa excellentia absolutum descripsit, Frustra igitur? inquies. Minime vero. Interea qui sapiens esse vult, ut (ait Confucius) hanc tantam perfectionem consequi possit, tum naturalem rectae rationis coelitus infusae facultatem excolit, tum praelucentem acquisitae scientiae ductum sequitur etc. Idne inutile dici potest? quod ad sapientiae studium non minus Sinas excitat, quam Platonica vel Tulliana descriptio animos stimulat ad laudes perfecti seu oratoris seu magistratus. Nihil itaque opus est in Confucio plus ingenii (ad futurum praevidendum) agnoscere. quam in Platone Tullioque, quandoquidem illorum trium mens non ultra speciem seu ideam perfecti seu oratoris, seu magistratus, seu sapientis excurrit, nec ad temporum discrimina referri potest, sed potius ad personas, si nempe aliquis forte exsurgat, perfecto illi non multum absimilis. Unde factum est, ut discipuli Confuciani eadem elogia hyperbolica, quae Confucius [1]) tribuit suo perfecto sapienti, seu, ut nonnulli vertere, sancto, ipsi

[1]) In Tchong-jong, in Lun-ju, in Chou-king l. IV.

in iisdem libris authenticis aliisque arrogaverint, illius virtutem et intelligentiam comparantes vel aequantes coeli terraeque magnitudini, quin et Confucius et liber Y-king eadem dicunt de Ou-ouang, quae de perfecto illo seu sancto. Coelo et terrae virtute aequalis vel similis est. Non minus lucis habet quam sol et luna. Alia omitto quod haec sufficiant ad textus illos ex sensu totius gentis explicandos.

EPIPHONEMA SEXTUM.

Infortunia invertit. Prius patitur. Deinde gaudet.

INTERPRETATIO.

Adversa mutat in prospera. Ex prioribus angor, ex posterioribus laetitia.

Orbis seu imperii conversiones sola facit virtus sapientis, sola obtinet imperium, ait Confucius, et tota ferme praecipua parte Chi-king odarum nihil saepius decantatur in laudem principis Ouen-ouang; licet mutatio ipsa publici luctus sub tyranno Tcheou in laetam populo felicitatem filio ejus Ou-ouang ab omnibus historicis tribuatur. Quorsum id? quaerit, respondetque Ouang-yen, etiamsi Ou-ouang unus perfecerit incepta, nihilominus Ouen-ouang pater, qui coepit, dici potest perfecisse. Ita ille ad mentem ipsius Ou-ouang qui in Chou-king suis dicit: si res bene successerit, scitote mihi non attribuendam, sed patri meo omnis culpae puro, cujus tutelam coelum suscepit. Quando, ait Tcheou-kong in eodem Chou-king, supremus Imperator voluit punire familiam regiam Chang ad unius Ouen-ouang virtutem spe-

ctavit, et quamvis tempore Ou-ouang id absolutum sit, initia tamen posita sunt a Ouen-ouang. Non immerito itaque patri tribuitur filii gloria, aiunt, recteque veterum carminibus in Chi-king simul quidem, sed imprimis decantata sunt.

ADNOTATIONES.

1) In commentariis nihil aliud omnino legere est, nisi ultimam lineam esse velut limitem adversitatis figura hac expressae, quam proinde decrescere ac velut inverti necesse sit, cum is sit ordo mortalium, ut malis bona succedant. Quod variis modis ad nauseam usque ab his scriptoribus repetitur, eo forte consilio ut animus adversis ferendis inculcata spe mutationis fiat paratior, vicissimque inter prospera sibi a futuro metuat,

Pendens
Inter spem curamque, timores inter et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superveniet quae non sperabitur hora.

2) Melior est observatio doctoris Ouang-chi-tsong: in textu, ait, dicitur immutare seu invertere infortunium, non autem immutari se ipso infortunium, ut unusquisque intelligat magna opus fuisse virium contentione, multa virtute ad calamitates quibus turbatio causam dedit, a populis propulsandas. Non rasu, non fortuito, imperium illa obtinet, inquit Confucius in suo commentario.

CAPUT DECIMUM TERTIUM. TONG-JIN.

Tong-jin { coelum Tien.
ignis Li.

EPIGRAPHE.

Tong-jin id est Hominum conjunctio in deserto. Est penetratio. Oportet transire magnum fluvium. Oportet ut sit in soliditate sapientis.

INTERPRETATIO.

Reipublicae causa qui conjunguntur homines sint perinde atque incolae deserti, qui personas non norunt. Tunc opportune ac utiliter superabitur magnum flumen croceum et quaecunque difficultas alia. Sed in his imprimis soliditas animi quae decet sapientem et principem necessaria est.

Confucius laudata principum Ouen-ouang et Ou-ouang administratione ita concludit: quapropter ut quis princeps rectam hanc gubernandi illorum heroum rationem tenere possit, sapientes in ministros eligat oportet, a quibus scilicet res tractandae sunt, prorsus ut si nunc tales, quales tunc temporis ab utroque principe accersiti sunt, reperire essset, nullo fere negotio praeclara illa gubernandi ars

brevi revivisceret. Nascitur illa imprimisque pendet 1°. ex principis naturali cordis pietate Jin ejusque ingenita rectitudine erga omnes velut universali, quorum non vultus, non color, non genus, sed virtus propria sed utilitas publica respiciatur, uti loquuntur interpretes; 2°. ex regis animi magnitudine, qua difficultates vincere valeat, neque enim ipsi bonum regimen molienti possunt non occurrere, aut a malis praeteritorum defensoribus, aut a novae laudis invidis obstacula perrumpenda, alti fluminis latique aquis non minus periculosa. Qua similitudine ante ipsius Ouen-ouang tempora, in Chou-king usus est Kao-tsong alloquens ministrum coelitus datum Fou-joue: Sis mihi bonam gubernationem meditanti tanquam nauta et navarchus qui magnas fluvii aquas transire coactos industria sua salvos traducit. Ipse Tcheou-kong factus imperatoris tutor, cum impositi muneris difficultatem dividere in alios vellet, ait, se non posse unum omnia sustinere, seque esse similem homini, cui magnus fluvius trajiciendus est; ex quibus, ut omittam alia prorsus similia, apparet similitudine seu metaphora magni fluvii, quod est arduum et periculosae difficultatis in politicis praesertim adumbrari exprïmique in Tcheou-Chou seu lib. 5 Chou-king, sicut in Tcheou-y seu hodierno Y-king.

Quales autem suo illo tempore voluerit Ouen-ouang qui ad turbas componendas, ad pacem fovendam (dictum de his est artic. super.) et ad bonum publicum simul cum principe promovendum se ligerentur, ex hac epigraphe summatim intelligi potest. Sint illi (docet) Tong-jin unanimes inter se et cum principe, et ideo unanimes quod unum illis propositum esse oporteat bonum populorum. Sint ut

incolae desertorum qui scilicet si ad aliquam litem vocarentur propria nativa prudentia decidendam, cum nec personas norint, nec rebus sibi alienis capiantur, quod docet natura rectum id unum statuerent. Positi enim, ait glossa, in regione vacua et remota essent sine proprio et privato affectu; illorum proinde agendi ratio esset perspicua et probata. Ob eam itaque causam observat toties laudatus interpres Tchiug-tse: textus desumitur ab exemplo aequitatis unius hominis externi et remoti a terris locisque in quibus causa data est. Et quidem ut perfecta sit unanimitas et conjunctio in imperio nihil aliud requiritur, nisi cor aequum dignum viris eximie sapientibus. Cor aequum est via certa ad regni conjunctionem perfectam. Nec id negabat princeps Ouen-ouang sed potius variis modis persuadere nitebatur omnibus, ut posito privati commodi affectu, in id quod aequitati bonoque imperii conducere poterat uno animo consentirent. Tunc enim posse sapienter solideque rem suscipi, seu, ut optabatur, opportune utiliterque transiri magnum flumen croceum, et quemvis alium difficiliorem, cum nihil ita arduum sit quod ab unanimibus optimatibus facile superari non possit. Verum cum necdum illo tempore perfectus ille principum consensus haberetur, essentque, licet pauciores, partim illius partibus addicti, partim inter haec studia ancipites, judicavit Ouen-ouang vocantibus abnuendum nec comitia ab illis extra flumen croceum instituta sibi tunc adeunda, quemadmodum supra fusius exposuimus. Vir sapiens, ait Confucius, ex convenientia cnjusque rei statuit fundamentum. Inopportunum tunc censebat transire magnum fluvium Ouen-ouang, satis

esse ratus rem quae ad imperii bonum proponebatur, aliquatenus inchoare, quae uno omnium fere consensu, adeoque facillime parvo damno perfici posset a filio Ou-ouang, qui deinde, ut ex libro canonico Chou-king retuli, bellatores selectos congregavit omnes unius cordis viros, unius sensus, in loco ad borealem plagam crocei fluminis qui dicitur Mo-ye a pascuis desertis, ita ut, quod textus dicit de unanimitate hominum in desertis accurate observatum sit, sive ita Ou-ouang filius nec hoc sibi negligendum putaverit, sive ob locorum et animorum situm, vel etiam casu ita contigerit, mira est certe historiae cum textu concordia.

ADNOTATIONES.

1) Ordinis nexusque istius figurae cum praecedenti causa una tum in opusculo Confuciano, tum in regiis commentariis adfertur: quod duodecimae calamitatem ex turbis exponenti succedere debeat ea quae finem huic malo fieri, nempe conjunctione et unanimitate hominum, suis lineis et sententiis designat, qualis est decima tertia appellata Tong-jin ab unanimitate.

2) Constat hoc emblema duobus symbolis coeli et ignis quod patet oculis; exhibetque, ait commentarius, veram agendi rationem sapiente dignam tum principe tum vassallo. Ignis semper fertur eodem modo ad coelum, et ideo refert eandem semper conjunctionem hominum, scilicet subditi quantumvis illustris cum suo principe sive interius, nempe ab ingenio, sive exterius, nempe a potentia, firmus non minus sit quam secunda linea, quae est quidem Yn, naturaque sua debilis, sed tamen hoc loco potens, utpote cincta duabus lineis Yang firmitatem afferentibus. Nam in igne, docet physiologia Sinica, Yang materia coelestis valens efficaxque dominatur. Sed de hoc fusius dicendi locus erit ad figuram 30 Li, quae tota est de igne. Cor sapientis itaque subditi quocunque in loco sit, debet propendere suum ad supremum principem non minus constanter quam superius coelum ignis petit. Liber odarum Chi-king qualem illum esse oporteat

paucis exprimit: quamvis procul a latere regis remotus subinde existat, eum tamen semper in corde fovet; quandonam sane ejus oblivisci potest? in hac vera mutuaque benevolentia, quam rex et ministri seu magnates inter sese fovent, posita est juxta Confucianos discipulos vera pro bono publico conjunctio, veraque unanimitas Tong-jin.

EPIPHONEMA PRIMUM.

Esse ad januam simul cum homine, nullum est malum.

INTERPRETATIO.

Conjunctio cum aliquo inita etiam ad domus portam non est culpanda.

Conjunctionis verae et reipublicae utilis initium debet esse, ait glossa, non a privato affectu erga hunc vel illum, aut ab amore proprio eo quem Graeci φιλαυτίαν vocant, sed a virtute, quae non solum nos nostri seu privati, sed publici boni amantes facit. Sit illa oportet, aiunt interpretes, aequitatis purae, ideoque dicitur ad portam inita, velut extra domus conclave, non clanculum perinde ac si occultanda esset. Inita vero extra profecto non erit affectu vili animoque iniquo, ne pudori, ne exitio sit ita agenti palam. Nam juxta effatum Confuciani discipuli Tseng-tse, quod decem oculi vident et quod decem manus indigitant, ab eo quam timendum ac cavendum est! atqui id palam fieri communi quoque proverbio Sinarum dicitur quod fit ad domus portam.

Quid enim vero esset, addunt iidem, in ea conjunctione mali seu culpae (vox sinica Kiou etiam

culpam, errorem significat) imperio periclitanti ad succurrendum, quaerendi sunt viri qui sua opera prodesse possint. Inquirere itaque incipiendum est, et vel ad portam illi adeundi, ubi rumor de illorum virtute audiri potest. Ita illi docentes cum nostris antiquis a natura quidem gigni sensum diligendi et benevolentiae caritatem. Sed tamen prius significatione virtutis, ne caeco nimirum impetu extitisse videatur.

EPIPHONEMA SECUNDUM.

Cum hominibus ad avos est poenitendi locus.

INTERPRETATIO.

Unanimitas cum turba etiam ejusdem domus vel ejusdem generis habet poenitendi locum.

Nunquam scilicet erit perfecta constansque, nec, ait glossa, potest esse, cum ille amor privati commodi a tot abesse nequeat saltem erga suam domum genusque; atque adeo propensione qua turba vulgo ducitur in contraria sensim studia trahenda sit. Quemadmodum dici solet de amicitia, non posse esse talem cum vulgo aut cum aliqua multitudine, licet bonitas etiam ad multitudinem pertineat. Non enim est, ait Tullius, inhumana virtus nec superba, nec a vulgi caritate abhorret; sed aliud est bene habere omnes, in quo excelluere Ouen-ouang et Ou-ouang; aliud est amicitiae consiliorumque conjunctione foederari; quo in negotio opus fuit cautionibus principi Ou-ouang, ut solum nonnullis ita conjungi vellet, et quidem restituendi imperii splendorem populumque vere amantibus, quales erant principes Pi-kan, Ki-tse, Ouei-tse

selecti ex antiqua familia In, quae tunc ex libris Canonicis scitur plus quam centum millia numerasse, imo fuisse inumerabilis. Nam Ou-ouang jamjam aggressurus hostes ita perorat: quamvis Tcheou innumera consanguineorum multitudine stipatus incedat, paucos tamen inter eos vere probos atque fidos reperiri cogitate etc. His adde non paucos etiam e principibus, ut dixi, quos amor patriae populique caritas in partes imperatoris Ou-ouang adduxerat postpositis bono publico suae domus detrimentis. Quanta hinc turba? delectum itaque faciendum in foederibus et id genus conjunctionibus, nec ad has turbam invitandam, nec ad avos domumque respiciendum in his ineundis, sed paucos, sed delectos, sed propria virtute meritisque suis illustres ad consiliorum tanti momenti amicitiaeque ita arctae communionem admittendos docet suo epiphonemate Tcheou-kong, et quidem breviter cum satis tunc esset haec omnibus apprime sigillatimque cognita paucis verbis indicare, tam recenti actorum memoria. Quemadmodum etiam sat est dicere homines ad avos ut intelligatur hic agi de multitudine aliqua. Nam aliunde Sinis notum est, quando in imperialis familiae conditoris aula parentandum erat solemni ritu, veteres sollicite curasse omnes nepotes cum principibus et praefectis congregari, ex quo certe conventu qui etiam minori quidem ritu, sed tamen statuto tempore fiebat, necesse utique erat existere turbam, nec tamen tunc de vera illa sua conjunctione ac confoederatione agi utiliter posse, licet opportuna haberetur occasio, princeps Ouen-ouang arbitrabatur.

EPIPHONEMA TERTIUM.

Miles in palude, est in insidiis; in monticulos ascendit; intra tres annos non assurget.

INTERPRETATIO.

Si sunt similés militibus insidiantibus qui mox latebant in herbosa palude, mox colliculos subibant exploraturi, nec per tres annos prodire ausi, cum id genus hominibus de conjunctione Tong-jin ne quidem agendum est.

Nam ea, quae toto hoc capite a Tcheou-kong exponitur conjunctio, inita fuit contra tyrannum Tcheou duntaxat inter fratrem ejus Ou-ouang et inter plerosque imperii principes sola boni publici causa foederatos. E caeteris erant partium Tcheou acerrimi defensores, et in decretorio proelio ad internecionem delecti. Erant et qui neutri parti volebant videri addicti, sed ut jam narratum est superius, summa imaque montium munitis faucibus occupaverant, velut exploraturi quam in partem victoria quam tardam sperabant, inclinatura esset. Sed opinione celerius ea venit. Nam si a morte patris Ouen-ouang votis principum annuere nolentis ad aditam a filio Ou-ouang stabiliter possessionem, quo tempore ab armis ubique discessum est et oblitterata sunt belli vestigia, tres solum anni effluxisse comperientur ex historiis genti maxime probatis, ex quibus belli hujus civilis finem supra retulimus. Monet itaque expertus Tcheou-kong, ubi agitur de conjunctione ad imperii auxilium ac quietem ineunda, repellendos ex ea esse insidiosos, ambiguos, suspiciosos, aliis diffidentes, sui ingenii fiducia ad quodvis audendum promtos, ad sua commoda

ita propensos, ut ab aliorum damnis nisi metu deterreantur, viribus suis ita tumidos ut non nisi majore vi contineri in officio possint. His nempe lineamentis id hominum genus describunt interpretes in explicatione tertiae hujus lineae. Est illa, inquit Tching-tse, quidem firma, cum sit Yang principii symbolica. Sed tamen est extra medium. Est velut homo firmus, fortis, sed, quod excedat, ferox et crudelis, sibi uni conjunctus, nocendi et turbandi cupidus. Sed cum id fieri vere non liceat, nec oportere intelligat, sibi talia volventi timet sollicite. Suo tempore ascendit colles, sibi cauturus aspiciendo; nec tamen audet libere prodire, ne quidem intra tres annos. Cum talis sit, ait Hou-ping-ouen in textu non dicitur Tong-jin seu de conjunctione cum illo hominum genere ineunda. Quid autem illi non minetur textus, ut saepe hactenus aliis tum improbis tum imprudentibus, vel infortunatum exitum vel dolorem atque infelicitatem, causa est ipsius dissimulatio: quod ille, notat commentarius, improbus non audeat prodire et in lucem proferre perversitatem suam adeoque nondum accersivisse supponatur mala quae meretur. In hoc autem foedere quo imperii in bonum instaurandi opus moliebatur Ou-ouang ne unum quidem ex hoc hominum genere pati debebat. Num vitiosa unius agendi ratio in magno publicoque negotio, ait Tcheou-kong ad Ou-ouang, non minus nocet quam imperitia unius opificis operi, quod non nisi a decem simul laborantibus perfici potest; opus totum inutile aut deforme ab eo redditur. Chou-king l. IV. c. Lou-gao.

ADNOTATIONES.

1) Quae de tertia linea in textus interpretatione dicta sunt etiam pertinent ad figurae explicationem juxta eosdem interpretes. Volunt enim illum superbum, nunc ferocientem, nunc inter paludes latitantem, genio indoleque insidiosum non male exprimi, quamquam velut sub aenigmate hac tertia linea quae complet symbolum ignis natura sua inquieti, periculosi etiam dum latet; exitiosi, ut erumpit, victorque vagatur. Verum haec aliaque id generis quae viribus principii Yang summe in igne dominantis Sinae physici tribuunt parum vel nihil afferrent lucis textui, nisi primum sciretur ex historiis et Confucianae seu antiquae ethicae praeceptis, quid illo tempore actum esset, quid agendum. Paludes, colles, velut scenae tunc tragicae locum bello civili ardente, nobis sub oculos ponunt; mores illorum hominum saltem non paucorum exprimunt quae memorantur insidiae, latebrae ascensus; unde iterum apparet quod prima parte asserui, nihil absurdius ad habendum Y-king hujus sensum excogitari posse, quam ex lineamentis tabulae Fohianae eorumque combinatione, quae nihil sane per se significant, uti per se patet, velle aliquid vel theoricum vel practicum (nisi sit pure numericum aut geometricum) divinare, velleque insuper sententias lineis mille post annos affixas interpretari non habita ratione eorum, quae in imperio Sinico gesta sunt, quando illa scribebantur a principibus Ouen-ouang et Tcheou-kong certis illarum auctoribus rerumque actoribus.

EPIPHONEMA QUARTUM.

Supra ejus muros ascendentes non possunt pugnare. Hoc bonum.

INTERPRETATIO.

Si sunt similes militibus muros ascendentibus ad oppugnandum, quorum felicitas fuit non potuisse, neque cum his agendum de conjunctione.

Quae enim potest vera societas cum hominibus aperte improbis, utpote palam bono publico infensis perniciemque parantibus, qui a malo non abstinent nisi quando (quod fortunato accidit coelesti interdum favore) male facere non possunt aut metu aut potentia majori prohibiti, quorum perinde benignitas vel abstinentia non sincerae virtuti, sed casui ac fortunae potius tribuenda est. Hos etiamsi poscant efflagitentque, non esse recipiendos docet epiphonema, tunc forte scriptum, cum amicitiam principis Ou-ouang ambirent non pauci ex magnatibus et praefectis, antea partium principis Ou-ouang notis oppugnatoribus inclinare ad principem incipiente fortuna. At ubi abest fides sincera veraque probitas, quae, ut ait Confucius, debent ante omnia esse cordi eorum qui conjunguntur, conjunctio non solum nulla est, sed ne quidem debet esse conjunctio licet reipublicae nomine quaesita. Est enim potius improborum consensio, omni potius supplicio vindicanda. Quemadmodum factum etiam est ab ipso Tcheou-kong qui ne suis quidem fratribus pepercit, Cho-sien et Cho-chou junctis perniciosa imperio jam pacato consensione cum Ou-keng, tyranni filio, et nonnullis aliis antiquis domus suae oppugnatoribus, quos non patriae liberandae amor, sed rerum suarum necessitas cum nihil se posse experirentur contra victorem Ou-ouang, ad submissionem et concordiam tandem adduxerat; mox post ipsius mortem abscindendam, unde majora quam unquam extitissent mala, nisi reipublicae laborare periculose rursus incipienti praesidio fuisset victor seditionum Tcheou-kong, sicut ex historiis Sinicis supra sigillatim relatum est.

ADNOTATIONES.

1) Qnarta haec linea, ait glossa, nec etiam est in medio. Propendet ad secundam quo ferretur, nisi impediretur a tertia quae inter utramque intercedit. Est similis illa homini ad muros annitenti ad oppugnandum. Sed cum sit in hujus symboli Kien infimo loco, qui adhuc non ita firmus est, potest eadem quoque comparari homini, qui non valet oppugnare, consilioque mutato factum tamen emendare potest, unde bonum aliquod atque emolumentum in rempublicam redundat, subita illa ab armis discessione, quae eadem a Tching-tse, Tchou-tse, aliisque in commentarium regium collectis, verbis diversis, nec tamen mutato sensu, exponuntur.

2) Omissa itaque fastidiosa repetitione, quo vitio hi Sinarum libri ferme laborant, satius erit referre quid de tota figura inspectis aliorum sententiis judicet imperator. Quae, ait in fine explicationis, ad tertiam et quartam lineam afferuntur, habent dimicationis et contentionis speciem. Intelligimus inde scilicet ita res humanas esse, ut ubi unanimitas ad sumnum venerit, succedat animorum variatio, et vicissim, ubi primum regni compositio fuerit perfecta, rursus fiat inordinatum. Ea nimirum est mutationum (Y-king liber est liber mutationum) ratio seriesque revolutionum quae in rebus mortalibus observantur. Pars figurae inferior, est ipsi velut interna, habetque quae conjunctionem et disjunctionem significant, conjungi ad portam, conjungi ad avos ad duas priores lineas dicitur secundam et primam. Sed ubi venitur ad tertiam, affertur similitudo militis insidiose latentis. Nonne huic subest animorum diversitas et distinctio? pariter accidit in superiore figurae parte velut ipsi interna. Ad quartam lineam sermo est de ascendente murum, ad quintam de magno exercitu. Pervenitur deinde ad junctionem cum hominibus in deserto etc. Quid inde colligitur? figuram Tong-jin non esse, uti aliqui interpretes opinati sunt, totam ad significandum stabilis et perfectae conjunctionis statum, qui haberi inconcussus purusque omnis simultatis possit solo principis exemplo sine armis, sine peri-

culis, ut docent alii, et quidem pluribus, sed per multos insuper labores et varios successus retineatur. Ita in melioribus commentariis nec male disseritur.

EPIPHONEMA QUINTUM.

Cum hominibus se jungens prius amare lacrymatur, deinde ridet. Magnus exercitus post victoriam mutuo se adunat.

INTERPRETATIO.

Contigit ut conjunctio non fiat sine dolore et luctu, quem mox laetitiae sensus excipit; imo non nisi post victoriam coitur amice.

Multo stat interdum conjunctio ad bonum publicum expetita. Deserendi fere sunt ad quos toto animo propendes, nonnunquam suscipiendae simultates cum potentibus. Utrumque hoc emblemate juxta interpretes expressum habetur. Quinta haec linea in medio (symboli Kien superioris) posita propendet in secundam (symboli Li inferioris) quantumvis Yn debilem sed cum interjectis lineis tertia et quarta impediatur; hinc aestus, hinc anxietas, seu erumpens luctus qui tandem cessat, ubi superatis obicibus velut hostibus coiri potest, praevalentibus quintae viribus conatui utriusque tertiae et quartae. Hae junctae etiam Yang referunt magnum exercitum Ta-che, illa Ke victrix exhibet personam principis seu generalis ducis, seu dissidia habentis cum nonnullis suorum licet potentium, quod sane molestum et luctuosum est. At quanto graviores et difficiliores plerisque videntur dolorum et calamitatum societates ex sinceris verisque conjunctionibus

oriri interdum solitae? Hoc expertus olim erat Ouen-ouang pater priucipis Tcheou-kong qui etiam ex quo a tyranno Tcheou tandem detentus est, sensit se deseri a multis foedus ipsius appetentibus. Nec in minoribus saepe angustiis nuper versatus erat frater Ou-ouang dum in unanimitate omnium fere principum ae magnatum ad bonum publicum conflanda desudat, fovetque conflatam multiplici molestia; quibus omnibus finem attulit victoria laeta populis, utpote causa exoptatae a durissimo jugo libertatis justaeque gubernationis, quae tunc eo firmior fuit, quod tunc ex factis potius quam ex verbis apparuerit, quibusnam tuto fidendum, ideoque negotia ac consilia tanquam veris foederatis committi possent. Nam fundamentum stabilitatis constantiaeque tam in hujus generis conjunctione quam in amicitia quaeritur. Ita Sinae et nostri philosophi iisdem ferme verbis: quia fiat quod dictum est dicitur fides.

ADNOTATIONES.

Licet clarum sit ex textu agi de Ou-ouang foederato, victore, regente, notabo tamen haec Confuciani commentarii verba in hunc locum: loquitur de victoria reportata.

EPIPHONEMA SEXTUM.

Jungere se cum hominibus ad deserta. Nullus est poenitendi locus.

INTERPRETATIO.

Conjunctio quae initur cum hominibus qui velut in ora, licet nondum in penetralibus, desertorum versantur, nec ipsa poenitenda est.

Illi scilicet non multum absunt ab incolis desertorum abditiorum quos principis Ouen-ouang epigraphe omni privato affectu supponit liberos, atque adeo solius causae non personae rationem habentes, sed quod paucos admodum reperire est ut nostro ita et illo filii Ou-ouang tempore; cui tamen pugnaturo plurium principum et magnatum auxilia necessaria erant. Remittendum itaque aliquid ex severiore illa principis Ouen-ouang doctrina judicavit Ou-ouang, satis esse arbitratus, si a virtute et populi amore quatuor vel quinque principum, quos velut heroes merito praedicant libri authentici Chou-king et Chi-king, novi socii non ita longe abscederent, caeterique palam saltem, sed omnes in ipso castrorum loco Mo-ye profiterentur se pro bono reipublicae populorumque imperii pugnare, ad exemplum ipsius principis coelestia mandata gentisque salutem suae molitioni suis habita oratione obtendentis.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Ta-you ignis Li.

coelum Kien.

EPIGRAPHE.

Magna penetratio.

INTERPRETATIO.

Cuique abundat. Id magnae providentiae, animique longe perspicacis opus est.

Unanimitate mutuaque hominum conjunctione de qua cap. sup. dictum est, vulgo fit ut nulli desint quae ad salutem vitamque tuendam a nullo non expetuntur; contra vero populi indigentia efficit fere ut in tumultus et in seditiosa dissidia regnum scindatur, quod observant scriptores Sinae et quidem merito, edocti scilicet jam diu plusquam viginti familiarum regiarum mutationibus. Harum enim si initium ex annalibus Sinicis repetatur, vix unam aut alteram reperire est, quae a rerum penuria populique indigentis motibus non profecta sit. Indigentia, aiunt, parit habendi cupiditatem, dum vitae fovendae necessitatem imponit. Est autem, juxta Confucium, latrocinii magistra cupiditas. Latrones cupiditate conjunguntur, armantur etc. et saepe.

ut fert fortunae indoles, dominos suos profligant. Laudatur proinde et jure quidem ab omnibus Sinis quod Ou-ouang paterni hujus effati haud immemor, Sinico tandem imperio potitus nihil potius habuerit subditorum annona, quod uti posterorum memoria dignum tradidere libri canonici et Confuciani. Imo et caeteris ad gubernandum pacifice imperium subsidiis praeferendum docuit philosophus ille Sinarum magister. Interrogatus siquidem quid ad quietum regimen requiratur, sit, respondit, affatim annonae subditis. Copia militum apparatusque bellici ne desit. Vigeat in populo fides. Cui responso non acquiescens discipulus Tse-kong ab eo iterum quaesivit: quodnam ex his duobus primis potius dimitteres, si utrumque simul retinere non posses? Cui Confucius: dimittam potius milites. Armabit scilicet populum sua cujusque erga providum principem fides. Tanti scilicet censetur a Confucianis doctoribus Sinisque politicis ad publicam quietem annonae copia.

ADNOTATIO.

1) Figuram Tong-jin quae a conjunctione nomen habet, apte consequitur haec Ta-jou abundantiae, quae est plerumque concordiae fructus, demonstrandae accommodata. Ita certe opinantur docentque interpretes Sinae et commentarii Confuciani de nexu figurarum.

2) Figura haec dicta Ta-jou constat duobus symbolis. Inferius Kien coelum exhibet, superius Li ignem, cujus splendor seu lux, aiunt, longe penetrat ita ut nihil ab illo non illustretur; et ideo hinc desumpta est imago magnae abundantiae, qua fit ut nulli non affluat. Principis virtus certe est sincera constansque; splendore suo ac claritate (commentarius Confucianus notat) componitur coelo firmo orbique toti constanter benefacienti.

EPIPHONEMA PRIMUM.

Congredi quin noceat, non est malum. Si sit labor, nullum est malum.

INTERPRETATIO.

Congredi incipit, sed non nocere. Nihil mali aut culpae (Kiou) habet. Si veniat rerum difficultas, nihil etiam mali aut culpae habet.

Hac figura prima exhibentur, ait Tching-tse, pariendae copiae initia, quorum haec prima linea praenuntia est; exhibetque solos principii Yang, seu materiae coelestis natura sua efficacis, primosque ad productionem conatus, quandoquidem hic infimus figurae locus quem obtinet, est virtutis ejus adhuc debilis initium. Nondum pervenit ad affluentiam rerum. Satis est si in primo illo cum principio Yn seu cum terrestri materia congressu nullum nocumentum sequatur; sicut non raro contingit inchoatae germinationi; crescens enim sensim deinde abundabit.

Qui imperii jacturi fundamenta hactenus incepere a vastitate caedibusque ad terrendos populos, abhorrent multum ab Ou-ouang. Illi quidem congredi ac pugnare incipiendum fuit, sed cura tunc maxime intenta ne innocenti plebi noceretur; etiamsi illius labor, dum non sat timetur, major fuerit; etiamsi passus fuerit aliquam rerum difficultatem a pertinacia terroribus non fracta, nihil tamen extitisse mali culpaeque seu erroris in agendo demonstravit felix exitus ex illis initiis mollioribus omninoque innoxiis, nempe imperii populorumque boni incrementum, honor, pax, quies, rerumque omnium affluentia. Nam quod de Confucio referunt discipuli, illo rempublicam administrante sta-

tim populus erigebatur et instar cultae segetis succrescebat, id ipsum Confucius tribuebat ipsi Ou-ouang quem imitari suo in munere velle profitebatur. Imo illius gubernandi rationem populis tam acceptam, quae sine magnis illorum laboribus tacita ipsius providentia constitit, ingeniose comparat ipsius coeli, quod pars haec inferior figurae exhibet, virtuti, quae cum plurima in terris perficiat, secretissima est.

Verum sicut coeli haec virtus licet sit ita efficax et constans, accidit tamen interdum ut labori eventus non respondeat: ita similiter nec culpandus, aiunt, est semper qui reipublicae praeest, si quid praeter ipsius opinionem animique provisionem aliquando secus contingat. Oportet tamen ut dum fruitur cum populo praesenti felicitate, cogitet ventura sciatque difficilia tempora. Culpandum imprimis addunt illud hominum genus, qui ubi primum rerum copia affluere coeperunt nequidem cogitare possunt timendas sibi aliquando rerum difficultates. Debet porro juxta illos provideri accumulanda paulatim annona, ne festinatione infimae pauperique plebeculae noceatur. Nec tamen ulla urbs esse debet in qua non sint horrea publica frugibus annuatim collectis plena, difficilibus temporibus a magistratibus aperienda, ut indigentiae populi nimium laborantis occurratur. Et haec alia similiaque praeclare. Sed enim saepe per sordidam illorum avaritiam non licet populis communi hoc beneficio frui, exhaustis inopportune maleque illis abundantiae horreis. Quam vero in hoc etiam genere illi absint ab antiqua consuetudine, intelligi potest ex Mencio de eximia veterum imperatorum ac principum cura rei agrariae et in domo

Ouen-ouang et Ou-ouang a conditore Heoutsie imprimis commendata. „Autumnali tempore ibant „examinaturi rusticorum fruges et messem, quodque „illis ad victum non suppetebat, ex publicis horreis „extrahebant ad sublevandam eorum inopiam. Hinc „extitit proverbium dominante prima familia Hia: si „noster imperator non venerit in campos deambulatu-„rus, unde nos misella plebs subsidium pro re agraria „accipiemus?“

EPIPHONEMA SECUNDUM.

In magno curru apponit. Est quo eat. Nullum est malum.

INTERPRETATIO.

Cum sit currus capax et a viribus firmus ad vehendum quemcunque in locum ire par est. Si eatur nihil mali est.

Ideo currus rebus vehendis par, ait glossa, velut similitudo aliqua hujus secundae lineae affertur, quod hoc loco supponatur producta jam esse non pauca, quae collig. ad annonam populi debent. Currus etiam, inquit Tching-tse, supponitur firmus et validus qui ferre potest quaecunque gravia, viaque longa non frangendus. Habet itaque ille currus quo eat sine malo. Sed abundantia et fertilitas sua habent tempora; videndum itaque an conveniat ire an non conveniat etc. Magnam siquidem frumenti et oryzae copiam intempestive colligere damnosum est; neque enim quovis anno implenda herrea, sed aliquid ex

28*

singulis terrae sativae jugeribus plus minusve conferendum. In hac eollatione positam esse docet schola Confuciana, auctore Tching-tse, magnam et praeclaram artem procurandi rerum copiam augendique regni opes. Si ad has contribuant omnes nullo otioso relicto, si qui his aluntur sint pauci, rejecta inutilium praefectorum turba, si qui agriculturam exercent bene strenui fiant, et majore quam potest fieri numero plures ad eam pelliciantur, non facile ad alia publica onera advocandi, nec permittendo unquam, ut arandi, serendi, metendique temporibus ponatur obex aut mora, si dispensatores aggestarum opum festinent lente in dando, ex publico tam cauti parcique quam ex suo, omissis sine populi emolumento sumptibus, ne si quando ad vana opes male exhauserint, ad necessaria pejore ratione suppllere habeant.

EPIPHONEMA TERTIUM.

Kong utitur datis a filio coeli. Insipiens non potest.

INTERPRETATIO.

Magni dignique ministri in bonum publicum conferunt insumuntque stipendia caeteraque id genus dona imperatoris. At insipientes seu animo angusto vilique magistratus his bonis uti nesciunt.

Hi nempe, ait Tching-tse, quidquid for-

tunarum habent ad privatum commodum derivant, sunt enim parvi, ita textus ad litteram sumtus eos nominat. Ab his longe absunt sapientes, ad summa etiam imperii munera evecti, donatique titulis principis, comitis, Kong, aliisque id genus. Magnates illi ex felici illa qua affluunt copia semper habent quae imperatori expendenda offerant ad bonum publicum, ita ut illorum sententia sit se quidem habere, sed habere imperatori. Hoc scilicet verorum subditorum officii est; plus scilicet auxilii reipublicae afflictae afferendum est, quo plus bonorum possideri ab ea datur. Minus quidem a tenuibus, sed tamen, addunt, aliquid in commune non conferri indignum viro, seu regni incola, est. Recte deinde exhortans ad procurandam populis rerum copiam suae aetatis regulos Confucius pronuntiat: quando subditis res abundat, principi cuinam pariter non abundet? quando vero subditis non abundat, principi cuinam tunc abundet?

ADNOTATIONES.

1) Tertia haec linea, ait glossa, tertium locum occupat infra, licet sit superior natura sua Yang et ideo significare potest sapientes titulo principis, comitis aliisque donatos, utpote veris suis virtutibus collata, puta a Ou-ouang, dignitate superiores.

2) Disputant hic interpretes de sensu aliquarum litterarum, v. g. Keng, quae ex textu libri Tchun-tsieou uno aut altero est eadem, ac offerre, ex aliis eadem ac uti; verum haec diversa acceptio parum vel nihil ad sententiam principis Tcheou-kong quae perinde constat, sive res imperatori offeratur, sive in imperii usum expendatur. Ideo nihil opus est cum doctore Tchou-tse, sane celebri, invehi in alios interpretes, qui non sunt assecuti, ait, magnum hujus loci sensum. Etiamsi illorum non pauci plura disseruerint; quippe dicta sine fundamento. Quid

enim rei ille plus dicat, non invenire est, cum (omissa circa characterem nota) nullibi edoceat lectores ad quem Kong, comitem, principemve aut ad quos magnates alludatur. Erant autem multi a novo imperatore ditionibus aucti, qui illius partes domusque regiae salutem non minus studiose quam propriae familiae bono tuebantur, illorum etiam prodigi ad imperii auxilium. Indicat quidem ille ea dici de principibus familiae Tcheou, quandoquidem hic mentionem facit montis Ki-chan provinciae Chen-si, ubi debellatis barbaris Tai-ouang seu Kou-kong horum avus sedem posuisse narratur. Probabilius tamen et tantum non certum hoc loco Tcheou-kong attendere ad fratris Ou-ouang suamque agendi rationem. Quidquid enim penes illos fuerat bonorum opumque se id totum in imperii salutem impendisse gloriabantur, et ideo velut patriae parentes a populis tyrannide liberatis passim vocabantur. Nec minor erat militum erga eos benevolentia; beneficio siquidem etiam imperatorum scilicet Tai-ting et Ti-y cum Tai-ouang et Ouen-ouang, avus et pater, exercitibus regiis praefuissent, eorum principum magnanimitate ac beneficentia effectum fuerat, ut qui tot annos sub eis meruerant, non solum utrique sed filiis addictissimi discederent. Quo favore illi opportune solerterque ad bonum abusi, mox atque salutis publicae nomine vocati, una eadem victoria imperium obtinuere, seu orbem terrarum, ut loquuntur libri veteres novique, pacaverunt. Quod enim interdum dicitur, principem Ou-ouang cum victor jam esset, imperium communi consensu oblatum diu abnuisse, id nec cum suis verbis in Chou-king relatis, nec cum factis suis consentit. Si ergo nonnissi principum precibus velut coactus invitusque imperium recepisse dicendus est, id unum cogitandum relinquitur, illud tandem recepisse, quod specie recusantis flagrantissime expetiverat, quod etiam de Augusto rerum potito observat Tacitus.

EPIPHONEMA QUARTUM.

Ille non habet multas vires. Nullum est malum.

INTERPRETATIO.

Satis virium nondum est. At nihil inde mali.

Magna vis frumenti, oryzae, aliarumque id genus rerum non statim succrescit, sed exspectandum utique est. Qui molitionis alicujus faciendae non habet adhuc copiam, seu, ut loquuntur Sinae, non habet vires, nihil mali patietur si nondum aggrediatur sinatque rem adolescere.

Quarta haec linea quae in symbolo superiore infima est, aiunt interpretes, non exprimit summum rerum, v. g. plantarum, adolescentium, robur. Satis ut, dum invalescunt ad maturitatem, nihil mali sit; sed, inquit Tching-tse, qui est in via ad affluendum, accersit sibi non semel aliquod infortunium suo errore, sicut terra spem agricolae frustratur. Nihilominus laborandum est aestate, ut evellantur zizania, ait Mencius, non cesset scilicet populus a colendis operibus, nec magistratus a praeparandis curis. Hac ratione boni incremento providebitur.

ADNOTATIONES.

Disputant et ad hunc locum interpretes criticique Sinae de caractere Pang, ut aliis in locis communis styli profertur, an scilicet in libris canonicis et idem sonet et idem significet. At quonam pacto pronuntiari debeat et quem sensum habeat, ait glossa, non constat.

Sinae illi auctores quos Tartari doctores secuti sunt in sua versione, probant vocem seu litteram illam accipi pro valente seu vires habente ex textu alio libri Chi-king carminum Ya-ta-ming, in quo illa adhibetur in laudandis

viribus principis Ou-ouang, fluvios tumidos transeuntis; unde sequitur sensum epiphonematis eum esse qui proponitur, cum esse Fei-pang et non valentem idem omnino sit. Sed haec levia sunt, nec tamen meliora in tot ad hunc locum commentariis reperias.

EPIPHONEMA QUINTUM.

Illius soliditas adunat. Si majestatem habeat, hoc bonum.

INTERPRETATIO.

Ad utilitatem publicam ut omnes una concurrant, id effecit constans et sincera regendi ratio. Illam majestatis auctoritate praevalere felix utileque est.

Principi quem (dicet Yn) quinta linea supremo medioque loco collocata adumbrat, non satis est populo benigne indulgere. Est etiam, inquit glossa, sapientis gubernationis nobilem exhibere animi firmitatem; nimia siquidem facilitate corrumpuntur negotia et tempestiva illa majestate fortunantur. Populis itaque prodest haec imperii majestas, seu haec regiae potentiae ostentatio. Corroborat scilicet et velut munit ipsam gubernationis rationem, illius soliditati praesidium affert, faciliusque obtinet ut superiora cum inferioribus conveniant; atque adeo omnes uno velut conatu concurrant ad publicam utilitatem.

Ita linea, observant iidem philosophi, quae est Yn naturaque sua debilis, suo hoc nobilissimo situ eum docet qui ex infima conditione ad summam dignitatem a populo evectus sit, non tam suo nutu supremoque mandato imperium habere regendum, quam ipsa ra-

tione ac velut sapienti industria, procurandis imprimis fovendae salutis ac vitae subsidiis. Nam vulgaris illa plebs, inquit Mencius, dum non habet unde commode vivat, mox et fidem et probitatem amittit. Unde brevi fit, ut nec officii amore, nec majestatis metu ducatur.

EPHIPHONEMA SEXTUM.

Facit ut perveniat ad auxilium a coelo. Nullum bonum est ad quod pervenire non possit.

INTERPRETATIO.

A coelo auxilium obtinet cum quo bona quaecunque assequi potest.

Laudabili boni studio, quod rectae, ait Tching-tse, rationi conveniens summe est, obveniat oportet optata felicitas, quae ex coeli auxilio tota est. Qui enim gerit debitum coelo obsequium protegitur coeli auxilio. Juxta illum interpretem et alios philosophos una haec est veterum Sinarum sententia: licet ad obtinendam a Chang-ti supremo Imperatore aequam populi laboribus messem annonamque annua imperatori sacrificia praescribant imperii leges vetustissimae et omnes canonici libri, potissimum tamen exacta probitate et aequitate haec coelestia beneficia impetrari iidem docent. Oda antiquissima ita canitur: qui assidua cura rectae rationi et coelestibus mandatis constanter obsequitur, bonorum copiam adeoque summam felicitatem sibi accersit. Tantum scilicet tunc tribuebatur verae virtuti principis, ut

quibuscunque ritibus quantumvis magnificis ad obtinendum efficacior vulgo haberetur. Qua etiam ratione vitium populo summe invisum fiebat, quod velut malorum et calamitatum fons vulgo carpebatur. Calamitates, ait Chou-king, quae coelo auctore existunt, v. g. siccitas, inundationes etc. vitare et avertere possumus, nempe vitae emendatione et virtutis exercitatione, uti notant interpretes. Quae vero a nobis ipsis pariuntur, ab inordinatis scilicet animi nostri cupiditatibus, has quonam pacto possumus illaesi evadere calamitates? Quam autem antiqua fuerit haec doctrina et populi regendi ratio exhortatione ad emendationem constat ex capite In-tching duobus annorum ampliusque ante Christum millibus scripto. Nostri antiqui principes summe attendebant ad coeli mandata. Quolibet anno jussu magistratus ad sonum lignei crepitaculi coactae multitudini edicebatur: Si quis in gubernatione vitiosum esse adverterit, id sincere moneat. Si cui etiam nomine imperatoris imperatum est opus ad cordis depravationem segnemque luxum, illud ad tribunal referat, a quo rogabitur imperator revocare mandatum.

CAPUT DECIMUM QUINTUM. Kien.

Kien terra Koen.
mons Ken.

EPIGRAPHE.

Kien est penetrans. Sapiens finem habet.

INTERPRETATIO.

Humilitas seu modestia alte se insinuat animis. Sapiens tandem obtinet intentum.

Vir sapiens, licet rebus omnibus affluat, liceat prospera habeat omnia, sublimemque adeptus sit locum, non superbit, non insolenter effertur. Corde, ait Tching-tse, menteque fovet modestiam seu moderationem et humiles animi sensus. Qua modesta agendi ratione sapiens tranquillitatem obtinet et in ea perseverat. Adeo non effertur modumque excedit, ut potius se demittat; se velut abscondit continetque, nedum ostentat sua. Nihilo tamen minus virtus illius undequaque emicat, et ab aliis studiose colitur. Insipiens vero, si abundat, statim contendit, seu rixatur; et etiamsi vellet se continere et videri modestus, non potest diu quiete progredi et tranquillitatem constanter servare, nec ideo potest ad finem pervenire. Docet itaque juxta Sinas interpretes princeps Ouen-ouang in epigraphe, eos qui rempublicam curant, ne in pro-

speris datam a coelo rerum copiam perverso usu corrumpant et inter laetos populi affluentis plausus modestiae et aequitati impensius studeant.

Ad id exponendum et illustrandum Confucius in suo commentario Toen exemplum petit a coelo et terra. Coeli lex superfluum resecat et humilitate adauget. Decoquit scilicet suo calore plantarum gemmas calicesque initio tumentes nimium et auget foecundatque, quod demissum, tenue adhuc humileque est. Aptius videtur saltem ad persuadendum exemplum quod affert Mencius principis Kong-leou ex avis domus regiae ejusdem Tcheou, de quo canitur in odis l. Ta-ya. Cum exiguam tantum dynastiam possideret, illum in id incubuisse, ut eam opibus adaugeret, humilia ipse urgens rusticorum opera nec dubium quin Ouen-ouang attendere potuerit ad haec potius sui avi facta, cujus etiam praeclara describitur fuse in Menciano opere ratio regendi adjuvandique rusticorum Sinarum plebisque labores, ne divisione jugerum inaequali, aut usu minime cura temperato, aut nimio labore nonnullorum aetati minime convenienti, aliqua suorum pars detrimentum pateretur. Hac sua benignitate in prosperis semper eadem modi tenendi constantia certaque erga omnes aequitate, tantum sibi nomen fecit, ut ob has maxime virtutes de eo canatur in oda You-Ching: ab oriente et occidente, ab austro et aquilone omnium populorum vota undique in illum conspirabant. Nullus erat cujus cor ad ipsius obsequium non inclinaret. Quae benevolentia tantae modestiae ac sapientiae fructus postea filio Ou-ouang imperium peperit, adeoque veram eventus demonstravit epigraphen: Sapiens finem habet, tandemque obtinet intentum.

ADNOTATIONES.

1) Copia rerum non potest esse ita plena et affluens, ut temperantiae ac modestiae non sit locus in ipso usu. Ita Confucius in tractatu de mutuo figurarum nexu. Prius itaque esse debuit, ait commentarius regius, emblema abundantiae Ta-you, et posterius emblema moderationis Kien seu modestiae.

2) Constat hoc ex duobus symbolis terrae Koen, et Keng montis. Monte, ait glossa, nihil est altius in terra quae est summe abjecta. At cum is declivis sit, imago esse potest humilis modestiae.

3) Commentarius Toen Confucii in hunc locum habet nonnulla ipso textu obscuriora. Kien, inquit, est penetrans. Cum coeli legem jacentem reperit, illam lucentem et claram facit. Lex terrae cum sit dejectior, agit supra. Verum ex interpretum et doctoris imprimis Tchang-ko-lao explicari potest. Coeli lex atque natura est, ut, licet rebus suo situ superemineat, penetret ac velut descendat in terrae inferiora influens, unde fit ut occulta illius efficacia jacenti similis excitetur atque manifeste elucescat plantis atque aliis efficiendis.

Terrae lex et natura est, ut licet sit in loco inferiore adeoque dejectiore, efferat tamen sese agatque in superiora vaporibus et exhalationibus, ex quibus flumina, nives et pluviae deinde existunt. Ita Confucius, cui coeli terraeque inter se communicantium imago magis placuisse hic videtur quam Fohiana montis in medio terrae. Coelum enim dici potest metaphorice demittere se, dum sua bona communicat cum terra nec dedignatur uti iis subsidiis quae terra superius agens ei subministrat. At ad hoc utrumque modestiae officium parum aut nihil facere videtur symbolum montis ex ima terra assurgentis, aut, ut explicant, in terra stantis. Potest aliquatenus adumbrare soliditatem animi, qua praeditus esse debet modestus humilisque qui prosperis non effertur; sed nullatenus pati sensum epigraphes, est penetrans etc.

EPIPHONEMA PRIMUM.

Humilitati humilitatem addit sapiens. Utitur magni fluvii transitu. Hoc bonum.

INTERPRETATIO.

Sapiens est omni ex parte humilis, seu perquam modestus. Sinit se per magnum fluvium atque pericula traduci. Inde bonum.

Magno sane bono contigerat principi Ou-ouang famosum naufragiis difficilemque superari croceum fluvium transivisse, quandoquidem in oppido Mong-tsing ad ripam sito omnium principum vocibus, inquit Mencius, acclamatus est, quemadmodum jam ex annalibus relatum est. Ex quo exemplo epiphonema istud exprimit proponitque Theou-kong sapientibus etiam moderatione eximiis eundum ferme esse per ardua nec pauca nec formidati Sinis transitus flumine croceo facilius superanda. Sed, inquiunt interpretes in commentario regio, licet transire tantum fluvium sit res periculi et difficultatis plena, nihil inde nocumenti sequetur, imo bonum; scilicet famae hoc virtutis specimine concitatae. Viro certe modesto quem prospera non excaecant, e difficultatibus velut e tumentibus aquis, sic exitus fit securior ac felicior. Fiunt ei plana omnia. Hac in prosperis moderatione sicut capiuntur virtutis pacisque cultores, ita terrentur vitiosi ac turbulenti probata adversis peritia notaque animi fortitudine. Continentur itaque in officio isti, illi firmius principi adhaerent. Nonne igitur inde maguum bonum?

ADNOTATIONES.

1) Confucius in commentario Toen suo viri modesti humilisque effigiem non male, paucis licet verbis, expressit. Si humilitas sit in altiore loco, lucescit, si in demissiore, non expedit ut transgrediatur. Vir scilicet etiam atque etiam humilis seu perquam modestus si in sublimi loco collocetur, brevi clarescit ac celebratur virtute ipsius, licet eo minime nitatur, longe lateque coruscante; si positus idem fuerit in humili loco, se hic continere debet nec celsiora ambire; futurum est enim ut a sapientibus reipublicae praepositis cognoscatur et ad se adjuvandos adhibeatur. Vir quippe humilis iterumque humilis potest, ait Tching-tse, haberi et ipse ut unus e veris sapientibus.

2) Cur vero in textu repetatur vox Kien humilis, seu modesti atque modesti, levis est quaestio. Causa tamen, si cui minutiae placent, repeti potest ab ejusdem interpretis annotatione in hanc figuram in qua prima linea cum sit ex infirmo principio Yn et in loco infimo, dici potest utraque ex parte humilis, nimirum humilis natura sua, humilis situ.

EPIPHONEMA SECUNDUM.

Clamosa seu apparens humilitas, solidum bonum.

INTERPRETATIO.

Modestiae ex fama cognitae adsunt multa veraque bona. Omnes virtutes, in commentario eodem dicitur, sunt in medio positae sicut linea haec secunda est media inter primam et tertiam. Modestia autem ea virtus est, ut caeteras velut simul collectas foveat contineatque in medio, seu, ut solemus dicere, in aurea mediocritate. Modestiae enim nomine Sinae non intelligunt

eam quae a Graecis dicitur εὐταξία et a Tullio definitur juxta Stoicorum sententiam scientia earum rerum quae agentur vel dicentur loco collocandarum, sed eam quam interpretamur modestiam, quo in verbo modus inest ab eo utique constanter servatus qui ita vere sincere modestus supponituc, ut experientia tantae moderationis certa omnes ad illius amorem praesidiumque excitentur. Quod bonum merito solidum dici potest. Quippe ex medio, ait Confucius, corde hoc totum est, et juxta alterum gentis magistrum Mencium, lenitas et temperantia seu animi moderatio non in molli vocis sono, non in ficto oris risu vultusque explicati illecebris sita est, sed in sinceritate cordis etc. Id et carpit Horatius: Virtutem verba putas ut lucum ligna etc.

EPIPHONEMA TERTIUM.

Cum labore sapientis humilitas finem habet. Hoc bonum.

INTERPRETATIO.

Laboriosa modestia prosperum tandem exitum habet, seu dignum laboribus praemium.

Si, inquiunt interpretes, quis ex summis imperii praefectis plus meritorum habet, eo tenacius adhaerere debet virtuti modestiae. Ita sapientes antiqui agendum esse nos docuerunt. Princeps Tcbeou-kong erat in suprema omnium dignitate, tutoris et regentis, serviebat juniori domino Tching-ouang, im-

peratori 13 annorum, tam assidue quam si animo eum semper foveret, tam circumspecte quam si eum vereretur. Et ideo dicitur inter ejusmodi labores praemio dignos tenendam esse modestiam. Hac via ad finem usque incedendum esse sapienti, qua siquidem attinget felicem exitum.

Id felicissime contigit principi Tcheou-kong; post fratris Ou-ouang mortem toti imperio ac nepotis tutelae summa cum fide atque utilitate praefuerat; cum ex variis aliquot principum querelis intellexit se maxima ardere invidia. Veritus itaque ne ex ea aliquod detrimentum respublica pateretur, obstructurus os invidis ambitiosis suspicionem movere ausis, amplissimo munere non solum cessit, sed etiam ex aula suam in ditionem digressus est. Hic velut latitans, nec publicorum consiliorum, adversariis praevalentibus, jam particeps, cum ita negligeretur, suis solum exigui regni negotiis modeste vacans, resque interea imperii minus bene succederent, tertio ferme anno extitit arborum, segetum horrenda strages, furentibus praeter modum ventis, ita ut urbes domusque varia detrimenta passae sint. Juvenis imperator his malis velut totidem prodigiis territus, jubet ideo recludi quam primum archiva sua, consuli libros vetustos, excussisque patris scriniis inquiri, si quid antea simile accidisset, remedium tunc quodnam adhibitum. Revolventibus omnia in aurea arcula King-teng occurrit formula a Tcheou-kong scripta, qua se pro fratre Ou-ouang graviter aegrotante morti olim devoverat. Suboriuntur mox imperatori lacrymae, gemitus, ob ingratum erga patruum animum, quibus permoti invidiosissimi quique magnates eum statim revocandum constituunt. Redeunti ipse imperator procedit obviam, omnesque optimates facti

poenitentes comites habet; deductum in regium palatium tot tantisque cumulat beneficiis, ut nihil admodum reliquerit praeter imperatoris nomen. Laboriosae itaque modestiae principis, cujus exemplum afferunt interpretes supra dicti, finis et quidem felicissimus exitus etiam praeter spem respondit. Quapropter non dubito quin videatur multis princeps Tcheou-kong suos hoc epiphonemate expressisse non solum sensus sed mores, quos caeteris magnatibus de imperio praeclare quidem meritis, sed tamen interdum aliena invidia vexatis proponit, ut ad majorem in officio constantiam inducat. Sapientem quippe, ait Confucius, modestum omnes sequentur.

EPIPHONEMA QUARTUM.

Nihil est quod non conveniat. In omni motu est humilis.

INTERPRETATIO.

Nihil est ex quo non proficiat. In omnibus modestus est.

Superiore articulo tertio expressus est, juxta interpretum sententiam, ab auctore Tcheou-kong vir praestans virtute de imperio bene merita, summis functus muneribus populoque praeesse dignus, nec in tam sublimi loco non immemor officii sui, nempe imperatorem colendi, metuendi, demerendi, unde fit ut cum sine fastu et sine insolenti ambitione bene merendo perseveret, ab imperatore tandem accipiat quidquid ipsi convenire potest. Uti reipsa principi Tcheou-kong contigisse narravimus, et ante haec tempora aliis

eximiis viris, v. g. principi Ki-tse, qui a Ou-ouang e manibus tyranni ereptus liberque rex Coreae etiam praeter spem postea inauguratus fuisse legitur.

Verum in hoc quarto articulo modestus ille jam ex inferiori loco supponitur promotus ad dignitatem proxime antecedenti superiorem, imperatoris solio vicinior. Nam quinta linea imperatoris locum designat. Sed quo altius attollitur etiam supra viros laboribus suis meritorum erga rempublicam verticem assecutos, conatur, uti necesse est, eo majora, quodcunque agat, modestiae specimina dare, qua invidia plerumque mitigatur, aut cujus inter forte insurgentes motus summa animi moderatio ipsi praestanda est. Cum enim nondum satis meritorum collegerit et ad majora merita paranda novo indebitae dignitatis beneficio obstrictus reipublicae sit, nihil est sive prosperi sive adversi ex quo non proficere debeat, ut dignum quantocius se praestare possit publico favore, in hoc scilicet unus intentus.

ADNOTATIONES.

1) Tertiam lineam inter sex esse praecipuam, sicut et tertium epiphonema caeterorum velut medullam complecti docent interpretes, ita ut hoc quartum istud ad praecedens ferme referatur. Summi scilicet principis totiusque reipublicae interest ne Vassalli bene meriti nimium efferant sese, et adversus illorum mandata insolenter exsurgant. His scilicet, aiunt, id genus viris facillime pertinacia, ut utar Tullii verbis, et nimia cupiditas principatus innascitur. Quod multis quoque exemplis Sinae probant, quae longum sit referre. Celebre imprimis est, quod plerique solent memorare, ministri ducisque Ouang-mang; qui anno aerae Christianae quinto, sublatis aemulis, abjectoque imperatore rerum potitus est.

2) Disputant ad hunc quartum locum interpretes, an istud epiphonema quinque tantum litteris constans in duo

membra dividendum sit, an tanquam nullatenus intercisum legi continenter debeat. Quaestionem ita decidit imperator in novis commentariis: ut si spectetur primogenius sensus, bipartito legendus sit, quod et hic nos sequimur; minime vero, si habeatur ratio auctoritatis doctorum sub familiâ Song Tching-tse et Tchao-tse, in quorum scriptis editisque libris nulla textus interruptio est. Has scilicet scrupulosae criticae leges etiam norunt Sinae scriptores et saepe textus minutias fuse prosequuntur: imo, ut in hoc exemplo, quod Sinici criterii specimen esse potest, satis inutiliter; cum idem semper sensus habeatur. Quantum enim haec duo differunt, nihil est ex quo non proficiat. In omni motu humilis est, quae est versio nostra; homini in omnibus modesto nihil non prodest, quae versio esset textus a doctoribus Tching et Tchao editi. Injusta est autem censura omnis commentarii, in quo etiamsi voculae aliquae vel vocularum commissurae aut disjunctiones leviter praetereantur, redditur tamen idem verusque sensus, quandoquidem ex aliorum scrupulosis notis et argutiis mens auctoris non alia habetur.

3) Quod in commentario Confucii reperire est ambiguitatis in his verbis: non transgreditur prototypum, vel, ut vertere Tartari, in prototypo nullus controversiae locus, id facile explicandum videtur, si pro Tse prototypo intelligatur idea seu forma viri modesti animis cujusque ratione impressa. Tunc enim sensus Confucianus erit virum modestum dici perfectum vereque talem, si ab illius formae imitatione non discedat aut non aberret. Non erit tunc dissensio inter ideam viri modesti et virum, ut dicitur in textu, in omni motu humilem, seu in omnibus modestum, etc.

EPHIPHONEMA QUINTUM.

Cum non sit dives, utitur vicino. Oportet uti pugna et oppositione. Nihil est quod non conveniat.

INTERPRETATIO.

Licet non sit dives ei tamen utendum; dat operam, quicunque adesse tunc potest; nullum enim non cepit ejus modestia, nec ideo non aliquando utendum est armis et coactione adversus pravos; sed tunc nihil non utiliter perficietur vel obtinebitur.

Licet, inquit glossa, sit in loco omnium nobilissimo, utpote rex vel imperator supra eminens, illum tamen modestiam tenere oportet, qui si ita est, quamvis opibus non ita affluat, seu non opes expendat, ut vicinum suosque quoscunque sibi devinctos efficere divites possit, illorum tamen opera, ut judicat, utitur. Populus eum sequi amat, cum in tanto fastigio modestia sit ad animos omnium demerendos potentior profusa quantumvis largitione, juxta Confucium, imo et ipsis bellicis victoriis, juxta Mencium. Sed plerique interpretes bellicae virtuti hoc philosopho minus infensi modestiae et moderationis vim Confucianis limitibus definiunt. Quandoquidem omnium aetatum experientia constat, exstare semper aliquos qui humanitatem aequitatemque ita exuunt, ut hac ipsa principis modestia ad nocendum patriae et justum obsequium detrectandum male abutantur. Idque ipsum agnoscit Mencius laudans Ou-ouang, qui, ait, alium tyranni Tcheou acerrimum defensorem eum qui gratia consiliisque apud ipsum valuerat, fugavit compulsumque usque ad maritimi littoris angustias

supplicio debito sustulit, quinquaginta ditiones regulorum principumque qui non cedebant, armis sibi subjecit etc. At Ou-ouang nonne culpandus merito esset, tanquam modestiae virtutisque nondum adultae, quae reprimendis quibuscunque impar sit, nisi valeret doctrina hoc epiphonemate proposita, non esse contra modestiam ac moderationem, interdum uti pugna et oppositione, imo et nunc oportere et oportuisse tunc armis poenisque uti fratrem Ou-ouang, docet princeps Tcheou-kong non ambiguis hisce verbis.

EPIPHONEMA SEXTUM.

Clamosa humilitas. Utendo actione militari debet se opponere proprio regno.

INTERPRETATIO.

Principis modestia est quidem celebratissima. Expedit tamen ut etiam armis utatur adversus populum sui regni (quod est pars imperii Sinici) forte adversus vicinos insolescentem, seu ad continendum regnum in officiis modestiae ac moderationis erga quoscumque finitimos.

Hanc armorum in subditos principes, etiam a quibus Ou-ouang acclamatus fuerat imperator, necessitatem attulit injusta nonnullorum agendi ratio. Illi ab imperatore Tcheou cum antea stetissent, ideo se minoris caeteris Ou-ouang jam fieri arbitrabantur. Ideo abjecto erga eum omni submissionis genere, grassari in alios coepere, et quidem tam immaniter ad partem orientalem, ut etiam juvenes et virgines

eorum jam improbitatem ferre non possent, quam ob rem in orientem Ou-ouang profectus est, ut eam plagam subigeret, juvenibusque ac virginibus praesidio solatioque esset; qui suos implentes calathos illius duces virosque alios graviores velut festive excepere, simul cum plebe rusticana cibos suos potumque manu praeferente.

Nec dubium etiam quin postquam a Ou-ouang tam multae ditiones de quibus alias, ducibus de se bene meritis et praeteritorum imperatorum nepotibus regio titulo, licet clientelari, possidendae datae fuerunt, necesse fuerit regulum quemcunque intra moderationis ac modestiae fines arcte continere. Sin minus non fracta armis insurgentium contra vicinos procacitate, intactisque vel clam vel palam iniquis (quod in tanto numero vitari vix potest) audaciorum molitionibus, periculosae inter finitima regna rixae in imperii totius perturbationem, vel ipso vivente tandem erant erupturae.

ADNOTATIONES.

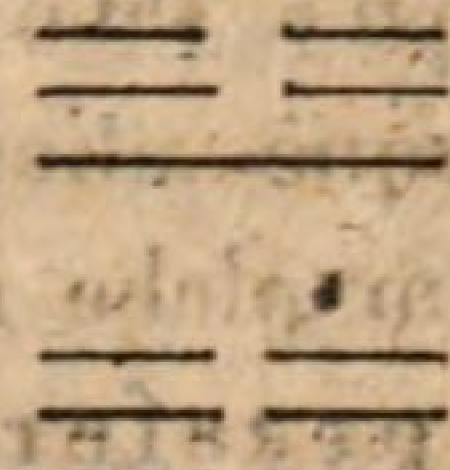
1) Haec linea emblematis Kien dicti ultima est, ait communis commentarius, ultimumque humilitatis seu modestiae terminum designat. Modestia non prius cumulum attigisse censetur, quam fama celebretur, seu fiat velut clamosa.

2) Hic agi de principe patet ex contextu quo militaribus copiis interdum utendum, nec id contra benigni et moderati reguli famam docetur. Sunt haec itaque politico-moralia documenta ex historicis factis expressa, ad futuros eventus non nisi absurde detorquenda a circumforaneis hariolis.

3) Quoad, inquit Tching-tse, hominum agendi rationem, animi moderatio et firmitas sibi invicem adesse debent; habet enim et illa suos limites. Ita ut, si expedit, mittat etiam fortes milites ad populum regendum suique regni pravos affectus comprimendos.

Idem est sensus Confucii in Siang commentario. Si populus modesti seu moderati principis voluntates non sequitur, expedit uti militibus ad reprimendum proprium regnum.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Yu Tonitru seu exhalatio ignea **T c h i n**,

Terra , , , , , , , **K o e n**.

EPIGRAPHE.

Y u, Oportet principem, H e o u (est dignitas Sinica magnatum) erigere, militesque movere,

INTERPRETATIO.

Laetum est habere unum e magnatibus qui ad munus militum praefecti evectus illorum motus moderetur seu imperio regat.

Quod in tertiae figurae epigraphe dicitur de necessitate erigendi principis H e o u et quod in praecedentis sexto epiphonemate modo ante praecipiebatur de motu militum seu de a c t i o n e m i l i t a r i ad continendos in officio proprii regni populos saltem interdum necessaria, utrumque simul complectitur proposita nunc epigraphe et figura haec decima sexta, constans duobus symbolis ex tertia et ex decima quinta desumptis. Ita doctor K e o u - f o u - k o u e observat concluditque censendum. Et quidem merito, nam princeps O u e n - o u a n g cui perspectae erant res imperii dominante T c h e o u turbatissimae ac miserrimae, non poterat prudenter sperare futurum ut sine actione militari proelioque omnia componerentur; sed cum post multa pa-

cis publicae saecula quae a secundae regiae familiae victoriis effluxerant, odiosissimum eo tempore esset populis belli militiaeque nomen, satis habuit statim in tertia epigraphe capitis tertii ipsoque operis velut aditu proponere eligendum ex tot principibus saepe inter se dissidentibus, qui illorum negotiis praeesset, ad summum postea fastigium si ita respublica posceret erigendus; quod et ita factum est; Ou-ouang ejus filio primum in praefecturam principum, mox in imperatoris Tcheou solium succedente.

Ex hac propositione tertiae epigraphes auctor Ouen-ouang ad alia delabitur imperio pacando ac restituendo in integrum necessaria, quae suae epigraphes figuris sequentibus consulto affixae exponunt; et, ubi propositum est non esse contra animi modestiam summamque quam praeferebant moderationem, uti actione militari interdum etiam contra proprium regnum, concluditur tandem hac in epigraphe, non solum populo triste et odiosum non esse, sed potius laetum felixque alere semper exercitum et principem aliquem illi praefectum, qui sit et ad imperatoris auctoritatem et ad imperii pacem in tanto regulorum licet clientum numero contra turbulentos fortiter tuendam semper paratus, ac velut accinctus, sola tamen imperatoris voluntate reique publicae causa movendus. Hinc quies pax et subditorum cum supremo domino consensio, hinc laetus victurus populus gaudensque, utpote quietus, ac suppeditatis a patria commodis frui certus.

Sinicum nomen istius figurae Yu significat, ait glossa, laetitiam seu gaudium ex concordia omnium quieta. Haec vero habetur, inquit Tching-tse, obedientia illi qui movet. Ideo dicitur emolumentum publicum esse in constitutione

unius e magnatibus qui milites moveat regatque. Si superiores movent imperantque datis mandatis, et inferiores obsequuntur, multitudo quantumvis ingens suscipi potest regenda. Hanc agendi rationem et institutionem omnes populi gaudentes approbant et unanimi corde laetantur, existimantes jam eos, qui ex obedientia sequuntur praepositum sibi principem, bene mereri de republica, nedum homines odiosos esse. Unde haec agendi ratio est verae laetitiae ratio seu via certa ad laetam vitam populis procurandam. Atque id semper unumque sibi proposuisse Ouen-ouang videri voluit, et hac potissimum populi beandi publica voluntate omnium animos sibi suoque filio omnino devinxit, adeo ut prius imperasse benevolentia et gratia quam potestate et dominio merito dici possit.

ADNOTATIONES.

1) Post decimam quartam figuram de abundantia et decimam quintam de moderatione animi, mox pingitur haec decima sexta de laetitia. Nam ubi populo abundat et omnia moderate fiunt, hinc abesse non potest hilare gaudium. Ita de ordine figurarum mutuo Tching-tse aliique ad mentem Confucii Tse-koua-tsouen.

2) Tonitru, ait Confucius in commentario Siang, e terra sursum assurgens hic exhibetur inscribiturque Yu. Quid inde ad physicam nominisque hujus causam eruatur, explicare conatur Tching-tse. Principium, si illi creditur, Yang deciderat in terrae sinum ibidem occlusum, sed ubi movetur, statim e terra exit. Quae ne quidem lectori Sinae satisfaciant, nisi sciat, quod jam supra ex philosophia Sinica retulimus, juxta suos physiologos reditum veris autumnique abitum tonitru annuntiari, ita ut nihil postea tellus agat, sed rigens cesset, principio activo Yang, ita loquuntur, jam non dominante, nec amplius per suos effectus

prodeunte, toto scilicet hiemis tempore. Nec hoc videtur iis leve, ambiguumque mutationis naturae indicium, cum ex tonitru inferatur principium productivum Yang revolutum esse, atque adeo ad operandum rediisse. Idem de autumnali tonitru dictum puta, cessationis hiemalis indice. Quanquam vel ex uno folio, ait Hoai-nan, decidente cognosci potest autumni adventus, vel hirundine prima, ait Horatius epist. lib. 1.

3) Ex eo autem quod jam fieri motum in natura terraque verno ex tonitru cognoscatur, populorum gaudia inchoantur et idcirco volunt istam exhalationis e terra cum strepitu avolantis imaginem denominari potuisse Yu, a gaudio quod laeti veris praenuntiatio parere plebi solet.

4) Confucius in commentario Toen istam figuram Yu ait esse velut coelum et terram. Eligere principem, milites movere, quid sibi vult? coelum et terra obedientia procedunt. Hinc luna non praetergreditur; quatuor tempestates ordinate redeunt. Ita vir excellens, seu sapientia et virtute summe eximius Ching-jin ex obedientia movetur et populi sequuutur.

5) Ex his porro et ex positione textus concludi non immerito potest has principis Ouen-ouang epigraphes non temere sed consulto certo ordine appositas, invicemque sensum auctoris illustrare.

EPIPHONEMA PRIMUM.

Clamosum gaudium, pessimum.

INTERPRETATIO.

Gaudium quod nimis perstrepit est perniciosum.

Hujus generis, dicitur in glossa Pen-y (proprii sensus) est gaudium parvi hominis angusto pravoque animo vilis, quem exhibet haec prima

linea principii Yn significativa. Parvus ubi magno conatu introductus partem rerum publicarum aliquam administrandam obtinuit, adeo non potest suum continere gaudium, ut potius promulget. Quae est ad perniciem via, ex invidia scilicet oriri solitam et aemulorum indignatione accelerandam; qui virum indignum sibi anteire non utique laturi sunt. Quapropter monet Confucius, viro qui sui dominus sit et contra futura cautus, huic suos animi sensus esse saepius premendos. Exhaurire siquidem sua cogitata damnosum est; verba sunt ex commentario Siang in hunc locum. Ne autem perniciosa esset suis laetitia ex victoriae strepitu clamosa, Ou-ouang id fecit quod postea docuit Mencius: rex, si communem laetitiam cum populo agat, mox facile in imperio dominari poterit.

EPIPHONEMA SECUNDUM.

Ut lapis jurisdictio. Diem non explet; si sit solidum, bonum.

INTERPRETATIO.

Dominatus tui tam sis tenax constansque quam lapis in terra haerens seu immotus. Etiamsi diem non expleas in decisione negotiorum, quod tamen sis solido rectoque animo, tui semper dominus, bona erit decisio.

Sapientis seu viri perfecti gaudium est in medio, quod exhibet haec secunda linea. Vir perfectus, ait Confucius, tenet medium semper et ubique. Improbus seu parvus praevaricatur

medium vel excessu vel defectu. Solus itaque sapiens, ut haec secunda linea eaque ex tribus sola est in medio et in hoc medio prorsus recto potest perseverare. Ideo ipsius in se dominatus seu potestas comparatur lapidi, quod ejus virtus sit perfecte stabilis et solide firma. Unde cum in sua ipse sit semper potestate, nullis perturbato animo cupiditatibus, ita providus et perspicax sit in decidendo, ut non sit ei opus die tota seu multo tempore ad singula negotiorum capita minutim inspicienda. Quam doctrinam ut esse Confucianam demonstret, eadem glossa adducit ad hunc textum illud ex libro Ta-hio authentico axioma: ubi animum quietum firmaveris, poteris res meditato considerare, et ubi consideraveris poteris in his assequi verum rectumque etc. Sed et hanc decidendorum facile negotiorum scientiam ex perfecta animi cupiditatum puri rectumque amantis tranquillitate, in suo etiam commentario Siang non obscure repetit. Haec siquidem verba si solidum bonum nihil aliud significare affirmat, quam medium esse rectum. In hac autem animi cordisque tranquillitate laetus est sapiens et, ut ait Tchingsse ad tertiam lineam, habitat in gaudio nunquam deficiens a medio nec a recto, quapropter nihil habet de quo dolere debeat. Recta autem et honesta, ait etiam Cicero, faciunt ipsa per se laetitiam.

EPIPHONEMA TERTIUM.

Gaudet supra aspicere, illum poenitet. Si lente agat, erit poenitendi locus.

INTERPRETATIO.

Intendendis in superiora oculis animum oblectasse, jam poenitet. Lenta poenitentia est sera.

Ambitiosi inania brevi gaudia exprimit epiphonema huic tertiae lineae subscriptum. Aspicit, ait glossa, superiorem locum et illius gaudendi sensu percellitur, qui ubi evanuit, quod ad superiora alius sint, dolorem parit. Debet autem statim poenitere, ne si cunctetur, sera eum subeat poenitentia, tum quod e tentato superioris loco, existere necesse sit negotia omnino poenitenda, tum quod, sicut dicitur in Confuciano hujus textus commentario, non pervenerit ad dignitatis sedem.

Nec dubium quin nonnullis magnatibus principibusque invidiam moverit supremum novi imperatoris fastigium, licet is omnibus ipsique tyranni exturbati filio conatus sit beneficiis facere satis, de quorum elatione exituque infelici satis superque diximus. Liber Tchun-tsiou ait: media nocte stellae ceciderunt velut imber, nec amplius visae sunt. Ad quem locum veteres interpretes Tchin-huen et Lieou-hiang, stellae, aiunt, sunt imagines regulorum. Cum dicitur: ceciderunt, intelligendum regulos e proprio loco excidisse, et id media nocte, hoc est, media in via, nec implevisse dies suos. Nec haec loquendi formula seu

metaphora, ut occurram extera reprehendentibus, nostris in libris inusitata est. V. g. Horat.

laudat Brutum totamque cohortem,
Solem Asiae Brutum appellat stellasque salubres.

EPIPHONEMA QUARTUM.

Producit gaudium. Magnifice obtinebit, ne dubites. Amici velut capilli in unum adunati.

INTERPRETATIO.

Est causa gaudii. Ut illud sit, multa habet obtinenda. Absit dubium. Amici adsunt non minore numero congregati, quam capilli in unum collecti.

Hic adumbratur supremus imperii minister, cujus est gaudere gaudium publicum, quod sua sollicitudine atque tot negotiorum curis toti populo peperit.

Quarta haec linea, ait interpres, designat locum magni vasalli, seu primi magistratus, quae sequitur quinta imperatorem quidem exprimit, sed eum qui magnati illi annuens eum velut sequatur. Atque ita ab illo proficiscitur gaudium populorum e reipublicae praeclare administratae emolumentis. Sed huic multa sunt facienda, ut obtineat inducatque illos ad sequendam quam statuit viam, qua laeta toti imperio obtingent omnia. Cum summum magistratum possideat, et a rege curae in illum rejiciantur, sustinet ille totius imperii negotia, habet inde quod timeat, et anceps animo de exitu sit, in tali loco constitutus, ubi eo fere solo nititur princeps et

ubi nec habeat infra ejusdem virtutis coadjutores. Sed fit ipsa muneris exercitatione rerumque experientia, ut absit dubium et anxietas; definiat res sine dubitatione et sibi conjungat socios sibi similes, hinc mutua si superiorum et inferiorum fides existat, erit perfecta sinceritas et confidentia in omni difficilique casu auxiliari parata.

Unde vero expressa sit haec eximii sub imperatore oneri regio impare administri effigies, nulli lectori statim non occurret ex dictis de Ouen-ouang et Ou-ouang imperante Tcheou succedentibus in supremum imperii munus, et in ipsam principum clientelarium praefecturam, non solum incredibili fere eorum docilitate, sed etiam summa populi approbatione. Quapropter in utrumque publici gaudii auctorem et suorum amicorum opera summam potestatem adeptum, hoc apprime cadit epiphonema. Producit gaudium, nempe publicum. Magnifice obtinebit vel obtinens; reipsa enim imperium obtinuit. Non dubius, ut loquitur Chou-king, de decreto coelesti. Amici sunt velut capilli adunati, tot scilicet principes foederati qui secuti sunt illius vexilla, simulque junctis viribus rem perfecerunt, quae ad unum imperii bonum proposita habebatur.

At inde, inquit aliquis interpretum, invisa aulae tanta potentia, ita ut a nonnullis ministris palam accusarentur libidinis nimiae dominandi, quandoquidem utriusque consiliis monitisque ad principum etiam negotia spectantibus non videbatur annuere, nisi invita, et potentiam eorum reformidans. Huic objectioni satis probabili juxta alios interpretes praeclare respondet Tcheou-kong hoc et sequenti epiphonemate. Fatetur quidem non esse ex imperii bono, si imperator

talis sit ut nomine tantum rebus praeesse possit. Imperium tunc, ait, est aegrum certe, sed tamen non est desperata salus, dummodo tum summum habeat aliquem et praestantem caeteris ministrum quem audiat et velut in omnibus sequatur. Etiamsi autem iniquus Tcheou imperator non esset ita animo comparatus, ut grata voluntate omnia principis utriusque amplexurus consilia existimaretur, nec reipsa non ita multis assentiretur, tunc solum ubi dissentiri periculosum erat, nihilominus reipublicae profuit ab eo imperatore nonnisi aegre annuente non pauca obtinuisse quae sublevando populo, magnatibus bene animandis mitigandisque omnium doloribus molestiisque utilissima fuere. Ex necessitate itaque imperii juvandi et cum communi emolumento contracta est ab his principibus ministris tanta aulae invidia; at apud posteros maxima fortitudinis fama in libris odarum historiisque imprimis celebrata.

Patet itaque clarissime sensus epiphonematis ex mente auctoris Tcheou-kong, quae ex gestis illo tempore indeque, quod necesse erat, exortis animorum motibus facile colligitur. Etiamsi non nisi brevia haec ab eo effata ferme in libro Y-king relicta sint, non solum ad posteritatis exemplis praeceptisque instituendae utilitatem, sed etiam ad fratris Ou-ouang novaeque familiae suae imperatoriae apologiam, qua haud scio an unquam satisfactum omnibus. Nam post sex amplius saecula dominationis quaerebatur a Mencio: principes Kie et Tcheou erant veri imperatores. Tching-tang et Ouen-ouang erant reguli clientelares. Licetne his invadere et perimere eorum imperium? Vide Mencii librum 1. ejusque responsa huic apologiae Tcheou-kong non absimilia, sed tamen clariora, quod nullum tunc esset loquendi periculum, sed emolumentum.

ADNOTATIONES.

Hanc quartam lineam praecipue observari volunt interpretes, ut quod inter figuram et sententiam conveniat possit intelligi. Quarta, aiunt, est Yang, natura sua fortis, efficax princepsque in hoc genere caeterarum quinque Yn indole viribusque debilium, inter quas licet una sedeat in quinto loco, scilicet imperatoris sede, non potest non mutuari inferioris auxilium quo solo niti potest. Quae quidem observatio facit quidem ad inveniendum non nihil similitudinis hujus figurae cum ministro in aula debilis regis dominante, sed non ad explicanda epiphonematis verba, sensumque velut sub oculos (quod imprimis quaeritur) ponendum. Quid enim in figurae linea hac ejusque situ unde gaudii causam, obtinendi spem amicorum vel attentissimus quisque vel suspiciosissimus conjicere possit?

EPIPHONEMA QUINTUM.

Morbus est determinatus. Non intempestive moritur.

INTERPRETATIO.

Est velut certo aeger, qui tamen suo nisi tempore non moritur. Imperatoris regio oneri imparis, sed ab eximio ministro dirigi volentis principatus non est obnoxius tristibus calamitatibus. Gubernandi modum principem debere mutuari a suo inferiori est quidem velut uti infirma aegraque valetudine, sed regiae licet dignitati aliqnid decedat, cum tamen regia seu absoluta agendi potestas non sit extincta, utpote quae a ministro regio praeclare et utiliter adhuc exeritur, idcirco dicitur quod non moritur, suum scilicet ante tempus,

mortem scilicet principis, qui proinde potestatem a parentibus acceptam filiis suis suo cum honore felicique negotiorum exitu tradere potest. Ita doctor Tching-tse, quem plerique alii sequuntur. Nec in hoc, addunt, rex gloriae nihil habet. Habet ex delectu talis ministri. Nam, ut ait etiam noster Martialis:

Principis est virtus maxima nosse suos.

EPIPHONEMA SEXTUM.

Obscurum gaudium, absolutum mutatur. Nullum est malum.

INTERPRETATIO.

Obscurans animum gaudium, etiam perfectum seu maximum immutandum est. Nullum tunc malum.

Gaudio nimio nimiaque cordis voluptate excoecatur animus. Gaudii supremum terminum, inquit glossa, refert linea sexta et ultima. Eadem est imago viri coeco turbidoque gaudio ita capti, ut nequidem se movere apposite sciat. Temere agens qui tamen id ipsum quod summum attigit potest immutare. Ideo, additur, si suos excessus corigat, ait textus, nihil mali habebit.

Non itaque, concludunt Sinae, gaudium, sed quod est supra mediocritatem, vituperandum est. Imo id etiam nos admonet haec sexta linea, aiunt, quae nec in medio nec in directo convenientique naturae suae loco depingitur. Sed idem multo clarius docet totam posteritatem eximia in rebus laetis et tanta post victoriam

agendi licentia moderatio Ou-ouang antiquis odis decantata, non omissis curis quibus cavet ne suorum gaudium efferretur longius. Nam juxta Confucium in hujus loci interpretatione: Quod nimis est non diu est, et in aliis opusculis, quidquid est nimium ultraque fines recti peccat ultra modum, adeoque sapienti cuique amputandum. Sunt autem vulgo victorum laetitiae immodicae, quibus solemne est superbire insolentius, indulgere voluptati, victisque procaciter illudere; quae impedita sunt modestia ac prudentia novi imperatoris ipsos victoriae fructus in omnes nullo discrimine redundare volentis, suosque vel nutu ad omne honestum impellere soliti. Hoc certe tam celebri raroque exemplo, ut deessent caetera, probatur quod Confuciana schola posteritatem deinde verbis docuit: tria esse perniciosa gaudia, gaudere superbiae vanitate fastuque, gaudere otio vitaeque licentia, gaudere epularibus jocis scurrarumque deliciis etc.

PARTIS SECUNDAE
DISSERTATIO SECUNDA.
De potentiae Ouen-ouang incrementis
et
De actione militari Ou-ouang ejusque fructu.

Quaeri quidem possunt circa dicta hactenus quae hoc loco ante solvenda habemus, quam ulterius progrediamur.

Figura decima septima est de sequendo, et quaeritur an tot principes ultro secuti sint Ouen-

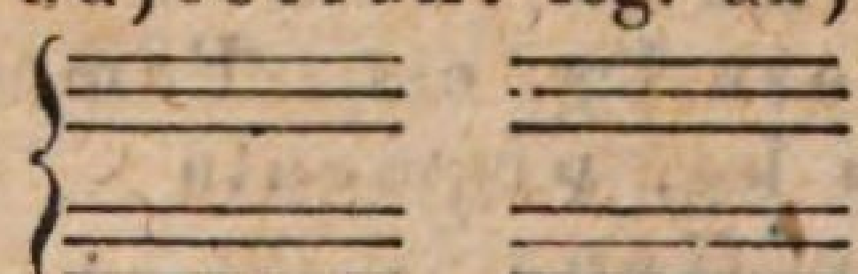
ouang? nam id videntur dicere interpretes post Confucium et Mencium omnia splendori vique virtutis Ouen-ouang tribuentes. At certum est ex historia Ouen-ouang bello etiam egisse contra aliquos dominos ditionum vicinarum, Mi-fei-ou, nunc Sin-ye-hien in provincia Honan, Tchoug qui in ipso Chi-king indicantur, et in notis clarius describuntur. At apud interpretes et historicos celebris est submissio duorum principum ditionum Yu et Soui, qui cum Ouen-ouang dissidii sui arbitrum sumsissent, ita fuere capti virtute principis, ut discordiae velut obliti illum in supremum dominum elegerint. Ut enim, aiunt, illius terras ingressi sunt agricolae ipsi summa urbanitate sua detulerunt obsequia, occurrere ubique ad famulandum parati, urbes repererunt populo cultissimo plenas, ita ut se demum invenisse homines hoc nomine dignos dicerent. Ab hac submissione, quam mox alii imitati sunt, omnes ferme antiqui scriptores inchoant imperium familiae Tcheou. Ad instar omnium sit antiquissimus Kong-gan-koue, quo anno regna Yu et Soui pacta firmaverunt, Ouen-ouang accepta suprema potestate coepit hunc appellare Yuen-kien, primum annum. Novem tamen solum post annos mortuus est. At statimne movit arma Ou-ouang? Sunt qui aiunt decimo et undecimo milites provisos. Ita Tsai-chin supra laudatus. Sunt qui tantum undecimo parasse milites principem volunt. Ita sentit Kong-inta: erant, inquit, principes qui tergiversarentur; nec nisi tertio anno a morte Ouen-ouang se adjunxerunt. At nonne haec eodem recidunt? hoc ipsum est parare bellum, ire, redire, armatos undique quaerere. Major difficultas forte vide-

bitur in eo quod Ou-ouang tres a morte patris lapsos annos patris imperio non suo tribuit. At ipse hunc nodum solvit in Chou-king, saepe ipse inculcans, se nihil agere nisi res patris, cui utpote inceptori totum negotium tributum velit; et quidem tres per annos licet continuatum, non oblitus scilicet verborum Ouen-ouang: Tu fili mi, go aliquando annos numerabis, mihi vero centum parati sunt, sed age, tres e meis demantur qui tuos augeant. Quod jam supra quamvis retulimus, huc revocandum fuit. Ad quod dum non attendunt aliqui, aut non satisfaciunt quaestioni, aut novâs movent controversias de fide librorum King; quod utrumque vitandum est aequo rerum aestimatori.

FINIS VOL. I.

Corrigenda et addenda.

pag.	lin.	
VIII	21	post: eruditi adde vita
5	14	post: nec adde ea.
7	4	pro: calidatis leg. calida, vis
—	2	pro: Aquae. Montium leg. Aquae montium,
8	9	pro: appenderetur leg. appenderentur.
9	39	pro: emblamata leg. emblemata
10	26	pro: pingeatur leg. pingatur
12	29	pro: novam leg. novum
15	7	pro: touau leg. touan
19	17	pro: omne leg. omni
20	4	pro: effutiendas leg. effingendas
25		in mappa posterioris coeli falso major inter secundam et tertiam cujuscunque figurae lineam occurrit intervallum. Aequo intervallo omnes tres lineae figurarum separandae, ita ut in mappa prioris coeli eadem pagina delineata videtur. ex. gr. koen —— —— cujus est significatio: mou, mater. etc.
26	20	pro: dicendis interque leg. dicendis; interquae
—	28	pro: diximus, ut leg. diximus. Ut
27	4	pro: inferrunt leg. inferrent
—	17	pro: dementiationi leg. denuntiationi
29	2	pro: frater is leg. frater. Js
31	15	pro: dicum leg. dictum
35	8	pro: nonnullo leg. nonnulli
40	25	pro: Nyeou-yang: sina leg. Ngeou-yang: Sine
45	7	pro: trepidas leg. tepidas
49	26	pro: kten leg. kien
50	30	pro: imperatoris leg. imperatori
52	36	pro: glare leg. clare
53	13	pro: Nyeou leg. Ngeou
54	20	pro: Soe leg. Se
57	36	pro: est famosa leg. est. Famosa
61	8	pro: igmenta leg. pigmenta
—	21	pro: Hang leg. Hong
70	17	pro: bello leg. belle
72	3	pro: ei leg. ex
77	22	pro: Jeou leg. Yeou
78	30	pro: qua leg. quae
80	30	pro: kaen leg. kuen
87	19	pro: perpecissent leg. pepercissent
90	11	pro: inquies leg. inquiet
97	32	pro: illinc leg. illine

pag.	lin.	
98	27	pro: litterarum leg. litteratum
103	7	pro: kong leg. tong
16	15	pro: thin leg. tchin
104	34	pro: quiet leg. qui et
107	24	pro: Teang leg. Tsin
108	33	pro: Song leg. Tong
16	26	pro: Pou leg. Sou
111	15	pro: annitenti leg. annitente
16	28	pro: Long leg. Kong
113	6	pro: King, leg. King
116	18	pro: excerpta, leg. excerpta
117	29	pro: ei leg. y
122	8	pro: eximia leg. eximiae
132	33	pro: tchan leg. tchao
142	19	post: Soui addendum (in prologis librorum sub Soui, et in Chi-san-king libro proëm. de ritibus)
144	7	pro: Sia leg. Siao
148	8	pro: Tchou leg. Tcheou
—	9	pro: Tchou leg. Tcheou
153	13	pro: thao leg. tchao
—	21	pro: fecere leg. fuere
—	24	pro: chao leg. tchao
157	18	pro: dixi leg. dici
158	6	post: civilis addendum erit januarii nostri dies 23, et tertii civilis
—	31	pro: quo ipso reipsa leg. quo re ipsa
159	25	pro: familiarum leg. familiarem
162	1	pro: toto leg. toto orbe
166	8	pro: Ouen-ouang leg. Ouen-ouang et Ou-ouang
—	12	pro: omnium leg. omnium aetatum
168	30	pro: alias leg. aliis
170	24	pro: satis, est leg. satis est,
173	17	pro: figura leg. figurae
174	11	pro: sequatur leg. sequantur
—	27	pro: sed leg. id
177	17	pro: seculorum leg. caecularum
182	6	pro: gloria leg. gloriae
186	6	pro: adjecerant leg. abjecerant
191	2	pro: leg.
192	10	pro: natum leg. nutum
199	12	pro: Sinicae leg. sinice
202	6	pro: prudentia leg. prudentiae
204	37	pro: Gonfucius leg. Confucius
206	30	pro: proprius leg. propius
207	10	pro: delineari leg. delineari putat
208	24	pro: perspicuimus leg. perspicuus
211	11	pro: populis leg. populus

pag.	lin.	
211	14	pro: tin leg. tien
214	10	pro: nigra leg. nigra capita
220	11	pro: Tcheou leg. Tchou
222	24	pro: Tsi leg. Tse
227	25	pro: jao leg. yao
228	22	pro: fesiandam leg. festinandam
236	28	pro: genere inde leg. genere. Inde
241	2	pro: votisque sementi leg. sementi votisque
244	33	pro: tsouen leg. tchouen
245	11	pro: addensotur leg. addensetu
—	22	pro: infantia leg. infantiae
246	24	pro: hominum leg. hominum ope
247	2	pro: procurando leg. procuranda
248	7	pro: infantia leg. infantiae
251	33	pro: possit leg. posset
261	5	pro: prorogatione leg. prorogatione vitae
263	9	pro: erant, dividenda leg. erant dividenda
—	11	pro: ac Tcheou-kong leg. ac aliorum sibi foederatorum coepta. Jsto igitur epiphonemate respondet Tcheou-kong
264	4	pro: sensusque leg. sensuique
266	13	pro: indicto leg. indicto ad
276	29	pro: annotat leg. annotet
282	31	pro: Tchou leg. Tcheou
295	29	pro: mutsuum leg. mutuum
296	25	pro: ju leg. yu
298	34	pro: ju leg. yu
310	29	pro: dextra leg. dextrae
312	29	pro: thou leg. tsou
316	12	pro: prater leg. praeter
320	2	pro: at leg. ac
—	22	pro: haec leg. hae
326	17	pro: jong leg. yong
332	13	pro: song leg. yong
334	8	pro: cur leg. cum
335	3	pro: ⚌ leg. ☰
345	12	pro: et regia leg. regiae
346	25	pro: posteritate leg. posteritati
349	11	pro: ohsequio leg. obsequio
353	16	verba Cap. Kan-tche referenda ad lineam 15.
357	6	pro: debitam leg. debitum
358	28	pro: Yn leg. Yu
—	35	pro: Yn leg. Yu
366	17	pro: onang leg. ouang
370	5	pro: Taj leg. tai
370	16	pro: Tchang leg. Tchong
372	6	pro: Tsing leg. Tseng
375	2	pro: Y-king leg. Y-ing
379	12	pro: Thing leg. Tching

pag.	lin.	
380	21	pro: statuer leg. statueret
381	13	pro: jong leg. yong
—	22	pro: Tchin leg. Tching
387	25	pro: je leg. ye
389	2	pro: loco leg. loca
401	33	pro: falsas pecie leg. falsa specie
408	29	pro: jun leg. yun
—	30	pro: ju leg. yu
412	34	pro: vel leg. quam
413	39	pro: in Tchon-jong in Lunju leg. in Tchon-yong, in Lun-yu
415	24	pro: rasu leg. casu
417	13	pro: joue leg. youe
427	19	pro: sumnum leg. summum
432	23 et 27	pro: jou leg. you
440	24	pro: ; leg. ,
448	6	pro: supponitue leg. supponitur
454	24	pro: minoris ceteris leg. minores ceteris ab
461	24	pro: sse leg. tse
467	21	pro: corigat leg. corrigat
469	5	pro: ou, leg. ou, Yu,
—	6	pro: Tchoug leg. Tchong

Tab. III. Nonnulli ex characteribus Sinis in hac tabula exaratis cum sint minus bene scripti, eorum numeros secundum Lexicon Sinicum Basilii hic indicandum censeo

koua	25	num.	1798. 1854
koua	32	num.	2381
koua	39	num.	10743
koua	44	num.	1860
koua	49	num.	12061
koua	54	num.	1869. 4673

In der unterzeichneten Verlagshandlung ist erschienen:

Confucii Chi-king, sive liber carminum, ex latina p. Lacharme interpretatione edidit J. Mohl.
fl. 2. 24 kr.

Ferner wird erscheinen:

Assises et bons usages dou royaume de jerusalem sive leges et instituta regni hierosolymitani. Primum integra ex genuinis depromta codicibus MSS. adjecta lectionum varietate et praefatione cum glossario notisque et indicibus ediderunt E. H. Kausler, J. C. Bluntschli. Stuttgardiae ex officina J. G. Cotta 1831.

Totum in tria quartae formae volumina digeretur. Primo continebitur praefatio et Curia superior; accedent capita extravagantia. Secundo Curia inferior-Clavis-Placita. Tertio reliqua tam ad superiorem, quam inferiorem Curiam pertinentia, historica, versionis neograecae specimina; postremum erit glossarium, notaeque cum indicibus. —

Initium typis exprimendi voluminis primo quoque tempore, nec reliquorum moram fore bibliopola promisit. Idem leges venditionis hasce polliticus est, ut qui ante, quam primum volumen impressum esset, emturos se nominum subscriptione professi fuerint, supra thaleros 2. grossosque 8. Saxonicos sive florenos 4. Rhenanos pro volumine plagularum 46. soluturi non sint; postea pretium auctius thaleros tamen 3. seu florenos 5 non excedet. Simulatque primum volumen in manibus emtorum erit, solutioni locus. Nominum subscribendorum jubendorumque libri exemplarium copia per Germaniam apud omnes bibliopolas erit, Parisiis et Argentorati apud Treuttel et Würtz; Londini apud eosdem et Blakium.

Stuttgart, im Febr. 1831.

J. G. Cotta'sche Buchhandlung.

Kult
J G

Bayerische StaatsBibliothek
Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Kong, Qiu, v551-v479 / Kong, Qiu, / Mohl, Jules,

Y-King antiquissimus Sinarum liber

Bd.: 1 : Cum quatuor tabulis

Stuttgartiae et Tubingae 1834

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Kult 1114
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11256293-7